

ΣΩΤΗΡΙΟΥ Ι. ΑΓΑΠΗΤΙΔΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΝΩΤΑΤΗΣ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΑΔΕ: ~~999/074~~
Χρονολογία 1973/63

ΜΑΘΗΜΑΤΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	
73716	
48834	
330.949'5 ΑΓΑ	
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	

00173716

ΑΘΗΝΑΙ 1962

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Τό ανά χειρσ τευχος εχει ως αντικειμενον τα κύρια θέματα τής 'Ελληνικῆς οίκονομίας. Είς τά καθ' ἕκαστον κεφάλαια προτάσσεται είσαγωγή πρὸς κατατοπισμόν επί τῶν συναφῶν πρὸς τό θέμα έννοιῶν καί πρὸς εύχερεστεραν κατανόησιν τῶν έν συνεχείᾳ αναλυομένων ζητημάτων.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

I ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ Ἑλλάς ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν οἰκονομικῶς ἠ-
 αναπτυκτικῶν χωρῶν. Πράγματι, ἐνῶ ὑστερεῖ σημαντικῶς ἐναν-
 τι τῶν προηγμένων οἰκονομικῶς χωρῶν, ὑπερέχει ἐναντι τῶν
 καθυστερημένων ἢ ὑπαναπτύκτων. Τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔ-
 χει βραχύν ἐλευθερον βίον δέν εἶναι ἀκετόν διὰ τὰ αἰτιο-
 λογήσει τὴν καθυστέρησιν ἐν σχέσει πρὸς τὰς προηγμένας χῶ-
 ρας. Υφίστανται ὠρισμένα μειονεκτικὰ συνθῆκαι, αἱ ὁποῖ-
 αὶ ἐξηγοῦν τὴν κατάστασιν ταύτην, ὡς εἶναι:

α) Ἡ στενότης τοῦ παραγωγικοῦ χώρου. Ἡ πυκνότης τοῦ πλη-
 θισμοῦ δέν εἶναι κατ' ἀρχὴν πολὺ μεγάλη, ἀφοῦ ἀναλογοῦν 65
 κάτοικοι περίπου κατὰ τετραγ. χιλιόμετρον. Ἐν ὁμοίᾳ συσχε-
 τίσωμεν τὸν γεωργικῶς ἀπασχολούμενον πληθυσμὸν πρὸς τὴν
 καλλιεργήσιμον ἐδαφικὴν ἔκτασιν, ἡ ἀναλογία ἀποβαίνει λί-
 αι δυσμενῆς. Ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ ἀποζῆ ἐκ τῆς γεω-
 γίας, εἰς τὴν ὁποίαν διατίθενται, ὡς καλλιεργήσιμα, μόνον
 τὰ 28 % τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως τῆς Χώρας. Ὁ μέσος κλῆρος,
 ὅθεν κατ' ἀγροτικὴν οἰκογένειαν εἶναι μικρὸς καὶ ἀνεπαρκῆς
 εἰς τὴν συντήρησιν τῶν μελῶν τῆς, ἀκόμη καὶ ἂν ὄλαι αἱ ἄλ-
 λαι συνθῆκαι τῆς γεωργικῆς οἰκονομίας ἴσαν εὐνοϊκαί. Συνή-
 θως ὁμοίως, ὁ γεωργικὸς κλῆρος συντίθεται ἀπὸ πολλὰ μικρὰ τε-
 μάχια, διεσπαρμένα καὶ ἀπέχοντα μεταξύ των ἀκετά, ἢ οὐστα-
 σις τοῦ ἐδάφους εἰς θρεπτικὰς οὐσίας εἶναι μειονεκτικῆ, αἱ
 δέ καιρικαὶ συνθῆκαι καὶ δὴ αἱ βροχοπτώσεις εἶναι συχνὰ
 ἀντίξοοι. Τοιοῦτοτρόπως δυσχεραίνεται ἡ καλλιέργεια, ἐμπο-
 δίζεται ἡ χρῆσις μηχανικῶν μέσων, προκαλοῦνται μεγάλαι δα-
 πᾶναι διὰ λίπανσιν καὶ δέν ἐπαληθεύουν πολλάκις αἱ προβλέ-
 φεις ὡς πρὸς τὰς ἀποδόσεις.

Οἱ Ἕλληνες γεωργοί, παρὰ τὰς μειονεκτικὰς ταύτας συν-
 θῆκας, ἐπέτυχον, βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ Κράτους, τὰ ἀναπτύ-
 ξουν ἀξιόλογον δραστηριότητα, προβλέπεται δέ ὅτι καὶ περαι-
 τέρω πρόοδοι θέλουν πραγματοποιηθῆ. Ἐν τούτοις, πάντες δέ-
 χονται, ὅτι τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα τῆς Χώρας δέν εἶναι δυ-
 νατόν νὰ λυθῆ διὰ τῆς γεωργίας, ἔστω καὶ ἂν αὔξηθοῦν ἀκό-
 μη αἱ καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις, ἂν διευρυνθῆ ὁ κύκλος τῶν
 προϊόντων, ἂν ἀνέλθουν αἱ στρεμματικαὶ ἀποδόσεις καὶ ἂν ἐξ-
 ασφαλισθῆ ἡ ἰκανοποιητικὴ τοποθέτησις τῶν ἐξαγωγίμων εἰ-
 δῶν. Ἄλλωστε, οὐδεμία Χώρα προήχθη οἰκονομικῶς διὰ μόνης

τῆς γεωργίας, πολύ δέ περισσότερον αἱ διαθέτουσαι ἀνεπαρκῆ παραγωγικόν χώρον, αἱ ὁποῖαι ἔνωρῖς ἐζήτησαν, ὡς ἦτο φυσικόν, διεξοδον πρός ἄλλους κλάδους καί δὴ τὴν βιομηχανίαν.

β) Ἡ ἔλλειψις κεφαλαίων. Ἡ σπάνις κεφαλαίων ἐν Ἑλλάδι εἶναι καταφανής. Οὕτω, δέν προωθοῦνται αἱ διὰ δανεισμοῦ ἐπενδύσεις πρός ἴδρυσιν μεγάλων ἐπιχειρήσεων, προσκόπτει δέ καί πολλάκις ὁ ἐφοδισμὸς τῶν ὑφισταμένων μονάδων διὰ κεφαλαίων κινήσεως. Τοῦτο ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὴν βιομηχανίαν, ἡ ἀνάπτυξις τῆς ὁποίας προϋποθέτει κεφαλαιακὴν ἐπάρκειαν.

Ἡ στενότης τῶν κεφαλαίων ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὸ ὑψηλὸν ἐπιτόκιον. Τὰ τραπεζικὰ ἐπιτόκια ἐν Ἑλλάδι εἶναι κατὰ πολὺ ὑψηλότερα τῶν ἰσχυρότων ἀλλοχού, ἔτι δέ καί εἰς ὑπαναπτύκτους χώρας. Τὸ σύνθημα ὅμως εἶναι νὰ μὴ ἐπαρκοῦν τὰ διαθέσιμα τῶν Τραπεζῶν διὰ τὰς πιστωτικὰς ἀνάγκας τῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι ὡς ἐκ τούτου ἀναγκάζονται νὰ προσφεύγουν εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ἀγοράν, ὅπου τὸ ἐπιτόκιον εἶναι διπλάσιον ἢ καί τριπλάσιον τοῦ ἐπισήμου. Οἱ ἐπιχειρηματῆαι, ἀναλαμβάνοντες δρᾶσιν διὰ δανειακῶν κεφαλαίων, ἔχουν ἐπιβάρυνσιν τοῦ κόστους παραγωγῆς ὑπερβολικὴν, τὰ δέ προϊόντα των καθίστανται ἀπρόσιτα διὰ τὸ χαμηλὸν μέσον εἰσόδημα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Τὰ κατὰ καιροῦς εἰσελθόντα ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ κεφάλαια συνέβαλον διὰ τὴν προαγωγήν τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, ἐφόσον ἐγένετο καλὴ χρησιμοποίησις αὐτῶν.

γ) Ἡ ἀνεπάρκεια τῆς ὀργανώσεως. Ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία ὑστερεῖ σοβαρῶς ἀπὸ ὀργανωτικῆς ἀπόψεως. Καί ὁ διοικητικὸς μηχανισμὸς καί ἡ τεχνικὴ διάρθρωσις εὐρίσκονται εἰς χαμηλὴν στάθμην, μέ ἀποτέλεσμα τὴν μὴ ικανοποιητικὴν κινήσει τῶν διαθέσιμων ἐργατικῶν δυνάμεων καί τῶν διαθέσιμων κεφαλαίων καί ἐν συνεχείᾳ τὴν περιωρισμένην ἀπόδοσιν τῶν προσπαθειῶν. Εἰδικώτερον εἰς τὸ τεχνικὸν πεδίον, ἡ χώρα εὐρίσκεται ἐν καθυστερήσει τόσον ὡς πρός τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν οἰκονομικῶν μονάδων, αἱ ὁποῖαι στεροῦνται ἐν πολλοῖς συγχρονισμένων τεχνικῶν μέσων, ὅσον καί ὡς πρός τὴν εἰδίκευσιν τοῦ ἀνθρώπινου δυναμικοῦ. Ἡ χαμηλὴ τεχνικὴ στάθμη ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν μικρὰν παραγωγικότητα, δηλ. τὴν ἀναλογίαν μικρᾶς ποσότητος παραγομένων προϊόντων κατὰ ὥραν ἐργασίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει ὑψηλὸν κόστος παραγωγῆς καί περιωρισμένον εἰσόδημα ἐργασίας.

Ἡ ἀνεπάρκεια τῆς ὀργανώσεως ἀποτελεῖ ἀνασχετικὸν παράγοντα οἰκονομικῆς προόδου σοβαρώτερον ἐκείνου τῆς ἑλλεί-

φως κεφαλαίων. Ἡ ἀνωτέρα στάθμη τῆς τεχνικῆς δύναται νά ὑπερπηδῆσῃ εὐκόλως τὴν κεφαλαιακὴν ἀνεπάρκειαν, ἐνῶ τὸ χαμηλὸν τεχνικὸν ἐπίπεδον προκαλεῖ ἀκίνησίαν ἢ περιορισμένην κίνητοποίησιν τῶν διαθεσίμων κεφαλαίων.

Ἡ ἔλλειψις κεφαλαίων, πάντως, καὶ ἡ ὀργανωτικὴ ἀνεπάρκεια ἐξηγοῦν τὴν βραδύτητα τῆς βιομηχανικῆς κυρίως ἀναπτύξεως τῆς Χώρας μας, δεδομένου ὅτι ἡ βιομηχανία ἀπαιτεῖ καὶ ἐξοχὴν, εὐρεῖαν χρηματοδότησιν καὶ ἐπαρκῆ ὀργάνωσιν.

δ) Ἡ συχνότης τῶν πολέμων. Ὁ παράγων οὗτος δὲν εἶναι βεβαίως οἰκονομικός, ἀλλὰ ἔχει σοβαρωτάτους οἰκονομικούς ἀντικτύπους.

Ἡ Ἑλλάς, κατὰ τὸν βραχὺν ἐλεύθερον βίον τῆς, διεξήγαγε πολλοὺς καὶ μακροὺς πολέμους, τὸ μὲν ἀπελευθερωτικούς τὸ δὲ ἀμυντικούς.

Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Ἑλλάδος δημιουργεῖ δι' αὐτὴν λεπτὴν κατάστασιν εἰς τὰς περιόδους συγκρούσεως συμφερόντων μεταξὺ ἄλλων χωρῶν. Μὲ διαφόρους προφάσεις προσβάλλεται συχνά ἡ ἐδαφικὴ ἀκεραιότης τῆς Χώρας μας καὶ ἐμπλεκόμεθα εἰς πολέμους, τοὺς ὁποίους οὔτε προκαλοῦμεν οὔτε ἐπιθυμοῦμεν. Ἐχοντες, πάντως, ὑπ' ὄψιν τὴν λεπτὴν αὐτὴν θέσιν μας, λαμβάνομεν ἐγκαίρως μέριμναν διὰ τὴν προπαρασκευῆν τῶν ἀμυντικῶν μας δυνάμεων, δαπανῶντες κεφάλαια τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύνατο νά διατεθοῦν διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Χώρας.

Ἡ Ἑλλάς, ἐμπλεκομένη εἰς τὸν πόλεμον δαπανᾷ ἐν συνεχείᾳ τεράστια χρηματικά ποσὰ πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐπὶ μακρὰν διάρκειαν χρόνου, ἀφοῦ οἱ πόλεμοι συνεχίζονται διὰ τὴν Χώραν μας καὶ μετὰ τὴν λήξιν των ὡς γενικῶν (Μικρασιατικὴ ἐστρατεία, ἀνταρτοπόλεμος). Ἡ μακρὰ διάρκεια συνεπάγεται ὄχι μόνον ἠξημένας ὑλικὰς θυσίας διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ καὶ μεγάλας καταστροφὰς εἰς ἀνθρωπίνους ἀπάρξεις καὶ εἰς ὑλικὸν πλοῦτον. Διὰ τοῦτο, περατομένου τοῦ πολέμου, τεράστια προσπάθειαι καταβάλλονται διὰ τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν ζημιῶν. Ἄντί τῆς διαθέσεως τῶν χρηματικῶν μέσων διὰ περαιτέρω προώθησιν τῆς οἰκονομίας, ταῦτα ἀπορροφῶνται διὰ τὴν ἀποκατάστασιν εἰς τὴν προπολεμικὴν στάθμην, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπιγυχάνεται μετὰ πάροδον μακροῦ σχετικῶς χρόνου λόγῳ τῆς ἐκτάσεως τῶν ζημιῶν καὶ τῶν περιορισμένων δυνατοτήτων.

Πόσον δυσμενεῖς συνεπειὰς ἔχουν οἱ πόλεμοι ἐπὶ τῆς οἰκονομίας, ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὸν εὐμενῆ ἀντίκτυπον ἐπ'

αὐτῆς τῶν περιόδων εἰρήνης, ἔστω καί ἂν δέν εἶναι μακρά. Τοῦτο παρατηρήθη κατά τήν μεσοπολεμικήν περίοδον 1923-1939 καί τήν τελευταίαν δεκαετίαν (1952-1961).

Αἱ ἄνωτέρω μειονεκτικά συνθήκαι ἢ ἀδυναμίαι τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας συνεπάγονται ὠρισμένα δυσμενῆ ἐπακόλουθα. Τά σπουδαιότερα τούτων εἶναι τά ἑξῆς:

α) Τό μόνιμον δημογραφικόν πρόβλημα. Λέγοντες δημογραφικόν πρόβλημα, ἐννοοῦμεν τήν δυσαναλογίαν μεταξύ ἀνθρωπίνου δυναμικοῦ καί ἀφύχων μέσων παραγωγῆς, ἥτοι ἐδαφῶν καί κεφαλαίων. Τά διαθέσιμα ἐν Ἑλλάδι ἐδάφη καί κεφάλαια καί ἡ βαθμίστῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως δέν δημιουργοῦν τόσας εὐκαιρίας ἀπασχόλησεως, ὥστε νά ἐργάζεται πλήρως καί παραγωγικῶς ὅλος ὁ ἐνεργός πληθυσμός τῆς Χώρας. Σημαντικόν μέρος αὐτοῦ ὑποαπασχολεῖται. Ἡ ὑποαπασχόλησις - δηλαδή ἡ μή κανονική ἀπασχόλησις - τοῦ πληθυσμοῦ ἐμφανίζεται ὑπό διαφόρους μορφάς καί δῆ ὡς ἀνεργία, ὅποτε ἔχομεν πλήρη ἀδράνειαν ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, ὡς καί μερική ἀπασχόλησις, ὅποτε δέν πραγματοποιεῖται ἀπασχόλησις καθ' ὅλον τόν διαθέσιμον χρόνον ἐργασίας καί ὡς παρασιτισμός, ὅποτε ἔχομεν μὲν ἀπασχόλησιν, ἀλλά μή παραγωγικήν. Εἰς τήν τελευταίαν περίπτωσιν σημειοῦνται ἐπίδοσις εἰς ἐπαγγέλματα περιττά (ὡς τά πολλά μεσολαβητικά) ἀπομυζῶντα εἰσόδημα ἀπό τοῦς πράγματι παράγοντας αὐτό ἢ πληθωρικά, τά ὅποια ἐμφανίζουσι οὕτω ὑπερεπαγγελματισμόν. Τόσον ἡ μερική ἀπασχόλησις ὅσον καί ὁ παρασιτισμός, ὁ ἐμφανής καί ὁ συγκαλυμμένος, συνεπάγονται συμπίεσιν τοῦ κατά κεφαλὴν εἰσοδήματος, ἐπιβάρυνσιν τοῦ κόστους παραγωγῆς, μείωσιν τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν καταναλωτῶν καί δυσχέρανσιν τῆς ἐξαγωγῆς τῶν ὑπό τὰς συνθήκας ταύτας παραγομένων προϊόντων. Μεινέπεια ὡσαύτως τῆς ὑποαπασχολήσεως εἶναι ἡ μετατόπισις τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τό ἐσωτερικόν (ἀστυφιλία) καί εἰς τό ἐξωτερικόν (μετανάστευσις).

β) Τό χαμηλόν ἐθνικόν εἰσόδημα. Αἱ μειονεκτικά συνθήκαι τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, ἡ περιορισμένη ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας καί τῶν ἄλλων κλάδων, καί ἡ εὐρεία ὑποαπασχόλησις ἔχουσι ὡς συνέπεια χαμηλόν συνολικόν μέγεθος ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καί μικράν κατά κεφαλὴν μερίδα. Αἱ μικρά, ἐξ ἄλλου, ἐπενδύσεις καί ἡ ὀργανωτική ἀνεπάρκειασυμπιέζουσι τόν ρυθμόν ἀνόδου τοῦ εἰσοδήματος καί διευρύνουσι τήν ἀπόστασιν ἀπό τὰς προηγμένας χώρας. Ἐπί πλέον τό ὑψηλόν κόστος παραγωγῆς καί ἡ προστατευτικὴ πολιτικὴ τοῦ Κράτους (τιμαὶ συγκεντρώσεως, δασμολί) συντελοῦσι εἰς τήν ὑφωσιν τῶν τιμῶν καί τήν μείωσιν τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως

τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Τέλος, ἡ ἀνισότης ἐν τῇ κατανομῇ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, εἰς βάρος κυρίως τῶν ἀγροτῶν καί τῶν μισθωτῶν ἐν γένει, διαμορφώνει ἀτομικόν εἰσόδημα διὰ τήν μεγάλην μᾶζαν τοῦ λαοῦ αἰσθητῶς χαμηλότερον τοῦ στατιστικῶς προκύπτοντος μέσου ὄρου.

γ) Ἡ οἰκονομική ἐξάρτησις ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς. Ἡ οἰκονομία τῆς Ἑλλάδος εἶναι σοβαρῶς ἐξηρητημένη ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, καθόσον αἱ μὲν εἰσαγωγαί ἐμπορευμάτων εἶναι πλέον ἀξιόλογοι ἔναντι τῶν ἐξαγωγῶν, τό δέ εὐρὺ ἔλλειμμα τοῦ ἰσοζυγίου καλύπτεται ἐξ ἀδήλων πόρων ὠρισμένων κατηγοριῶν καί ἐκ τῆς ξένης βοηθείας. Αἱ εἰσαγωγαί εἶναι ἐξ ἀπόψεως μὲν ἀξίας μεγαλύτεραι τῶν ἐξαγωγῶν (ὑπερδιπλάσιαι), ἐξ ἀπόψεως δέ συνθέσεως σπουδαιότεραι, περιλαμβάνουσαι εἴδη ἀπαραίτητα διὰ τήν παραγωγὴν καί τήν κατανάλωσιν τῶν ἐλλήνων (βασικά τροφίμα, πῦραι ὕλαι, καύσιμα, μηχανήματα, ἐνῶ αἱ ἐξαγωγαί ἀναφέρονται, ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον, εἰς προϊόντα ἐλαστικῆς ζητήσεως (καπνός, σταφίς, οἶνος κλπ.). Οἱ καθαροὶ ἀδηλοὶ πόροι, οἱ ὅποιοι καλύπτουν τό μέγιστον μέρος τοῦ ἐλλείμματος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου, ἔχουν πηγάς - τοὺς μετανάστας, τήν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν καὶ τὸν τουρισμόν - ὑποκειμένους εἰς τήν διάθεσιν τῶν ξένων χωρῶν. Ἐπιπερισσότερον ἐξάρτησιν συνιστᾷ ἡ κάλυψις τοῦ τελικοῦ ἐλλείμματος διὰ τῆς ξένης βοηθείας. Ἡ οἰκονομική ἐξάρτησις, ἐκτός τῆς ἀβεβαιότητος, τήν ὁποίαν δημιουργεῖ διὰ τήν οἰκονομικὴν πρόοδον τῆς Χώρας, συνιστᾷ καί λόγον πολιτικῆς ἐξαρτήσεως, ὡς συμβαίνει, ἀλλωστε δι' ὅλας τὰς οἰκονομικῶς ἀδυνατοὺς χώρας.

Κατὰ τήν μεταπολεμικὴν περίοδον (1945-1961) δέν ἐσημειώθησαν ἐξελίξεις θεραπεύουσαι τὰ τρωτά ταῦτα. Τό ἥμισυ περίπου τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος κατηναλώθη διὰ τήν ἐπανόρθωσιν τῶν πολεμικῶν ζημιῶν καί τήν ἐπάνοδον εἰς τήν προπολεμικὴν στάθμην παραγωγῆς καί εἰσοδήματος. Ἐν συνεχείᾳ ἐπετεύχθη ἀξιόλογος ἄνοδος τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος λόγω μερικῆς ἀμβλύνσεως τῶν ἀδυναμιῶν τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας. Πράγματι καί αἱ συνθήκαι τῆς γεωργικῆς οἰκονομίας ἐβελτιώθησαν καί καλλίτερουσις τις εἰς τήν πιστωτικὴν ἀγοράν ἐσημειώθη καί τό τεχνικόν ἐπίπεδον προωθήθη καί εἰρηνικὴ περίοδος ἐμεσολάβησεν. Ἐν τούτοις, οὔτε τοῦ δημογραφικοῦ προβλήματος ἔμειώθη ἡ ἔντασις, - ἀφοῦ ἡ ὑποαπασχόλησις τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι εὐρυτάτη - οὔτε τῆς οἰκονομικῆς ἐξαρτήσεως ὁ βαθμὸς ἐνεφάνισε χαλάρωσιν ἐν σχέσει πρὸς τήν προπολεμικὴν περίοδον.

Ἡ δοθεῖσα ἀνωτέρω εἰκὼν τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας ἐμφανίζει αὐτὴν ἔχουσαν πολλὰς ἀσθενεῖς πλευράς. Αἱ διαπιστώσεις ὅμως αὐταὶ δὲν ὀδηγοῦν ἀναγκαιῶς εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς ἀπόψεως ὅτι ἡ Χώρα δὲν εἶναι ἀναπτύξιμος οἰκονομικῶς ἢ βιώσιμος. Τούτωντιόν, ὅλοι σχεδόν παραδέχονται σήμερον, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔχει πολλὰς δυνατότητας διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ καταστῇ προηγμένη οἰκονομικῶς Χώρα. Αἱ ὑφιστάμεναι προϋποθέσεις διὰ τὴν ἀνάπτυξιν εἶναι:

α) Τὸ ἄμψυχον δυναμικὸν τῆς Χώρας, τὸ ὁποῖον εἶναι, ὡς ἐλέχθη ἤδη, ἀφθονον, εἰς βαθμὸν ὥστε ὑπὸ τὰς δεδομένας ἀντικειμενικὰς συνθήκας νὰ πλεονάζῃ καὶ μὰ ὑποαπασχολῆται. Ὁ παράγων οὗτος, διὰ νὰ καταστῇ ἀποτελεσματικὸς, δεόν νὰ λάβῃ τὴν κατεύθυνσιν καὶ τὴν εἰδίκευσιν, τὴν ὁποῖαν ἀπαιτεῖ ἡ ἐπιδιδωκομένη οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις. Ἐπιβάλλεται, ὅθεν, ἡ δημιουργία τῶν ἀπαραιτήτων Σχολῶν ἐπαγγελματικῆς καὶ εἰδικώτερον τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, παραλλήλως δὲ πρὸς ταύτας ἡ προώθησις τοῦ θεαμοῦ τῆς μαθητείας πρὸς κατάρτισιν μεγάλου ἀριθμοῦ εργατοτεχνιτῶν. Ἡ εὐφυΐα καὶ ἡ προσαρμοστικότης τοῦ ἑλλήνος θὰ συντελέσουν εἰς τὴν γοργὴν ἀπόδοσιν τῶν τεχνικοεκπαιδευτικῶν προγραμμάτων. Ἐξ ἄλλου, πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἡ ἀξιέπαινος ἑλληνικὴ ἐπιχειρηματικὴ πρωτοβουλία, ἥτις εἶναι λίαν χρήσιμος διὰ τὴν οἰκονομικὴν πρόοδον.

β) Αἱ φυσικαὶ συνθήκαι. Ἐάν ἐξ ἀπόψεως καλλιεργησίμου ἐδάφους ἡ Χώρα μειονεκτῇ, διαθέτει ἄλλας φυσικὰς συνθήκας εὐμενεῖς διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς. Τοιαῦται εἶναι:

1) Αἱ πρῶται ὕλαι. Σοβαρὰν βάσιν διὰ τὴν βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Χώρας ἀποτελεῖ ὁ πλοῦτος τοῦ ἑλληνικοῦ ὑπεδάφους, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει πολλὰς καὶ ποικίλας ὕλας καταλλήλους διὰ μεταλλουργικὰς καὶ ἄλλας βασικὰς βιομηχανίας. Οἱ εἰδικοί προβλέπουν, κυρίως λόγῳ αὐτοῦ τοῦ παράγοντος, οὐσιώδη ἀνοδὸν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Ὁ μεταλλευτικὸς πλοῦτος τῆς Ἑλλάδος, ἄγνωστος ἐν πολλοῖς μέχρις ἐσχάτων, ἀποτελεῖ ἀκόμη ἀντικείμενον ἐξαγωγῆς πρὸς ξέναν Χώραν, αἱ ὁποῖαι τὸν κατεργάζονται.

2) Αἱ πηγαὶ ἐνεργείας. Τὰ ἀποθέματα λιγνιτῶν καὶ αἱ ὑδατοπτώσεις τῆς Χώρας δύνανται νὰ στηρίξουν πλουσίαν παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Ἡ ἐπιτυχὴς ἐκτέλεσις τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων θερμοηλεκτρικῶν καὶ ὑδροηλεκτρικῶν ἔργων καὶ ὁ ρυθμὸς ἐκτελέσεως τῶν νέων προγραμμάτων δεικνύουν, ὅτι δὲν ἀπέχει πολὺ ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἡ Ἑλλάς θὰ διαθέτῃ ἐπαρκῆ ἐνέργειαν διὰ τὴν παραγωγὴν καὶ τὰς λοιπὰς ἀνάγκας τῆς.

3) Ἡ γεωγραφικὴ θέσις. Ἐάν ἀπὸ πολεμικῆς πλευρᾶς ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Χώρας εἶναι λεπτή, ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως αὕτη εἶναι πλεονεκτικὴ, καθόσον εὐρίσκεται μεταξὺ προηγμένων καὶ καθυστερημένων χωρῶν. Συνεπῶς, ἐάν ἡ Ἑλλάς προηγηθῆ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν ἐναντι τῶν χωρῶν τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, θά εἶναι δυνατὴ ἡ ἐμπορικὴ καὶ ἡ γενικωτέρα οἰκονομικὴ διεξόδους πρὸς αὐτάς, ἐνεκα τῆς γειτονίας καὶ διὰ ψυχολογικῆς φύσεως λόγους.

Οἱ εὐμενεῖς οὔτοι παράγοντες - ἔμφυχον ὑλικόν καὶ φυσικὰ συνθήκαι - διὰ τὰ ἀξιοποιηθῶν ἀπαιτῶν τρία τινά: κεφάλαια, ὀργάνωσιν καὶ ὁμαλότητα. Τὰ κεφάλαια δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐξευρεθοῦν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἀποταμιεύσεως. Ἡ ὀργάνωσις εἶναι δυσχερέστερον νὰ ἐπιτευχθῆ. Τὰ μέχρι τοῦδε γενόμενα ἐν προκειμένῳ δὲν εἶναι τόσον ἱκανοποιητικά. Ὁ βαθμιαῖος ὁμως τεχνικός ἐκσυγχρονισμός, ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ τεχνικὴ βοήθεια τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐλπίζεται ὅτι θά ἀποτελέσουν συντελεστικούς παράγοντας. Ἡ ἀπαιτούμενη ὁμαλότης, τέλος, νοεῖται ὑπὸ εὐρεῖαν ἔποψιν, ὡς διεθνῆς καὶ ὡς ἐσωτερικῆς, ὡς πολιτικῆς καὶ ὡς οἰκονομικῆς. Ἐπετεύχθη ἤδη σχετικὴ οἰκονομικὴ ἰσορροπία, ἥτις ἐκδηλοῦται μὲ τὴν νομισματικὴν σταθεροποίησιν καὶ τὴν ἱκανοποιητικὴν δημοσιονομικὴν ἐξυγίανσιν, συνιστᾷ δὲ εὐμενῆ παράγοντα, τὸν ὅποιον ἐνισχύουν τὰ ἐπιτεύγματα εἰς τὸν τομέα τῶν ἔργων ὑποδομῆς (συγκοινωνία, ἐξηλεκτρισμός, ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα κλπ.).

Ἡ κεντρικὴ ἐπιδίωξις τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς πρέπει νὰ εἶναι ἡ ριζικὴ ἀναδιάρθρωσις τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας. Πρὸς τοῦτο ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ ἐκβιομηχάνισις τῆς Χώρας ὑπὸ τὴν πλέον ὠλοκληρωμένην μορφήν, ὡς θά ἴδωμεν, χωρὶς ὁμως καὶ νὰ παραμεληθῆ ἡ παράλληλος ἀνάπτυξις τῶν λοιπῶν κλάδων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἡ ἀναδιάρθρωσις αὕτη τῆς οἰκονομίας ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τῶν μακροχρονίων προγραμμάτων. Διὰ τὰ ἐπιτευχθῆ ὁμως, ἀπαιτεῖται συστηματικὴ ἐπιδίωξις καὶ ἐντονος ρυθμὸς δράσεως. Μόνον οὕτω θά κατορθωθῆ καὶ ἡ ἐξάρτησις ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς νὰ μειωθῆ καὶ τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα νὰ αὐξηθῆ καὶ τὸ δημογραφικὸν πρόβλημα νὰ ἀμβλυνθῆ.

ΕΙ. Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Α. Γενικά

Τά προβλήματα τοῦ πληθυσμοῦ συγκεντρώνουν σήμερον τό ἐνδιαφέρον τῶν ἐπιστημόνων καί τῶν ἀσχολουμένων μέ τήν δημοσίαν ζωήν ἐν γένει, μελετῶνται δέ συστηματικῶς ὑπό μιᾶς νέας ἐπιστήμης, τῆς Δημογραφίας.

Αἱ κύριαι πηγαί, ἐξ ὧν ἀντλεῖ τό ὑλικόν τῆς ἡ ἐπιστήμης τῆς Δημογραφίας, εἶναι αἱ ἀπογραφαί τοῦ πληθυσμοῦ, αἱ ληξιαρχικαί πράξεις καί αἱ εἰδικαί ἐρευναι.

Ἡ ἀπογραφή τοῦ πληθυσμοῦ ἀποβλέπει εἰς τήν ἐξακρίβωσιν τοῦ μεγέθους τοῦ πληθυσμοῦ καί τῆς κατανομῆς του κατά φύλον, ἡλικίαν, ἐπάγγελμα κλπ. Συγκεντρώνεται δι' αὐτῆς ὑλικόν πλέον σύνθετον ἀπό τό ἐπιτυγχανόμενον διά τῆς ἀπλῆς ἀπαριθμήσεως, τήν ὁποίαν ἐνδιαφέρει μόνον ἡ ποσοτική πλευρά τῆς ἐκτάσεως τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἀπογραφαί ἐνεργοῦνται ἐκ μέρους ὅλων τῶν πολιτισμένων χωρῶν. Ἀνέλαβον μάλιστα αὐται καί σχετικῆν ὑποχρέωσιν δι' εἰδικῆς διεθνοῦς συμβάσεως, συναφθείσης προπολεμικῶς (1928), ὅπως διενεργοῦν γενικῆν ἀπογραφὴν τοῦ πληθυσμοῦ των ἀνά δεκαετίαν καί κατά προτίμησιν κατὰ τά ἔτη τά λήγοντα εἰς 0 (1930, 1940, 1950 κλπ.), ἐν ἀδυναμίᾳ δέ εἰς τά πλησιέστερα πρός τό 0 ἔτη (π.χ. 1931, 1939). Ἡ διεξαγωγή τῶν ἀπογραφῶν κατὰ τό αὐτό ἡ περίξ τοῦ ἰδίου ἔτους ἐκ μέρους τῶν διαφόρων χωρῶν συντελεῖ εἰς τήν συγκρισιμότητα τῶν αποτελεσμάτων. Ἡ κατὰ ἀραιά διαστήματα διένεργεια ἀπογραφῶν ἀνά δεκαετίαν ὀφείλεται εἰς τό ὅτι αἱ σχετικαί ἐργασίαι, ἤτοι ἡ προεποικιασία, ἡ διεξαγωγή, ἡ ἐπεξεργασία καί ἡ δημοσίευσις τῶν αποτελεσμάτων απαιτοῦν πολύν κόπον, χρόνον καί δαπάνας, ἐνῶ, ἐξ ἄλλου, εἶναι δυνατή ἡ ἐκτίμησις τῶν ἐν τῷ μεταξύ μεταβολῶν τῆ βοήθειᾳ ἄλλων στοιχείων καί κυρίως τῶν δεδομένων τῶν ληξιαρχικῶν βιβλίων καί τῶν κινήσεων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καί πρός τό ἐξωτερικόν (εἴσοδος καί ἔξοδος προσώπων).

Αἱ ληξιαρχικαί πράξεις ἀναφέρονται εἰς τά κυριώτερα γεγονότα τῆς φυσικῆς ζωῆς τῶν κατοίκων ἐκάστης χώρας καί δή τās γεννήσεις καί τούς θανάτους, τῆς ἀρχῆς δηλαδή καί τῆς λήξεως τῆς ζωῆς (ἐξ οὗ καί τό ὄνομα ληξιαρχικαί). Αἱ σχε-

τικά έγγραφαί καταχωροῦνται εἰς εἰδικά βιβλία, τὰ ληξιαρχικά. Ἡ προσθήκη εἰς τὰ δεδομένα τῆς ἐκάστοτε προηγηθείσης ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ τῶν γεννήσεων ἔναντι τῶν θανάτων (σπανιωτάτη εἶναι ἡ ἀντίστροφος περίπτωσης) δίδει τόν κατ' ἐκτίμησιν πληθυσμόν εἰς ὠρισμένον χρόνον.

Αἱ εἰδικαί ἔρευναι, ἐνεργοῦμεναι ἀπογραφικῶς ἢ δειγματοληπτικῶς, φωτίζουν ὠρισμένους τομεῖς πληθυσμιακοῦ ἔνδιαφέροντος (π.χ. συνθήκαι στεγάσεως τοῦ πληθυσμοῦ) καί πλουτίζουν τό ὑλικόν τῆς Δημογραφίας.

Ἡ φυσική κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ καί οἱ συντελεσταί της ἀποτυποῦνται ἀφ' ἑνός εἰς ἀπολύτους ἀριθμούς καί ἀφ' ἑτέρου εἰς σχετικούς (δείκτας), εἰς τούς ὁποίους καί βασιζονται συνήθως αἱ δημογραφικά μελέται. Χρησιμοποιοῦνται πρός τοῦτο οἱ ὅροι "γεννητικότης", "θνησιμότης" καί "καθαρόν ποσοστόν ἀναπαραγωγῆς" εἰς τήν θέσιν τῶν ἀπολύτων μεγεθῶν, τὰ ὁποῖα δίδουν "αἱ γεννήσεις", "οἱ θάνατοι" καί "ἡ φυσική αὐξησις τοῦ πληθυσμοῦ".

Γεννητικότης εἶναι ἡ ἀναλογία τῶν γεννηθέντων παιδίων ἐπί χιλίων κατοίκων κατ' ἔτος. Θνησιμότης εἶναι ἡ ἀντιστοιχία τῶν θανάτων ἐπί χιλίων κατοίκων ἐντός ἑνός ἔτους. Καθαρόν ποσοστόν ἀναπαραγωγῆς εἶναι τό ἀντιστοιχοῦν εἰς τοὺς χιλίους κατοίκους ἐτήσιον ποσοστόν, τό ὁποῖον χονδρικῶς ἐκφράζεται μέ τήν διαφοράν μεταξύ γεννητικότητος καί θνησιμότητος.

Ἡ μακροχρόνιος τάσις τῆς γεννητικότητος εἶναι πτωτική. Διάφοροι λόγοι, ὡς ἡ χαλάρωσις τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, αἱ φιλειρηνικά τάσεις, ὁ φεμινισμός, ἡ ἐπιθυμία ἀποφυγῆς τῶν κόπων καί τῶν δαπανῶν ἀνατροφῆς πολλῶν τέκνων καί κοινωνικῆς προωθήσεως συντελοῦν εἰς τήν ἐλάττωσιν τῶν γεννήσεων, αἱ ὁποῖαι κατὰ γενικόν κανόνα εἶναι περισσότεραι εἰς τοὺς ἀγρότας, τοὺς ἀμορφώτους καί τοὺς πτωχότερους ἢ εἰς τοὺς ἀστούς, τοὺς μορφωμένους καί τοὺς εὐπορωτέρους.

Ἡ θνησιμότης ὡσαύτως ἀκολουθεῖ κατιοῦσαν πορείαν, λόγῳ τῶν προόδων τῆς ἰατρικῆς καί τῆς τεχνικῆς, δι' ὧν ἐπετεύχθη πρόληψις τῶν ἀσθενειῶν, μείωσις τῆς νοσηρότητος καί ἀποτελεσματικῆ ἀντιμετώπισις πολλῶν νόσων. Ἡ πτώσις τῆς θνησιμότητος ὑπῆρξε μεγαλύτερα τῆς μειώσεως τῆς γεννητικότητος ἰδίως εἰς τὰς καθυστερημένας οἰκονομικῶς χώρας. Οὗτω, αὐξάνει συνεχῶς τό καθαρόν (παγκόσμιον) ποσοστόν ἀναπαραγωγῆς, ἀνελθόν ἤδη κατὰ μέσον ὄρον εἰς ὕψος (1,8 %) ἀνώτερον πάσης προγενεστέρης ἐποχῆς. Εἰς πολλάς ὑποανάπτυκτους περιοχάς, τό ποσοστόν τοῦτο εἶναι ὑψηλότερον (2-3 %), ἐνῶ

εἰς τὰς παλαιὰς χώρας τῆς Δυτικῆς καὶ τῆς Βορείου Εὐρώπης, αἱ ὁποῖαι πρότερον εἶχον τὸν ταχύτερον ρυθμὸν πληθυσμιακῆς ἀναπτύξεως, τὸ καθαρόν ποσοστὸν ἀναπαραγωγῆς ὑπολείπεται τοῦ 1 %, εἶναι δηλ. τὸ χαμηλότερον ἐν τῷ κόσμῳ. Περὶ τὸ μέσον παγκόσμιον ὄριον τοῦ 1,8 % εὐρίσκεται τὸ ποσοστὸν ἀναπαραγωγῆς τοῦ πληθυσμοῦ τὸσον τῶν Η.Π.Α. ὅσον καὶ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως.

Ἡ κατὰ 1,8 % ἐτησίᾳ φυσικὴ αὔξηση τοῦ παγκοσμίου πληθυσμοῦ - ὑπερβαίνοντος ἤδη τὰ 3.000.000.000 ψυχάς - σημαίνει προσθήκην 50.000.000 ἀτόμων ἐτησίως. Ἐπιτείνεται οὕτως τὸ δημογραφικὸν πρόβλημα τῶν πτωχῶν χωρῶν, τῶν ὁποίων ὁ πληθυσμὸς αὐξάνει καὶ ταχύτερον λόγῳ ὑψηλοτέρου - ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον - καθαροῦ ποσοστοῦ ἀναπαραγωγῆς.

Συνέπεια τῆς σοβαρᾶς μειώσεως τῆς νοσηρότητος καὶ τῆς μεγάλης πτώσεως τῆς θνησιμότητος εἶναι ἡ παράτασις τῆς μέσης ζωῆς ἀνά τὸν κόσμον. Ἡ προσδοκία ἐπιβιώσεως κατὰ τὴν γέννησιν ὑπερέβη ἤδη εἰς τὰς προηγμένας Χώρας τὰ 70 ἔτη, ἐνῶ παραλλήλως αἱ καθυστερημέναι Χῶραι πραγματοποιοῦν ἀματικὰς προόδους ἐν προκειμένῳ λόγῳ τῆς ἀποτόμου πτώσεως τῆς θνησιμότητος εἰς αὐτάς.

Σπουδαῖον θέμα δημογραφικοῦ καὶ γενικώτερον οἰκονομικοῦ ἐνδιαφέροντος εἶναι τὸ τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ. Ὑπὸ τὸν ὄρον πυκνότης πληθυσμοῦ ἐννοοῦμεν τὴν ἀναλογίαν κατὰ τῶν κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον. Ἡ οἰκονομικὴ σημασία τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι μεγαλυτέρα εἰς τὰς καθυστερημένας περιοχάς ἢ εἰς τὰς προηγμένας. Αἱ πρῶται, ἐχουσαι κύριον παραγωγικὸν κλάδον τὴν γεωργίαν, ἐξαρτοῦν τὴν διαβίωσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἐκ τῆς ἐπαρχείας τῶν ἐδαφῶν, καὶ διὰ τοῦτο δύναται νὰ εἴπη τις, ὅτι ἡ μεγάλη πυκνότης ἀποτελεῖ δυσμενῆ προϋπόθεσιν διὰ τὴν εὐημερίαν. Τούναντίον εἰς τὰς προηγμένας Χώρας, ἡ ὑψηλὴ στάθμη τῆς τεχνικῆς μειώνει τὴν ἐξάρτησιν ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ ἐπιτρέπει τὴν ἀνετον διαβίωσιν εἰς περιωρισμένον χῶρον περισσοτέρου πληθυσμοῦ (μεγάλῃ πυκνότης) ἐπιβιδομένου εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὰς ὑπηρεσίας.

Εἰς τὸ ἐρώτημα ποῖον τὸ ἐπιθυμητὸν μέγεθος πληθυσμοῦ εἰς τὰς διαφόρους χώρας, ἡ κρατοῦσα θεωρία τοῦ ἀρίστου ὀρίου τοῦ πληθυσμοῦ (OPTIMUM) ὑποστηρίζει, ὅτι τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀφ' ἐνός ἐκ τῶν διαθεσίμων πλουτοπαραγωγικῶν πόρων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ τῆς στάθμης τῆς τεχνικῆς, τῆς χρησιμοποιουμένης διὰ τὴν ἀξιοποίησίν των. Ἡ τεχνικὴ πρόοδος συνεπάγεται συνεχῆ μετὰθεσιν τοῦ ὀρίου τούτου πρός τὰ ἄνω, ἥτοι δια-

μορφούται ἐξέλιξις, καθ' ἣν δύνανται νά ζήσουν ὀλοέν περισσότερα ἄτομα καί μέ καλύτερον βιοτικόν ἐπίπεδον.

Μεγάλως ἐνδιαφέρει ἐπίσης ἡ σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ φύλα καί ηλικίας.

Ἡ κατανομή κατὰ φύλα εἶναι συνήθως ἰσόμετρος, μέ ἐλαφρόν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν τοῦ γυναικείου πληθυσμοῦ ἐναντι τοῦ ἀνδρικοῦ. Οἱ λόγοι τῆς ὑπεροχῆς ταύτης εἶναι: ἡ μεγαλύτερα βρεφικὴ θνησιμότης τῶν ἀρρένων, ἡ ἠϋξημένη μέση ζωὴ τῶν γυναικῶν (κατὰ 4-5 ἔτη ἐναντι τῶν ἀνδρῶν) καί οἱ θάνατοι περισσότερων ἀνδρῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πολέμων.

Παράγων διαταράσων τὴν ἀριθμητικὴν ἰσοροπίαν τῶν δύο φύλων εἶναι καί αἱ μεταναστεύσεις, αἱ ὁποῖαι εἰς μὲν τὰς χώρας προελεύσεως τῶν μεταναστῶν αὐξάνουν τὴν ὑπεροχὴν τῶν γυναικῶν (λόγῳ μετακινήσεως περισσότερων ἀνδρῶν), εἰς δὲ τὰς χώρας προορισμοῦ τῶν μεταναστῶν ἀποκαθιστοῦν τὴν ἰσοροπίαν καί ἐν συνεχείᾳ διαμορφώνουν ἀντίστροφον κατάστασιν, καθ' ἣν ὑπερτερεῖ ὁ ἀνδρικός πληθυσμός ἐναντι τοῦ γυναικείου.

Δεδομένου, ὅτι οἱ ἐργαζόμενοι προέρχονται κατὰ μεγαλυτέραν ἀναλογίαν ἐκ τοῦ ἀνδρικοῦ πληθυσμοῦ, ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη κατανομή κατὰ φύλα ἐπηρεάζει καί τὸ ποσοστὸν τοῦ παραγωγικοῦ τμήματος ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ κατανομή κατὰ ἡλικίας ἀποτυπύεται συνήθως διὰ τῆς κατατάξεως τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τρία κλιμάκια ἡλικιῶν: τοὺς πολὺ νέους (κάτω τῶν 15 ἐτῶν), τοὺς ὠρίμους (μεταξύ 15 καί 64 ἐτῶν) καί τοὺς ἡλικιωμένους (ἀπὸ 65 καί ἄνω. Δέν ἔχουν ὅλαι αἱ χῶραι τὰς αὐτάς ἀναλογίας εἰς τὰ τρία ταῦτα κλιμάκια. Ὁρισμένοι ἔχουν διωγαμμένον τὸ πρῶτον κλιμάκιον, (ἄνω τοῦ 30 % τοῦ συνόλου), ἐνῶ ἄλλαι ἔχουν διηυρημένον τὸ τρίτον. Αἱ πρῶται εἴθισται νά καλοῦνται χῶραι μέ νέον ἢ δυναμικόν πληθυσμόν, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἀναμένεται νά προέλθῃ ἐν συνεχείᾳ ἠϋξημένον μέγεθος ἀνήκον εἰς τὸ μεσαῖον κλιμάκιον (15-64 ἐτῶν), τὸ ὅποσον περιλαμβάνει τὰ χρήσιμα ἄτομα διὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν, τὴν οἰκονομίαν καί τὴν ἐθνικὴν αἰμυαν. Αἱ ἔχουσαι ἀναλογικῶς μεγάλον ἀριθμὸν ἡλικιωμένων (ἄνω τοῦ 10 % τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ) βαρύνονται μέ ἠϋξημένον μὴ παραγωγικόν πληθυσμόν καί ἔχουν μειωμένον δυναμισμόν καί ἀκτινοβολίαν. Θεωροῦνται διὰ τοῦτο χῶραι μέ γηράσαντα πληθυσμόν.

Β'. Ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμός.

Ὁ πληθυσμός τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἠκολούθησε - παραλλήλως πρὸς τὴν φυσικὴν του κίνησιν - ἀνώμαλον πορείαν λόγῳ

τῶν διαδοχικῶν προσαρτήσεων ἐδαφῶν, τῶν ἀπωλειῶν κατά τοὺς πολέμους, τοῦ μεγάλου μεταναστευτικοῦ ρεύματος καί τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων. Οἱ πρόσφυγες ὁποσδήποτε ἀνεπλήρωσαν πληθυσμιακῶς τὸ ἔλλειμμα τὸ προκῦψαν ἐκ τῆς μεταναστεύσεως καί τῶν πολέμων. Ἐσημειώθη ἐξ ἄλλου, καί ὑπεροχὴ τῶν θανάτων ἔναντι τῶν γεννήσεων εἰς ὠρισμένην περιόδον, τὴν κατοχικὴν (κυρίως λόγῳ τοῦ ὑποσιτισμοῦ).

Ἐκ τῶν διαθέσιμων στοιχείων προκύπτει, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς - δηλ. οἱ κατοικοῦντες εἰς τὸν ἐλεύθερον ἑλληνικὸν χῶρον - ἑδεκαπλασιάσθη ἐντὸς 120 ἐτῶν, ἀποῦ ἀπὸ 850.246 κατοίκους κατά τὸ 1840, ἐπιμῶνται σήμερον οἱ μόνιμοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος εἰς 8.500.000 περίπου. Κατά τὴν ἀπογραφήν τῆς 19ης Μαρτίου 1961 ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς Χώρας ἀνῆρχετο εἰς 8.388.653 ἄτομα. Ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ δὲν ἠκολούθησε, βεβαίως, τὴν αὐτὴν πορείαν, καθόσον ἡ ἔκτασις τῆς Χώρας ἐν τῷ μεταξύ ἐτριπλασιάσθη, ἀνελθοῦσα εἰς 132.526 τετρ. χιλμ. ἔναντι τῶν 47.516 τῆς μέχρι τοῦ 1830 περιόδου. Οὕτω, ἡ πυκνότης, ἀπὸ 18 τὸ 1840, προσήγγισεν ἤδη τοὺς 65 κατοίκους κατά τετρ. χιλ. ἤτοι εἶναι 3,5 φορές μεγαλύτερα καί πλέον.

Αἱ ἐσωτερικαὶ μετατοπίσεις, καί δὴ ἡ ἀστυφιλία, προεκάλεσαν ταχύτεραν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων καί δὴ τῆς κεντρικῆς περιοχῆς (τέως Διοικήσεως Πρωτευούσης, τῆς ὁποίας ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων ἐτετραπλασιάσθη σχεδὸν ἐντὸς τεσσαράκοντα ἐτῶν (1920-1961) ἀνελθὼν ἤδη εἰς 22% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Χώρας. Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ 1961 ἔναντι τοῦ 1951 (755.800) ἀπερροφήθη κατά 2/3 ἀπὸ τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς κεντρικῆς περιοχῆς (473.100).

Κατά τὸ 1961 ὑπῆρχον 92 πόλεις μέ πληθυσμὸν ἄνω τῶν 10000 κατοίκων ἐκάστη, ἐνῶ κατά τὸ 1920 αὐταὶ ἴσαν μόνον τριάκοντα. Ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς τῆς Χώρας, ὅστις ἀπετέλει κατά τὸ 1920 τὸ 62% τοῦ συνόλου, κατῆλθε τὸ 1961 εἰς τὸ 43,6% αὐτοῦ, ἐνῶ ὁ ἀστικὸς κατά τὴν αὐτὴν περίοδον ἀνῆλθεν ἀπὸ 23% εἰς 43,4%. Ὁ ἡμιαστικὸς πληθυσμὸς (ἤτοι οἱ κατοικοῦντες εἰς οἰκισμοὺς μέ πληθυσμὸν μεγαλύτερον τῶν 2000 καί μικρότερον τῶν 10.000) καταλαμβάνει τὸ 13% τοῦ συνόλου ἔναντι τοῦ 15 % κατά τὸ 1920.

Ἡ κατανομὴ κατά φύλα ἐμφανίζει αἰσθητῶς μεγαλύτεραν τὴν ἀναλογίαν τῶν γυναικῶν ἔναντι τῶν ἀνδρῶν. Κατά τὸ 1961 αἱ γυναῖκες ἀπετέλουν τὰ 51,25 % καί οἱ ἄνδρες τὰ 48,75% τοῦ συνόλου. Εἰς ὠρισμένα μάλιστα διαμερίσματα τῆς Χώρας καί δὴ τὰς νήσους, ἡ ὑπεροχὴ τοῦ γυναικείου πληθυσμοῦ εἶναι σοβαρῶς ἐντονωτέρα.

Ἡ κατανομὴ κατά ἡλικίας ἐμφανίζει τὸν ἑλληνικὸν πληθυ-

μόν μέ συνεχῶς μειωμένην τὴν ἀναλογία τῶν νέων καὶ ὄγκου-
μένην τὴν ἀναλογία τῶν ἡλικιωμένων. Οἱ νέοι, οἵτινες ἀπε-
τέλουσαν κατὰ τὸ 1907 τὰ 37 % τοῦ συνόλου, καταλαμβάνουν τὸ
26,7, ἐνῶ οἱ ἡλικιωμένοι ἀπὸ 4 % τοῦ συνόλου κατὰ τὸ 1907
ἀνῆλθον εἰς 8,2 % κατὰ τὸ 1961. Ἡ ἐξέλιξις αὐτῆς δεικνύει
πορείαν πρὸς γήρανσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Πάντως ἄσπυρον εἶναι
διογκωμένον τὸ κλιμάκιον τῶν ὠρίμων ἡλικιῶν (65,1 %).

Συνδύαζοντες τὴν κατὰ φύλα πρὸς τὴν καθ' ἡλικίας κατα-
νομήν διαπιστοῦμεν ἠυξημένην τὴν ἀναλογία τῶν ἀρρένων κα-
τὰ βρεφικὰ καὶ τὰ παιδικὰ ἔτη (λόγω περισσοτέρων γεννήσεων ἀρρέ-
νων) ἐν συνεχείᾳ δὲ ἕναρῶν ὑπεροχῆς τῶν γυναικῶν συνεχῶς διευρυνομέ-
νην, δεδομένης τῆς ὑψηλοτέρας μέσης ζωῆς θηλέων καὶ ἐν Ἑλλάδι.

Ἡ γεννητικότητα καὶ ἐν Ἑλλάδι ἀκολουθεῖ κάτιοῦσαν πο-
ρείαν. Ἐσημειώθη ὅμως καὶ ἄνοδος αὐτῆς κατὰ τὴν δεκαετί-
αν 1926-1935 λόγω προφανῶς τῆς δημογραφικῆς ἀναζωογονήσε-
ως, τὴν ὅποیان προεκάλεσεν ἡ ἐγκατάστασις τῶν προσφύγων τοῦ
1922-23. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἡ γεννητικότητα ἐκυμάν-
θη περίε τοῦ 30 %. Ἀπὸ τοῦ 1935 ὅμως διαγράφεται σαφῆς πτω-
τικὴ ἐξέλιξις. Ἡ μέση γεννητικότητα τῶν ἐτῶν 1935-1940 ἀπὸ
26 % κατῆλθε κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον 1949-1961
εἰς 19 %. Τοῦτο δὲ παρά τὸ γεγονός ὅτι ἡ γαμηλιότης (ἀ-
ναλογία γάμων ἐπὶ χιλίων ἀτόμων) ἠυξήθη μεταπολεμικῶς ἀνελ-
θοῦσα ἀπὸ 6,5 % εἰς 8 % καὶ πλέον.

Ἡ θνησιμότης ἐμφανίζει ὡσαύτως πτωτικὴν πορείαν. Τόσον
ἡ γενικὴ ὡσον καὶ ἡ βρεφικὴ θνησιμότης εἰδικώτερον ἐσημεί-
ωσαν ἀξιόλογον μείωσιν ἰδίως μεταπολεμικῶς. Ἡ γενικὴ θνη-
σιμότης, ἀπὸ 16,5 % κατὰ δεκαετίαν 1926-35 καὶ 14 % κα-
τὰ τὴν πενταετίαν 1936-40, κατῆλθεν εἰς 7 % κατὰ τὴν
μεταπολεμικὴν περίοδον 1949-61. Ἡ βρεφικὴ θνησιμότης (με-
χρις ἔτους) ἀπὸ 116 % προπολεμικῶς ἐπέσειν εἰς 40 % με-
ταπολεμικῶς. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἑλλάς κατέχει - ἐφόσον τὰ
στοιχεῖα εἶναι ἀκριβῆ - ἀρίστην θέσιν ἐξ ἀπόψεως γενικῆς
θνησιμότητος καὶ καλὴν θέσιν ἐξ ἀπόψεως βρεφικῆς θνησιμό-
τητος. Ἡ ἀξιόλογος ἐλάττωσις τῶν θανάτων ὀφείλεται εἰς τὴν
ἀποτελεσματικὴν καταπολέμησιν πολλῶν αἰτίων θανάτων, ὡς τῆς
ἐλονοσίας, τῆς φυματίωσης, τῶν ἐπιδημιῶν κλπ. καὶ τὴν σχε-
τικῶς - ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς Δυτικὰς χώρας - χαμηλὴν ἀνα-
λογία θανάτων ἐκ καρδιακῶν νόσων καὶ καρκίνοῦ. Ἡ βαθμι-
αία ὅμως γήρανσις τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ εἶναι φυσικὸν
νὰ ἔχῃ ὡς συνέπεια τὴν ἄνοδον τοῦ ποσοστοῦ τῶν θανάτων
τῶν ὀφειλομένων εἰς τὰς δύο ἀνωτέρω αἰτίας. Διὰ τοῦτο δὲν
προβλέπεται περαιτέρω ἀξιόλογος πτώσις τῆς θνησιμότητος,
ὡς μάλιστα σημειωθῆ καὶ ἄνοδος (τὸ 61 ἀνῆλθεν εἰς 8 %).

Ἡ προσδοκία ἐπιβιώσεως κατά τήν γέννησιν, ἥτις κατά τήν προπολεμικήν περίοδον ἐξετιμᾶτο ἐγγύς τῶν 50 ἐτῶν, ἤδη ὑπολογίζεται εἰς 65 ἔτη μέ σημαντικήν ἀπόστασιν τῶν γυναικῶν ἀπό τούς ἄνδρας (διαφορά περίπου πέντε ἐτῶν)

Τό καθαρὸν ποσοστὸν ἀναπαραγωγῆς τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ εἶναι μεταπολεμικῶς μειωμένον ἐναντι τῆς προπολεμικῆς περιόδου, καθόσον ἡ ἐπέλευσιν πτώσις εἰς τήν γεννητικότητα ὑπερηκόντισε τήν σοβαράν ἐλάττωσιν τῆς θνησιμότητος. Ἐκτός τούτου, κατά τήν μεσοπολεμικήν περίοδον ἡ μετανάστευσις ἦτο σχεδόν ἀπηγορευμένη, ἐνῶ μεταπολεμικῶς αὕτη ἀπορροφᾶ τμήμα τῆς ἐτησίως αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ (1/4-1/3). Συγκεκριμένως τό καθαρὸν ποσοστὸν ἀναπαραγωγῆς, ἀπὸ 1,4 % προπολεμικῶς, κατῆλθεν εἰς 1,2 % μεταπολεμικῶς, ὑπολογιζομένης δέ τῆς μεταναστεύσεως, ἡ καθαρὰ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ προχωρεῖ μέ ρυθμὸν κατώτερον τοῦ 1 % (0,5-1 %).

Ἀξία μνείας εἶναι ἡ διαπιστωθεῖσα κατά τήν ἀπογραφὴν τοῦ 1961 κατάστασις ἐξ ἀπόψεως κατανομῆς τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ εἰς ἐγγραμμάτους καὶ ἀγραμμάτους. Τό ποσοστὸν τῶν ἄνω τῶν 10 ἐτῶν ἀναλφαβήτων ἦτο 17,7% τοῦ συνόλου μέ μεγάλην ἀπόστασιν μεταξύ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Οἱ ἀναλφάβητοι ἄνδρες ἀπετέλουν μόνον τό 8 % τοῦ ἀνδρικοῦ πληθυσμοῦ, ἐνῶ ἀναλφάβητοι γυναῖκες ἐκάλυπτον τό 28 % τοῦ γυναικείου πληθυσμοῦ. Ἐπίσης ἀξιόλογος διαφορά ὑπάρχει μεταξύ πόλεων καὶ χωρίων, εἰς τὰ ὅποια συγκεντρώνεται ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν ἀναλφαβήτων καὶ δὴ τῶν γυναικῶν.

Σημειωτέον, ὅτι μεταπολεμικῶς ἡ ἀναλογία τῶν ἀναλφαβήτων ἠλαττώθη ἐν συγκρίσει πρὸς τήν προπολεμικήν ἐποχὴν, φαίνεται δέ ὅτι σημαντικὴ πρόοδος ἐπετεύχθη κατά τήν δεκαετίαν 1952-1961, ἀφου κατά τήν ἀπογραφὴν τοῦ 1951 οἱ ἀγράμματοι ἀπετέλουν τό 24 % τοῦ συνολικοῦ (ἄνω τῶν 10 ἐτῶν πληθυσμοῦ).

III. Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΙΣ

Α. Γενικὰ ἔννοιαι - Στοιχεῖα ἐπὶ τοῦ παγκοσμίου ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ.

Τὴν οἰκονομίαν ἐνδιαφέρει τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τοῦ πληθυσμοῦ, τὸ ὁποῖον δύναται καὶ προσφέρεται νὰ ἀπασχοληθῆ παραγωγικῶς, ἢτοι ὁ ἐνεργὸς πληθυσμὸς, ὅστις δὲν συμπίπτει μὲ τὸν θεωρητικῶς ἀπασχολήσιμον πληθυσμὸν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο μέγεθος περιλαμβάνει ὅλα τὰ άτομα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἰκανότητα πρὸς ἐργασίαν, ἀνεξαρτήτως ἂν διὰ διαφόρους λόγους δὲν προσφέρουν τὰς δυνάμεις των εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς ἐργασίας. Οὕτω, οἱ ἄεργοι (ὀκνηροί), οἱ στρατιῶται, πολλαὶ κατηγορίαι σπουδαστῶν, αἱ οἰκοδόποιναὶ ὑπάγονται μὲν εἰς τὸν ἀπασχολήσιμον πληθυσμὸν, ὄχι ὅμως καὶ εἰς τὸν ἐνεργόν. Τούναντίον αἱ ἄεργοι ἀνήκουν εἰς τὸν ἐνεργὸν πληθυσμὸν, διότι προσφέρονται νὰ ἐργασθοῦν ἀλλὰ δὲν εὐρίσκουν ἀπασχόλησιν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀέργους, οἱ ὁποῖοι ἀποφεύγουν νὰ ἀπασχοληθοῦν.

Οἱ τομεῖς ἀπασχολήσεως διακρίνονται εἰς τρεῖς, ὡς ἀκριβῶς καὶ οἱ τομεῖς παραγωγῆς: Εἶναι ὁ πρωτογενῆς, ὁ δευτερογενῆς καὶ ὁ τριτογενῆς. Πρὸς ἀπλούστευσιν, ἐφ' ὅσον δὲν ἐγένετο ἀκόμη ὁ ἀναλυτικὸς προσδιορισμὸς τῶν τομέων, ἢ διακρίσεις, ἣτις θὰ χρησιμοποιοῦντο ἐν συνεχείᾳ, θὰ εἶναι: γεωργία, βιομηχανία, ὑπηρεσίαι. Τὴν ἀπλούστευμένην αὐτὴν κατάταξιν ἐχρησιμοποίησε καὶ τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Ἐργασίας, ὅταν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐνήργησεν ἐρευναν ἐπὶ τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ ἀνά τὸν κόσμον. Τὰ πορίσματα τῆς ἐρεύνης ταύτης, δημοσιευθέντα εἰς τὴν Διεθνῆ Ἐπιθεώρησιν Ἐργασίας, εἶναι λίαν ἐνδιαφέροντα. Ἐκ τῶν δημοσιευθέντων στοιχείων ἐξάγονται ὠριμὰ χαρακτηριστικὰ διαπιστώσεις ὡς πρὸς τὸ παγκόσμιον ἐργατικὸν δυναμικόν. Οὕτω:

α) Ὁ ἐνεργὸς πληθυσμὸς καταλαμβάνει συνεχῶς μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῶν χωρῶν. Τὸ μέσον παγκόσμιον ποσοστὸν ἦτο κατὰ τὰ περὶ τὸ 1950 ἔτη 41 % ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ κόσμου μέγαισθητὰς ὅμως διαφορὰς κατὰ ἠπείρους (38 % - 46 %). Ἐπὶ κεφαλῆς ἐρχεται ἡ Εὐρώπη, μὲ 46 %, μὲ σοβαρὰς πάλιν διαφορὰς κατὰ Κράτη, ἀναλόγως τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν ἐκάστου. Ὅπωςδήποτε, αἱ προηγμένα ἠῶρα ἔχουν ὑψηλοτέρας ἀναλογίας (40 - 50 %) καὶ αἱ καθυστερημένα χαμηλοτέρας (32 - 40 %) μὲ τάσιν ὅμως συνεχοῦς

άνόδου τῶν ποσοστῶν τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ. Οἱ λόγοι, οἵτινες συντελοῦν εἰς τοῦτο εἶναι ἡ προϋοῦσα μὴ μὴ μορφωσις καὶ εἰδίκευσις, ἡ μεγαλυτέρα συμμετοχὴ τῶν γυναικῶν εἰς τὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα, ἡ αὐξήσις τῆς μέσης ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις, ἡ πρὸς δημιουργεῖν εὐκαιρίας ἀπασχολήσεως κλπ. Δεδομένου, ἐξ ἄλλου, ὅτι ἀσχεῖ ἐπίδρασιν ἡ κατὰ ἡλικίας σύνθεσις τῶν πληθυσμῶν, παράγοντα αὐξήσεως συνιστᾷ καὶ ἡ δημογραφικὴ ὥριμανσις, ἡ πύκνωσις δηλ. τῶν κλιμακίων 15-64 ἐτῶν. Χαρακτηριστικόν τῆς γενικωτέρας ἰσχύος τῆς διαπιστώσεως περὶ ἀνόδου τῶν ποσοστῶν τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ ἀποτελεῖ ἡ αὐξήσις του καὶ εἰς τὰς προηγμένας Χώρας, παρά τὴν εἰς αὐτάς μείωσιν τῆς ἀσχολήσεως τῶν ἀνηλίκων (σπουδαί) καὶ τῶν ἡλικιωμένων (συνταξιοδότοις).

β) Ἡ ἀπασχόλησις μετατοπίζεται σταθερῶς ἀπὸ τῆς γεωργίας πρὸς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὰς ὑπηρεσίας. Ἡ διαπίστωσις αὕτη προκύπτει τόσον ἐκ τῆς συσχετίσεως τῆς κατανομῆς τῶν ἀπασχολουμένων κατὰ τομεῖς μεταξὺ προηγμένων καὶ καθυστερημένων Χωρῶν, ὅσον καὶ τῆς συσχετίσεως τῆς κατανομῆς ἐντὸς τῆς αὐτῆς Χώρας κατὰ διαφόρους χρονικὰς περιόδους. Αἱ οἰκονομικῶς καθυστερημένοι Χῶραι ἔχουν συγκεντρωμένον τὸν κύριον ὄγκον τοῦ ἐνεργοῦ τῶν πληθυσμοῦ εἰς τὴν γεωργίαν (45-85 %), ἐνῶ αἱ προηγμένοι εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὰς ὑπηρεσίας. (60-95 %). Ἀλλὰ καὶ ὁ διάφορος βαθμὸς οἰκονομικῆς προόδου τῶν προηγμένων Χωρῶν ἐπηρεάζει τὴν κατανομήν. Προϊούσης τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ἀφ' ἐνός μειοῦται τὸ ποσοστὸν τῶν ἀπασχολουμένων εἰς τὸν γεωργικὸν τομέα καὶ ἀφ' ἑτέρου μετατοπίζεται καὶ ἐκ τῆς βιομηχανίας ἐργατικὸν δυναμικὸν πρὸς τὰς ὑπηρεσίας. Αἱ πλέον προηγμένοι Χῶραι συγκεντρώνουν ὑπὲρ τὰ 45% τοῦ ἐνεργοῦ τῶν πληθυσμοῦ εἰς τὰς ὑπηρεσίας. Τοῦτο συμβαίνει ἤδη εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, τὴν Ὀλλανδίαν, τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὸν Καναδῶν, ὅπου τὰ ποσοστά τῆς ἀπασχολήσεως εἰς τὰς ὑπηρεσίας εἶναι ὑψηλότερα ἐκείνων τῆς βιομηχανίας. Ἀλλὰ καὶ εἰς ὅσας προηγμένας χώρας δὲν συνετελέσθη εἰσέτι ἡ μεταβολὴ αὕτη (π.χ. Ἀγγλία, Γερμανία), παρατηρεῖται ὅτι καὶ ἐκεῖ, ἐνῶ τὰ ποσοστά τῆς βιομηχανίας παραμένουν στάσιμα, τὰ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐξάνουν.

Εἰς τὰς καθυστερημένας χώρας καὶ τὰς ἡμιαναπτύκτους, διαπιστοῦται συνεχῆς περιορισμὸς τῆς ἀπασχολήσεως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ αὐξήσις τοῦ ποσοστοῦ ἐπὶ τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν βιομηχανίαν. Συχνά ὅμως ὑπερτερεῖ ταύτης ἡ ἀπασχόλησις εἰς τὰς ὑπηρεσίας, λόγῳ τοῦ ὑπερπαγγελματοῦ, ἀποτελοῦντος μίαν διέξοδον εἰς τὴν ὑπαπασχόλησιν.

Ἐντός τοῦ βιομηχανικοῦ τομέως σημειοῦται συνεχῆς μετακίνησις ἀπό τήν βιοτεχνίαν πρὸς τήν βιομηχανίαν καί ἀπό τήν ἑλαφράν βιομηχανίαν (διατροφῆς, κλωστοῦφαντουργία, καπνοβιομηχανία) πρὸς τήν βαρεῖαν (μεταλλουργικαί, μηχανολογικαί βιομηχανίαι κλπ.)

γ) Ἡ ἀναλογία τῶν μισθωτῶν καί εἰδικώτερον τῶν ὑπαλλήλων καί τῶν τεχνικῶς μορφωμένων ὁλοέν αὐξάνει. Ἐνῶ εἰς τὰς καθυστερημένας Χώρας μέγα μέρος τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ εἶναι αὐτοτελεῖς γεωργοί, βιοτέχναι, ἔμποροι καί ἐπαγγελματίαι, εἰς τὰς πλείστας δέ τῶν μονάδων ἀπασχολοῦνται μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν μικροεπιχειρηματιῶν, εἰς τὰς προηγμένας Χώρας ἢ ἐπικρότησις τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως διαμορφώνει κατάστασιν, εἰς τήν ὁποίαν εἶναι ὀλίγοι σχετικῶς οἱ επιχειρηματίαι καί οἱ αὐτοτελεῖς ἐπαγγελματίαι καί πολλοί οἱ μισθωτοί. Οὕτω, ἐνῶ εἰς τὰς Ἀσιατικὰς Χώρας τὰ ποσοστά τῶν μισθωτῶν ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ τῶν Χωρῶν εἶναι 15-25 %, εἰς τὰς προηγμένας Χώρας τῆς Δύσεως τὰ ποσοστά ταῦτα κυμαίνονται ἀπὸ 75-92,5 %.

Ἐντός τῆς κατηγορίας τῶν μισθωτῶν, διαπιστοῦται ταχύτερα αὐξήσις τῆς ἀναλογίας τῶν ὑπαλλήλων ἔναντι τῶν ἐργατῶν καί τῶν εἰδικευμένων ἔναντι τῶν ἀνειδικευτῶν. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τῶν χειρωνακτῶν διὰ μηχανῶν (τόσον εἰς τὴν γεωργίαν ὅσον καί εἰς τὴν βιομηχανίαν), εἰς τὴν ἀπαίτησιν περισσοτέρων τεχνικῶς καί διοικητικῶς εἰδικευμένων καί εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῶν ἐν γένει ὑπηρεσιῶν, αἱ ὁποῖαι κυρίως δι' ὑπαλλήλων ἐξυπηρετοῦνται. Καί ἐντός ὁμοῦ τῆς κατηγορίας τῶν εἰδικευμένων, παρατηρεῖται ταχύτερος ρυθμὸς αὐξήσεως τῶν ἀναγνῶν καί τῆς ἀπασχολήσεως ἀτόμων ἐφωδιασμένων μὲ ἀνωτέραν τεχνικὴν κατάρτισιν ἔναντι τῶν εἰδικευμένων χαμηλοτέρας στάθμης. Ἐτι ἀξιοσημεῖωτοί εἶναι αἱ γοργῶς αὐξανόμεναι ἀνάγκαι εἰς τεχνικοῦς ἐπιστήμονας.

δ) Ἡ συμμετοχὴ τῶν γυναικῶν εἰς τὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα ἐμφανίζεται ὁλοέν μεγαλυτέρα καί ποικιλωτέρα. Εἰδικώτερον, ἡ ποσοτικὴ αὐξήσις τῆς ἀπασχολήσεως γυναικῶν ἐμφανίζεται κυρίως εἰς τὰς καθυστερημένας καί ἡμιαναπτύκτους Χώρας, ἐνῶ ἡ διεύρυνσις τῶν ἀσκουμένων ὑπὸ τῶν γυναικῶν δραστηριοτήτων ἀπαντᾶται ἰδίως εἰς τὰς προηγμένας Χώρας. Τόσον ἡ ποσοτικὴ ὅσον καὶ ἡ ποιοτικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν γυναικείαν ἀπασχόλησιν παρατηρεῖται εἰς τοὺς τομεῖς τῆς βιομηχανίας καί τῶν ὑπηρεσιῶν.

Ἄλλα διαπιστώσεις προκύπτουσαι ἐκ τῶν δημοσιευθέντων στοιχείων εἶναι:

1) Τὰ ποσοστά ἀπασχολήσεως τῶν γυναικῶν ἐπὶ τοῦ συνολι-

κοῦ γυναικείου πληθυσμοῦ δέν εἶναι μόνον αἰσθητῶς μικρότε-
ρα ἐκεῖνων τῶν ἀνδρῶν, ἀλλά καί πολύ περισσότερο ἀνόμοια
κατά Χώρας (3,8-49,4 % γυναῖκες ἔναντι 53,9-67,4 % ἀνδρῶν).
Εἰς τὰς προηγμένας Χώρας ὅμως ὑπάρχει σχετική προσέγγιςις,
δεδομένου ὅτι εἰς αὐτάς αἱ ἀπασχολούμεναι καταλαμβάνουν τό
17-25 % τοῦ συνολικοῦ γυναικείου πληθυσμοῦ, καί τό 22-39%
τοῦ ὅλου ἐνεργοῦ των πληθυσμοῦ.

2) Τήν μεγάλην ἀναλογίαν ἐργαζομένων γυναικῶν ἀποσπῶν
αἱ μεταξύ 15-24 ἐτῶν καί δὴ αἱ ἐκ τούτων ἄγαμοι.

3) Εἰς τὰς καθυστερημένας Χώρας, ἡ γεωργία ἀπορροφᾷ
τήν μεγίστην πλειονότητα τῶν ἐργαζομένων γυναικῶν, ἐνῶ εἰς
τὰς προηγμένας αἱ ὑπηρεσίαι. Εἰς μερικὰς μάλιστα Χώρας, αἱ
ἐργαζόμεναι γυναῖκες εἰς τὰς ὑπηρεσίας εἶναι περισσότεραι
τῶν ἀνδρῶν. Ἀντιθέτως εἰς τήν βιομηχανίαν, ἡ συμμετοχή
τῶν γυναικῶν οὐδαμοῦ ὑπερβαίνει τό 35 % τῆς συνολικῆς ἀπα-
σχολήσεως.

4) Ἐνῶ εἰς τήν γεωργίαν καί τήν βιομηχανίαν αἱ ἀπα-
σχολούμεναι γυναῖκες εἶναι κατά τό πλεῖστον ἐργάτριαι, αἱ
τοῦ τομέως τῶν ὑπηρεσιῶν εἶναι εἰς τήν μεγάλην των ἀναλογί-
αν ὑπᾶλληλοι (γραφεῖα, καταστήματα κλπ.). Εἰς ὠριμένας μα-
λιστα Χώρας, τό ποσοστόν τῶν γυναικῶν ὑπαλλήλων τῆς κατη-
γορίας ταύτης εἶναι ἀνώτερον τοῦ 50 % τοῦ συνολικοῦ προσω-
πικοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων (67 % εἰς τήν Φινλανδίαν).

Β) Ἐνεργός πληθυσμός καί ἀπασχόλησις ἐν Ἑλλάδι

Συμφώνως πρός τὰ δεδομένα τῆς ἀπογραφῆς τοῦ ἑλληνικοῦ
πληθυσμοῦ κατά τό 1961, ὁ ἐνεργός πληθυσμός τῆς Χώρας ἀνήρ-
χετο εἰς 3.663.100, άτομα, ἤτοι εἰς τό 43,6% τοῦ συνολικοῦ
μεγέθους αὐτοῦ. Συνεπῶς, ὑπελείπετο σημαντικῶς τοῦ μέσου
εὐρωπαϊκοῦ ποσοστοῦ (47 %), ἀλλά καί πολλῶν χωρῶν μικροτέ-
ρας οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Ὡς λόγοι τοῦ χαμηλοῦ ἑλληνι-
κοῦ ποσοστοῦ δύνανται νά θεωρηθοῦν: ἡ ἔλλειψις εὐκαιρι-
ῶν ἀπασχολήσεως, ἡ περιωρισμένη εἰδίκευσις καί πρό παντός
ἡ μικρά ἀναλογία ἐργαζομένων γυναικῶν. Πράγματι, ἐνῶ τό πο-
σοστόν τῶν προσφερομένων εἰς τήν ἀγοράν τῆς ἐργασίας ἀν-
δρῶν εἶναι ἱκανοποιητικόν, εὐρισκόμενον περίξ τοῦ παγνο-
σμίου μέσου ὁρου (60,5 % ἐπί τοῦ συνολικοῦ ἀνδρικοῦ πληθυσ-
μοῦ), τό ποσοστόν τῶν γυναικῶν εἶναι μόνον 28 % τοῦ ὅλου
γυναικείου πληθυσμοῦ. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐσημειώθη σοβαρά
ἀνοδος ἀπό τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος (ἦτο 4 % τό 1907 καί 13 %
τό 1961), ἀλλά πάντως καί τό σημερινόν ποσοστόν εἶναι πο-
λύ χαμηλόν, δεδομένου ὅτι εἰς μερικὰς προηγμένας χώρας εἶ-

να ~~περιλαμβανόμενοι~~ ^{αιεθλώς μεγαλιώτεροι} (35-40 %).

Ἡ χαμηλή στάθμη τοῦ γυναικείου ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ οφείλεται εἰς τὴν ἐν μεγάλῳ εἰσέτι μέτρῳ συνέχισιν τῆς παραδόσεως νά ἀσχολοῦνται αἱ ἐλληνίδες μὲ τὰ οἰκιακά κοσμήματα, εἰς τὴν ἐκτεταμένην ἑλλείψιν μορφώσεως καὶ εἰς τὴν ἀκολουθουμένην πολιτικὴν κοινωνικῆς προστασίας (οἰκογενειακά ἐπιδόματα, κοινωνικὴ ἀσφάλις, συνταξιοδότησις). Ἡ τελευταία ἀμβλύνει τὴν ἐπιθυμίαν ἢ τὴν ἀνάγκην τῆς γυναικὸς πρὸς βιοποριστικὴν ἀπασχόλησιν, εἰς τὴν ὁποίαν μάλιστα ἡ θέσις τῆς εἶναι μειονεκτικὴ, ἀφοῦ δὲν ἐφαρμόζεται ἀκόμη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀρχὴ " ἴση ἀμοιβὴ δι' ἴσην ἐργασίαν ". Δὲν εἶναι ὅμως ἀπίθανον νά ἐσημειώθῃ διαρροή κατὰ τὴν ἀπογραφὴν ἰδίως εἰς τὴν ὑπαιθρον, ὅπου πολλοὶ ἀγρότιδες, καίτοι ἐπιδίδονται εἰς τὰς γεωργικὰς ἐργασίας, συνειθίζουσι νά μὴ δηλώνουσι ἐπάγγελμα.

Ἐξ ἀπόψεως τομέων οἰκονομικῆς δραστηριότητος, κατὰ τὴν γενομένην δειγματοληπτικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν δεδομένων τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1961, ἔχομεν:

Γεωργία 55, ~~7~~, βιομηχανία 20, ~~7~~%, ὑπηρεσίαι 25 %, ἔναντι κατανομῆς κατὰ τὸ 1928: 62 %, 18 % καὶ 20 % ἀντιστοίχως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει ἐξελικτικὴν πορείαν (μειώσεις γεωργικῆς ἀπασχολήσεως) ἀλλὰ καὶ νοσηρὰν διάρθρωσιν (ἐπίτασις τῆς υπεροχῆς τῶν ὑπηρεσιῶν ἔναντι τῆς βιομηχανίας).

Ἡ ἄνω τοῦ 50 % ἀπασχολήσις εἰς τὴν γεωργίαν δεικνύει τὴν εἰσέτι σημαντικὴν καθυστέρησιν τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας. Ἡ δὲ ὑπεροχὴ τῶν ὑπηρεσιῶν ἔναντι τῆς βιομηχανίας φανερώνει τὴν ὑπερβολικὴν ἐπίδοσιν εἰς τὰ ἐπαγγέλματα, εἴτε τὰ παραγωγικὰ (ὑπερεπαγγελματισμός) εἴτε τὰ μὴ παραγωγικὰ (παρασιτισμός), μὲ ἀποτέλεσμα τὴν μείωσιν τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος καὶ τὴν ἀφαίρεσιν εἰσοδήματος τόσον ἀπὸ τοῦ παραγωγοῦ (χαμηλὴ τιμὴ χονδρικῆς ἀγορᾶς τῶν προϊόντων) ὅσον καὶ ἀπὸ τοῦ καταναλωτᾶς (ἐπιβάρυνσις τιμῶν διαθέσεως).

Ἡ κατανομὴ ὡσαύτως, τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ εἰς μισθωτούς (ἐργάτας, ὑπαλλήλους) καὶ μὴ μισθωτούς (ἐργοδοτάς, αὐτοτελεῖς ἐπαγγελματίαι καὶ συνεργαζόμενα μέλη οἰκογενείας) δεικνύει τὴν καθυστερημένην εἰσέτι διάρθρωσιν τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας ἀλλὰ καὶ τὴν σημειουμένην ἀνιούσαν πορείαν. Οἱ μισθωτοὶ ἀνῆρχοντο κατὰ τὸ 1961 εἰς τὸ 33% τοῦ συνολικοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ, λόγῳ τοῦ μικροῦ μεγέθους τῶν οἰκονομικῶν μονάδων καὶ τῆς μεγάλης ἀναλογίας τῶν αὐτοτελῶν ἐπαγγελματιῶν εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιοτεχνίαν καὶ τὴν γεωργίαν, ὅπου ἐγενικεύθη ἡ μικρὰ οἰκογενειακὴ ἐπιχείρησις. Πάντως ἔχομεν ἀξιόλογον μεταβολὴν ἔναντι τοῦ 1928, ὅτε τὸ

ποσοτόν τῶν μισθωτῶν ἐπὶ τοῦ ὅλου ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ ἦτο 28,5 %. Αἱ ἀναλογίαι τῶν μισθωτῶν εἰς τοὺς τρεῖς τομεῖς κατὰ τὸ 1961 ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ 1928 εἶναι: Γεωργία 8,4 % (ἐναντι 7,5 %) τῆς ὅλης γεωργικῆς ἀπασχολήσεως, Βιομηχανία 69,7% (ἐναντι 57,8 %) τῆς ὅλης βιομηχανικῆς ἀπασχολήσεως, Ὑπηρεσίαι 63,6 % (ἐναντι 52,4 %). Ἡ μικρὰ ἄνοδος τῆς ἀναλογίας μισθωτῶν εἰς τὴν γεωργίαν ὀφείλεται προφανῶς εἰς τὴν μερικὴν στροφὴν πρὸς τὴν ἐντατικὴν καλλιέργειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπασχολοῦνται καὶ μέλη ξένων οἰκογενειῶν μὲ ἀνεπαρκῆ κλῆρον. Ἡ ἄνοδος τῆς ἀπασχολήσεως μισθωτῶν εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὰς ὑπηρεσίας ἐξηγεῖται ἐκ τῆς αὐξήσεως τοῦ μέσου μεγέθους τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς ἰδρύσεως νέων οἰκονομικῶν μονάδων (π.χ. ΔΕΗ, νέα μεγάλα βιομηχανία).

Υ Ἡ μεταπολεμικὴ ἐξέλιξις τῆς ἀπασχολήσεως, κατὰ τὰς ὑπαρχούσας ἐνδείξεις, διαγράφεται ὡς ἀκολούθως:

α) Ἐκ τῶν ἐτησίως προστιθεμένων εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς ἐργασίας ἀτόμων, ὑπολογιζομένων εἰς 50-60 χιλιάδας, ἐν μέρει ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὰς δημιουργουμένας νέας εὐκαιρίας, ἕτερον μέρος μεταναστεύει καὶ τὸ ὑπόλοιπον ὑπαπασχολεῖται παράμενον ἐν πλήρει ἢ μερικῇ ἀνεργίᾳ εἴτε διογκῶνον τὰς υπηρεσίας (ὑπερεπαγγελματισμός, παρασιτισμός). Ἀκριβῆ στοιχεῖα τῆς ὡς ἄνω κατανομῆς δὲν υπάρχουν, πλην τῆς μεταναστεύσεως, ἣτις ἀπορροφᾷ σοβαρόν ποσοτόν τοῦ νέου ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ, ὅστις σύγκειται ἐκ τῶν ἀποκτῶντων ἐργατικὴν ἐνηλικίωσιν καὶ τῶν διὰ πρώτην φοράν προσφερομένων νά ἀπασχοληθοῦν ὠριμωτέρων ἀτόμων.

β) Ἡ κατανομή κατὰ τομεῖς δραστηριότητος τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ φαίνεται ὅτι μεταβάλλεται συνεχῶς, μέ κύριον ἀποτέλεσμα τὴν μείωσιν τοῦ ποσοτοῦ τῆς γεωργίας καὶ τὴν αὐξήσιν τοῦ ποσοτοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν. Ἡ εἴσοδος τῶν μηχανῶν εἰς τὴν γεωργικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἐκτοπίζουσα ἐργάτας, ἐξουδετεροῖ τὴν αὐξήσιν τῆς ἀπασχολήσεως τὴν προκύπτουσαν ἐκ τῆς διευρύνσεως τῶν καλλιεργειῶν τῆς στροφῆς πρὸς τὴν ἐντατικὴν ἐκμετάλλευσιν καὶ τῆς ἐπιδόσεως εἰς συμπληρωματικὰς ἀπασχολήσεις. Παραμένοντος ὁμως στασίμου τοῦ συνολικοῦ μεγέθους τῆς γεωργικῆς ἀπασχολήσεως, ὁ προστιθέμενος εἰς τὴν ὑπαιθρον ἐνεργὸς πληθυσμὸς ἢ ὑπαπασχολεῖται ἐπιτοπίως ἢ μεταναστεύει ἢ διογκῶνει τὸν ἐνεργὸν πληθυσμόν τῶν πόλεων. Ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία, ἐξ ἄλλου, αὐξήσασα τὴν παραγωγικότητά της, λόγῳ τεχνικοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ καὶ ἐξειδικεύσεως, ἀποδίδει πολὺ μεγαλύτερον προϊόν χωρὶς ἀνάγκην οὐσιώδους ἐνισχύσεώς της εἰς ἐργατικόν δυναμικόν. Τοιοῦτοτρό-

πως, μόνον αἱ ὑπηρεσίαι ἀποτελοῦν οὐσιαστικῶς τὴν διέξοδον διὰ τὴν μερικήν ἀπορρόφησιν τοῦ πλεονάσματος, τὸ ὅποιον ἐν μέρει μὲν διοχετεύεται εἰς παραγωγικὰς μονάδας ὡς π.χ. τὰς μεταφοράς, θαλασσίας καὶ χερσαίας, ἐν μέρει δὲ ἐπιδίδεται εἰς παρασιτικάς ἀπασχολήσεις.

γ) Ἡ ἀναλογία τῶν ἀτόμων, τῶν ἐχόντων εἰδικευαίν, καὶ μάλιστα ἀνωτέρας στάθμης, εἶναι πολὺ χαμηλὴ. Οἱ ἀποφοιτῶντες ἐκ τῶν λειτουργουσῶν Σχολῶν τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως καλύπτουν μικρὸν τμῆμα τῶν εἰς εἰδικεῖναι ἀναγκῶν τῆς οἰκονομίας. Ἡ ἔλλειψις τεχνικῶς μορφωμένων στελεχῶν εἶναι ἐτι πλέον καταφανής, ὅταν παραλληλισθοῦν οἱ διαθέσιμοι εἰδικευμένοι πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Ἡ σημειωθεῖσα τελευταίως στροφή πρὸς τὴν ἐπαγγελματικὴν καὶ εἰδικώτερον τὴν τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν ἐλπίζεται ὅτι θὰ ἐνισχύσῃ τὸν ρυθμὸν παραγωγῆς στελεχῶν. Χρειαζέται ὅμως νὰ δοθῇ προσοχὴ ταυτοχρόνως εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀναγκῶν τῶν διαφαινομένων ἐκ τῶν σκοπῶν τοῦ μακροχρόνιου οἰκονομικοῦ προγράμματος τῆς Χώρας ὡς καὶ εἰς τὸν ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμὸν. Ἀλλὰ καὶ ὁ θεσμὸς τῆς μαθητείας πρέπει νὰ τονωθῇ, ὥστε νὰ καταρτίζεται καὶ ἐπαρκὴς ἀριθμὸς τεχνικῶν διὰ τῆς πρακτικῆς ἐξοικειώσεως εἰς τοὺς τεχνικοὺς κλάδους.

δ) Ἡ μετανάστευσις, ἀπορροφῶσα σοβαρὸν ἀριθμὸν ἑλλήνων, ἀποτελεῖ μὲν διέξοδόν τινα εἰς τὴν ὑποαπασχόλησιν, ἀλλὰ μόνον ὡς προσωρινὴ καὶ μερική λύσις πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζεται, λόγῳ τῆς εὐρείας ὑποαπασχολήσεως ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας. Ἀλλὰ καὶ ὡς προσωρινὸν μέτρον δέον νὰ ἀσκήται μετὰ περισκέψεως, ὥστε νὰ μὴ στερῆται ἡ Χώρα τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἀνάπτυξιν εἰδικευμένων στελεχῶν. Αἱ μεταπολεμικαὶ κυβερνήσεις τῆς Χώρας, ἀκολουθοῦσαι ὀρθὴν πολιτικὴν ἔναντι τῆς μεταναστεύσεως, μεριμνοῦν τόσον διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐπιλογῆς καὶ τῆς μεταφορᾶς τῶν μεταναστῶν ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐγκατάστασιν εἰς τὰς Χώρας προορισμοῦ ὑπὸ καλᾶς συνθήκας. Τοῦτο διευκολύνεται διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Διακυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς Μεταναστεύσεων ἐξ Εὐρώπης καὶ διὰ τῆς ταχυρρυθμοῦ ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως εἰς τοὺς ὁποίους ὑπάρχει ζήτησις εἰς τὰς Χώρας προορισμοῦ. Οἱ ἐτησίως μεταναστεύοντες κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κυμαίνονται περὶ τοὺς 50.000 ἐτησίως, εἰς τούτους δὲ περιλαμβάνονται τόσον οἱ ἀτομικῶς ὅσον καὶ οἱ ὁμαδικῶς μετακινούμενοι ἐξ ἑλλάδος πρὸς βιοποριστικὴν ἐγκατάστασιν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν.

Ὁ ἀντικειμενικὸς ὅμως σκοπὸς τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως εἶναι νὰ δημιουργηθοῦν ἐπιτοπῶς εὐκαιρίαι ἀπασχολήσεως,

εἰς τὰς ὁποίας νά εὕρη διέξοδον ὁ ὑποαπασχολούμενος ἐνεργός πληθυσμός τῆς Χώρας καί τοιουτοτρόπως νά ἀναχαιτισθῆ βαθμιαίως τό ρεῦμα τῆς μεταναστεύσεως.

Συμφώνως πρός τὰ δεδομένα τῆς ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ 1961 καί εἰδικώτερον τὰ πορίσματα τῆς ἐνεργηθείσης δειγματοληπτικῆς ἐρεύνης τό συνολικόν ἐργατικόν δυναμικόν καί ἡ ὑποαπασχόλησις εἶχον ὡς ἑξῆς (εἰς χιλιάδας)

Φῦλον	Οἰκονομικῶς ἐνεργοί (ἄνω τῶν 10 ἐτῶν)						Οἰκονομικῶς μὴ ἐνεργοί (ἄνω τῶν 10 ἐτῶν)	%
	Σύνολον	%	Ἀπασχολούμενοι	%	Ἄνεργοι	%		
Ἄρρενες	2458,4	67,1	2333,6	94,9	124,8	5,1	734,6	20,3
Θῆλειες	1204,7	32,9	1090,6	90,5	114,1	9,5	2350,1	79,7
Σύνολον	3663,1	100	3424,2	93,5	238,9	6,5	3084,7	100

Ἡ ὑπὲρ τῶν ἐργατῶν προστατευτικὴ νομοθεσία τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀρκούντως συγχρονισμένη. Λειτουργοῦν ὑπηρεσίαι ἐναρμονισμοῦ τῆς ἀπασχολήσεως, ρυθμίζονται λεπτομερῶς οἱ ὅροι παροχῆς τῆς ἐργασίας, ἐξασφαλίζεται κατώτατον ὄριον μισθοῦ, ἐθεσπίσθησαν ἐσχάτως οἰκογενειακά ἐπιδόματα, ἐφαρμόζεται ὁ θεσμός τῆς ὑποχρεωτικῆς διαίτησίης πρός λύσιν τῶν συλλογιῶν συγκρούσεων ἐργασίας, παρέχεται ἀσφαλιστικὴ προστασία, χορηγοῦνται ἐτήσια ἀδειαι μετ' ἀποδοχῶν καί ἰσχύει ἐξυπηρετικὴ προστασία διὰ τὴν λύσιν τῶν ἐργατικῶν διαφορῶν.

Πέραν ὅμως τῶν ρυθμιστικῶν μέτρων τῆς ἀγορᾶς τῆς ἐργασίας, ἐπιβάλλεται ἡ καταβολὴ ἐντατικῆς προσπάθειης πρός δημιουργίαν περισσοτέρων εὐκαιριῶν ἀπασχολήσεως, πρός παραγωγὴν εἰδικευμένων στελεχῶν διὰ τὴν εὐθυγράμμισιν τῆς παραγωγῆς· πρός τὴν ζήτησιν καί παραλλήλως, ἡ δικαιότερα ὑπὲρ τῶν ἐργαζομένων κατανομή τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος.

IV. ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

A. Γενικά ἔννοιαι.

Ἰπὸ τόν ὄρον ἐθνικόν εἰσόδημα ἐννοοῦμεν τὰς νέας ἀξίας τὰς προστιθεμένας εἰς τὴν οἰκονομίαν μιᾶς χώρας ἐκ τῆς δραστηριότητος τῶν μονίμων κατοίκων τῆς ἐντὸς μιᾶς περιόδου, συνήθως ἐτησίας.

Τὸ ἐθνικόν εἰσόδημα ἐμφανίζεται ὑπὸ διαφόρους μορφάς καὶ δῆ: ὡς ἀκαθάριστον καὶ ὡς καθαρὸν, ὡς πραγματικόν καὶ ὡς χρηματικόν, ὡς ἀποτιμώμενον εἰς ἀμοιβὰς συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς καὶ ὡς ὑπολογιζόμενον εἰς ἀγοραίας τιμὰς.

Τὴν διαφορὰν μεταξὺ ἀκαθάριστου καὶ καθαρῦ εἰσοδήματος συνιστοῦν αἱ ἀποσβέσεις, ἤτοι τὸ διατιθέμενον τμήμα τῶν παραγομένων νέων ἀξιῶν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν φθορῶν τοῦ παγίου κεφαλαίου ὡς ἐκ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν παραγωγικὴν λειτουργίαν ἢ λόγῳ παλαιώσεως. Ἰπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν, αἱ ἀποσβέσεις ἀναφέρονται καὶ εἰς τὴν ἀνάγκην ἀντικαταστάσεως, πρὸ τῆς φθορᾶς, λόγῳ προόδων τῆς τεχνικῆς ἢ ἄλλων αἰτίων καθιστάντων ἀντιοικονομικὴν τὴν περαιτέρω χρῆσιν τοῦ κεφαλαίου. Ἐάν συνεπῶς ἀπὸ τὸ ἀκαθάριστον εἰσόδημα ἀφαιρέσωμεν τὰς ἀποσβέσεις, ἔχομεν τὸ καθαρὸν.

Τὸ πραγματικόν ἐθνικόν εἰσόδημα ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ παραγόμενα νέα ἀγαθὰ καὶ τὰς χρησιμοποιούμενας ὑπηρεσίας, ἐνῶ τὸ χρηματικόν ἀπὸ τὰς νομισματικὰς μονάδας, εἰς τὰς ὁποίας ἀποτιμᾶται τὸ πραγματικόν.

Τὸ ἐθνικόν εἰσόδημα εἰς ἀγοραίας τιμὰς εἶναι μεγαλύτερον τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος εἰς ἀμοιβὰς συντελεστῶν παραγωγῆς κατὰ τοὺς ἐμμέσους φόρους μεῖον τὰς ἐπιδοτήσεις.

Διαφοροποιοῦνται, ὡσαύτως, ἀπὸ τὸ ἐθνικόν εἰσόδημα αἱ ἔννοιαι τοῦ ἐγχωρίου προϊόντος καὶ τῶν ἐθνικῶν διαθεσίμων. Τὸ ἐγχώριον προϊόν περιλαμβάνει μόνον τὰς ἐν τῇ χώρᾳ παραγομένας ἀξίας ὑπὸ τῶν μονίμων κατοίκων αὐτῆς, ἐνῶ τὸ ἐθνικόν εἰσόδημα περιέχει καὶ τὰ εἰσφέροντα εἰσοδήματα ἐκ τῆς συμμετοχῆς τῶν μονίμων κατοίκων εἰς τὴν παραγωγικὴν δραστηριότητα τῆς ἀλλοδαπῆς (π.χ. ποντοπόρος ἐμπορικὴ ναυτιλία) ἀφαιρουμένων τῶν ἐκρεόντων εἰσοδημάτων τῶν προερχομένων ἐκ τῆς συμμετοχῆς τῶν ξένων εἰς τὴν παραγωγήν τοῦ ἐγχωρίου προϊόντος.

Τὰ ἐθνικά διαθέσιμα ἢ ἐθνικὸί πόροι συγκροτοῦνται ἐκ

τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καί τῶν πάσης φύσεως ἄλλων πόρων τῶν τιθεμένων εἰς τήν διάθεσιν τῆς Χώρας πρὸς κατανάλωσιν ἢ ἐπένδυσιν, ὡς εἶναι τὰ μεταναστευτικά ἐμβάσματα, τὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ δάνεια καί ἡ ξένη βοήθεια. Κατά συνέπειαν, τὰ ἐθνικά διαθέσιμα ἄλλοτε μὲν εἶναι μεγαλύτερα τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ὡς συμβαίνει συνήθως εἰς τήν Ἑλλάδα, ἄλλοτε δέ μικρότερα, ὡς συμβαίνει εἰς τὰς Η.Π.Α, τῶν ὁποίων τὰ ἐθνικά διαθέσιμα μειοῦνται κατά τό ποσόν τῶν ἐκρεουσῶν εἰς τήν ἄλλοδαπήν ἀξιῶν.

Ἡ μέτρησις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἐνεργεῖται κατά τρεῖς μεθόδους. Αὗται εἶναι : α) Ἡ εἰσοδηματικὴ μέθοδος, κατὰ τήν ὁποίαν ἀθροίζονται αἱ πάσης κατηγορίας ἀμοιβαί (μισθοί, κέρδη, τόκοι, ἐνοίκια) ὅλων τῶν ἐν τῇ οἰκονομίᾳ δρῶντων φυσικῶν καί νομικῶν προσώπων), β) Ἡ ἀπογραφή τῆς παραγωγῆς, καθ' ἣν ἐξευρίσκονται αἱ προστιθέμεναι νέαι ἀξίαι κατὰ παραγωγικόν κλάδον, ἥτοι ἀφαιροῦνται ἀπὸ τῆν ἀξίαν τῆς παραγωγῆς αἱ γενόμεναι δαπάναι πλὴν τῶν ἀμοιβῶν καί γ) Ὁ ὑπόλογισμός τῆς δαπάνης, ἥτοι ἡ ἀθροισις τῶν ἐντὸς δοθείσης χρονικῆς περιόδου διατεθεισῶν ἀξιῶν πρὸς κατανάλωσιν καί ἐπένδυσιν ἐκ μέρους τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καί τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, ὑπολογιζομένης καί τῆς αὐτομειώσεως τῶν ἀποθεμάτων.

Αἱ τρεῖς αὗται μέθοδοι δίδουν κατ' ἀρχὴν τό αὐτό ἀποτέλεσμα, διὰ τοῦτο δέ καί χρησιμοποιοῦνται συνδεδυασμένως πρὸς ἀμοιβαῖον ἔλεγχον. Πάντως, ἡ πλέον ἐπιστημονικὴ μέθοδος εἶναι ἡ εἰσοδηματικὴ, τήν ὁποίαν ὅμως εἰς τήν πρᾶξιν ἐφαρμόζουν μόνον αἱ προηγμένα χῶραι, καθόσον διαθέτουν ἀξιοπίστους στατιστικὰς εἰσοδημάτων κατὰ κατηγορίας. Αἱ λοιπαὶ χῶραι ἐφαρμόζουν κατὰ βάσιν τὰς δύο ἄλλας μεθόδους, ἐν μέρει δέ μόνον τήν εἰσοδηματικὴν καί συγκεκριμένως ὡς πρὸς τὰς ἀμοιβὰς τῶν ὑπηρετούντων εἰς τό Κράτος καί τοὺς ἐν γένει Δημοσίου Ὀργανισμούς.

Ἡ κατὰ τήν μέτρησιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος συναντῶνται πλεῖστα δυσχέρεια. Οὕτω:

α) Σημειοῦνται παραλείψεις καί μάλιστα ὄχι μόνον ἀκουσίαι, καί κατὰ συνέπειαν ἀναποφευκτοί, ἀλλὰ καί ἐκούσαι. Ἀκουσίως παραλείπονται π.χ. τὰ πάσης φύσεως παράνομα κέρδη ἐκ τοκογλυφίας, ἐκ μαύρης ἀγορᾶς, ἐκ λαθρεμπορίου κλπ. Ἐκούσιως παραλείπονται πολλαὶ αὐτοκαταναλώσεις καί αὐτοῦπηρεσίαι, λόγῳ δυσκολίας συλλήψεως καί ὑπολογισμοῦ ἢ καί λόγῳ ἐξουδετερώσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ὀφέλους ἐκ τῆς πραγματοποιουμένης δαπάνης (π.χ. θήρα ἐρασιτεχνῶν). Αὐτοκατανά-

λωσιν συνιστᾶ ἡ παραγωγή ἀγαθῶν μέ σκοπόν καταναλώσεως τῶν προϊόντων παρά τοῦ παράγοντος αὐτά (π.χ. οἰκιακή μικρά ὀρνιαθοτροφία, ἐρασιτεχνική ἀλιεία). Εἶδος αὐτοκαταναλώσεως εἶναι καί ἡ ἰδιοκατοικησις τῶν ἰδιοκτητῶν ἀκινήτων, ἧτις ὅμως εἴθισται νά ὑπολογίζεται εἰς τό ἐθνικόν εἰσόδημα (τεκμαρτόν μίσθωμα). Αὐτοῦπηρεσία εἶναι ἡ καταβολή ἐνεργείας πρός ἐξυπηρέτησιν ἀποκλειστικῶς τοῦ καταβάλλοντος αὐτήν, ἐνῶ ἀλλὰ ἄτομα χρησιμοποιοῦν ἐν προκειμένῳ ὑπηρεσίας ἄλλων λαμβανόντων ἀμοιβάς, αἱ ὁποῖαι καί ὑπολογίζονται εἰς τό ἐθνικόν εἰσόδημα (π.χ. οἰκοκυρά ἀνευ ὑπηρετρίας).

β) Ὑπάρχει πολλῶκις κίνδυνος νά γίνουν διπλοῖ ὑπολογισμοί μέ ἀποτέλεσμα ἐδῶ ἀντίθετον, δηλ. τήν υπερετίμησιν τοῦ πραγματικοῦ μεγέθους τοῦ εἰσοδήματος. Δέον, οθεν, νά καταβάλλεται προσοχή διά τήν ἀποφυγήν τοῦ διπλοῦ ὑπολογισμοῦ. Εἰς μίαν κλωστοῦφαντουργίαν π.χ. τό παραγόμενον νῆμα εἶναι μέν προϊόν τοῦ κλωστηρίου καί πρέπει νά ἐξευρεθῇ ἡ προστεθεῖσα νέα ἀξία ἐκ τῆς νηματοποιήσεως, ἀλλ' εἶναι καί πρώτη ὕλη τοῦ ὑφαντηρίου καί ἐπομένως δέον νά ἀφαίρεθῇ ὡς δαπάνη παραγωγῆς τῆς ὑφάνσεως.

Παραλλήλως ὅμως, δέον νά ἐκτιμᾶται καλῶς πότε ὑπάρχει διπλοῦς ὑπολογισμός. Δέν εἶναι π.χ. ὀρθή ἡ ἀποψις, καθ' ἣν οἱ μισθοί τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων δέν πρέπει νά ὑπολογίζονται εἰς τό ἐθνικόν εἰσόδημα ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι καταβάλλονται ἐκ χρημάτων προελθόντων - διά τῆς φορολογίας - ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας τῆς ὁποίας τό εἰσόδημα ὑπολογίσθη πρό πάσης φορολογίας. Κριτήριον δέν εἶναι τό πόθεν προῆλθον τά χρηματικά ποσά διά τὰς ἀμοιβάς, ἀλλά τό ἂν αἱ ἀμοιβαὶ ἀντιστοιχοῦν εἰς τρέχουσαν παραγωγικὴν ὑπηρεσίαν, ὡς θεωρεῖται ἡ τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου. Τούναντίον αἱ συντάξεις καί αἱ ἀποζημιώσεις δέν ὑπολογίζονται εἰς τό ἐθνικόν εἰσόδημα, καθόσον καταβάλλονται εἰς τὰ ἄτομα διά τήν παρελθούσαν δρᾶσιν των ἢ ἐνέργειάν των. Αἱ ἀσφαλιστικαὶ εἰσφοραὶ ὅμως ἀποτελοῦν ὑπολογιστέον εἰσόδημα, διότι εἶναι ἀμοιβαὶ τῶν ἀσφαλιστικῶν φορέων, παρεχόντων παραγωγικὴν ὑπηρεσίαν.

γ) Αἱ συγκρίσεις τοῦ χρηματικοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, τόσον ἐντός τῆς αὐτῆς χώρας εἰς διαφόρους χρονικὰς περιόδους, ὅσον καί μεταξύ διαφόρων χωρῶν, ἐμφανίζουν μεγάλας δυσκολίας.

Αἱ χρονικαὶ συγκρίσεις προσκόπτουν εἰς τήν μεταβαλλομένην ἀγοραστικὴν δύναμιν τοῦ νομίσματος, καί θά ἀπετέλει, κατὰ συνέπειαν, σφάλμα ἡ σύγκρισις τῶν μεγεθῶν εἰς νομισματικὰς μονάδας τρεχούσης ἀγοραστικῆς δυνάμεως. Διά τοῦτο γίνεταί ἀναγωγή εἰς σταθεράς νομισματικὰς μονάδας, ἐνός δηλ.

έτους λαμβανομένου ως βάσεως. Διὰ τὴν ἀναγωγὴν ταύτην χρησιμοποιούνται εἰδικαὶ τιμάριθμοι, διάφοροι κατὰ κλάδους παραγωγῆς.

Αἱ διεθνεῖς συγκρίσεις, ἐξ ἄλλου, τελοῦν ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι τὰ δεδομένα τῶν χωρῶν, τῶν ὁποίων τὸ εἰσόδημα συγκρίνεται, προκύπτουν ἀπὸ ὑπολογισμούς στηριζομένους εἰς τὴν αὐτὴν μεθοδολογίαν μετρήσεως. Ἐάν π.χ. εἰς τὴν μίαν χώραν ὑπολογίζονται αἱ αὐτοκαταναλώσεις καὶ οἱ μισθοὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ εἰς τὴν ἄλλην δὲν ὑπολογίζονται, τὰ ἐθνικά των εἰσοδήματα, ὡς ἐμφανίζονται, δὲν εἶναι συγκρίσιμα. Ἐἰς τὰς Ἀνατολικὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας, τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα περιλαμβάνει τὰ εἰσοδήματα τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς παραγωγῆς ἀγαθῶν, ἐκ δὲ τῶν ὑπηρεσιῶν μόνον ἐκεῖνα πού εχουν σχέσιν μὲ τὴν μεταφορὰν ἀγαθῶν, ἐνῶ εἰς τὰς Δυτικοευρωπαϊκὰς χώρας οἱ ὑπολογισμοὶ περιλαμβάνουν τὰς πάσης φύσεως ἀμοιβὰς κεφαλαίων καὶ ἐργασίας.

Πρὸς ἐπίτευξιν συγκρισιμότητος, ἴδωσον αἱ συσταθεῖσαι Διεθνεῖς ἐπιστημονικαὶ Ὀργανώσεις, ὅσον καὶ οἱ Διεθνεῖς διακυβερνητικοὶ Ὀργανισμοὶ (ΟΗΕ, ΟΕΟΣ κλπ.) ὑποδεικνύουν ἀφ' ἐνός καθιέρωσιν ὁμοιομόρφου ὁρολογίας καὶ ἀφ' ἑτέρου υἱοθέτησιν ἐνιαίας μεθόδου μετρήσεως. Ἡ ἐπιδίωξις αὕτη ἐπετεύχθη εἰς τὰ πλαίσια τῶν χωρῶν τοῦ Ὀργανισμοῦ Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας, ὅστις παρέσχεν εἰδικὰ πρότυπα ὑπολογισμοῦ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ ἐμερίμνησε διὰ τὴν ἐξειδίκευσιν ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ τῶν διαφόρων χωρῶν. Τῆς εὐκαιρίας ταύτης ἐπωφελήθη καὶ ἡ Ἑλλάς.

Ἡ μελέτη τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τῶν ἄλλων οἰκονομικῶν μεγεθῶν, ἥτοι τῶν ἐπενδύσεων, τῆς καταναλώσεως, τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, τῶν τρεχουσῶν ἐξωτερικῶν συναλλαγῶν κλπ. ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔργου εἰδικῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, εἰς πολλὰ Κράτη. Ἐπὶ τῇ βάσει μάλιστα τῶν δεδομένων, τὰ ὁποῖα συγκεντρῶνουν καὶ ἐπεξεργάζονται αἱ ὑπηρεσίαι αὗται, γίνεται καὶ ἐκτίμησις τῆς ἐξελίξεως τῶν οἰκονομικῶν μεγεθῶν διὰ τὸ μέλλον. Τὸ εὐρύτερον αὐτὸ ἀντικείμενον εἴθισται νὰ ἀποδίδεται διὰ τοῦ ὄρου ἐθνικοὶ λογαριαμοί, ἢ δὲ συναφῆς μέθοδος ἐργασίας ἐθνικὴ λογιστικὴ.

Οἱ ὑπολογισμοὶ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τῶν ἄλλων οἰκονομικῶν μεγεθῶν παρέχουν μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὰς Κυβερνήσεις διὰ τὴν χάραξιν τῆς οἰκονομικῆς τῶν πολιτικῆς, ἀφοῦ δι' αὐτῶν καθίσταται γνωστὴ ἡ διάρθρωσις καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ἡ κατανομή τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος κατὰ παραγωγικοὺς κλάδους καὶ κατηγορίας ἀτόμων, ἢ διάθε-

σις τοῦ εἰσοδήματος, ἡ φοροδοτικὴ ἱκανότης κλπ.

Τό ἐθνικόν εἰσόδημα κατευθύνεται, κατὰ τὴν διάθεσίν του, πρὸς δύο πλευράς: τὴν κατανάλωσιν καὶ τὴν ἀποταμίευσιν. Ἦ-
τοι Εἰσ. = Κατ. + Ἀποτ.

Τό ἀποταμιευόμενον τμήμα τοῦ εἰσοδήματος μετατρέπεται, αἰέτως ἢ ἐμμέσως (διὰ τῶν τραπεζῶν κυρίως) εἰς ὑλικά ἀγα-
θά, δηλαδή ἐπενδύεται. Εἰς μίαν ὁμαλήν περίοδον ἔχομεν
Ἀποτ. = Ἐπενδ., ὁπότε ἡ πρώτη ἐξίσωσις καθίσταται: Εἰσ. =
= Κατ. + Ἐπενδ.

Συχνά ὅμως ἡ ἐπένδυσις δέν συμπύπτει μέ τὴν ἀποταμίευ-
σιν, εἴτε διότι ἡ ἀποταμίευσις εἶναι μεγαλύτερα τῆς ἐπεν-
δύσεως, εἴτε διότι ἡ ἐπένδυσις εἶναι μεγαλύτερα τῆς ἀπο-
ταμιεύσεως.

Ὅταν ἡ ἀποταμίευσις εἶναι μεγαλύτερα τῆς ἐπενδύσεως ση-
μαίνει, ὅτι μέρος αὐτῆς ἀπενεκρώθη, ἐγένετο, ὡς λέγεται,
ἀποθησαυρίσις, ἡ ὁποία προκαλεῖ ἐν συνεχείᾳ ἀποθεματοποίη-
σιν ἐμπορευμάτων, λόγῳ ἀφαιρέσεως ἀπὸ τὴν ἀγορὰν χρηματι-
κῆς δυναμείας. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἔχομεν: Ἀποτ. =
= Ἐπενδ. + Ἀποθησ., ἡ δέ ἀρχικὴ ἐξίσωσις τότε διαμορφού-
ται ὡς ἐξῆς: Εἰσ. = Κατ. + Ἐπενδ. + Ἀποθεμ.

Ὅταν, τέλος, ἡ ἐπένδυσις εἶναι μεγαλύτερα τῆς ἀποταμι-
εύσεως σημαίνει, ὅτι ἐπενεδύθη, ἐκτός τῆς τρεχούσης ἀποτα-
μιεύσεως, καὶ νέον χρήμα, προελθόν ἐξ ἐκδόσεως χαρτονομί-
ματος ἢ ἐξ εἰσαγωγῆς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ ἐξ ἀντιθησαυρί-
σεως, δηλαδή κινήτοποιήσεως τῆς πρότερον γενομένης ἀποθη-
σαυρίσεως. Τότε ἔχομεν: Ἐπενδ. = Ἀποτ. + Νέον χρήμα καὶ
ἡ ἀρχικὴ ἐξίσωσις λαμβάνει τὸν τύπον: Εἰσ. + Νέον χρήμα =
= Κατ. + Ἐπενδ.

Β. Τό Ἐθν. εἰσόδημα τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἑλλάς ἤρχισεν ἐφαρμόζουσα τὰς συγχρόνους μεθόδους
μετρήσεως τοῦ ἐθνικοῦ της εἰσοδήματος ἀπὸ τοῦ 1951, ὅτε συ-
νεστήθη παρὰ τῆ Ὑπουργείῳ Συντονισμοῦ εἰδικὴ Ὑπηρεσία
Ἐθνικῶν Λογαριασμῶν, ἣτις μάλιστα ἐπεχείρησε καὶ ἀναδρο-
μικὴν ἐκτίμησιν τοῦ εἰσοδήματος, ἀπὸ τοῦ 1946. Εἶναι ἀλη-
θές, ὅτι ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἀπασχόλησε,
προηγουμένως καὶ ἐπιστήμονας καὶ ὑπηρεσίας. Ἀλλὰ καὶ αἱ παρ'
ἰδιωτῶν ἐπιστημόνων ἐνεργηθεῖσαι προπολεμικῶς μετρήσεις καὶ αἱ
παρ' ὑπηρεσιῶν γενόμεναι μεταπολεμικῶς (Οἰκονομικαὶ Μελέται
UNRRA, Ὑπουργεῖον Συντονισμοῦ, Ἀνώτατον Συμβούλιον Ἀνα-

συγκροτήσεως) είτε είναι άτελεῖς είτε στηρίζονται εἰς άλλας μεθόδους, καί κατά συνέπειάν τά ἀποτελέσματα των δέν εἶναι συγκρίσιμα πρὸς τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς Ὑπηρεσίας Ἐθνικῶν Λογαριασμῶν. Τούναντίον τά ἀποτελέσματα τοῦ ἔργου τῆς Ὑπηρεσίας ταύτης εἶναι συγκρίσιμα καί καθ' ἑαυτὰ ἐξελικτικῶς καί ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τό εἰσόδημα τῶν άλλων χωρῶν. Εἰδικώτερον, ἐκ τῶν δεδομένων τῶν ἑλληνικῶν ὑπολογισμῶν, ἐν συγκρίσει καί πρὸς τοὺς ξένους, προκύπτουν τά ἑξῆς:

α) Ὁ ρυθμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος εἶναι ἱκανοποιητικὸς. Τόσον τό ἀπόλυτον μέγεθος αὐτοῦ ὅσον καί ἡ κατά κεφαλὴν μερίς ἀνέρχεται μέ ταχύτητα ἀξιόλογον. Ὑπάρχουν βεβαίως άλλαι χώραι, αἱ ὁποῖαι ἐσημείωσαν ρυθμὸν ἀνόδου ἐντονώτερον. Τοῦτο συνέβη εἰς πλεῖστας τῶν Ἀνατολικῶν Ἑυρωπαϊκῶν Χωρῶν, λόγω τῆς συμπιέσεως τῆς καταναλώσεως καί τῆς ἐκ τῶν ἄνω στροφῆς τῶν ἐπενδύσεων πρὸς παραγωγικοὺς τομεῖς. Ἀλλά καί άλλαι χώραι, ὡς ἡ Δυτικὴ Γερμανία τό Ἰσραήλ καί ἡ Ἰαπωνία, ἐπραγματοποίησαν ταχύτεραν τῆς Ἑλλάδος ἀνοδὸν εἰς τό ἔθνικόν των εἰσόδημα λόγω κυρίως τῆς ὀργανωτικῆς καί τῆς τεχνικῆς των ὑπεροχῆς. Ὅπωςδήποτε, ἐπιτευχθεῖς ἐν Ἑλλάδι κατά τὰ τελευταῖα ἔτη (1950-60) μέσος ρυθμὸς ἀνόδου (6 % ἑτησίως) κατατάσσει τὴν Χώραν εἰς τὰς ταχύτερον προωθούσας τό εἰσόδημά των. Σημειωτέον, ὠριμέναι χώραι, ὡς ἡ Ἀργεντινὴ καί ἡ Χιλὴ, εἶχον τὴν αὐτὴν περίοδον πτώσιν τοῦ κατά κεφαλὴν εἰσοδήματος λόγω τοῦ ταχύτερου ρυθμοῦ πληθυσμιακῆς ἐξελλίξεως ἐναντι τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Δέν πρέπει ὅμως νὰ παραγνωρισθῇ, ὅτι ἡ σχετικῶς ταχύτερα αὐξησις τοῦ ἑλληνικοῦ εἰσοδήματος ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς εἰς τό γεγονός ὅτι ὁ ρυθμὸς προόδου εἶναι κατά γενικόν κανόνα ἐντονώτερος προκειμένου περὶ χωρῶν μέ χαμηλόν βασικόν ὕψος εἰσοδήματος καί ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν συνδρομὴν τῆς ξένης βοθηείας. Τόν ἐπιτευχθέντα κατά τὴν τελευταίαν δεκαετίαν μέσον ρυθμὸν ἀνόδου τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος τῆς Χώρας μας ἐπιδιώκει ἤδη νὰ σταθεροποιήσῃ τὸ ὑπὸ ἐκτέλεσιν πενταετές πρόγραμμα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἑλλάδος (1960 - 64).

β) Τό μέσον κατά κεφαλὴν εἰσόδημα τῆς Χώρας ἀνήρχετο τό 1960 εἰς 317 δολλάρια τρεχαῖσης ἀγοραστικῆς δυνάμεως, μέ τό κριτήριον δέ αὐτό ἡ Ἑλλάς κατατάσσεται εἰς τὴν ἐνδιάμεσον κατηγορίαν τῶν ἡμιαναπτυγμένων χωρῶν. Ἐν συγκρίσει πρὸς συνεργαζομένας ὅμως χώρας τοῦ Ο.Ε.Ο.Σ., ἡ Ἑλλάς μετὰ τῆς Τουρκίας καί τῆς Πορτογαλίας ἀνήκει εἰς τὰς χώρας μικροῦ εἰσοδήματος (200-400 δολλάρια κατ' ἄτομον ἑτησίως), ὑπολειπομένη σημαντικῶς ὄχι μόνον τῶν χωρῶν ὑψηλοῦ εἰσοδήματος

(Ελβετίας, Σουηδίας, Λουξεμβούργου, Γαλλίας, Βελγίου, Ηνωμένου Βασιλείου, Ισπανίας, Νορβηγίας, Δανίας και Δυτ. Γερμανίας), οι οποίοι έχουν άνω των 750 δολλ. κατ'άτομον ετησίως, αλλά και των χωρών μέσου εισοδήματος (Ολλανδία, Αυστρία, Ιρλανδία και Ιταλία), αιτίες είχαν το 1958, οτε έγινε το σχετική συγκριτική μελέτη, 400-750 δολλ και άπειρον

γ) Ο ρυθμός άνοδου του ελληνικού εθνικού εισοδήματος δεν είναι σταθερός, άλλ'άλλοτε είναι έντονος (1951, 1953, 1957, 1961) άλλοτε ασθενής (1954, 1959 και 1960) και ένιοτε σημειούται υποχώρησις (1950 και 1952). Η αστάθεια τής εξέλιξεως οφείλεται εις τήν διάρθρωσιν τής ελληνικής οικονομίας, έχουσης κύριον παραγωγικόν κλάδον τήν γεωργίαν, τής οποίας η παραγωγή υπόκειται εις τήν επήρειαν των καιρικῶν συνθηκῶν.

δ) Η κατά τομείς κατανομή του εθνικού εισοδήματος ἐμφανίζει ὡς πρῶτον παραγωγικόν κλάδον τήν γεωργίαν με συμμετοχήν 30% περίπου ~~κατά 1954~~ (τό 25% ἐν μόνης τής φυτικής παραγωγῆς), ὡς δεύτερον κλάδον τήν μεταπολίσειν, με συμμετοχήν 19% καί τρίτον τὸ ἐμπόριον με συμβολήν 12%. Ἐν συγκρίσει πρὸς τήν πολεμικὴν ἐποχὴν, διαπιστοῦται ἀξιόλογος ἀνοδος τοῦ ποσοστοῦ τής μεταποιήσεως εις βάρος τοῦ ποσοστοῦ τής γεωργίας.

ε) Η κατά κατηγορίας ἀτόμων κατανομή τοῦ εισοδήματος εἶναι λίαν ἀνίσος, ἀφοῦ αἱ δύο εὔρεται, τάξεις, ἡ ἀγροτική καί ἡ ἐργατική, ἔχουν μέσον κατά κεφαλὴν εἰσόδημα αἰσθητῶς χαμηλότερον τοῦ γενικοῦ μέσου ὄρου. Εἰδικώτερον, τὸ μέσον εἰσόδημα τῶν ἀγροτῶν κυμαίνεται περί τό 50% τοῦ μέσου εισοδήματος τῶν ἀστῶν, εἰς τοὺς οὗσις περιλαμβάνονται ἐν τούτοις καί οἱ ἐργάται με μικρὸν ἐπίσης εἰσόδημα, ἀφοῦ αἱ ἀμοιβαὶ των μόλις ὑπερβαίνουν τό 1/3 τοῦ συνολικοῦ εισοδήματος τῶν κλάδων, εἰς οὐς ἀσχολοῦνται. Ἐνδειξις τής ἀνισότητος κατὰ τήν κατανομήν εἶναι καί ὁ ὑπέρμετρος ἀριθμὸς ἀπόρων. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀκολουθουμένη πολιτικὴ προστασία τής ἐγχωρίου παραγωγῆς με τοὺς ὑψηλοὺς δασμούς καί τὰς τιμὰς συγκεντρώσεως προκαλεῖ ἀύξησιν τῶν τιμῶν διαθέσεως τῶν προϊόντων καί κατ'ἀκολουθίαν μείωσιν τής ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ εισοδήματος τῶν καταναλωτῶν.

"Ἄς ἴδωμεν τώρα τήν ἐξέλιξιν καί τήν διάρθρωσιν τῶν ἐπενδύσεων καί τής καταναλώσεως ἐν Ἑλλάδι.

α) Ἐπενδύσεις. Τὰ χαρακτηριστικά τῶν ἐπενδύσεων μεταπολεμικῶς εἶναι: τό χαμηλὸν μέγεθος αὐτῶν ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀνάγκας τής οικονομίας καί ἡ δυσμενὴς διάρθρωσις των.

Εἰδικώτερον:

1) Αἱ ἀκαθάριστοι ἐπενδύσεις παγίου κεφαλαίου κατά τὴν περίοδον 1950-1960 ἠυξήθησαν με μέσον ρυθμὸν 11 % ἤτοι ταχύτερον τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, τὸ ὅποιον ἐπραγματοποιήσε μέσῃ ἀνοδὸν 6 %. Ἀλλ' ἂν ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἐπενδύσεων ἀφαιρεθῇ ἡ ἀξία τῶν υπαχθέντων ὑπὸ ἐλληνικὴν σημαίαν πλοίων, τὸ μέσον εἰτήσιον ποσοστὸν αὐξήσεως, πίπτει εἰς 5%. Ἡ ἀξία τῶν πλοίων τούτων εἶναι σοβαρά ἰδίως δὲ κατά τὸ 1959, ὅτε ἐκάλυψε σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ συνόλου τῶν ἐπενδύσεων παγίου κεφαλαίου.

2) Τὸ μέσον ποσοστὸν τῶν ἀκαθάριστων ἐπενδύσεων παγίου κεφαλαίου εἶναι 16 % ἐπὶ τοῦ μεγέθους τῶν διαθεσίμων πόρων τῆς Χώρας. Τὸ ἀντίστοιχον ποσοστὸν εἰς πολλὰς ἄλλας χώρας φθάνει εἰς 20-30 %. Ἀξιοσημείωτον μάλιστα εἶναι, ὅτι καὶ χώραι μὲ μικροτέρας εἰς ἐπενδύσεις ἀνάγκας ἔναντι τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Γερμανία, ἔχουν ἀναλογίαν ἐπενδύσεων τῆς ὑψηλῆς ταύτης τάξεως. Ἡ Ἑλλάς, ἔχουσα κατ' ἄνωγον κεφαλαιουχικὸν ἐξοπλισμὸν, θά ἔδει νὰ προβαίη εἰς ἐπενδύσεις μεγαλυτέρου ὕφους. Ἐάν μάλιστα ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ 16 % τοῦτο εἶναι ποσοστὸν ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν διαθεσίμων, ἤτοι ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἠυξημένου κατά τὸ μέγεθος τῆς ξένης βοηθείας καὶ ἄλλων πόρων οἱ ὅποιοι ὑποτίθεται ὅτι ἐνισχύουν περισσότερον τὴν ἱκανότητα πρὸς ἐπένδυσιν, ἢ κατὰστασις εἶναι ἔτι ὀλιγώτερον ἐνθαρρυντική. Τὸ μέσον ποσοστὸν τῶν καθαρῶν ἐπενδύσεων (ἄνευ δηλ. τῶν ἀποσβέσεων) εἶναι 12 %, διπλασιασθέν σχεδὸν ἐντὸς τῆς πενταετίας 1954-58 (ἀπὸ 7,9 % εἰς 14,6 %). Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ποσοστοῦ τῶν ἐπενδύσεων εἶναι εὐτυχῶς ἀνιούσα, δεδομένου ὅτι ἀπὸ 13,8% κατὰ τὸ 1954, ἡ ἀκαθάριστοι ἐπενδύσεις ἀνῆλθον τὸ 1956 εἰς 14,9 %, τὸ 1958 εἰς 18,5 %, τὸ 1959 εἰς 20,5 % τὸ 1960 εἰς 26,1 % (συνολικῶς) ἢ εἰς 16,5 (ἄνευ τῶν πλοίων).

3) Ἡ σύνθεσις τῶν ἐνεργουμένων ἐπενδύσεων (1950-1960) περιλαμβάνει μικρὰν ἀναλογίαν ἀμέσως παραγωγικῶν τοποθετήσεων, ἤτοι αἱ ἐπενδύσεις εἰς τοὺς κυρίους παραγωγικοὺς κλάδους, τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν, εἶναι χαμηλοῦ ὕφους. Ἰκανοποιητικὸν σχετικῶς εἶναι τὸ ὕφος τῶν ἐπενδύσεων εἰς τὰ λεγόμενα ἔργα ὑποδομῆς (ἐνέργεια, μεταφορὰ κλπ.). Αἱ ὑψηλὸν εἶναι τὸ ποσοστὸν τῶν μὴ ἀμέσως παραγωγικῶν ἐπενδύσεων καὶ δὴ εἰς κατοικίας, αἱ ὅποια ἀπορροφῶν περὶ τὸ 1/3 τοῦ συνόλου τῶν ἐπενδύσεων. Ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων σχεδὸν τὸ 60 % στρέφεται πρὸς τὰς οἰκοδομάς.

4) Ἐξ ἀπόψεως φορέων διαπιστοῦται ἐναλλασσομένη κατα-

νομή μεταξύ ιδιωτικών και δημοσίων επενδύσεων. Κατά την διάρκεια των πρώτων ετών της τετραετίας του σχεδίου Μάρσαλ (1948-1950), ο δημόσιος τομεύς των επενδύσεων ήτο ενισχυμένος (45-50 % του συνόλου) έναντι του ιδιωτικού λόγω της δια δημοσίων φορέων εμπειλέσεως πολλών έργων. Από του 1951 σημειούται φθίνουσα πορεία εις την αναλογία των δημοσίων επενδύσεων, αι οπούαι κατήλθον κατά τά έτη 54-58 εις ποσοστόν κυμαινόμενον περίξ του 25% του συνόλου ήδη όμως ανήλθον εις ποσοστόν περίξ του 35%. Η μείωσις της αναλογίας των δημοσίων επενδύσεων οφείλεται εις την σοβαράν αύξησιν του απολύτου μεγέθους των ιδιωτικών επενδύσεων, ιδίως εις τον τομέα της κατοικίας. Καθ' εαυτάς και αι δημοσίαι επενδύσεις σημειώνουν από του 1954 βραδείαν αλλά σταθεράν πρόοδον, τόσον έξ απόψεως μεγέθους όσον και έξ απόψεως συνθέσεως, στρεφόμεναι κυρίως πρός την ενέργειαν, την τουρισμόν και τάς μεταφοράς.

β) Κατανάλωσις. Είς την Ελλάδα, ως εις πάσαν χώραν έχουσαν χαμηλόν εισόδημα, η κατανάλωσις απορροφά ύψηλόν ποσοστόν των διαθέσιμων πόρων (περίξ του 85%). Τόσον ο ιδιωτικός όσον και ο δημόσιος τομεύς της ελληνικής οικονομίας βαρύνονται μέ ύψηλάς καταναλωτικής δαπάνας, μέ αποτέλεσμα να αφήνουν μικρά περιθώρια διά τάς επενδύσεις. Ειδικώτερον ο δημόσιος προϋπολογισμός διαθέτει υπέρ τό 1/4 του σκέλους των δαπανών διά την άμυναν, σχεδόν τό 1/3 διά την διοίκησιν, τούς μισθούς και τάς συντάξεις, έτερον 1/4 σχεδόν καλύπτουν αι λοιπαί κοινωνικαί δαπάναι και παραμένει ούτω διαθέσιμον διά τάς δημοσίας επενδύσεις ποσοστόν περίξ του 20%. Η σύνθεσις δηλονότι του κρατικού προϋπολογισμού είναι, κατά μεγίστην αναλογία, καταναλωτική.

Η ιδιωτική κατανάλωσις έξ άλλου, απορροφά ποσοστόν κυμαινόμενον περί τά 70% του συνόλου της εθνικής δαπάνης. Η εξέλιξις της είναι φθίνουσα, δεδομένου ότι αύτη από 73% κατά την περίοδον 1954-1958 κατήλθον εις 68,5% κατά τά έτη 58-60. Διερευνώντες την σύνθεσιν και την κατεύθυνσιν της ιδιωτικής καταναλώσεως, παρατηρούμεν, συγκριτικώς και πρός άλλας χώρας, τά εξής:

1) Τό ποσοστόν του δαπανωμένου καταναλωτικώς εισοδήματος τό διατιθέμενον διά την διατροφήν είναι ύψηλόν. Τουτο είναι φυσικόν επακόλουθον της χαμηλής στάθμης του εισοδήματος και της ανελαστικότητος των δαπανών διατροφής, των οποίων τό ποσοστόν είναι αντιστρόφως ανάλογον πρός τό ύψος του εισοδήματος. Ένδειξιν τούτων άποτελεϊ τό μικρότερον ποσοστόν δαπανών διατροφής του μέσου Έλληνοσ άστοϋ έ-

ναντι του μέσου Έλληνας αγρότου, ως και η βαθμιαία μείωσις του ποσοστού αυτού παραλλήλως προς την άνοδον του εισοδήματος εν Ελλάδι, (από 51,7 % τό 1953 κατήλθεν εις 43,3 % τό 1960) Οπωσδήποτε, παρά την μείωσιν του ποσοστού των διαπανών διατροφής, ιδίως εις τας πόλεις, ή εν προκειμένω απόστασις της Ελλάδος έναντι των προηγμένων χωρών είναι μεγάλη (Γαλλία 37 %, Σουηδία 30 %, ΗΠΑ 27 %).

2) Η σύνθεσις της δαπάνης διατροφής εξακολουθεϊ εις την Ελλάδα να περιλαμβάνη ύψηλόν ποσοστόν ευτελεστέρων τροφίμων (23 % δημητριακά) και χαμηλόν ποσοστόν πολυτιμωτέρων ειδών και ιδίως διάζωικά λευκώματα. εν αντιθέσει προς τας πλουσίας χώρας, των οποίων οι κάτοικοι διαθέτουν μεγαλύτερον ποσοστόν διά τα τελευταία (23-32 %) και μικρότερον διά τα πρώτα (περί τό 10 %).

3) Αί δαπάναι διά στέγασιν και ίματισμόν καταλαμβάνουν επίσης μεγαλύτερα ποσοστά επί του δαπανωμένου εισοδήματος του μέσου Έλληνας εν συγκρίσει προς τας πλουσιωτέρας χώρας. Σημειωτέον όμως, ότι αι διαφοραι των ποσοστών ενταύθα είναι μικρότεροι ή εις την διατροφήν και ότι πάντως τά αντιστοιχούντα εις τά ξένα ποσοστά απόλυτα μεγέθη δαπάνης διαμορφώνουν πολύ καλλιτέρους όρους στεγάσεως και ίματισμού

4) Τό διά τας άνεσεις και ύπηρεσίας πάσης φύσεως (πλήν τροφής, κατοικίας και ίματισμού) διατιθέμενον τμήμα του δαπανωμένου εισοδήματος εν Ελλάδι είναι, κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω, αίσθητώς χαμηλότερον ιδίως έναντι των πλέον προηγμένων χωρών. Το σχετικόν ποσοστόν είναι εις Σουηδίαν 47 % και Η.Π.Α. 52 %). Τοιουτοτρόπως, λαμβανομένης υπ' όφιν και της μεγάλης διαφορας εις τό απόλυτον μέγεθος του δαπανωμένου εισοδήματος, τά διατιθέμενα ποσά διά την κάλυψιν δευτερευουσών και πολιτιστικών αναγκών εν Ελλάδι αποτελούν ελάχιστον τμήμα των αντιστοίχως διατιθεμένων εις τας πλουσίας χώρας.

Είναι όμως γεγονός, ότι και εν Ελλάδι έσημειώθη, κατά την τελευταίαν δεκαετίαν, σοβαρά βελτίωσις εις την ικανοποίησιν αναγκών ύψηλοτέρου βιοτικού επιπέδου (εφαρμογαί ηλεκτρισμού, τηλέφωνα, αυτοκίνητα κλπ.), αλλά η πρόοδος αυτή παρετηρήθη ως προς τας ανωτέρας και τας μέσας εισοδηματικάς τάξεις, πρωτίστως δέ εις την κεντρικήν προιοχήν της χώρας και τινας άλλας μεγάλας πόλεις. Εις την εξέλιξιν ταύτην συνέβαλον τά ηύξημένα χρηματικά εισοδήματα, τό καθεστώς της έλευθερίας των εισαγωγών, τό σύστημα των πωλήσεων με δόσεις και η αναπτυχθεϊσα δραστηριότης εκ μέρους

τῆς Δημοσίας Ἐπιχειρήσεως Ἠλεκτρισμοῦ, τοῦ Ὄργανισμοῦ Τηλεπικοινωνιῶν Ἑλλάδος καί ἄλλων μεγάλων οἰκονομικῶν μονάδων.

Παραθέτομεν κατωτέρω πίνακα περιέχοντα τήν ἐξέλιξιν κατὰ τήν περίοδον 1954-1960 τῶν διαθέσιμων πόρων, τοῦ ἀκαθάριστου ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, τῆς καταναλώσεως καί τῶν ἐπενδύσεων, συμφώνως πρὸς τὰ δεδομένα τῆς Ὑπηρεσίας Ἐθνικῶν Λογαριασμῶν τοῦ Ὑπουργείου Συντονισμοῦ.

Εἰς ἑκατομ. δραχμῶν
εἰς τιμὰς 1954

	1954	1956	1958	1960
1 Διαθέσιμοι πόροι Δείκτης	63.031 100,0	73.397 116,4	83.416 132,3	96.654 153,3
2. Ἀκαθάριστον Ἐθνικόν Εἰσόδημα Δείκτης	52.484 100,0	59.924 114,2	67.210 128,1	73.418 140,0
3 Κατανάλωσις Δείκτης	54.635 100,0	61.290 112,2	67.246 123,1	71939 131,7
4 Ἀκαθ. Ἐπενδύσεις (μὴ περιλαμβανομένων τῶν ἀποθεμάτων) Δείκτης	8.686 100,0	10.935 125,9	15.460 178,0	24.730 284,7

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου προκύπτει ὅτι ἐντὸς τῆς περιόδου 1954 - 1960 αἱ ἐπενδύσεις ἠξήθησαν μὲ ρυθμὸν ταχύτερον καί τοῦ εἰσοδήματος καί τῆς καταναλώσεως. Σημειωτέον ὅμως ὅτι εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς περιλαμβάνεται καί ἡ αὔξησης ἢ προερχομένη ἐκ τῆς ὑπαγωγῆς πλοίων ὑπὸ ἐλληνικὴν σημαίαν.

IV. Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Α. Γ. Ε. ν. ι. κ. ά

Ἡ παραγωγή ἔχει δύο ἐννοίας, μίαν τεχνικὴν καὶ μίαν οἰκονομικὴν. ὑπὸ τεχνικὴν ἐννοίαν παραγωγή εἶναι ἡ δραστηριότης ἡ ἀποβλέπουσα εἰς τεχνικὸν κατασκευάσμα (γεωργικὴ, βιομηχανικὴ κλπ.), ἐνῶ ὑπὸ οἰκονομικὴν ἐννοίαν παραγωγή εἶναι ἡ δραστηριότης ἡ δημιουργοῦσα ἡ ἀυξάνουσα χρησιμότητα (γεωργία, βιομηχανία, ἐμπόριον, μεταφοραί, ὑπηρεσίαι).

Συνηθέστατα ἡ τεχνικὴ παραγωγή ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν τῆς οἰκονομικῆς, ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ πρώτη ὑπάρχει χωρὶς νά δημιουργῆται οἰκονομικὴ χρησιμότης (π.χ. νέα παραγωγή εἴδους, ὡς πρὸς τὸ ὅποῖον ὑπάρχει ἀζητησία). Ὡσαύτως συχνά ἡ οἰκονομικὴ παραγωγή ὑπάρχει ἄνευ τεχνικῆς κατασκευῆς (π.χ. ἐμπόριον).

Διὰ τὴν τεχνικὴν παραγωγὴν ἀπαιτεῖται νά συνδυασθοῦν ὠριαμένα στοιχεῖα, οἱ συντελεσταί τῆς παραγωγῆς, οἱ ὅποιοι εἶναι: ἡ ἐργασία, τὸ ἔδαφος καὶ τὸ κεφάλαιον. Τούς συντελεστάς αὐτοὺς συγκεντρώνει καὶ κατευθύνει πρὸς τὸ παραγωγικὸν ἀποτέλεσμα ὁ ἐπιχειρηματίας. Οὗτος συγκροτεῖ ἀφ' ἐνός τὴν κατάλληλον οἰκονομικὴν μονάδα, τὴν ἐπιχειρήσιν καὶ χρησιμοποιεῖ ἀφ' ἑτέρου προσφόρους τεχνικὰς μεθόδους διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ, ὀργανῶνων τὴν ἐπιμετάλλευσιν.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς παλαιότερας ἀπόψεις, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ κύκλος τῶν παραγωγικῶν δραστηριοτήτων ἦτο περιωρισμένος, σήμερον χαρακτηρίζεται ὡς παραγωγικὴ κάθε δραστηριότης δημιουργοῦσα χρησιμότητα κατὰ ἀμεσον ἢ ἔμμεσον τρόπον. Κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἀπόψιν, ἡ παραγωγή ἐν τῇ συνόλῳ τῆς ἀναλύεται εἰς τρεῖς τομεῖς: τὸν πρωτογενῆ, τὸν δευτερογενῆ καὶ τὸν τριτογενῆ.

Ὁ πρωτογενὴς τομεὺς περιλαμβάνει ὅλας τὰς δραστηριότητας, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος συνεργάζεται ἀπ' εὐθείας μετὰ τὴν φύσιν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ σχετικὴ παραγωγή λέγεται φυσικὴ παραγωγή. Διακρίνεται δέ αὕτη εἰς συλλεκτικὴν καὶ γεωργικὴν. Συλλεκτικὴν παραγωγὴν ἀποτελεῖ πᾶσα δραστηριότης, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος συγκεντρώνει ἀπλῶς τὰ ἔτοιμα ἀγαθὰ τῆς φύσεως (θῆρα, ἀλιεῖα κ.λ.π.). Εἰς τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν ὁ ἄνθρωπος κατευθύνει τὰς δυνατότητας τῆς φύσεως πρὸς ὠριαμένους, ἠθελημένους ὑπ' αὐτοῦ, σκοπούς (κυρίως γε-

ωργία, κτηνοτροφία κλπ.). Ούτω, ἡ συλλογή ἀγρίων χόρτων ἀποτελεῖ συλλεκτικὴν παραγωγὴν, ἐνῶ ἡ καλλιέργεια χόρτων εἰς ἀγρόν συνιστᾷ γεωργικὴν παραγωγὴν.

Ὁ δευτερογενὴς τομεὺς περιλαμβάνει τὴν ἐνεργειακὴν παραγωγὴν καὶ τὴν μεταποίησιν. Εἰς τὴν ἐνεργειακὴν παραγωγὴν μετατρέπομεν τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως εἰς ἐνέργειαν (ὑδροηλεκτρικὰ ἔργα π.χ.). Εἰς τὴν μεταποίησιν, μετατρέπομεν τὰ προϊόντα τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς εἰς ἄλλα ἀγαθὰ χρήσιμα διὰ τὴν κατανάλωσιν ἢ διὰ περαιτέρω παραγωγὴν (π.χ. αλευροποιΐα, κονσερβοποιΐα, μεταλλουργία). Ἐ μεταποίησις περιλαμβάνει τὴν βιοτεχνίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν.

Ὁ τριτογενὴς τομεὺς συγκεντρώνει ὅλας τὰς ἄλλας δραστηριότητας καὶ δὴ τὴν κυκλοφορίαν καὶ τὰς ὑπηρεσίας. Ἡ κυκλοφορία τῶν ἀγαθῶν ἐξυπηρετεῖται διὰ τῶν μεταφορῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου. Διὰ τῶν μεταφορῶν, μετατοπίζονται οἱ φυσικοὶ ὄγκοι τῶν ἀγαθῶν εἰς τὸν χῶρον. Διὰ τοῦ ἐμπορίου διοχετεύονται τὰ ἀγαθὰ εἰς τὴν κατανάλωσιν ἀμέσως (λιανικὸν ἐμπόριον) ἢ ἐμμέσως (χονδρικὸν ἐμπόριον).

Εἰς τὰς ὑπηρεσίας ὑπάγονται αἱ παρεχόμεναι ἐκδουλεύσεις τόσον ἐκ μέρους τῶν δημοσίων ὀργανισμῶν, ὅσον καὶ ἐκ μέρους τῶν πάσης φύσεως ἰδιωτικῶν ἐπαγγελματιῶν, ἀνεξαρτήτως ἂν δι' αὐτῶν ἐξυπηρετῆται ἡ παραγωγή (π.χ. ἀσφάλεια) ἢ ἀπλῶς προωθῆται τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον (π.χ. τουριστικὰ ἐπαγγέλματα, κουρεῖς).

Ἡ φυσιολογικὴ ἐξέλιξις τῆς ἀναπτύξεως τῶν οἰκονομιῶν ἀρχίζει μὲ τὴν ἐπίδοσιν εἰς τὸν πρωτογενῆ τομέα καὶ ἀκολούθως σημειοῦται μετατόπισις πρὸς τὸν δευτερογενῆ καὶ τὸν τριτογενῆ. Οὔτω, εἰς τὰς καθυστερημένας χώρας ὁ πρωτογενὴς τομεὺς συγκεντρώνει τὸ πλεῖστον τῶν δραστηριοτήτων, ἐνῶ εἰς τὰς προηγμένας ὑπερτεροῦν οἱ δύο ἄλλοι τομεῖς μέ τᾶσιν νὰ διογκοῦται τελικῶς εἰς τὰς πολὺ προηγμένας οἰκονομίας (π.χ. Η.Π.Α.) ὁ τριτογενὴς τομεὺς εἰς βάρος καὶ τοῦ δευτερογενοῦς.

Ἡ Ἑλλάς ἀνήκει ἀκόμη εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν χωρῶν αἱ ὁποῖαι ἔχουν διηυρυσμένον τὸν πρωτογενῆ τομέα. Σημειοῦται ὅμως βραδεῖα ἀλλὰ σταθερά τάσις αὐξήσεως τῆς συμμετοχῆς τοῦ δευτερογενοῦς τομέως εἰς βάρος τοῦ πρωτογενοῦς.

Κατωτέρω θὰ ἀσχοληθῶμεν συντόμως μὲ τὴν διάθρυσιν τῶν κλάδων τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας τῶν ὑπαγομένων εἰς τὸν πρωτογενῆ καὶ τὸν δευτερογενῆ τομέα τῆς παραγωγῆς. Δι' ὀρισματικούς ἐκ τῶν κλάδων τῆς τριτογενοῦς παραγωγῆς θὰ γίνῃ λόγος

εἰς τὰ κεφάλαια τοῦ ἰσοζυγίου ἔξωτερικῶν πληρωμῶν, τῆς πίστεως κ.λ.π..

Β. Π ρ ω τ ο γ ε ν ῆ ς π α ρ α γ ω γ ῆ

Ἐἰς τὴν πρωτογενῆ παραγωγὴν θά περιλάβωμεν τοὺς κατωτέρω κλάδους κατὰ σειρὰν: τὴν φυτικὴν παραγωγὴν, ἥτοι τὴν γεωργίαν ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὰ δάση, τὴν ἀλιείαν καὶ τὸν ὄρυκτόν πλοῦτον.

Ἡ σπουδαιότης τῶν κλάδων τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς διὰ τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομίαν εἶναι μεγάλη, ὡς προκύπτει ἐκ τῶν κάτωθι:

α) Τό πλεῖστον τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀπασχολεῖται εἰς τοὺς κλάδους τῆς φυτικῆς παραγωγῆς. Μὲ οἷον-δήποτε κριτήριον θελήσωμεν νά κατανείμωμεν τὸν πληθυσμόν κατὰ τομεῖς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, ὁ πρωτογενὴς τομεὺς συγκεντρώνει ἀκόμη ὑπὲρ τό ἡμῖς τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, παρὰ τὴν σημειουμένην βαθμιαίαν μείωσιν τῶν σχετικῶν ποσοστῶν.

β) Ἡ συμμετοχὴ τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς εἰς τὸν σχηματισμόν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος τῆς Χώρας ἐξακολουθεῖ νά κατέχη τὴν πρώτην θέσιν, παρὰ τὴν πραγματοποιηθεῖσαν μεταπολεμικῶς ἀνοδὸν τῆς συμβολῆς τῆς βιομηχανίας. Περὶ τὰ 31% τοῦ καθαρῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος προέρχονται ἐκ τῶν κλάδων τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς. Ἡ συμμετοχὴ τῆς φυτικῆς παραγωγῆς καλύπτει πλέον τοῦ 70 % τῆς ὅλης συμβολῆς τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς εἰς τὸ ἐθνικόν εἰσόδημα.

γ) Ἡ διατροφή τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ στηρίζεται κατὰ βάσιν εἰς τὴν ἐγχώριον γεωργικὴν, κτηνοτροφικὴν καὶ ἀλιευτικὴν παραγωγὴν. Παρὰ τὴν ἐλευθέραν εἰσαγωγὴν τροφίμων ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ, ἡ μεγίστη ἀναλογία τῆς καταναλώσεως, μεταπολεμικῶς αὐξηθείσης αἰσθητῶς, καλύπτεται ἐκ τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς. Ἡ ἐπίτευξις σιταρκείας καὶ ἡ ἐπάρκεια τῆς παραγωγῆς τῶν περισσοτέρων τροφίμων ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν βαθμιαίαν μείωσιν τῶν εἰσαγωγῶν εἰς εἶδη διατροφῆς.

δ) Ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία ἀντλεῖ τὰς πρώτας ὕλας τῆς ἐκ τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς τῆς Χώρας, κατὰ μεγίστην ἀναλογίαν. Πολλοὶ κλάδοι στηρίζονται αποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐγχώριον παραγωγὴν πρώτων ὑλῶν. Τοῦτο συμβαίνει ὡς πρὸς τὴν βαμβακουργίαν, τὴν καπνοβιομηχανίαν, τὴν κονσερβοποιίαν καὶ ἄλλας βιομηχανίας διατροφῆς κ.λ.π. Ἡ προοπτικὴ

μάλιστα τοῦ μέλλοντος εἶναι ἔτι πλέον αἰσιόδοξος, ἀφοῦ ἡ περαιτέρω ἐμβιομηχανίσις σχεδιάζεται νά στηριχθῆ εἰς τὴν κατεργασίαν τῶν πλουσίων ὑλῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ὑπεδάφους.

ε) Αἱ ἐξαγωγαὶ ἑλληνικῶν προϊόντων εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν περιλαμβάνουν κατὰ μεγίστην ἀναλογίαν εἶδη παραγόμενα ἀπὸ τοὺς κλάδους τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς. Μόνη ἡ γεωργία συμβάλλει πλέον τοῦ 80 % εἰς τὰς ἐξαγωγάς, τρία δὲ προΐοντα αὐτῆς ὁ καπνός, ἡ σταφίς καὶ ὁ βάμβαξ, παρέχουν ὑπὲρ τὸ 60 % τοῦ ἐξ ἀξαγωγῶν συναλλάγματος.

Ὁ ὄγκος τῆς παραγωγῆς τῶν κλάδων τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς ἠϋξήθη σοβαρῶς κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον. Δέν συνεβάδισαν ὅμως οἱ διάφοροι κλάδοι εἰς τὴν πραγματοποιηθεῖσαν πρόοδον. Ἐπὶ κεφαλῆς εὐρίσκεται ἡ ἀλιευτικὴ δραστηριότης με ὄγκον παραγωγῆς ὑπερτριπλάσιον τοῦ προπολεμικοῦ ἐπιπέδου. Τὴν βραδυτέραν ἄνοδον ἐξ ἄλλων τῶν κλάδων ἐσημείωσεν ἡ κτηνοτροφία, ὡς ἐν τῆς φύσεώς της. Ὁ σοβαρώτερος κλάδος, ἡ κυρίως γεωργία, βαδίζει με ἱκανοποιητικὴν πορείαν, ἀφοῦ ὁ ὄγκος της κυμαίνεται εἰς ἐπίπεδον ἀνώτερον τοῦ προπολεμικοῦ κατὰ 70-80 %, λόγῳ δὲ τῆς μεγάλης βαρύτητος αὐτῆς εἰς τὸ σύνολον τοῦ πρωτογενοῦς τομέως καὶ ὁ γενικὸς δείκτης τοῦ ὅλου τομέως προσεγγίζει πρὸς τὸ ἐπίπεδον τοῦτο. Κατὰ τὸ 1961 ἐπραγματοποιήθη τὸ ὑψηλότερον ἐπίπεδον γεωργικῆς παραγωγῆς τῆς μεταπολεμικῆς περιόδου

1. Φυτικὴ παραγωγή (κυρίως Γεωργία)

Αἱ συνθῆκαι τῆς γεωργικῆς οἰκονομίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι κατ' ἀρχὴν δυσμενεῖς. Μικρὸς κλῆρος, κατὰ τμησις τῆς ἰδιοκτησίας, πτωχεῖα τῶν ἐδαφῶν εἰς θρεπτικὰς οὐσίας, χαμηλαὶ βροχοπτώσεις καὶ συχναὶ καιρικαὶ ἀνωμαλίαι ἀποπελοῦν τὰς σπουδαιότερας ἀντικειμενικὰς ἀδυναμίας τῆς φυτικῆς παραγωγῆς.

Ὁ μέσος γεωργικὸς κλῆρος κυμαίνεται περὶ τὰ 35 στρέμματα, 28,5 % ὅμως τοῦ συνόλου τῶν ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν διαθέτουν κλῆρον μικρότερον τῶν 10 στρεμμάτων. Ἡ κατάστασις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν μικρὰν ἀναλογίαν τῆς καλλιεργησίμου ἐκτάσεως (29 % τοῦ συνόλου), ἡ ὁποία κατανέμεται ἀνίσως μεταξύ τοῦ 1 ἑκατ. καὶ πλέον ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν τῆς Χώρας.

Τὴν μέσην γεωργικὴν ἰδιοκτησίαν δέν συγκροτεῖ συνήθως ἐνιαία ἐκτασις, ἀλλὰ τεμάχια γῆς διεσπαρμένα εἰς διάφορα σημεῖα, ἐπτά κατὰ μέσον ὄρον, ὡς ἀπέδειξεν εἰδικὴ ἔρευνα.

Ὁ κατατεμαχισμός τοῦ κλήρου ὀφείλεται εἰς τὰς ἀλληπαλλήλους διαδοχάς (λόγῳ κληρονομίας ἢ προικός) καί ἀπαλλοτριώσεις ὑπὲρ τῶν καλλιεργητῶν, ὡς καί εἰς ἀφαίρεσιν τμημάτων ἰδιοκτησίας δι' ἱκανοποίησιν δανειστῶν. Συνέπειαι τοῦ πολυτεμαχισμοῦ εἶναι αἱ δυσχέρειαι τῆς καλλιεργείας καί τῆς παρακολουθήσεως καί ἡ ἀδυναμία χρησιμοποιοῦσας συγχρόνων μηχανικῶν μέσων. Προσπάθειαι ἀντιμετωπίσεως τῆς καταστάσεως ἐγένοντο δι' ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου τοῦ ἀναδαμοῦ (ἐνοποιήσεως ἐν συνδυασμῷ μέ ἀνταλλαγῆν τεμαχίων) καί διὰ μεταβολῆς τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου, ὥστε νά ἀναλαμβάνη εἰς τῶν κληρονόμων τήν ὅλην ἰδιοκτησίαν ἀποζημιῶνων τοὺς λοιπούς. Αἱ προσπάθειαι ὅμως αὗται δέν ἀπέδωσαν τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα.

Ἡ πτωχεία τῶν ἐλληνικῶν ἐδαφῶν εἰς θρεπτικὰς οὐσίας καί δῆ εἰς ἄζωτον, φωσφόρον καί κάλι, καθιστᾷ αὐτὰ ἀκατάλληλα διὰ πολλὰς καλλιεργείας, ἐφόσον δέν γίνη ἡ δέουσα λίπανσις. Εἰς τόν τομέα ὅμως αὐτόν, ἡ ἐλληνική γεωργία ὑστερεῖ σοβαρῶς. Μολονότι ὑπερεπενταπλασιάσθη ἡ ποσότης τῶν κατανάλισκόμενων χημικῶν λιπαυμάτων ἔναντι τῆς προπολεμικῆς περιόδου, ἡ Ἑλλάς ὑπολείπεται κατὰ πολὺ καί σήμερον ἀκόμη ἔναντι τῶν χωρῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Ἔχομεν κατανάλωσιν λιπασμάτων (3 χιλογραμ. κατὰ στρέμμα) μικροτέραν τοῦ ἡμίσεος τῆς Ἑλβετίας καί τῆς Γαλλίας καί μικροτέραν τοῦ τρίτου τῆς Δανίας.

Αἱ καιρικαί συνθῆκαι, καί δῆ αἱ βροχοπτώσεις, εἶναι συχνά ἀνώμαλοι. Δέν ἔχομεν ὁμαλὰς καί συνεχεῖς βροχάς, ὥστε νά διατηρῆται ἡ κανονικὴ ὑγρασία τοῦ ἐδάφους διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καλλιεργειῶν, ἀλλὰ ὅτε μὲν καταφρακτώδεις βροχάς, ὅτε δέ μακρὰς περιόδους ἕξηρασίας, μέ ἀποτέλεσμα καταστροφάς καί μικρὰν συγκομιδὴν, χαμηλοτέραν τῶν ἐκάστοτε προβλέψεων.

Ἐνῷ ὁ περιωρισμένος κλήρος ἔπρεπε νά ὀδηγήσῃ εἰς ἐντατικὴν καλλιέργειαν (χρησιμοποίησιν πολλῶν κεφαλαίων καί πολλῆς ἐργασίας) ἐπικρατεῖ ἀκόμη ἡ ἐκτατικὴ ἐκμετάλλευσις, τῆς ὁποίας κυριωτέραν ἐκδήλωσιν συνιστᾷ τὸ γεγονός τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ ἡμίσεος τῶν καλλιεργουμένων ἐδαφῶν διὰ σιτηρῶν. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐσημειώθη, κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον, τάσις πρὸς τὴν ἐντατικὴν καλλιέργειαν, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς μεγαλυτέρας ἐπιδόσεως εἰς τὰ βιομηχανικά φυτὰ (καπνὸν καί βάμβακα), τὴν δενδροκομίαν καί τὰ κηπευτικά, ἀλλ' ἡ ἐπελθοῦσα μεταβολή, συντελεσθεῖσα κυρίως διὰ τοῦ συστήματος τῆς ἀμειψισπορᾶς (αἱ ἀγραναπαύσεις ἀπὸ 18,8 % τοῦ συνόλου τῶν καλλιεργησίμων ἐδαφῶν κατὰ τὸ 1935-38 κατῆλθον

είς 6,5 % κατά τό 1958), δέν ἀποτελεῖ ριζικήν ἀναδιάρθρωσιν.

Ἐνδείξεις τῆς διαμορφουμένης τάσεως πρὸς ἐντατικώτερον ἐμμετάλλευσιν τοῦ ἐδάφους, πλὴν τῆς μεγαλύτερας καταναλώσεως λιπασμάτων, ἀποτελοῦν ἡ αὐξησιν τῶν ἀρδευομένων ἐδαφῶν καί ἡ εὐρύτερα χρήσις μηχανικῶν μέσων. Παρά τὴν αἰσθητὴν ὁμω πρόδον μεταπολεμικῶς, καί ἐνταῦθα ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τὸ δέον γενέσθαι εἶναι πολὺ μεγάλη. Κατά τό 1958, αἱ ἀρδευόμεναι ἐκτάσεις ἀνῆρχοντο μόλις εἰς τό 11 % τοῦ συνόλου, τὰ διατιθέμενα ἀντλητικὰ μηχανήματα εἰς τό 30 % τῶν ἀναγκῶν τῶν ἀρδευομένων ἐδαφῶν καί οἱ ἐν χρήσει ἑλκυστήρες εἰς τό 17 % τῶν συνολικῶν ἀναγκῶν τῆς ἑλληνικῆς γεωργίας.

Ἡ μικρά ἀναλογία τῶν ἀρδευομένων ἐδαφῶν ἐπὶ τοῦ συνόλου συνεπάγεται τὴν συνέχισιν ἐξαρτήσεως τῶν καλλιεργειῶν ἐκ τῶν καιρικῶν συνθηκῶν. Ὁ περιωρισμένος βαθμὸς τῆς ἐντατικῆς καλλιεργείας γενικώτερον συνεπάγεται ὀγκώδη ὑποαπασχόλησιν εἰς τὴν ὑπαιθρον καί περαιτέρω ὑψηλὸν κόστος παραγωγῆς καί χαμηλὸν εἰσόδημα.

Παρά τὰς δυσμενεῖς συνθήκας τῆς γεωργικῆς οἰκονομίας καί τὸν μικρὸν βαθμὸν μηχανοποιήσεως καί ἀρδύσεως, ἐπραγματοποιήθησαν μεταπολεμικῶς λίαν ἀξιόλογοι πρόοδοι εἰς τὴν φυτικὴν παραγωγήν. Διὰ νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰς οὐσιωδέστερας ἀναφέρομεν:

α) Τὸ σύνολον τῶν καλλιεργησίμων ἐκτάσεων ἀνῆλθεν, ἐν τὸς τῆς εἰκοσαετίας 1938-1958, ἀπὸ 31,9 εἰς 36,5 ἑκατομ. στρέμματα (+14,4 %)

β) Ὁ ὄγκος τῆς φυτικῆς παραγωγῆς κυμαίνεται εἰς στάθμην κατὰ 70-80 % ὑψηλοτέραν τῆς προπολεμικῆς, ἐσημείωσε δέ αὐξησιν κατὰ 21 % ἐντὸς τῆς περιόδου 1960-1961, ὅποτε ἐπραγματοποιήθη ἡ μεγαλύτερα ἀνοδος τῆς περιόδου 1954-1961.

γ) Ἡ σύνθεσις τῶν καλλιεργειῶν ἐμφανίζεται βελτιωμένη, καθόσον εἰς ταύτας συγκαταλέγεται, μὲ ἰσχυράν συμμετοχὴν, ὁ βάμβαξ, παραγόμενος εἰς ὑπερεπάρκειαν, ἡ ὄρυζα, ἱκανοποιοῦσα σχεδὸν τὴν ἐγχώριον κατανάλωσιν, τὰ κηπευτικά καί τὰ δενδροκομικὰ προϊόντα. Ἐν σχέσει πρὸς τὰ προπολεμικὰ δεδομένα, ἡ παραγωγή τῆς μὲν ὄρυζης ἠυξήθη κατὰ 20 φορές, τῶν δέ ἄλλων εἰδῶν κατὰ 3-4 φορές.

δ) Ἡ σοβαρά αὐξησις τῆς παραγωγῆς τῶν περισσοτέρων προϊόντων προῆλθε, τό πλεῖστον, ἐκ τῶν μεγαλύτερων στρεμματικῶν ἀποδόσεων. Βιδικώτερον ὡς πρὸς τὸν σῖτον ἐξεσηφα-

λίση πλήρης έπαρκεια χωρίς ούσιώδη αύξησιν τῶν καλλιεργουμένων εκτάσεων (αύξεις στρεμματικῶν αποδόσεων κατά 70%), προβλέπεται δέ ἡ σταθεροποίησις τῆς σιταρκειάς ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἐδαφῶν, λόγω τῆς αναμενομένης περαιτέρω ἀνάδοι ἡστρομματικῆς ἀποδόσεως τῶν σιτοκαλλιεργουμένων ἐδαφῶν.

Ἐἰς τὴν ἀνωτέρω πρόδοον συνέβαλον: ἡ ἐκτέλεσις ἔργων ἐγγείου βελτιώσεως διὰ πιστώσεων τῆς Ἀμερ. βοηθείας καὶ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, ἡ χρηματοδότησις τῶν καλλιεργητῶν ἐκ μέρους τῆς Α.Τ.Ε., ἡ τεχνικὴ βοήθεια τῆς ὑπηρεσίας Γεωργικῶν Ἐφαρμογῶν, ἡ ὀργάνωσις τῆς διαθέσεως καὶ τῆς ἐπεξεργασίας τῶν προϊόντων κ.λ.π.

Πρέπει ὅμως παραλλήλως νά σημειωθῆ, ὅτι ὑφίστανται ἀκόμη ὠριμαμένα τρωτά εἰς τὴν γεωργικὴν μας παραγωγὴν, πέραν τῶν ὀφειλομένων εἰς τὰς δυσμενεῖς ἀντικειμενικὰς συνθήκας. Τοιαῦτα εἶναι τὸ χαμηλὸν ἐπίπεδον τῆς τεχνικῆς καὶ εἰδικευσεως, μέ συνέπειαν τὴν μικρὰν παραγωγικότητα καὶ ἡ ἀφαίρεσις εἰσοδήματος τῶν παραγωγῶν ἐκ μέρους τῆς μακρᾶς σειρᾶς τῶν ἐνδιαμέσων, οἱ ὁποῖοι διαμορφώνουν τιμὰς διαθέσεως λίαν ὑψηλὰς τόσον ἐν σχέσει μέ τὰς τιμὰς τὰς πραγματοποιούμενας ὑπὸ τῶν παραγωγῶν ὅσον καὶ ἐν σχέσει μέ τὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν τοῦ λαοῦ.

Τὸ πενταετές πρόγραμμα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως προβλέπει αἰσθητὴν αύξησιν τῶν ἀρδευομένων εκτάσεων, ἀνοδον τῶν στρεμματικῶν αποδόσεων, ἐπίδοσιν εἰς νέας καλλιεργείας καὶ δὴ τὰ τεῦτλα, δημιουργίαν πηγῶν συμπληρωματικοῦ εἰσοδήματος κ.λ.π.

2. Κτηνοτροφία

Ἡ ἑλληνικὴ κτηνοτροφία ὑπέστη κατά τὴν δεκαετίαν 1940-1949 μεγάλας ἀπωλείας, λόγω τῶν πολεμικῶν γεγονότων. Κατὰ τὸ 1948, τὸ ἐξ αὐτῆς εἰσόδημα εἶχε κατέλθει εἰς τὸ 60 % τοῦ προπολεμικοῦ. Ἡ ἀνασυγκρότησις τοῦ ζωικοῦ κεφαλαίου ἠκολούθησεν ἱκανοποιητικόν ρυθμόν, ἀλλ' ἡ κτηνοτροφικὴ παραγωγή ἐσημείωσεν, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της, βραδεῖαν μᾶλλον πορείαν. Μέχρι καὶ τοῦ 1953, τὸ κτηνοτροφικόν εἰσόδημα ὑπελείπετο τοῦ προπολεμικοῦ ἐπιπέδου. Ἡ συνεχῶς ὁμως συντελουμένη πρόδοος τὸ προώθησεν ἤδη εἰς στάθμην κατά 4.0 % καὶ πλέον ὑψηλοτέραν τῆς προπολεμικῆς.

Ὁ πληθυσμὸς τῶν κτηνῶν δέν διαφέρει αἰσθητῶς τοῦ προπολεμικοῦ ἐν τῷ συνόλῳ του. Ἡ σύνθεσις ὁμως εἶναι ἐν μέ-

ρει διάφορος. Συγκεκριμένως ηύξηθη ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ ἀκαλο-
γία τῶν πουλερικῶν, τῶν χοίρων καὶ τῶν ἀγελάδων, ἐσημειώ-
θη δὲ τάσις πρὸς τὴν οἰκόσιτον καὶ τὴν ἐνσταυλιαμένην κτη-
νοτροφίαν. Ἐχομεν ἐπίσης αὐξησιν τῆς κατὰ ζῶον ἀποδόσεως
εἰς προϊόντα λόγῳ τῶν καλλιτέρων ποικιλιῶν καὶ βελτιώσεως
τῆς διατροφῆς καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Ἡ ἀνοδος τῆς παραγωγῆς ποικίλλει κατὰ προϊόντα. Μὲ βά-
σιν τὸν μέσον ὄρον τῆς προπολεμικῆς τετραετίας 1935-38, τὴν
μικροτέραν αὐξησιν (15-25 %) ἐνεφάνισαν τὰ τελευταῖα ἔτη
τῶν γάλα καὶ ὁ τυρὸς, μεγαλυτέραν δὲ τὰ ὡά (35 %) , τὸ
κρέας (40%) καὶ τὸ βούτυρον (55 %).

Ἡ κατανάλωσις κτηνοτροφικῶν προϊόντων ἐν Ἑλλάδι ἐξε-
λίσσεται μὲ ρυθμὸν ταχύτερον τοῦ τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς.
Διὰ τοῦτο ἡ συμμετοχὴ τῶν εἰσαγωγῶν εἰς τὴν κάλυψιν τῶν ἐ-
πιτοπίων ἀναγκῶν ηύξηθη (ἀπὸ 43% τὸ 57 εἰς 56% τὸ 1961).

Τὸ σοβαρότερον πρόβλημα τῆς ἑλληνικῆς κτηνοτροφίας εἶ-
ναι ἡ ἀνεπάρκεια τῶν βοσκοτόπων καὶ τῶν κτηνοτροφῶν. Τὸ
μειονέκτημα τοῦτο ἐπιζητεῖται νὰ θεραπευθῇ διὰ τῆς ἐκτελέ-
σεως εἰδικοῦ προγράμματος. Ἡ στροφὴ πρὸς τὴν ἐντατικὴν κτη-
νοτροφικὴν ἐκμετάλλευσιν, συνδυαζομένη μὲ τὴν ἐξασφάλισιν
κτηνοτροφῶν, θέλει ἀποτελέσει σημαντικὸν παράγοντα βελτιώ-
σεως τῆς καταστάσεως. Ἐξ ἄλλου, ἡ βαθμιαία ἀνοδος τοῦ εἰ-
σοδήματος πιστεύεται ὅτι θά στραφῇ ἐν μεγάλῳ μέτρῳ εἰς ζή-
τησιν κτηνοτροφικῶν προϊόντων, δεδομένης τῆς σημερινῆς χα-
μηλῆς στάθμης τῆς καταναλώσεως αὐτῶν.

Συναφεῖς πρὸς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν πτηνοτροφίαν
κλάδοι εἶναι ἡ μελισσοκομία καὶ ἡ σποροτροφία. Ἡ μελισσο-
κομία ἐγγῶρισε μεταπολεμικῶς ἀξιόλογον πρῶοδον, τόσον ἐξ
ἀπόψεως ἀριθμοῦ καὶ ποιότητος κυψελῶν ὅσον καὶ ἐξ ἀπόψεως
προϊόντων (μέλι καὶ κηρὸς), διαγράφεται δὲ καὶ περαιτέρω
εὐοίωνος προοπτικῇ δι' αὐτὴν. Ἀντιθέτως, ἡ σποροτροφία ὑπέ-
στη ραγδαίαν ὑφεσιν (ὁ δείκτης 100 τοῦ 1938 κατῆλθε τὸ
1957 εἰς 31), λόγῳ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῆς τεχνικῆς μετὰξῆς
καὶ τῶν συνθετικῶν ὑλῶν, ὅστις ἐζημίωσε καὶ ἀπεθάρρυνε
τούς σποροτρόφους. Ἦδη ὅμως σημειοῦται πτοία τῆς ἀναζωογόνησις.

3. Δάση

Ἡ διὰ δασῶν καλυπτομένη ἔκτασις καταλαμβάνει 24 ἐκατ.
στρέμματα περίπου, ἥτοι ἀνέρχεται εἰς τὸ 18,5 % τῆς συνο-
λικῆς ἐκτάσεως τῆς Χώρας. Σχεδόν τὸ ἡμισυ τῶν ἑλληνικῶν
δασῶν (48 %) ἀποτελεῖται ἀπὸ πλατύφυλλα φυλλοβόλα δένδρα
(δρῦς καὶ ὄξυά κυρίως), τὸ δὲ πλεῖστον τοῦ ὑπολοίπου (31 %

του συνόλου) από κωνοφόρα (πεύκη - έλάτη).

Έξ απόψεως ιδιοκτησίας, τήν μεγάλην αναλογίαν (63 %) κατέχουν τά δημοσία δάση, τά δέ υπόλοιπα ανήκουν είς Κοινοτήτας, Συνεταιρισμούς, Ίδρύματα, Μονάς καί Ιδιώτας. Έπειδή όμως μέγα μέρος τών δημοσίων καί τών λοιπών μή ιδιωτικών δασών εκμισθοῦται πρός εκμετάλλευσιν είς Ιδιώτας, τό πλεϊστον τών δασών τυγχάνει εκμεταλλεύσεως εκ μέρους τῆς ιδιωτικῆς πρωτοβουλίας.

Τά κυριώτερα προϊόντα τών έλληνικῶν δασῶν εξακολουθοῦν νά εἶναι ἡ καύσιμος ξυλεία, ἡ τεχνική ξυλεία καί ἡ ρητίνη. Μόνον τό πρῶτον προϊόν καλύπτει είς αξίαν τά 2/3 τοῦ συνόλου. Μεταπολεμικῶς έσημείωσεν αξιόλογον αύξησιν ἡ παραγωγή τεχνικῆς ξυλείας (οἰκοδομήσιμος κ.λ.π.), λόγω τών μεγάλων αναγκῶν τῆς καταναλώσεως.

Αἱ πραγματοποιηθεῖσαι πρόοδοι είς τήν δασικήν εκμετάλλευσιν αναφέρονται είς τήν κατασκευήν καί επέκτασιν τών δασικῶν οδῶν καί τόν μερικόν συγχρονισμόν τῆς κατεργασίας τών δασικῶν προϊόντων. Ἡ αύξησις τοῦ εκ δασῶν εἰσοδήματος ανῆλθε, κατά τήν εξαετίαν 1955-1960, είς 28 % περίπου:

Τά σοβαρώτερα προβλήματα τῆς δασικῆς οἰκονομίας τῆς Χώρας εἶναι: ἡ συνεχῆς μείωσις τῆς δασικῆς εκτάσεως, λόγω εκχερῶσεων, υπερβοσκήσεως καί πυρκαϊῶν, καί ἡ ανεπαρκῆς εκμετάλλευσις, τῆς οποίας συνέπειαν αποτελεῖ ἡ εἰσαγωγή μεγάλων ποσοτήτων τεχνικῆς ξυλείας εκ τοῦ έξωτερικοῦ καί ὁ περιωρισμένος αριθμός τών δασικῶν προϊόντων. Χαρακτηριστική εἶναι ἡ μή παραγωγή κυτταρίνης, πρώτης ὕλης διά τήν χαρτοποιίαν.

Αἱ επιδιώξεις τοῦ προγράμματος δασικῆς ανάπτυξεως συνίστανται είς τήν αναδιοργάνωσιν καί ενίσχυσιν τῆς Δασικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, είς τήν ὀργάνωσιν δασικῶν έρευνῶν, είς τήν αντιμετώπισιν τῆς υπερβοσκήσεως καί τών πυρκαϊῶν, είς τήν έντασιν τοῦ ρυθμοῦ τών αναδασώσεων καί τών ὀρεινῶν ὕδρονομικῶν έργων, είς τήν επέκτασιν τοῦ δασικοῦ ὀδικοῦ δικτύου, τόν ευρύτερον έξοπλισμόν τῆς εκμεταλλεύσεως καί τῆς επεξεργασίας κ.λ.π.

4. Ἄλιεϊα

Ἡ ἄλιευτική δραστηριότης αποτελεί φυσικόν επακόλουθον τῆς γεωγραφικῆς θέσεως καί τῆς νησιωτικῆς ὕψῆς τῆς Ἑλλάδος. Παρά τήν μακράν όμως καί αξιόλογον επίδοσιν είς τήν θαλασσίαν ἄλιεϊαν καί παρά τās σημειωθείσας μεταπολεμικῶς

προόδους, ἡ διατροφή τοῦ λαοῦ μικρὸς μᾶλλον ποσότητας λευκωμάτων ἀντλεῖ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἀλιευτικῆς παραγωγῆς. Ἡ κατὰ κεφαλὴν κατοίκων ἀνάλογοῦσα ποσότης (13 χιλιογρ. κατ' ἔτος) ὑπολείπεται αἰσθητῶς ἐκείνης ἄλλων παραλιακῶν χωρῶν.

Αἱ ἐπιτευχθεῖσαι μεταπολεμικῶς πρόοδοι συνίστανται κυρίως εἰς:

α) τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τῶν θαλασσῶν ἐξ ἀπόψεως ἀλιευμάτων, β) τὴν σοβαρὰν αὔξησιν τοῦ ἀλιευτικοῦ στόλου καὶ τὸν ἐκσυγχρονισμόν τῶν μέσων καὶ τῶν μεθόδων ἀλιείας καὶ γ) τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἀλιευτικῆς δραστηριότητος εἰς ξένους θαλάσσας καὶ δὴ τὰ παράλια τῆς Βορείου Ἀφρικῆς καὶ τὸν Ἀτλαντικόν Ὠκεανόν, ὅπου ἀλιεῦει συνεχῶς αὐξανόμενος ἀριθμὸς μονάδων μεγάλης ἀλιείας.

Ὁ ὄγκος τῆς ἀλιευτικῆς παραγωγῆς ἀνῆλθεν ἐντὸς τῆς ὀκταετίας 1954-1961 κατὰ 83 %, ἐν συγκρίσει δὲ πρὸς τὴν προπολεμικὴν περίοδον κατὰ τὸ ἔτος 1961 εἶχεν ὑπερτριπλασιασθῆ (παραχθεῖσα ποσότης 110000 τόννοι, δείκτης 366). Γενικῶς πιστεύεται ὅτι ὑπάρχουν σοβαρά περιθώρια περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς ἀλιείας. Πρὸς τοῦτο προτείνονται:

α) Συστηματοποιήσεις καὶ ἔντασις τῆς ἐρευνητικῆς προσπάθειας, ἡ ὁποία διεκόπη πρὸ τίνων ἐτῶν β) μελέτη τῶν μεθόδων ἐπιστημονώσεως, συλλήψεως καὶ ἀξιοποιήσεως τῶν μεταναστευτικῶν ἰχθύων (περάσματα), γ) ὀργάνωσις τῆς μεταφορᾶς καὶ τῆς ἐμπορίας τῶν ἀλιευμάτων διὰ τῆς διαθέσεως τῶν ἀπαραιτήτων πλοίων - φυγέλων, τῆς κατασκευῆς ἰχθυοσκαλῶν καὶ τῆς διακινήσεως εἰς τὸ ἐσωτερικόν, δ) βιομηχανικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἀλιευμάτων καὶ τῶν ὑπολειμμάτων δι' ἰδρύσεως ἐργοστασίων κονοερβοποιίας, ἐλιπαστῶν καὶ ἰχθυαλεύρων καὶ ε) τόνωσις καὶ συγχρονισμὸς τῆς ἀλιείας ἐσωτερικῶν ὑδάτων (ἰχθυοτροφεῖα).

Ἀξιόλογον συμβολὴν εἰσφέρει μεταπολεμικῶς ὁ κλάδος τῆς σπογγαλιείας, λόγῳ τῆς προσθήκης εἰς τὴν ἑλληνικὴν σπογγοπαραγωγὴν τῆς δραστηριότητος τῶν Δωδεκανησίων σπογγαλιέων, οἱ ὅποιοι καλύπτουν σχεδὸν τὰ 75 % τοῦ ὅλου τομέως. Τὸ εἰσαφόμενον ἐκ τῆς ἐξαγωγῆς σπόγγων συνάλλαγμα κυμαίνεται ἀπὸ 1 - 2 εκατ. δολλάρια ἐτησίως. Ἡ ἑλληνικὴ σπογγαλιεὶα συναντᾷ ὀρισμένας δυσχερείας, αἱ ὅποια καθιστοῦν λεπτήν τὴν θέσιν τῆς καὶ δυσόλων τὴν προοπτικὴν. Τὰ εἰς σπόγγους ἀλιεύματα προέρχονται κατὰ κύριον λόγον (ἄνω τοῦ 60 %) ἐκ τῆς ἀλιείας εἰς ξένας θάλασσας, αἱ δὲ παράκτιοι Χῶραι

(Αίγυπτος, Λιβύη) προβάλλουν ολοέν μεγαλυτέρας αξιώσεις εις αντιστάθμισμα καί επιδιώκουν νά διαφυλάξουν τήν σπογγαλειάν διά τούς ίδιούς των πληθυσμούς. Έξ άλλου, ὁ μεσογειανός σπόγγος συναντᾶ τόν ανταγωνισμὸν τοῦ τεχνητοῦ, ὅστις ἐξετόπισε τόν φυσικόν σπόγγον εἰς πλείστας ἤδη χρήσεις. Ἡ μεγάλη διαφορά εἰς τὰς τιμὰς μεταξύ φυσικοῦ καί τεχνητοῦ σπόγγου συνεχῶς διευρύνεται, ἡ δέ τελειοποίησις τοῦ τεχνητοῦ απειλεῖ νά ἐκτοπίσῃ τόν φυσικόν καί ἀπό ἄλλας χρήσεις.

Ὅλοι οἱ ἀνωτέρω κλάδοι τῆς φυσικῆς παραγωγῆς μεγάλως ἐξυπηρετοῦνται ἀπὸ τήν συνεταιριστικὴν ὀργάνωσιν, ἣτις ἀνεπτύχθη κατὰ τήν μεσοπολεμικὴν καί τήν μεταπολεμικὴν ἐποχὴν. Σοβαρὸς συντελεστὴς ὑπῆρξεν ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα, ἡ ὁποία παρέχει κατὰ προτίμησιν διὰ τῶν συνεταιρισμῶν τήν δανειακὴν καί λοιπὴν ἐνίσχυσίν της.

Ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν εἶναι πιστωτικοί (62 % τοῦ συνόλου). Μεταπολεμικῶς ὅμως ἐγνώρισαν ἀξιόλογον ἀνάπτυξιν καί οἱ παραγωγικοί συν.ε.τ. (28%) (κονσερβοποιεῖα, ἐκκοκιστήρια βάμβακος, ἐλαιουργεῖα, κτηνοτροφικαί, δασικοί, ἀλιευτικοί κ.λ.π.), ὡς καί οἱ συνερισμικοί διαθέσεως προϊόντων. Εἰς τόν ἐμπορικόν τομέα μάλιστα συνεστήθησαν καί Κεντρικαί Ἐνώσεις διὰ τήν ἀξιοποίησιν καί διάθεσιν τῶν κυριωτέρων γεωργικῶν προϊόντων. Τοιαῦτα εἶναι ἡ ΚΥΔΕΠ (κυρίως διὰ τόν σίτον καί τόν βάμβακα), ἡ ΚΣΟΣ (σουλτανίνα), ἡ Ἐλαιουργική (ἐλαιον καί ἐλαῖαι), ἡ ΣΕΚΕ (καπνός), ἡ Συκιική (σύκα).

- 5. Ὀρυκτός πλοῦτος

Τὸ ἐλληνικὸν ὑπέδαφος εἶναι πλούσιον εἰς μεταλλεύματα καί ὀρυκτά, πολλὰ τῶν ὁποίων εὐρίσκονται ὑπὸ εὐνοϊκᾶς συνθήκας ἐκμεταλλεύσεως, ἥτοι ὑπάρχουν ἐξ αὐτῶν μεγάλα ἀποθέματα, ἡ ποιότης των εἶναι ἱκανοποιητικὴ καί οἱ ὅροι ἐξορύξεως καί ἀξιοποιήσεως εὐμενεῖς.

Τὰ βασικά προϊόντα τοῦ ἐλληνικοῦ ὑπεδάφους εἶναι: τὰ σιδηρομεταλλεύματα, οἱ βωξίται, τὰ μικτὰ θειοῦχα μεταλλεύματα, ἡ σμύρις καί οἱ λιγνῖται. Ἀξιόλογα ὅμως εἶναι καί ἄλλα μεταλλεύματα καί ὀρυκτά, εὐρισκόμενα μὲν ὑπὸ ὀλιγώτερον εὐνοϊκᾶς συνθήκας, ἀλλὰ μὲ συμφέρουσαν τήν ἀξιοποίησιν των. Τοιαῦτα εἶναι τὸ μολυβδαίνιον, τὸ νικέλιον, τὸ χρῶμιον, ὁ γύψος, ἡ θηραϊκὴ γῆ, ἡ βαρυτίνη, τὰ μάρμαρα κ.λ.π. Τέλος, εἶναι πιθανὴ ἡ ὑπαρξις οὐρανίου, θορίου καί πετρελαίου.

Αἱ σημειωθεῖσαι μεταπολεμικῶς πρόοδοι εἰς τόν μεταλλευ-

τίκον τομέα είναι:

α) η συνεχής ανεύρεσις νέων κοιτασμάτων χάρις εις τας έρευνας ειδικών και δή του πρό δεκαετίας συσταθέντος έλληνικού Ινστιτούτου Γεωλογίας και Έρευνών Υπεδάφους.

β) αι πλέον έπιστημονικαι μέθοδοι έξορύξεως και έμπλατισμού των μεταλλευμάτων και η μέριμνα κινητοποιήσεως των αργούντων μεταλλείων.

γ) η γενικώς γενομένη παραδεικτή άποψις περί του ένδεδειγμένου της έπιτοπίου αξιοποιήσεως των μεταλλευμάτων, επί των οποίων πρόκειται νά στηριχθούν αι σχεδιαζόμεναι βασι- και βιομηχανίαι της Χώρας και η εκβιομηχανίσις αυτής.

Η μεταλλευτική παραγωγή κατά τό 1960 ήτο υπερτριπλασία εκείνης του 1938. Τό μεγαλύτερον βάρος όμως έδιδεν εις την άνοδον η κατά 23,5 φορές αύξησις της λιγνιτοπαραγωγής, ητις είχε κατά τό 1959 δείκτην 2350 έναντι 100 του 1938. Τά λοιπά μεταλλεύματα υπερέβαινον την προπολεμικήν παραγωγήν κατά 45 %, τό 1958 και κατά 50 % τό 1960, λόγω μειώσεως των έξαγωγών. Ωρισμένα όμως μεταλλεύματα, ως οι βωξίται και τά μικτά θειούχα είχαν έξαπλασιάσει τον όγκον των. Τό ύψηλόν κόστος παραγωγής των μεταλλικών επιχειρήσεων της Χώρας καθιστά δυσχερή την τοποθέτησιν των μεταλλευτικών προϊόντων εις τας ξένας Χώρας. Ούτω έξηγείται τό γεγονός ότι πλείστα μεταλλεία λειτουργούν μέ μόνον τό 10-15 % της δυναμικότητός των, ένφ' άρκετά άλλα έχουν διακόψει έντελώς την λειτουργίαν των.

Παραθέτομεν έν συνεχεία συγκριτικόν πίνακα των κυριωτέρων προϊόντων της φυσικής παραγωγής.

Ελήφθησαν δε σκοπίμως οι μέσοι όροι τετραετίας (1957-1960) λόγω των συχνών διακυμάνσεων της φυσικής παραγωγής έν καιρικόν αιτίων. Επί πλέον παρατίθενται δεδομένα της φυσικής παραγωγής του έτους 1961

Παραγωγή τῶν κυριωτέρων προϊόντων τῆς φυσικῆς παραγωγῆς
 εἰς χιλιάδας μετρικῶν τόνων

Προϊόντα	Μέσος ὄρος 1957-1960	Προσ. Στοιχεῖα 1961
1. Σῖτος	1741,6	1593,8
2. Λοιπὰ Δημητριακά	727,0	698,4
3. Ὄρυζα	61,7	85,3
4. Γεώμηλα	473,0	466,4
5. Λαχανικά	1129,8	1337,9
6. Βάμβαξ	183,2	277,0
7. Καπνός	80,6	71,3
8. Γλεῦκος	364,1	369,2
9. Σταφίς Κορινθ.	87,5	89,0
10. Σταφίς Σουλτ.	48,6	55,0
11. Ἐσπεριδοειδῆ	268,8	318,5
12. Ἐλαιον	124,2	227,7
13. Ὄσπρια	102,9	113,0
14. Γάλα νωπόν	352,6	395,0
15. Τυρός	77,0	80,2
16. Κρέας	149,0	163,5
17. Ὠά	49,6	54,9
18. Οἰκοδ. Ξηλεία (Μ)	301,575	334,600
19. Καυσόξυλα	3136,6	3349,6
20. Ξυλάνθρακες	25,4	22,6
21. Ίχθεῖς	83,9	110,0

Γ. Δευτερογενῆς παραγωγῆς.

Θά ἀσχοληθῶμεν ἐνταῦθα μέ τούς δύο κλάδους τῆς μεταποιήσεως (τὴν βιοτεχνίαν καί τὴν Βιομηχανίαν) ὡς καί μέ τὴν ἐνέργειαν.

α) Μεταποιήσεις. Ἡ μεταποίησις ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ὑλῶν τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς πρὸς μετατροπὴν των εἰς χρήσιμα ἀγαθά. Συχνά ὁμως ἡ παραγωγικὴ διαδικασία τῆς μετατροπῆς ταύτης περιλαμβάνει δύο ἢ περισσότερα στάδια, ὁπότε μόνον ἡ πρώτη φάσις ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν μετασχηματισμὸν τῆς πρωτογενοῦς ὑλης (π.χ. μεταλλουργία σιδήρου). Αἱ ἐπόμεναι φάσεις βασιζονται εἰς βιομηχανικῶς ἐπεξεργασμένην ὑλὴν πρὸς περαιτέρω κατεργασίαν (π.χ. κατασκευὴ ἀντικειμένων ἐκ σιδήρου).

Ἡ τεχνικὴ ἀπετέλεσεν ἀνάγκασεν τὴν βάσιν τῆς μεταποιήσεως. Καί ἡ πλέον πρωτόγονος ἐπεξεργασία ἀπαιτεῖ τεχνικά

μέσα και ειδικεύσιν. Ἡ περαιτέρω δὲ πρόοδος συντελεῖται μέ ἀνωτέρου βαθμοῦ τεχνικὴν, τόσον ὡς πρὸς τὰ ὑλικά μέσα ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν. Τὸ ἐργαλεῖον ἔδωσε τὴν θέσιν του εἰς τὴν μηχανὴν καὶ αὕτη εἰς τὰς αὐτομάτους διαδικασίας. Ὁ τεχνίτης προήχθη εἰς τεχνικόν, μέ συνεχῶς ἀνωτέρας μορφῶσεως κατάρτισιν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη οἰκονομικὴ διάρθρωσις ἐπηρεάζει τὸν τύπον τῆς μεταποιητικῆς μονάδος. Ἡ οἰκιακὴ οἰκονομία ἱκανοποιεῖται μέ τὴν οἰκοτεχνίαν, ἢ ἀνταλλακτικὴ μέ τὴν βιοτεχνίαν καὶ ἡ σύγχρονος κεφαλαιουκρατικὴ μέ τὴν βιομηχανίαν.

Ἡ βιομηχανία τελικῶς ἐπιβάλλεται, παραγωνίζει τὴν βιοτεχνίαν, ἀλλὰ δέν τὴν ἐκτοπίζει ἐντελῶς. Παρά τὴν συνεχῆ μείωσιν τῆς ἀναλογίας τῶν βιοτεχνιῶν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν μονάδων μεταποιήσεως, ἡ μικρὰ μεταποιητικὴ ἐπιχείρησις - δηλαδή ἡ βιοτεχνία - κατορθώνει νά ἐπιζήσῃ, πολλάκις δέ καὶ νά ἀναζήσῃ.

Οἱ λόγοι τῆς ἐπιβιώσεως καὶ τῆς ἐπανεμφανίσεως τῆς βιοτεχνίας εἶναι: ἡ ἱκανοποίησις τῆς καλαισθησίας (π.χ. προτίμησις ἐνδυμάτων ἐπὶ παραγγελία εἰς βιοτέχνην-ράπτην), τὸ χαμηλότερον κόστος παραγωγῆς εἰς ὠριμένους τομεῖς, ἡ ἐξυπηρέτησις ὑπὸ βιοτεχνῶν ἀναγκῶν προκυπτουσῶν ἐκ τῆς μεγάλης βιομηχανίας (π.χ. βιοτεχνία συντηρήσεως μηχανημάτων ἢ ἀποκαταστάσεως φθορῶν) κ.λ.π.

Ἡ συμβολὴ τῆς μεταποιήσεως εἰς τὸ ἐθνικόν εἰσόδημα ηὐξήθη μεταπολεμικῶς. Ἀπὸ 15 % περίπου κατὰ τὴν τελευταίαν προπολεμικὴν περίοδον ἀνῆλθεν εἰς 20 %, δηλαδή ἡ μεταποίησις ἐκέρδισε 5 μονάδας, ὅσας ἀντιστοίχως ἔχασεν ἡ φυσικὴ παραγωγή. Ἀποτελεῖ τοῦτο χαρακτηριστικόν τῆς συντελουμένης ἀναδιαρθρώσεως τῆς οἰκονομίας. Εἰς τὸ εἰσόδημα τῆς μεταποιήσεως κατὰ τὴν πενταετίαν 1954-1958 συνέβαλεν ἡ μὲν βιομηχανία κατὰ 63 %, ἡ δὲ βιοτεχνία (μετὰ τῆς οἰκοτεχνίας) κατὰ 37 % ἔναντι προπολεμικῆς συμβολῆς ἐξ 60 % καὶ 40% ἀντιστοίχως.

Παραθέτομεν πλῆνακα ἐμφαίνοντα τὸν ἀριθμὸν τῶν καταστημάτων καὶ τῶν ἀπασχολουμένων εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν βιοτεχνίαν κατὰ τὸ 1959 (δεδομένα βιομηχανικῆς ἐρεῦνης)

Όμαδες άπασχολουμένων	Καταστήματα	Άπασχολούμενοι	Άπασχολούμενοι τοίς %
μέχρις 9	100.368	242.778	55
10 - 19	3.555	39.051	9
20 - 49	1.475	40.377	9
50 καί άνω	821	117.362	27
Σύνολον	106.219	439.568	100

Έκ τοῦ πίνακος τούτου προκύπτει, ὅτι κατά το 1959 τά 55 % τῶν μισθωτῶν τῆς μεταποιήσεως άπασχολοῦντο εἰς μικράς μονάδας μέ προσωπικόν ἐξ 1-9 ατόμων.

1. Βιοτεχνία

Ἡ βιοτεχνία ἐν Ἑλλάδι άποτελεῖ σοβαρόν τμήμα τῆς ὅλης μεταποιήσεως, δεδομένου ὅτι ὁλόκληροι κλάδοι διαθέτουν μόνον βιοτεχνικάς ἐπιχειρήσεις (π.χ. άρτοποιεῖα), ἐνῶ ἄλλοι ἐξυπηρετοῦνται καί ἀπό βιοτεχνικά ἐργαστήρια δρωῦντα παραλλήλως πρός τά βιομηχανικά ἐργοστάσια, τρίτη δέ κατηγορία ἐπιδόσεων εἶναι ἐκ τῆς φύσεώς της μόνον βιοτεχνική (χειροτεχνία - λαϊκή τέχνη). Αναφέρομεν τά ὑφαντά, τά άργυρά σκευή καί ἄλλα μικρά κομφοτεχνήματα, τά ὁποῖα εἶναι χαρακτηριστικά προϊόντα τῆς ἐλληνικῆς χειροτεχνίας.

Αἱ κυριώτεραι ἐπιτεύξεις εἰς τόν τομέα τῆς βιοτεχνίας κατά τά τελευταῖα ἔτη εἶναι:

- ἡ σύστασις παρά τῆ Ὑπουργείῳ Βιομηχανίας, Διευθύνσεως Βιοτεχνίας, πρός ἐξυπηρέτησιν τοῦ κλάδου τούτου.
- ἡ πιστωτική διευκόλυνσις τῆς βιοτεχνίας, διά τῆς εὐρύτερας δανειοδοτήσεως ἐπί χαμηλῶ ἐπιτοκίῳ.
- ἡ ἴδρυσις τοῦ Ἐθνικοῦ Ὁργανισμοῦ Ἑλληνικῆς Χειροτεχνίας, σκοποῦντος τήν ὀργάνωσιν καί προώθησιν τοῦ εἰδικοῦ τούτου τομέως τῆς βιοτεχνίας.

Περαιτέρω, ἐπιζητεῖται ἡ ἔντασις τῆς προσπάθειας πρός ἐξαγωγήν βιοτεχνικῶν προϊόντων (διαφήμισις, ὀργάνωσις ἐξαγωγῶν, ἐκθέσεων κλπ.).

2. Βιομηχανία

Ὡς βιομηχανία νοεῖται ἡ διά χημικῶν καί μηχανικῶν μέσων δραστηριότης πρός μετατροπήν τῶν ὑλῶν. Ὑπάρχει ὁμως καί εὐρύτερα ἔννοια τοῦ ὅρου, - ἐκεῖνη τήν ὁποῖαν χρησιμο-

ποιούν εις τήν Δύσιν, - καθ' ἣν ἡ βιομηχανία περιλαμβάνει, πλήν τῆς μεταποιητικῆς λειτουργίας καί πᾶσαν δραστηριότητα ἀναγομένην εἰς τά πλαίσια τῆς τεχνικῆς παραγωγῆς, ἥτοι κατευθυνομένην εἰς τεχνικόν κατασκευάσμα.

Ἡ κυρίως εἰπεῖν βιομηχανία ἀποτελεῖ διά τήν Ἑλλάδα τήν πλέον πρόσφατον ἐπίδοσιν. Κατά τόν 19ον αἰῶνα, ἡ μεταποιητική λειτουργία ἐξυπηρετεῖτο ἀπό τήν βιοτεχνίαν. Δι' ἐλάχισται πραγματικά βιομηχανία, αἱ ὁποῖαι ἤρχισαν νά ἐμφανίζωνται κατά τό τέλος τοῦ αἰῶνος, ἠξάνοντο κατ' ἀριθμόν καί κατά μέγεθος, μέ βραδύν ρυθμόν, μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου.

Ἡ εἴσοδος εἰς τήν βιομηχανικήν ἀνάπτυξιν συμπέπει μέ τήν μεσοπολεμικήν περίοδον, ὅποτε διεμορφώθησαν συνδεῖται εὐνοοῦσαι τήν συστηματικώτεραν ἐπίδοσιν εἰς τόν νέον κλάδον καί δῆ αἱ ἀκόλουθοι: α) ἡ ἀναζήτησις τοποθετήσεως τῶν προκυφάντων ἐκ τοῦ πρώτου πολέμου κερδῶν, β) ἡ ἐγκατάστασις μεγάλων προσφυγικῶν πληθυσμῶν, μέ βιομηχανικήν πεῖραν (ἐπιχειρηματίαι, εἰδικευμένοι ἐργάται), γ) ἡ διεύρυνσις τῆς ἐσωτερικῆς αγοράς, λόγω τῆς προσαρτησεως πολλῶν ἐδαφῶν καί τῆς φυσικῆς καί τῆς τεχνητῆς (πρόσφυγες) αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, δ) ἡ θέσπισις νόμων, εὐνοούντων τήν βιομηχανικήν δραστηριότητα (π.χ. ἀναγκαστικά ἀπαλλοτριώσεις δι' ἀνέγερσιν ἐργοστασίων, δασολογικά διευκολύνσεις δι' εἰσαγωγῆν ἐξοπλισμοῦ, ε) ἡ εἰσαγωγή νέου δασολογίου μέ προστατευτικόν χαρακτήρα καί στ) οἱ καθιερωθέντες περιορισμοί εἰσαγωγῶν, μετά τήν νομισματικήν κρίσιν τοῦ 1932. Χάρις εἰς τοὺς παράγοντας τούτους ἡ ἑλληνική βιομηχανία προωθήθη σοβαρῶς κατά τά ἔτη 1923-1939. Ἡ διαφορῶθεισα ὅμως κατάστασις προπολεμικῶς εἶχεν ὠριομένης ἀδυναμίας καί δῆ:

α) Ἐσημειώθη στροφή πρὸς τήν ἐλαφρὰν βιομηχανίαν, ἥτοι τήν παραγωγῆν βιομηχανικῶν εἰδῶν καταναλώσεως, καί μικρά σχετικῶς ἐπίδοσις εἰς τήν βαρεῖαν βιομηχανίαν, δηλ. τήν παραγωγῆν εἰδῶν χρησιμοποιουμένων δι' αὐτῶν παραγωγῆν. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τό γεγονός, ὅτι ἡ βαρεῖα βιομηχανία προϋποθέτει ὑψηλόν τεχνικόν ἐπίπεδον, μεγαλυτέρας ἐπενδύσεις καί μακρότερον χρόνον ἀναμονῆς τῆς ἀποδόσεως, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἐπιχειρηματίαι προετίμων κλάδους μέ μικροτέρας ἀπαιτήσεις καί μέ ταχύτεραν ἀπόδοσιν. Οὕτως ἐξηγεῖται διατι τρεῖς κλάδοι, ἡ κλωστοῦφαντουργία, ἡ βιομηχανία διατροφῆς καί ἡ ἐλαφρά χημική βιομηχανία, συνενέκντσαν σχεδόν τὰ 2/3 τῆς ὅλης βιομηχανικῆς δραστηριότητος. Εἰδικώτερον, ἡ κλωστοῦφαντουργία, ἡτις προηγεῖται ὅλων τῶν κλάδων (1/3

του συνόλου) απασχολεί σχεδόν το ήμισυ του όλου εργατοτεχνικού προσωπικού της βιομηχανίας και την μεγαλύτερη αναλογία γυναικών.

β) Συγκεντρώθη τό πλείστον τής βιομηχανίας τής Χώρας εἰς τήν κεντρικήν περιοχὴν αὐτῆς, τήν τῶς Διοικήσιν Πρωτεύουσας. Οἱ λόγοι τῆς συγκεντρώσεως εἶναι κυρίως ἡ ἐπιθυμία ἐξασφαλίσεως καταναλωτῶν ἐκ τοῦ τμήματος τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἔχοντος ὑψηλότερον σχετικῶς εἰσόδημα, τό συγκεντρωτικόν διοικητικόν σύστημα, τό ὅποῖον συνεπήγετο τήν ἀνάγκην συνεχοῦς ἐπαφῆς μέ τās κρατικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Κέντρου, καί ἡ αἰσθητῶς μικροτέρα τιμὴ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος εἰς τήν κεντρικήν πε-

Κατά τήν πολεμικήν περίοδον (1940-44) καί τήν προέκτασίν τῆς (1946-1949) ἡ ἑλληνική βιομηχανία ὑπέστη μεγάλας ζημίας, εσημειώθη δέ, ὡς ἴτο φυσικόν, ὑφείσεις τῆς παραγωγικῆς τῆς δραστηριότητος. Ἀπό τοῦ 1950 ὅμως ἐπετεύχθη ὑπέρβασις τῶν προπολεμικῶν ἐπιπέδων, ἧτις συνεχίσθη καθ' ὅλην τήν περίοδον 1950-1962 μέ ταχύρρυθμόν. Ἀναλυτικώτερον, αἱ πραγματοποιηθεῖσαι πρόοδοι κατά τήν μεταπολεμικήν περίοδον συνίστανται εἰς τά ἑξῆς:

1) Ἐγένοντο ἀξιόλογοι ἐπενδύσεις. Οὕτως ἀπεκατεστάθησαν αἱ κατασραφεῖσαι, ἰδρῦθησαν νέαι βιομηχαναί, ἐσυγχρονίσθησαν δέ καί ἐπεξετάθησαν πολλά ἐκ τῶν ὑφισταμένων ἀνανεωθέντος τοῦ ἐξοπλισμοῦ των. Τό σύνολον τῶν ἐπενδυθέντων κεφαλαίων ἀνῆλθεν εἰς 10 δισεκ. δρχ. μέχρι τοῦ 1960.

Ἡ χρηματοδότησις ἐγένετο ἐκ κεφαλαίων εἰσαχθέντων ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ (ἀμερικανική βοήθεια, δάνεια, τοποθετήσεις), ἐκ τῶν κερδῶν τῶν βιομηχανῶν (αὐτοχρηματοδοτήσεις) καί ἐξ ἄλλων ἐγχωρίων πηγῶν (πιστώσεις, ἀποταμίευσις).

2) Χάρις εἰς τās ἐπενδύσεις ταύτας ἐπραγματοποιήθη σοβαρωτάτη αὔξησης τοῦ ὄγκου τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Ὁ γεντικός δείκτης τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχανῶν (1939 = 100) ἀνῆλθε κατά τό τέλος τοῦ 1961 εἰς τό 279, ἴτοι εἰς ἐπίπεδον ὑπέρ τās δύο καί ἡμισυ φορές ἀνώτερον τοῦ προπολεμικοῦ. Τήν μεγαλυτέραν ἀνοδον εἶχον αἱ βιομηχαναί παραγωγῆς καί ἐφαρμογῆς ἠλεκτρισμοῦ (831 & 683 ἀντιστοίχως), αἱ οἰκοδομικαί (436) καί αἱ μηχανολογικαί βιομηχαναί (351). Ἡ τόσον σοβαρά ὑπέρβασις τῆς προπολεμικῆς στάθμης ἀποδίδεται εἰς τήν ἐπέκτασιν καί

τόν ἐκσυγχρονισμόν τοῦ ἐξοπλισμοῦ ὡς καί εἰς τήν ἄνοδον τοῦ τεχνικοῦ ἐπιπέδου τῶν στελεχῶν τῶν ἐργοστασίων (καταρτίσεις, ἐμπειρία). Ἀποτέλεσμα τῆς βελτιώσεως ταύτης ὑπῆρξεν ἡ αὔξησις τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐλληνικῆς βιομηχανίας, ἣτις ἀποδίδει σήμερον ὑπερδιπλάσιον ὄγκον ἐναντι τοῦ προπολεμικοῦ μέ χρησιμοποίησιν ἐργατοτεχνικοῦ προσωπικοῦ ἐλαφρῶς περισσοτέρου.

3) Ἐβελτιώθησαν αἱ συνθήκαι τῆς ἐπιτοπίου καταναλώσεως ἐγχωρίων βιομηχανικῶν προϊόντων. Ἡ βελτίωσις αὕτη προήλθεν ἐκ τῆς καλλιτερεύσεως τῆς ποιότητος τῶν προϊόντων τῆς ἐλληνικῆς βιομηχανίας, ἐκ τῆς μεταβολῆς τῆς ψυχολογίας τοῦ ἑλληνοῦ καταναλωτοῦ, ἣτις ἀλλοτε ἦτο δυσμενῆς, καί πρό παντός ἐκ τῆς ἀνόδου τοῦ εἰσοδήματος, τό ὅποιον τοιοῦτοτρόπως ἀφίνει περιθώρια πρός ζήτησιν βιομηχανικῶν εἰδῶν. Ἔναι ἀληθές, ὅτι τό σύστημα τῆς ἐλευθερίας τῶν εἰσαγωγῶν εἶχε δυσμενῆ ἀντίκτυπον εἰς τήν κατανάλωσιν ἐγχωρίων προϊόντων. Ἀλλ' ἡ δαξιολογική προστασία καί ἡ βαθμιαία ἐξυγίανσις τῆς παραγωγῆς ἐξ ἀπόψεως κόστους συντελοῦν εἰς τήν διάθεσιν ὁλονέν περισσοτέρων ἐλληνικῶν βιομηχανικῶν εἰδῶν.

4) Ἐπετεύχθη διεύρυνσις τις τῶν ἐξαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων. Ἐν συγκρίσει πρός τήν προπολεμικήν ἐποχὴν, τά ἐξαγόμενα εἶδη εἶναι περισσότερα καί εἰς ἀριθμόν καί εἰς ποσότητας καί εἰς ἀξίαν, ἀλλά δέν καταλαμβάνουν ἀκόμη ἀξιόλογον τμήμα τῆς ὅλης βιομηχανικῆς παραγωγῆς (μόλις τό 3 % αὐτῆς). Αναφέρομεν πάντως τήν διεξόδουσιν ὠρισμένων εἰδῶν εἰς τὰς ξένας ἀγοράς, ὡς τσιμέντων, προϊόντων τῆς βαμβακουργίας καί τῆς ἐλαφρῆς μηχανολογικῆς βιομηχανίας. Τήν ἐξαγωγήν βιομηχανικῶν προϊόντων ὑποβοηθοῦν καί τά θεσπισθέντα εἰδικά μέτρα, ὡς εἶναι ἡ ἐπιστροφή δασιῶν δι' ὕλας εἰσαχθείσας πρός ἐπεξεργασίαν καί εἰσφορῶν κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως.

5) Ἐδημιουργήθησαν προϋποθέσεις δυνάμεναι νά συντελέσουν εἰς τήν ἀμβλυσιν ὠρισμένων βασικῶν ἀδυναμιῶν καί δὴ τῆς δυσαναλογίας μεταξύ ἐλαφρῆς καί βαρείας βιομηχανίας καί τῆς συγκεντρώσεως εἰς τήν κεντρικὴν περιοχὴν τῆς Χώρας. Πρός τήν πρώτην κατεύθυνσιν συμβάλλει: α) ἡ ἐκτέλεσις προγράμματος βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως, ἣτις ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα τῆς ὅλης οἰκονομικῆς αναδιάρθρωσεως τῆς Χώρας μέ θεμέλιον τὰς βασικὰς βιομηχανίας, β) αἱ εὐνοιαὶ διὰ τήν προσέλκυσιν κεφαλαίων ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς τοποθετουμένων ἐν με-

γάψ μέτρῳ εἰς βιομηχανικάς ἐπενδύσεις, γ) ἡ εἰσαγωγή φορολογικῶν καὶ ἄλλων κινήτρων πρὸς προώθησιν τῆς ἀνεγέρσεως καὶ τῆς ἐπεκτάσεως συγχρονισμένων ἐγκαταστάσεων, ἢ λήψεις ἄλλων εὐνοϊκῶν μέτρων (ἀτέλεια εἰσαγωγῆς μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ, ὑψηλὸν ἐπίπεδον ἀποσβέσεων, βελτίωσις πιστωτικῶν συνθηκῶν βιομηχανίας) καὶ ἡ βαθμιαία ὀργάνωσις τῆς μακροχρονίου βιομηχανικῆς πίστεως καὶ δ) ἡ σύστασις εἰδικοῦ Ὄργανισμοῦ Βιομηχανικῆς Ἀναπτύξεως (1959), ἀποσκοποῦντος νὰ προωθήσῃ τὴν ἰδρυσιν μεγάλων βιομηχανιῶν.

Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀποσυμφορήσεως τῆς βιομηχανίας ἀποβλέπει, πλήν τῆς εἰσαγωγῆς ἀποκεντρωτικοῦ διοικητικοῦ συστήματος καὶ τῆς βελτιώσεως τῶν συνθηκῶν τῶν ἐπαρχιῶν ἐξ ἀπόψεως ἠλεκτρικοῦ ρεύματος (ποσότης, τιμὴ), ἡ εἰδικὴ ὑπὲρ τῆς ἐπαρχιακῆς βιομηχανίας νομοθεσία, δυνάμει τῆς ὁποίας εὐνοοῦνται αἱ βιομηχανίαι τῶν ἐπαρχιῶν ἀπὸ πολλῶν πλευρῶν (ἀτέλεια εἰσαγωγῆς ἐξοπλισμοῦ, φορολογικαὶ εὐνοια, ευμενέστερον καθεστῶς ἀποσβέσεων, προτίμησις προϊόντων εἰς τὰς κρατικὰς προμηθεΐας κλπ).

Συντελεστικὸς παράγων θεωρεῖται ὡσαύτως καὶ ἡ σύστασις ἀπὸ τοῦ 1950 εἰδικοῦ Ὑπουργείου - τοῦ Ὑπουργείου Βιομηχανίας - εἰς τὰ ὁποῖον ὑπήχθη καὶ ὁ Ἡλεκτρισμός.

✓ Τὰ κύρια προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας, ὡς ἐμφανίζονται σήμερον, εἶναι:

α) ἡ ἀπόκτησις εὐρέως κύκλου βασικῶν βιομηχανιῶν ἐπεξεργαζομένων κυρίως τὰς ὕλας τοῦ ὑπεδάφους πρὸς στήριξιν ἐπ' αὐτῶν καὶ τῶν ὑφισταμένων κλάδων.

β) ἡ ἀνοδος τοῦ τεχνικοῦ ἐπιπέδου διὰ τῆς στροφῆς πρὸς τὴν βαρεῖαν βιομηχανίαν, διὰ τοῦ συγχρονισμοῦ τοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ κυρίως διὰ τῆς συστηματικῆς καὶ ἐντατικῆς κατευθύνσεως πρὸς τὴν τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἀναμένεται ἡ ἐπ' ἀνδρωσις τῶν νέων μονάδων καὶ ἡ ἀνοδος τῆς εἰσέτι λίαν χαμηλῆς παραγωγικότητος.

γ) ἡ πτώσις τοῦ κόστους παραγωγῆς, τὸ ὁποῖον σήμερον εἶναι ὑψηλὸν λόγῳ τῆς χαμηλῆς παραγωγικότητος, τῶν μεγάλων ἐπιβαρύνσεων (τόκοι, βάρη ὑπὲρ τρίτων), τῆς ὑποαπασχολήσεως τοῦ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ τῆς δασμολογικῆς προστασίας, ἥτις, εἰς ὅσας περιπτώσεις εἶναι μεγάλη, ἀποτελεῖ παράγοντα ἀνασχετικόν τῆς προσπάθειας μειώσεως τοῦ κόστους. Ὁ τεχνικὸς συγχρονισμός, ἡ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις, ἡ ἰδρυσις μεγάλων μονάδων ὡς καὶ ἡ συγχώνευσις

μικρῶν, καὶ ἡ διεύρυνσις τῆς καταναλωτικῆς ἀγορᾶς πιστεύεται, ὅτι θὰ συντελέσουν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ κόστους τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς,

δ) ἡ ἐπιλογή τῶν ἀναπτυξίμων κλάδων, ὥστε οὔτε ἡ κατανάλωσις νὰ ἐπιβαρύνεται μέ τιμὰς καθιστώσας τὰ εἶδη δυσπρόσιτα εἰς τὴν μεγάλην μᾶζαν τοῦ λαοῦ, οὔτε ἡ συνεργασία μας μέ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα νὰ δυσχεραίνεται. Βεβαίως οἱ δασμοὶ καὶ τὰ ἄλλα μέσα προστασίας (π.χ. πολιτικὴ ἐναντίον τοῦ νταμπιγκ τῆς ξένης βιομηχανίας) ἀποτελοῦν μέσον βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως, ἀλλ' ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὴν διατήρησιν σταθερῶς δασμοβιώτων κλάδων συνεπάγεται πολυλαπλᾶς ζημίας.

Εἰς τὴν ἐπισημάνσιν τῶν δεκτικῶν ἀναπτύξεως κλάδων ἔχει ἀποστολὴν νὰ συμβάλῃ ὁ Ὀργανισμὸς Βιομηχανικῆς Ἀναπτύξεως, ὅστις, πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου του, θὰ πρέπει νὰ μελετήσῃ τὰς συνθήκας λειτουργίας τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας καὶ τοὺς παράγοντας - εὐμενεῖς καὶ δυσμενεῖς - ἀναπτύξεως τῶν διαφόρων κλάδων αὐτῆς.

Μέ τὴν ἔρευναν τῶν συνθηκῶν τῆς βιομηχανίας ἀσχολεῖται συστηματικῶς ἀπὸ τοὺς ἐτους 1957 ἡ Ἐθνικὴ Στατιστικὴ Ὑπηρεσίᾳ τῆς Ἑλλάδος (ΕΣΥΕ), ἣτις διενεργεῖ εἰδικὰς ἐρεῦνάς ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας. Σημειωτέον ἐπίσης, ὅτι ἡ ΕΣΥΕ καταρτίζει ἤδη δείκτην βιομηχανικῆς παραγωγῆς στηριζόμενον ἐπὶ περισσότερον ἐπιστημονικῶν βάσεων καὶ μεγαλυτέρου κύκλου βιομηχανιῶν ἐναντι τοῦ δείκτου τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχανῶν (ΣΕΒ). Συμφώνως πρὸς τὸν δείκτην ἡ πορεία τῶν ὄγκων τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς κατὰ τὴν διετίαν 1959-1961 (1959 = 100) ἐμφανίζει αὐξήσιν κατὰ 15 % περίπου.

β) Ἐ ν ἔ ρ γ ε ι α

Ἡ σημασία τῆς κινητηρίου δυνάμεως διὰ τὴν οἰκονομίαν εἶναι μεγάλη. Πολλοὶ ἐπιστήμονες θεωροῦν ὡς δείκτην οἰκονομικῆς προόδου τὴν διατιθεμένην κινητήριον δύναμιν καὶ δὴ τὴν ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἀναζητοῦνται νέαι πηγαὶ ἐνεργείας (πυρηνικὴ ἐνέργεια κλπ.) πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλεπομένου ἀνοίγματος μετὰξὺ ζητήσεως καὶ προσφορᾶς κινητηρίου δυνάμεως βασιζομένης ἐπὶ τῶν κλασσικῶν πηγῶν, δηλ. τῶν ὑγρῶν καὶ στερεῶν καυσίμων καὶ τῶν ὕδατοπτώσεων.

Μολογόντι ὑφίστανται ἐν Ἑλλάδι σημαντικαὶ πηγαὶ, ἡ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια ἦτο πενιχρά, λόγῳ μὴ ἀξιοποιήσεως τῶν

διαθεσίμων λιγνιτικών αποθεμάτων και των ύδατοπτώσεων. Έκτός της μεγάλης ανεπαρκείας εις ηλεκτρικήν ενέργειαν, υπήρχε και σοβαρά ανισότης μεταξύ κεντρικής περιοχής και επαρχιών, όπου τό ηλεκτρικόν ρεύμα έτιμάτο 3-5 φορές περισσότερον έναντι της περιοχής Πρωτευούσης, εις αρκετάς δέ περιοχάς έλειπε τοῦτο έντελῶς.

Μεταπολεμικῶς, έδόθη μεγάλη προσοχή εις τόν τομέα τοῦ έξηλεκτρισμοῦ. Όλα τά προγράμματα άνασυγκροτήσεως και οίκονομικῆς ανάπτυξεως περιέλαβον μεταξύ τῶν κυρίων επιδιώξεών των τήν άπόκτησιν άφθόνου και εύθηνῆς ηλεκτρικῆς ενέργειας πρός έξυπηρέτησιν τῆς βιομηχανίας, τῆς γεωργίας, τῆς οίκιακῆς οίκονομίας κλπ.

Διά τοῦ Ν.Δ. 1468 τοῦ 1950 ίδρύθη ἡ Δημοσία Ἐπιχειρήσεις Ἡλεκτρισμοῦ (Δ.Ε.Η.) ὑπό μορφήν νομικοῦ προσώπου ίδιωτικοῦ δικαίου, εις τήν ὁποίαν έδόθη τό αποκλειστικόν πρόνομιον τῆς κατασκευῆς, λειτουργίας και έκμεταλλεύσεως τῶν ὕδροηλεκτρικῶν και τῶν θερμοηλεκτρικῶν εργοστασίων ὡς και τοῦ εθνικοῦ δικτύου διανομῆς. Ἡ ΔΕΗ έπροικοδοτήθη ὑπό τοῦ Κράτους διά 125 εκατ. δολλαρίων. Ἡ ανάθεσις τοῦ έξηλεκτρισμοῦ εις δημοσίαν ἐπιχείρησιν ὀφείλεται εις τήν μεγάλην εθνικοοικονομικὴν σπουδαιότητα τοῦ έργου τούτου ὑποδομῆς τῆς οίκονομικῆς ανάπτυξεως τῆς χώρας.

Τῆς συστάσεως τῆς ΔΕΗ προηγήθη ἡ μελέτη τοῦ προβλήματος τοῦ έξηλεκτρισμοῦ τῆς Ἑλλάδος εκ μέρους τῆς αμερικανικῆς Ἐταιρείας EBASCO, ἣτις και παρέμεινε μέχρι τοῦ 1955, ὡς σύμβουλος τῆς ΔΕΗ, συνυπεύθυνος διά τόν εκτέλεσιν τοῦ πρώτου προγράμματος (1950-1955).

Τό σύνολον τῆς ἐγκατεστημένης ἰσχύος κατά τάς ἀρχάς τοῦ 1962 ἀνήρχετο εις 617.500 Κ.Β. με δυναμικότητα παραγωγῆς 3.000.000.000 κιλοβατῶρας κατ'έτος. Αναλυτικώτερον εχομεν:

		Ἐγκατ. Ἰσχύς	Παραγωγικὴ ἰκανότης
α	Ἀποηλεκτρικοὶ σταθμοὶ (Ἄλιβερίου, Πτολεμαΐδος)	356.500 Κ.Β.	2.340.000.000 ΚΒΩ
β	Ὑδροηλεκτρικοὶ σταθμοὶ (Λούρου, Ἄγρα, Λάδωνος, Ταυρωποῦ)	205.000	660.000.000
γ	Μικροὶ τοπικοὶ σταθμοὶ	56.000	-
		617.500	3.000.000.000

Παράλληλως ανέπτυχθη και τό εθνικόν δίκτυον μεταφορᾶς ἐνεργείας. Τό συνολικόν μήκος γραμμῶν μεταφορᾶς ἀνέρχεται εἰς 2.100 χιλιομέτρων περίπου, τό δέ μήκος τῶν ἐναερίων και ὑπογείων δικτύων διανομῆς προσῆγγιζε τά 20.000 χιλιομ.

Τά ἐκτελεσθέντα ἔργα ἐχρηματοδοτήθησαν ἐκ πολλῶν πηγῶν καί δῆ ἐκ τῆς ἀμερικανικῆς βοήθειας, τῶν ἰταλικῶν ἐπαιβορθώσεων, τοῦ προγράμματος ἐπενδύσεων τοῦ κρατικοῦ προὔπολογισμοῦ, τῶν πλεονασμάτων τῆς διαχειρίσεως τῆς ΔΕΗ καί ἐξ ὁμολογιακῶν ἐσωτερικῶν δανείων (μέ ρήτραν δολλαρίου καί τιμῆς ρεύματος), τά ὅποια ἐσημείωσαν μεγάλην ἐπιτυχίαν.

Ἐννοεῖται, ὅτι παράλληλως πρός τά νέα ἔργα, τά ὅποια ἔχουν φορέα τήν ΔΕΗ, καί αἱ ὑφιστάμεναι ἠλεκτροπαραγωγικαί ἐπιχειρήσεις ἐπεξέτειναν τάς ἐγκαταστάσεις των καί τάς δυνατότήτάς των εἰς παραγωγήν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, κατά πρῶτον δέ λόγον ἡ ἠλεκτρική Ἐταιρεία Ἀθηνῶν-Πειραιῶς.

Ἡ κατανάλωσις κατά τήν δεκαετίαν 1951-1960 ἐξελίχθη ὡς ἀκολούθως:

	ἠλεκτροδοτούμενοι οἰκισμοί	Ἐξυπηρετούμενα ἄτομα	Κατανάλωσις κατά κάτοικον	Περιοχή Πρωτευούσης	Λοιπή Ἑλλάς
1951	400	2.400.000	71 ΚΒΩ	319	14
1960	1200	4.400.000	227	730	91

Ἦτοι ἐντός μιᾶς δεκαετίας ἐτριπλασιάσθη ὁ ἀριθμός τῶν ἠλεκτροδοτούμενων οἰκισμῶν, ἐδιπλασιάσθη σχεδόν ὁ ἀριθμός τῶν ἐξυπηρετούμενων ἀτόμων καί ὑπερτριπλασιάσθη ἡ κατ' ἀτομον κατανάλωσις τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Βιδικώτερον εἰς τάς ἐπαρχιακάς ἢ κατὰ κάτοικον μέση κατανάλωσις ἐπολλαπλασιάσθη ἐπί 6,5.

Ἡ μεταπόίησις, κατὰ πρῶτον λόγον, καί ὁ ἰδιωτικὸς φωτισμός, κατὰ δεύτερον, ἀπορροφοῦν ὑπὲρ τά 80 τῆς ὅλης κατανάλισκομένης ἐνεργείας. Οἱ λοιποὶ τομεῖς, καί δῆ ἡ Γεωργία, δέν καταναλοῦσιν ἀκόμη ἀξιόλογον μέρος, πάντως κατὰ τήν τελευταίαν πενταετίαν ἡ κατανάλωσις ἠλεκτρικοῦ ρεύματος διά γεωργικοὺς σκοποὺς ἐδεκαπλασιάσθη.

Κατὰ τήν μέχρι τοῦ 1970 περίοδον προβλέπεται ἐκτέλεσις τριῶν νέων ἀτμοηλεκτρικῶν σταθμῶν (εἰς εἰς Πτολεμαῖδα καί δύο εἰς Μεγαλοῦπολιν) καί τεσσάρων ὑδροηλεκτρικῶν (δύο εἰς Ἀχελῶν καί ἀνά εἰς εἰς Λοῦρον καί Ἐδεσσαῖον) μέ σύνολον ἐγκατ. Ἴσχύος 1.213.000 ΚΒ καί ἐτησίαν παραγωγικὴν ἰκανότητα 6.230.000.000 ΚΒΩ. Τό συνολικόν κόστος τῶν νέων τούτων ἔργων ὑπολογίζεται εἰς 240 ἑκατ. δολλάρια, ἡ δέ συνολι-

κή ώφέλεια εἰς ἐξοικονομούμενον συνάλλαγμα 40 ἐκ. δολλάρια ἑτησίως. Παρὰλλήλως θά κατασκευασθοῦν νέαι γραμμαῖ διανομῆς, εὐρυτάτου μήκους. Ἡ χρηματοδότησις πλὴν τῶν ἀναφερθεῖσων πηγῶν θά ἐνισχυθῆ καί δι' ἐξωτερικοῦ δανεισμοῦ.

Ἡ παραγωγή ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας κατὰ κάτοικον, ἣτις εἶχε τριπλασιαθῆ ἐντὸς τῆς δεκαετίας 1950-1960 (265 ἐναντι 88 ΚΒΩ) προβλέπεται ὅτι θά δεκαπλασιασθῆ σχεδόν ἐντὸς τῆς εἰκοσαετίας 1950-70 (850 ἐναντι 88 ΚΒΩ). Ἀναμένεται ὅτι θά καταστῆ δυνατὴ καί ἡ ἐξυπηρέτησις ἠλεκτροβόρων βιομηχανιῶν, εἰς τὰς ὁποίας θά παρέχεται τὸ ρεῦμα εἰς λίαν χαμηλὴν τιμὴν, γεγονός ἀπαραίτητον διὰ τὴν οἰκονομικὴν των ευστάθειαν. Ἀνάλογος ἐνίσχυσις θέλει παρασχεθῆ καί εἰς τὴν γεωργίαν πρὸς επέκτασιν τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ ρεύματος δι' ἀρδεύσεις.

Ἄξια μνεῖας εἶναι, εἰς τό θέμα τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, καί τὰ ἑξῆς:

α) Διὰ τοῦ Ν.Δ. 3523 τοῦ 1956 ἐκηρύχθησαν λήξασαι αἱ συμβάσεις αἱ σχετικαὶ μέ τὴν παροχὴν ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, αἱ δέ ἀνάδοχοι ἐπιχειρήσεις ἠλεκτρισμοῦ ἀπαλλοτριωτέαι. Δυνάμει αὐτοῦ, ἡ ΔΕΗ προβαίνει, ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις καί μέ τινὰς ἐξαιρέσεις, εἰς ἐξαγοράν τῶν δημοτικῶν καί ἰδιωτικῶν ἠλεκτρικῶν ἐπιχειρήσεων. Τό Ν.Δ. 3523/1956 ἀφ' ἑώρα ἀρχικῶς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τοῦ 1957 ὅμως ἐπεξετάθη καί εἰς τὰς νήσους. Μέχρι τοῦ 1959 εἶχεν ἐξαγορασθῆ τὸ 85 %, ἀπὸ ἀπόψεως ἰσχύος, τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ἠλεκτρισμοῦ. Κατὰ τὸ 1960 ἐσυνεχίσθη ἡ ἐξαγορὰ περιληφθείσης καί τῆς περιοχῆς Πρωτευούσης. Τό 1961 συνεπληρώθη σχεδόν τὸ ὅλον ἔργον τῆς ἐξαγορᾶς.

β) Παρὰλλήλως, καθωρίσθη ἐνιαία τιμή (σχετικῶς χαμηλὴ) ἠλεκτρικοῦ ρεύματος εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας. Ἡ καθιέρωσις ἐνιαίου τιμολογίου ἀποτελεῖ λύσιν ριζοσπαστικὴν μεγάλῃς οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς σημασίας, δοθέντος ὅτι πρότερον ἡ ὑψηλὴ τιμὴ εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐδυσχέραινε τὴν οἰκονομικὴν καί πολιτικὴν ἐξέλιξιν αὐτῶν.

VI. ΙΣΟΖΥΓΙΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Α. Γενικά

Μεταξύ τῶν Χωρῶν ἀναπτύσσονται οἰκονομικαὶ δοσοληψίαι λόγῳ κινήσεως ἐμπορευμάτων καὶ παροχῆς ὑπηρεσιῶν. Τό σύνολον τῶν δημιουργουμένων οὕτως ἀπαιτήσεων καὶ ὑποχρεώσεων συνιστᾷ δι' ἐκάστην Χώραν τὸ ἰσοζύγιον τρεχουσῶν συναλλαγῶν τῆς, τὸ ὁποῖον ἀναλύεται εἰς ἐμπορικόν ἰσοζύγιον, περιλαμβάνον τὰς ἐξαγωγὰς (ἐνεργητικόν) καὶ τὰς εἰσαγωγὰς ἐμπορευμάτων (παθητικόν), καὶ εἰς ἰσοζύγιον ἀδήλων κονδυλίων.

Ὡς ἀδηλα κονδυλία θεωροῦνται αἱ ἀπαιτήσεις καὶ ὑποχρεώσεις αἱ προκύπτουσαι ἐκ τῆς παροχῆς καὶ λήψεως ὑπηρεσιῶν καὶ γενικῶς ὅλαι αἱ μὴ ἐμπορευματικαὶ δοσοληψίαι. Πηγαί ἀδήλων συναλλαγῶν εἶναι ἡ ναυτιλία, ἡ μετανάστευσις, ὁ τουρισμός, αἱ ἀσφάλειαι, αἱ τοποθετήσεις κεφαλαίων εἰς ἕνας Χώρας, αἱ κυβερνητικαὶ ἀποστολαὶ ἢ ὑπηρεσίαι ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ κλπ., διὰ τῶν ὁποίων παρέχονται ἢ λαμβάνονται ἐμβάματα, κέρδη, τόκοι κλπ. Ἡ ἐνεργητικὴ ὄψις τῶν κονδυλίων τούτων (π.χ. δαπάναι ἐξωτερικῶν τουριστῶν εἰς τὴν ἡμεδαπὴν) ἐκφράζεται διὰ τοῦ ὅρου ἀδηλοι πόροι, ἡ δὲ παθητικὴ (π.χ. δαπάναι ἐλλήνων ταξιδιωτῶν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν) διὰ τοῦ ὅρου ἀδηλοι πληρωμαί.

Τόσον τὸ ἐμπορικόν ἰσοζύγιον ὅσον καὶ τὸ ἰσοζύγιον ἀδήλων κονδυλίων, ἄλλοτε μὲν ἔχουν ἐνεργητικόν μεγαλύτερον τοῦ παθητικοῦ καὶ συνεπῶς καταλήγουν εἰς πλεόνασμα, ἄλλοτε δὲ ἔχουν παθητικόν μεγαλύτερον τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ καταλήγουν εἰς ἔλλειμμα. Σύνηθες εἶναι νὰ ἔχη μία Χώρα τὸ ἐν ἐκ τῶν δύο τούτων ἰσοζυγίων ἐλλειμματικόν καὶ τὸ ἕτερον μὲ πλεόνασμα, ὅποτε τὸ συνολικόν ἰσοζύγιον τρεχουσῶν συναλλαγῶν ἐμφανίζει ἀνοιγμα διάφορον ἐκεῖνου τῶν μερικῶν ἰσοζυγίων. Πλήρως ἰσοσκελισμένον ἰσοζύγιον τρεχουσῶν συναλλαγῶν εἶναι σπάνιον νὰ διαμορφωθῇ, καθόσον εἶναι πολὺ δύσκολον τὸ ἄθροισμα τῶν δύο ἐνεργητικῶν σκελῶν (ἐξαγωγαί + ἀδηλοι πόροι) νὰ ἐξισοῦται πλήρως μὲ τὸ ἄθροισμα τῶν δύο παθητικῶν σκελῶν (εἰσαγωγαί + ἀδηλοι πληρωμαί).

Τὴν ἀνισοσκελίαν τοῦ ἰσοζυγίου τρεχουσῶν συναλλαγῶν ἐξισορροπεῖ ἡ κίνησις κεφαλαίων καὶ ἡ ἀξομείωσις τοῦ συναλλαγματικοῦ ἀποθέματος. Ἐάν τὸ ἰσοζύγιον ἔχη πλεόνασμα, ἡ ἐξισορρόπησις θά ἐπέλθῃ ἀφ' ἐνός διὰ τῆς πρὸς τὸ ἐξωτερικόν ἐκροῆς κεφαλαίων καὶ ἀφ' ἐτέρου δι' αὐξήσεως τῶν συναλλαγματικῶν διαθεσίμων. Ἐάν τὸ ἰσοζύγιον ἔχη ἔλλειμμα, ἡ

έξισορρόπησις θά ἐπέλθῃ διὰ τῆς εἰσορῆς κεφαλαίων καί τῆς μειώσεως τοῦ ἀποθέματος εἰς συνάλλαγμα. Ἡ οὕτως ἐπιτυγχανομένη ἰσοσκελημένη λογιστική κατάστασις καλεῖται ἰσοζύγιον ἐξωτερικῶν πληρωμῶν.

Ἡ κίνησις κεφαλαίων διακρίνεται εἰς τακτικήν καί ἔκτακτον.

Ἡ τακτική κίνησις κεφαλαίων συνίσταται εἰς τήν ἐκροήν -εἰσορήν κεφαλαίων πρὸς τοποθέτησιν, εἰς τήν παροχήν-λήψιν ἐμπορικῶν πιστώσεων καί εἰς τήν αὐξομείωσιν τῶν ὑπολοίπων τῶν κληρίων.

Ἡ ἔκτακτος κίνησις κεφαλαίων περιλαμβάνει ὅλα τὰ λοιπά κονδύλια, τὰ ὁποῖα κινοῦνται οὐχί κατὰ συνήθη διαδικασίαν, ὡς εἶναι τὰ δάνεια, ἡ ξένη βοήθεια καί αἱ πολεμικαὶ ἐπανορθώσεις.

Εἰς ἣν περίπτωσιν ἡ κίνησις κεφαλαίων δέν ἐπιτυγχάνει τήν πλήρη ἐξισορρόπησιν, τελικὸς ρυθμιστὴς τῆς ἰσορροπίας τῆς λογιστικῆς καταστάσεως εἶναι ἡ αὐξομείωσις τοῦ συναλλαγματικοῦ ἀποθέματος, ἧτις ἔχει συμπληρωματικὴν λειτουργίαν πρὸς τήν κίνησιν κεφαλαίων.

Β. Τ ἄ ἑ λ λ η ν ι κ ἄ ἰ σ ο ζ ῦ γ ι α

Τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἀνέκαθεν ἐλλειμματικόν. Ἡ ὑπέρβασις τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγωγῶν ἐναντι τῶν ἐξαγωγῶν ἀποτελεῖ μόνιμον κατάστασιν, διαμορφουμένην ἐκ τῆς μεγάλης καί σταθερᾶς ἐμπορευματικῆς ἐξαρτήσεως τῆς Χώρας ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἡ ἐπιτόπιος παραγωγή ἀδυνατεῖ νὰ καλύψῃ τὰς ὅλοέν διευρυνομένας ἀνάγκας, ἡ δὲ διάθεσις τῶν ἐξαγωγίμων εἰδῶν προσπορίζει ποσὸν συναλλάγματος καλῦπτον μερικῶς μόνον τήν ἀξίαν τῶν εἰσαγωγῶν.

Τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου διηρῦνθη μεταπολεμικῶς διὰ διαφόρους λόγους, ὡς θέλει ἀναπτυχθῆ κατωτέρω. Εἰδικώτερον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη μετὰ τήν ἀπελευθέρωσιν, ἡ ἀξία τῶν ἐξαγωγῶν δέν ἐκάλυπτεν οὔτε τὸ 25 % τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγωγῶν. Ἀπὸ τοῦ 1951-1952, ἡ κατάστασις ἐβελτιώθη καί τὸ ποσοστὸν καλύψεως ἔκτοτε κυμαίνεται ἀπὸ 40-50 %, ἀπέχον ἀρκετὰ ἀκόμη ἀπὸ τὸ προπολεμικόν (60-70 %).

Ἀντιθέτως, τὸ ἰσοζύγιον ἀδήλων κονδυλίων ἀφίνει πάντοτε πλεόνασμα, δεδομένου ὅτι οἱ ἀθλοπόροι ὑπερτεροῦν αἰσθητῶς τῶν ἀδήλων πληρωμῶν. Τὸ καθαρὸν πλεόνασμα τοῦ ἰσοζυγίου τουτοῦ ἀντισταθμίζει εἰς μεγάλον βαθμὸν τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου. Προπολεμικῶς τοῦτο ἐξουδετέρωνε

συχνά τήν υπέρβασιν τῶν εἰσαγωγῶν ἔναντι τῶν ἐξαγωγῶν. Τό ἀπομένον τελικόν ἔλλειμμα τοῦ ἰσοζυγίου τρεχουσῶν συναλλαγῶν ἦτο μᾶλλον περιωρισμένον καί ἐκαλύπτετο μέ τήν τακτικήν κίνησιν τῶν κεφαλαίων.

Κατά τά πρῶτα μεταπολεμικά ἔτη, τήν ἔντονον ἔλλειμματικότητα τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου δέν ἦτο δυνατόν νά καλύψουν τά πλεονάσματα τῶν ἀδήλων κονδυλίων, λόγω τοῦ χαμηλοῦ των ὕφους (ἀπολύτως καί σχετικῶς). Ἀπό τοῦ 1953 ὅμως τά πλεονάσματα ταῦτα ἐμφανίζονται συνεχῶς ἠϋξημένα καί καλύπτουν τό μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἀνοιγματος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου.

Τό ἰσοζύγιον τρεχουσῶν συναλλαγῶν τῆς Ἑλλάδος εἶναι συνήθως ἔλλειμματικόν λόγω τῆς, κατά κανόνα, υπεροχῆς τοῦ ἔλλειμματος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου ἔναντι τοῦ πλεονάματος τοῦ ἰσοζυγίου τῶν ἀδήλων κονδυλίων. Τό ἀνοιγμα καλύπτει ἤ πρός ὄφελος τῆς Χώρας τακτική κίνησις τῶν κεφαλαίων, εἰς τὰς δυσκόλους δέ περιόδους καί ἡ ἔκτακτος κίνησις αὐτῶν.

Κατά τήν πρώτην περίοδον μετά τήν ἀπελευθέρωσιν, ὅποτε τό ἀθροίσμα εἰσαγωγῶν καί ἀδήλων πόρων ὑπελείπετο τοῦ ἡμίσεος τοῦ ἀθροίσματος εἰσαγωγῶν καί ἀδήλων πληρωμῶν, τό εὐρύ ἀνοιγμα τοῦ ἰσοζυγίου τρεχουσῶν συναλλαγῶν ἐκαλύπτον ἔκτακτοι κινήσεις κεφαλαίων, κυρίως δέ ἡ ἀμερικανική βοήθεια καί κατά δεύτερον λόγον αἱ πολεμικαί ἐπανορθώσεις. Ἀπό τοῦ 1952 ὅμως, ἡ βελτιωθείσα θέσις εἰς τὰς ἐξωτερικὰς συναλλαγὰς τῆς Χώρας (αὔξεισις ἐξαγωγῶν καί ἀδήλων πόρων) συντελέσεν εἰς ἐλάττωσιν τοῦ ἔλλειμματος τοῦ ἰσοζυγίου τρεχουσῶν συναλλαγῶν, τό δέ περιωρισμένον ἀνοιγμα καλύπτεται ἐκτοτε μέ τήν κίνησιν κεφαλαίων, τόσον τήν τακτικήν ὅσον καί τήν ἔκτακτον, τῆς τελευταίας στηριζομένης κατά κύριον λόγον εἰς τήν περικεκομένην ἀμερικανικήν βοήθειαν.

Ὁ βαθμός ἐξαρτήσεως τῆς Ἑλλάδος ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἠϋξήθη μεταπολεμικῶς. Εἰς τοῦτο συνέτειναν ἀφ' ἑνός αἱ διευρυνθεῖσαι διαφοραί εἰς τοὺς ὄγκους εἰσγωγῶν - ἐξαγωγῶν καί ἀφ' ἑτέρου ἡ δυσμενής ἐξέλιξις τῶν ὀρων ἐμπορίου διὰ τήν Χώραν (ἠϋξημένος συντελεστής ἀκριβείας εἰσαγομένων ἔναντι τῶν ἐξαγομένων).

Εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας παραγράφους θά ἀναπτύξωμεν τά κύρια ζητήματα τὰ ἀναγόμενα εἰς τοὺς σπουδαιότερους παράγοντας τοῦ ἰσοζυγίου, ἧτοι τὰς ἐξαγωγὰς, τὰς εἰσαγωγὰς καί τοὺς ἀδήλους πόρους.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα τά ἰσοζύγια ἐξωτερικῶν πληρωμῶν

τῆς Ἑλλάδος τῶν ἐτῶν 1938 καὶ 1961 (εἰς ἑκατ. δολλαρίων).

	1938	1961
Ἐμπορικόν ἰσοζύγιον		
Ἐξαγωγαί	93,5	234,3
Εἰσαγωγαί	142,0	567,2
Ἐλλειμμα	48,5 ἢτοι 34,1 %	332,9 ἢτοι 56,7%
Ἴσοζύγιον ἀδήλων κονδυλίων		
Ἀθλοὶ πόροι	68,9	319,6
Ἀθλοὶ πληρωμαί	25,7	76,1
Πλεόνασμα	43,2	243,5
Ἐλλειμμα ἰσοζυγίου τρεχουσῶν συναλλαγῶν	5,3 ἢτοι 3,2%	89,4 ἢτοι 15,8%
Κίνησις κεφαλαίων	6,1	103,8
Αὐξομειώσεις διαθεσίων	+0,8	+44,4

Κατὰ τὰ τελευταία ἔτη ἐσημειώθη μὲν ἀξιόλογος αὔξησις τοῦ ἐλλείμματος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου ἀλλ' ἡ ἐπελθούσα μεγαλυτέρα ἄνοδος εἰς τό πλεόνασμα τῶν ἀδήλων κονδυλίων καὶ ἡ ἠϋξημένη εἰσροή κεφαλαίων συνετέλεσαν εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ συναλλαγματικοῦ ἀποθέματος. Ἡ ἐντονωτέρα ἐλλειμματικότης τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου ὀφείλεται εἰς τόν ταχύτερον ρυθμόν αὔξεως τῶν εἰσαγωγῶν ἔναντι τῶν ἐξαγωγῶν αἱ ὁποῖαι μάλιστα κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν (1959-1961) ὑπελείφθησαν τοῦ 1958.

Ἡ σοβαρὰ αὔξησις τῆς εἰσροῆς κεφαλαίων προῆλθεν ἀπὸ ἰδιωτικὰς μεταφορὰς κεφαλαίων ὡς καὶ εἰς ἕκτακτον κίνησιν (π.χ. γερμανικόν δάνειον).

α) Ἐ ξ α γ ω γ α ἰ

Αἱ μεταπολεμικαὶ ἐξαγωγαὶ ἑλληνικῶν προϊόντων ἀπέδιδον μέχρι τοῦ 1951 περιορισμένον ποσόν συναλλάγματος. Ἐκτοτε σημειοῦται συνεχῆς βελτίωσις, ὀφειλομένη εἰς τὴν ἠϋξημένην παραγωγὴν ἐξαγωγίμων εἰδῶν, εἰς τὴν διεύρυσιν τῶν αγορῶν διαθέσεως τῶν προϊόντων μας, εἰς τὴν ἄνοδον τῆς ζητήσεως ἐκ μέρους τῶν ἀγοραστῶν (ἀνθρσις ξένων οἰκονομιῶν προωθούσα τὰς ἀγορὰς εἰδῶν ἐλαστικῆς ζητήσεως, ὡς εἶναι τὰ ἐλληνικὰ εἶδη ἐξαγωγῆς), καὶ κυρίως εἰς τὴν ὑποτίμησιν τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς, λόγῳ τῆς ὁποίας τὰ προϊόντα μας ἐμφανίζονται εὐθηνότερα εἰς ξένον νόμισμα.

Ἡ γενομένη διὰ τῆς νομισματικῆς ἀναπροσαρμογῆς τοῦ 1953 ὑποτίμησις τῆς δραχμῆς ἐδημιούργησε σημαντικὰ περι-

θάβρια διά τās έξαγωγάς μας, τά όποια όμως όλονέν έξαντλοῦνται, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ἡ φύσις τῶν προϊόντων μας δυσχεραίνει τήν συνεχή επέκτασιν τῶν έξαγωγῶν. Οὕτω, ἐνῶ κατά τήν τριετίαν 1953-1955 ὁ μέσος ἐτήσιος ρυθμός αύξήσεως τῶν έξαγωγῶν ἦτο μεγαλύτερος τοῦ 20 %, κατά τήν τριετίαν 1956-1958 κατήλθεν εἰς ἐπίπεδον χαμηλότερον τοῦ 10 %. Κατά τό ἐτη 1959-1960 αἱ έξαγωγαί ἐσημείωσαν ὑφισιν κατά 30 καί 34 ἐκ. δολλάρια ἀντιστοιχῶς, ἡ δέ αἰσθητή ἀνοδος αὐτῶν κατά τό 1961 δέν συνετέλεσε οὐδέ εἰς ἐπάνοδον εἰς τό ἐπίπεδον τοῦ 1958 (234 ἐνφτι, 245)

Ἐξ ἀπόψεως γεωγραφικῆς κατανομῆς, τήν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ Δυτική Εὐρώπη καί δὴ αἱ Χῶραι τῆς Ἑυρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος, αἱ όποῖαι συμμετέχουν μέ ποσοστόν 40-45 % τοῦ συνόλου μέ τάσιν ὑφωτικῆν καί δὴ ὡς πρός τήν Γερμανίαν πρός τήν ὁποίαν αἱ έξαγωγαί μας όλονέν εὐρύνονται). Ὡσαύτως συνεχῶς αύξάνονται αἱ μερίδες τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καί τῆς Ἀγατολικῆς Εὐρώπης, ὑπερβάσαι τό 15% καί τό 20 % τοῦ συνόλου ἀντιστοιχῶς

Ἐξ ἀπόψεως εἰδῶν, τά γεωργικά καταλαμβάνουν τό 80 % περίπου τῶν ὄλων έξαγωγῶν. Ἀκολουθοῦν τά ὀρυκτά καί τά μέταλλα, ἐπονταί αἱ πρώται ὑλαί καί τά ἡμικατεργασμένα προϊόντα (δέρματα ἀκατεργαστα, κολαφόνιον, τερεβινθέλαιον, σπόγγοι), τήν τελευταίαν δέ θέσιν ἔχουν τά βιομηχανικά (κυρίως κλωστοῦφαντουργικά προϊόντα καί τσιμέντων).

Ἐκ τῶν γεωργικῶν προϊόντων, τρία - ὁ καπνός, ἡ σταφίς καί ὁ βάμβαξ - παρέχουν ἄνω τῶν 60 % τοῦ συνολικοῦ συναλλαγματος ἐξ έξαγωγῶν, γεγονός τό ὅποῖον καθιστᾷ λεπτήν τήν θέσιν τῆς Χώρας. Ἐάν μάλιστα λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν, ὅτι τέσσαρες μόνον ξέναί Χῶραι (ἡ Δυτ. Γερμανία, αἱ Ἡνωμ. Πολιτεῖαι, ἡ Γαλλία καί τό Ἡνωμένον Βασίλειον) συγκεντρώνουν ἄνω τοῦ ἡμίσεος τῆς ὅλης ἀξίας τῶν έξαγωγῶν, ἡ εἰκὼν ἀποβαίνει ἔτι πλέον δυσμενῆς. Σημειωτέον ἀκόμη, ὅτι εἰς τās έξαγωγάς περιλαμβάνονται καί αἱ παραγγελίαι τοῦ NATO, τῶν ὁποῖων ἡ πορεία ὑψίσταται μεγάλας διακυμάνσεις καί ἀβεβαιότητας (π.χ. 1955 = 8,5 ἐκ. δολλάρια 1961 = 3,3 ἐκ. δολλ.).

Τό πρόβλημα τῶν έξαγωγῶν ἐπιδεχεται ἀφ' ἐνός βραχυχρόνιον καί ἀφ' ἐτέρου μακροχρόνιον ἀντιμετώπισιν.

Βραχυχρονίως ἐνδείκνυται ἡ ἀνόπτεις τῶν ὑφισταμένων ἀγορῶν, ἡ διάνοιξις νέων, ἡ δημιουργία φορέων έξαγωγῆς, ἡ διαφήμισις τῶν προϊόντων, ὁ ἔλεγχος καί ἡ συσκευασία τῶν έξαγομένων εἰδῶν, ἡ ἐνίσχυσις ἐκ μέρους τῶν τραπεζῶν καί διάφορα ἄλλα, εἰδικά κατά τομεῖς, μέτρα. Συμπλεστικά τῆς ἀμέσου προωθήσεως τῶν έξαγωγῶν εἶναι ὠρισμένα ἐκδηλώσεις

τῆς ἐξωτερικῆς ἐμπορικῆς μας πολιτικῆς, ἡ σύναψις προσφόρων ἐμπορικῶν συμβάσεων, ἡ μερική συνάρτησις τῶν εἰσαγωγῶν πρὸς τὰς ἐξαγωγάς, ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰς διεθνεῖς ἐμπορικὰς ἐκθέσεις, ἡ σύστασις εἰδικῶν γραφείων εἰς μεγάλα κέντρα τοῦ ἐξωτερικοῦ κ.λ.π.

Μακροχρονίως, ἡ βελτίωσις τῆς καταστάσεως θά πραγματοποιηθῆ διὰ τῆς διευρύνσεως τοῦ κύκλου τῶν ἐξαγομένων εἰδῶν καὶ διὰ τῆς μειώσεως τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διαθέσεως τῶν προϊόντων. Πρὸς τοῦτο, ἐπιβάλλεται στροφὴ τῶν ἐπενδύσεων πρὸς κλάδους βιωσίμους, δυναμένους νὰ παράγουν ἀνταγωνιστικῶς καὶ μάλιστα προϊόντα ὀλιγώτερον ἐλαστικῆς ζήτησεως ἀπὸ τὰ κλασσικὰ ἐξαγωγίμα ἑλληνικὰ εἶδη. Ἦδη ἐγένετο σχετικὴ πρόοδος μετὰ τὴν ἐντονωτέραν ἐπίδοσιν εἰς τὴν βαμβακοκαλλιέργειαν, τὴν βαμβακουργίαν καὶ τὴν τσιμεντοβιομηχανίαν, τὰ προϊόντα τῶν ὁποίων ἐβελτίωσαν καὶ ἐστερέωσαν ἐν τινι μέτρῳ, τὴν ἐξ ἐξαγωγῶν ἀντλησιν συναλλάγματος.

β) Εἰσαγωγὰς

Αἱ εἰσαγωγαὶ ἐμφανίζονται ἠϋξημέναι μεταπολεμικῶς, τόσον ἐναντι τοῦ προπολεμικοῦ ὕψους ὅσον καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐξαγωγάς, καθόσον:

α) Ἀπητήθη ἡ κάλυψις μεγάλων ἀναγκῶν εἰς καταναλωτικὰ ἀγαθὰ καὶ εἰς κεφαλαιακόν ἐξοπλισμόν. Ἡ ζήτησις πρὸς εἰσαγωγὴν ἀγαθῶν ἦτο ἰδιαιτέρως ἐντονος κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὡς ἐκ τῶν ζημιῶν τοῦ ὑλικοῦ πλούτου, τῆς μικρᾶς παραγωγῆς τῆς, ἐπὶ πολλὰ ἔτη μὴ ἱκανοποιήσεως διαφόρων ἀναγκῶν.

β) Ἰτέθη εἰς ἐφαρμογὴν τὸ σῶστημα τῆς ἐλευθερίας τῶν εἰσαγωγῶν, εἰσαχθέντος τὸ 1953 πρὸς πρόληψιν τῆς ἀποτόμου ἀνόδου τῶν τιμῶν μετὰ τὴν νομισματικὴν ὑποτίμησιν τὴν γενομένην κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Οὕτω, ἡ Ἑλλάς ἀπέβη μία ἐκ τῶν ὀλίγων χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπελευθέρωσαν εἰς τόσῃν ἔκτασιν τὰς εἰσαγωγάς ἀπὸ τοῦς ἀμέσους περιορισμοῦς.

γ) Ἡ βελτίωσις τῶν ὄρων ἐμπορίου ἐπέτρεψεν εἰσαγωγὴν σχετικῶς μεγαλυτέρων ποσοτήτων ἀγαθῶν ἐναντι τῶν ἐξαγωγῶν. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν οἱ ὅροι ἐμπορίου ἦσαν δυσμενεστάτοι διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἦτοι ἐχρειάζετο ἡ χώρα νὰ ἐξαγάγῃ πολὺ περισσοτέρας ποσότητας εἰδῶν διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὰς προπολεμικὰς ποσότητας εἰσαγομένων προϊόντων. Ἀπὸ τῶν ὅμως ἐτῶν ἡ βελτίωσις τῶν ὄρων ἐμπορίου παρέχει εἰς τὰς ἐξαγωγὰς μεγαλυτέραν εἰσαγωγικὴν ἱκανότητα

δ) ἠϋξήθησαν τὰ χρηματικὰ εἰσοδήματα, μέ ἀποτέλεσμα τὴν

στροφήν τμήματος ζητήσεως πρὸς τὴν ἀλλοδαπήν διὰ τὴν προμήθειαν εἰδῶν ἀνωτέρου βιοτικοῦ ἐπιπέδου ἢ καὶ ἄλλων προσφερομένων ὑπὸ καλλιτέρους ὄρους (ποιότητας, τιμῆς) ἢ ἐπιτοπίως.

Ὁ τελευταῖος οὗτος λόγος, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῶν εἰσαγωγῶν, εἶχε τὴν συνέπειαν ἀπὸ τοῦ 1956 νὰ προτρέξουν εἰς ρυθμὸν ἀνόδου αἱ εἰσαγωγαὶ ἐναντι τῶν ἐξαγωγῶν. Διὰ τοῦτο ἐλήφθησαν ὠριαμένα μέτρα πτωτικοῦ ἐπιχειρήσεως τῶν εἰσαγωγῶν, χωρὶς ὅμως νὰ ἀνατραπῇ ἡ βασικὴ γραμμὴ τῆς ἐλευθερίας. Ἡ συνεχὴς αὔξησις τῶν εἰσαγωγῶν διεκόπη κατὰ τὸ 1959, ὅτε ἐσημειώθη κάμψις κατὰ 60 ἐκατ. δολάρια περίπου ἐναντι τοῦ 1958. Ἐν συνεχείᾳ ὑπάρχει πάλιν ἀνοδος.

Ἡ σύνθεσις τῶν εἰσαγωγῶν περιλαμβάνει ἀκόμη μεγάλην ἀναλογία καταναλωτικῶν ἀγαθῶν καὶ τροφίμων, μὲ τὰς οὖν ὅμως κατιοῦσαν, λόγῳ τῆς αὔξεσις τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς καὶ καλύψεως ἀναγκῶν ἱκανοποιουμένων ἄλλοτε εἰς σοβαρὸν βαθμὸν δι' εἰσαγωγῶν (π.χ. σῖτος). Ἐνῶ μέχρι τοῦ 1954 ἡ ἀναλογία τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγομένων εἰδῶν κατανάλωσις ἐπὶ τοῦ συνόλου προσήγγιζε τὸ 50 %, ἡδὴ αὕτη κατῆλθεν εἰς τὸ 35-40 % ὠριαμένων ὅμως τροφίμων, ὡς τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων, αἱ εἰσαγωγαὶ ἠξήθησαν.

Τὴν δευτέραν θέσιν καταλαμβάνουν τὰ ἀγαθὰ ἐπενδύσεων, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία ὑπερέβη ἀπὸ τοῦ 1954 τὴν τῶν εἰσαγομένων πρώτων ὑλῶν, λόγῳ τῆς ἐνεργείας μεγαλυτέρων ἐπενδύσεων εἰς τὴν μεταποίησιν.

Ἡ εἰσαγωγὴ εἰδῶν μὴ πρώτης ἀνάγκης ἀνῆλθεν εἰς ἀξιόλογον ποσοστὸν, περίε τοῦ 15 % ἐπὶ τῆς συνολικῆς ἀξίας.

Τὸ μέλλον τῶν εἰσαγωγῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν τῆς παραγωγῆς καὶ ἀπὸ τὴν κίνησιν τῶν ἐνεργητικῶν στοιχείων τοῦ ἰσοζυγίου καὶ δὴ τῶν ἐξαγωγῶν. Ἡ ἐπιδίωξις ἀποκτήσεως μεγάλων μονάδων παραγωγῶν - ὡς ἡ ζάχαρις, τὰ διατίθεται σοβαρὸν ποσὸν συναλλάγματος - ὡς ἡ ζάχαρις, τὰ ἀξιοποῦχα λιπάσματα κλπ. - θά ἐπιδράσῃ πτωτικῶς ἐπὶ τῶν εἰσαγωγῶν. Ἡ προσπάθεια ἐπίσης ἐνισχύσεως τῆς παραγωγῆς - ἐξ ἀπόψεως εἰδῶν, κόστους καὶ ποιότητος - θά συντελέσῃ τόσον εἰς τὴν μεγαλυτέραν στροφήν τῆς ζητήσεως τῶν πρὸς τὰ ἐγχώρια προϊόντα, ὅσον καὶ εἰς τὴν αὔξησιν τῶν ἐξαγωγῶν, μὲ περαιτέρω συνέπειαν τὴν ἀνοδὸν τῆς εἰσαγωγικῆς ἱκανότητος αὐτῶν.

Ἡ διατήρησις τοῦ συστήματος τῆς ἐλευθερίας τῶν εἰσαγωγῶν τελεῖ ὑπὸ προϋποθέσεις ὅχι μόνον ἐσωτερικῆς ἀλλὰ καὶ διεθνείας. Ἐνδεδειγμένη ἴσως τυγχάνει ἡ μερικὴ μεταβολὴ

τοῦ συστήματος πρὸς ἀποτροπὴν ἐξαγωγῆς συναλλάγματος ἄνευ ἐλέγχου. Αἱ διεθνεῖς ὅμως ρυθμίσεις καὶ δὴ ἡ σύμβασις μὲ τὴν Ε.Ο.Κ. παγιώνουν τὸ καθεστῶς τῆς ἐλευθερίας ἐντὸς ὠρι-
σμένων χωρικῶν πλαισίων.

Παραθέτομεν τὴν πορείαν τῶν εἰσαγωγῶν καὶ τῶν ἐξαγωγῶν κατὰ τὴν περίοδον 1954-1961 ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ 1938.

(Εἰς ἑκατομμ. δολλ. τρεχούσης ἀξίας)

	1938	1954	1956	1958	1959	1960	1961
α) Εἰσα- γωγαί	142,0	328,5	465,3	509,7	450,3	504,9	567,2
β) Ἐξαγω- γαί	93,0	161,0	209,6	242,8	212,5	208,6	234,3
Ἐλλειμμα ἐμπορ.ισοζ. ποσοστὸν	49	167,5	255,7	266,9	237,8	296,3	332,9
β) ἐπὶ α)	65,5%	49%	45 %	47,6%	47,1 %	41,1%	41,3%

γ) Ἄ δ ἡ λ ο ι π ὄ ρ ο ι

Ὡς ἤδη ἐλέχθη, τὸ ἰσοζύγιον ἀδήλων κονδυλίων τῆς Χώρας καταλείπει σοβαρὸν πλεόνασμα, ἐνέκα τῆς μεγάλης ὑπεροχῆς τῶν ἀδήλων πόρων ἔναντι τῶν ἀδήλων δαπανῶν. Ὁ ἀκολουθῶν πίναξ παρέχει τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἰσοζυγίου τούτου κατὰ τὴν περίοδον 1959-1961 ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ προπολεμικὸν ἔ-
τος 1938.

(Εἰς ἑκατ. δολλαρίων τρεχούσης ἀξίας)

	1938	1954	1956	1958	1959	1960	1961
Ἄδηλοι πόροι	68,9	124,2	182,6	217,6	237,2	273,2	319,6
Ἄδηλοι πληρωμαί	25,7	28,1	39,37	47,7	54,7	65,5	76,1
Πλεόνασμα	43,2	96,1	143,3	169,9	182,5	207,7	243,5

Ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ πίνακος τούτου, μεταπολεμικῶς ἡ ὑπέρβασις τῶν ἀδήλων πόρων ἔναντι τῶν ἀδήλων πληρωμῶν εἶ-
μαί ἐντονωτέρα. Ἡ αἰσθητὴ αὕτη ἄνοδος παρατηρήθη ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1953, χάρις εἰς τὴν νομισματικὴν ἀναπροσαρμογὴν καὶ εἰς ἄλλους ευμενεῖς παράγοντας, διεθνεῖς καὶ ἐσωτερικούς, πολιτικούς καὶ οἰκονομικούς. Ἐκτοτε, οἱ ἄδηλοι πόροι προσεγ-
γίζουσι ὁλονέν περισσότερο τὸ ὕψος τῆς ἀξίας τῶν ἐξαγωγῶν
μας διὰ τὸ ὑπερβοῦν κατὰ τὴν περίοδον 1959-61. Ἡ συμβολὴ τοῦ πλεονάσματος τῶν ἀδήλων κονδυλίων εἰς τὴν ἀντιμε-
τώπισιν τοῦ ἐλλείμματος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου εἶναι ἀπὸ

του 1952 αύξουσα (υπέρ τὰ 60 % κατά τὸ ἔτος 1958 καὶ ὑπέρ τὰ 70 % ἀπὸ τοῦ 1959). Μέχρι τοῦ 1951 ἡ συνεισφορά τοῦ πλεονάσματος τῶν ἀδήλων κονδυλίων ἦτο πολὺ μικρά, κατωτέρα καὶ τοῦ 10 % τοῦ ἑλλείμματος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου.

Αἱ κύριαι πηγαὶ τῶν ἀδήλων πόρων εἶναι ἡ μετανάστευσις, ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία καὶ ὁ τουρισμὸς, ἐκ τῶν ὁποίων προέρχονται συναλλαγματικὰ ἔσοδα ἄνω τοῦ 80 % τοῦ συνολικοῦ ὑφους τοῦ ἐνεργητικοῦ τοῦ ἰσοζυγίου ἀδήλων κονδυλίων. Οἱ λοιποὶ ἀδελοὶ πόροι (τόκοι, μερίσματα, ἀσφάλιστρα, δαπάναι ξένων ἀποστολῶν κλπ.) παρέχουν μικρὰν σχετικῶς συμβολήν, σημαντικῶς χαμηλοτέραν ἐκείνης τῆς προπολεμικῆς περιόδου, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ κάτωθι πίνακος:

(Εἰς ἑκατομμ. δολλ. τρεχούσης ἀξίας)

	1938	%	1958	%	1961	%
Μεταναστευτικόν	23,4	34,7	76,6	35,2	98,3	30,8
Ναυτιλιακόν	9,9	14,4	60,3	27,7	102,1	32,0
Τουριστικόν	6,6	9,6	36,2	16,6	68,7	21,3
Λοιποὶ ἀδελοὶ πόροι	28,7	41,6	44,5	20,5	51,1	15,9
Σύνολον	68,9	100	217,6	100,0	319,6	100

Θὰ ἀσχοληθῶμεν συντόμως ἐνταῦθα μέ τὸ μεταναστευτικόν, τὸ ναυτιλιακόν καὶ τὸ τουριστικόν συνάλλαγμα.

1. Μεταναστευτικόν συνάλλαγμα

Ἡ πρώτη κατά σειράν πηγή ἀδήλων πόρων - τόσον προπολεμικῶς ὥσον καὶ μεταπολεμικῶς - εἶναι ἡ μετανάστευσις. Ἡ μετανάστευσις ἀποτελεῖ ἀνεκαθεν διὰ τὴν Ἑλλάδα διέξοδον εἰς τὴν ὑποαπασχόλησιν. Ἡ ἀκμὴ τῆς ἑλληνικῆς μεταναστεύσεως συμπίπτει μέ τὴν περίοδον 1900-1921, ὅποτε μόνον εἰς τὰς Η.Π.Α. ἐγκατεστάθησαν περὶ τοὺς 385.000 Ἕλληνες. Τὰ ἀποστελλόμενα ἐμβάσματα ἐκ μέρους τῶν εἰς ΗΠΑ καὶ ἄλλας χώρας ἑλλήνων μεταναστῶν παρέσχον ἀξιόλογον συναλλαγματικὴν ἐνίσχυσιν εἰς τὴν Χώραν, χρησιμοποιοῦντά ὄχι μόνον διὰ τὴν συντήρησιν συγγενῶν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν χρηματοδότησιν οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων. Κατὰ τὰ ἔτη 1914-1928 ἐκαλύφθη διὰ τοῦ μεταναστευτικοῦ συναλλάγματος ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τοῦ ἑτησίου ἑλλείμματος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου τῆς Ἑλλάδος, εἰς ὠρισμένα μάλιστα ἔτη (π.χ. 1921 καὶ 1922) τὸ εἰσρεῦσαν μεταναστευτικόν συνάλλαγμα ὑπερεκάλυψε τὸ ὅλον ἑλλεμμα τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου.

Μετά τὸ 1922, τὸ μεταναστευτικόν ρεῦμα περιωρίσθη σο-

βαρῶς, ἀλλ' ἡ ἀποστολή ἐμβασμάτων ἐξηκολούθησε. Κατά τὴν πενταετίαν 1940-1944, ἡ εἰσροή μεταναστευτικοῦ συναλλάγματος ἀνεκόπη. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ πρῶτα μεταπελευθερωτικά ἔτη περιορισμένα ποσὰ εἰσήγοντο διὰ διαφόρους λόγους, (ὑπερτιμημένη ἡ ἀξία τῆς δραχμῆς, προτίμησις ἀποστολῶν εἰς εἶδη καὶ διὰ τῆς ἀνεπισημοῦ ὁδοῦ κλπ).

Ἡ μεταναστευτικὴ κίνησις ἐπανελήφθη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τοῦ 1951 ἔλαβεν ἡ μετανάστευσις σημαντικὰς διαστάσεις, λόγῳ τῆς ἔκτοτε εὐχερεστερας παροχῆς ἀδειῶν ἐξόδου, τῆς προθυμίας πολλῶν χωρῶν νὰ δέχωνται μετανάστας καὶ τῆς ὀργανώσεως τῶν ἐξ Ἑυρώπης Μεταναστεύσεων, ἐγκατασταθέντος εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κλιμακίου τῆς Διακυβερνητικῆς Επιτροπῆς Μεταναστεύσεων ἐξ Ἑυρώπης (ΔΕΜΕ). Ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστευσάντων, αὐξηθεὶς σοβαρῶς ἀπὸ τοῦ 1951, κυμαίνεται περὶ τοὺς 50.000 ἑτησίως ἀπὸ τοῦ 1960 καὶ ἐφεξῆς. Κύριαι χῶραι προορισμοῦ εἶναι ἐκ τῶν ὑπερποντίων μὲν ἡ Αὐστραλία, αἱ ΗΠΑ, ὁ Καναδᾶς καὶ ἡ Βραζιλία, ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν δέ ἡ Γερμανία, ἧτις ἤδη ἀπορροφᾶ τὸ πλεῖστον τῶν μεταναστῶν.

Τὸ μεταναστευτικὸν συνάλλαγμα ἀκολουθεῖ ἐντόνως ἀνιούσαν πορείαν. Ἀπὸ 14,5 ἑκατ. δολλάρια τὸ 1950, ἀνῆλθεν εἰς 45,6 ἑκατ. τὸ 1953, εἰς 75,0 ἑκατ. τὸ 1959, καὶ εἰς 98,3 ἑκατ. τὸ 1961. Τὸ πλεῖστον μέρος ὅμως τοῦ εἰσρέοντος συναλλάγματος (2/3 καὶ πλέον τοῦ συνόλου) προέρχεται ἐκ τῶν Η.Π.Α., δηλ. ἀποστέλλεται κυρίως ἀπὸ τοὺς παλαιούς μετανάστας.

Ἡ συμβολὴ τῆς μεταναστεύσεως εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τῶν ἀδήλων κονδυλίων ἐκυμάνθη κατὰ τὴν ἀκταετίαν 1954-61 περὶ 30-35% τοῦ συνόλου, εἰς τὸ ἐπίπεδον δηλαδή τῶν τελευταίων προπολεμικῶν ἐτῶν, ὑπῆρξε δέ αἰσθητῶς μεγαλυτέρα τῆς συνεισφορᾶς τόσον τῆς ναυτιλίας ὅσον καὶ τοῦ τουρισμοῦ. Κατὰ τὸ 1961 ἡ συμβολὴ τῆς μεταναστεύσεως ἐφάνη ὑστερήσασα ἐναντι τῆς ναυτιλίας λόγῳ μὴ ὑπολογισμοῦ εἰς τὰ μεταν. ἐμβάσματα τῶν προερχομένων ἐξ Ἑυρώπης.

2. Ναυτιλιακὸν συνάλλαγμα

Τὰ ἐκ τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας συναλλαγματικὰ ἔσοδα περιλαμβάνουν τὰ ἐμβάσματα τῶν ναυτεργατῶν, τὰ ἐμβάσματα τῶν ἐφοπλιστῶν (διὰ τὰς οἰκογενείας των, διὰ τὰ γραφεῖα των κλπ.), τὰς δαπάνας δι' ἀνεφοδιασμὸν καὶ ἐπισκευὰς, τοὺς φόρους, τὰς εἰσφορὰς εἰς τοὺς κοινωνικοασφαλιστικούς Ὀργανισμούς κλπ.

Ἡ μεταπολεμικῶς πραγματοποιηθεῖσα οὐσιώδης αὐξήσις τῆς χωρητικότητος τῶν ἐλληνικῆς ἰδιοκτησίας πλοίων εἶχεν εὐμε-

νῆ ἀντίκτυπον ἐπὶ τῶν συναλλαγματικῶν ἐσόδων ἐν τῆς ἐμπο-
 ρικῆς ναυτιλίας. Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ μέγα τμήμα τῶν πλοίων
 ἑλλ. ἰδιοκτησ. εἶναι ὑπὸ ξένην σημαίαν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο
 συμβάλλει ἐξ ἀπόψεως συναλλάγματος, καθόσον ἀπασχολεῖ με-
 γάλην ἀναλογία ἀλλήνων ναυτεργατῶν. Ἐξ ἀπόψεως πλοιοκτη-
 σίας, ἡ Ἑλλάς ἀπὸ αρκετῶν ἐτῶν κατέχει τὴν τρίτην θέσιν
 παγκοσμίως (μετὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὰς Η.Π.Α.). μέτῳ ἢ
 ὀδῶν νὰ καταλάβῃ τὴν δευτέραν. Τὸ ναυτιλιακὸν συνάλλαγμα ἐπηρεά-
 ζεται μερικῶς, ἐκ τῆς ἐναλλασσομένης πορείας τῆς δραστη-
 ριότητος τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας, ὡς ἀπεδείχθη κατὰ τὴν
 πρόσφατον ναυτιλιακὴν κρίσιν, ἣτις εἶχεν ὡς συνέπειαν μικρὰν
 μείωσιν τῶν ἐμβασμάτων καὶ τῶν λοιπῶν συναλλαγματικῶν ἐσό-
 δων τῆς Χώρας ἐκ τῆς πηγῆς ταύτης.

Ἡ συμβολὴ τοῦ ναυτιλιακοῦ συναλλάγματος εἰς τὸ ἐνεργη-
 τικὸν τοῦ ἰσοζυγίου τῶν ἀδήλων κονδυλίων ἐκυμάνθη κατὰ τὴν
 ὀκταετίαν 1954-61 εἰς τὸ 22-32 % τοῦ συνόλου τῶν ἀδή-
 λων πόρων.

Παραθέτομεν συγκριτικὸν πίνακα συνθέσεως τοῦ ἑλληνι-
 κοῦ ἐμπορικοῦ στόλου.

Κατηγορία πλοίων	31 - 12 - 1939			31 - 10 - 1962		
	Ἀριθμὸς σκαφῶν	Χωρητι- κότης εἰς κό- κους	Ποσο- στόν ἐ- πί τοῦ συνόλου %	Ἀριθ- μὸς σκαφῶν	Χωρητι- κότης εἰς κό- ρους	Ποσο- στόν ἐπί τοῦ συνόλου %
Ἐλεύθερα φορ- τηγά (TRAMPS)	492	1746974	95,06	833	4423287	65,4
Δεξαμενόπλοια	-	-	-	146	1769691	26,1
Φορτηγά γραμμῆς	8	19379	1,06	67	318632	4,7
Ἐπιβατηγά (α- κτοπλοϊκά κλπ)	56	66985	3,67	74	219810	3,2
Διάφορα	21	3977	0,21	107	44039	0,6
Σύνολον	577	1837315	100	1227	6775459	100

Ἡ ἑλληνικὴ χωρητικότης κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1961, χάρις
 κυρίως εἰς τὰς ἀθροῦς νηολογήσεις ὑπὸ ἑλληνικὴν σημαίαν
 κατὰ τὸ 1958-1961, ἐτετραπλασιάσθη ἐναντι τῆς προπολεμι-
 κῆς. Κατὰ τὸ 1962 ἐσυνεχίσθη ἡ στροφή πρὸς τὴν ἑλληνικὴν
 σημαίαν τῆς ἑλληνικῆς πλοιοκτησίας, ὡστε περὶ τὸ τέλος
 τοῦ ἔτους ἡ συνολικὴ χωρητικότης τῶν ἑλληνικῶν πλοίων προσ-
 ἤγγισε τὰ 7 ἑκατ. κόρων. Ὁ ἑλληνικὸς ἐμπορικὸς στόλος

ἀριθμῷ ὑπὲρ τὰ 1200 πλοῖα, κατέλαβεν ἤδη τὴν 6ην θέσιν εἰς τὴν παγκόσμιον στίβον ἔναντι τῆς 9ης ἢ 10ης πού εἶχε προπολεμικῶς. Ἐξ ἀπόφως συνθέσεως ἐσημειώθη μεταπολεμικῶς μείωσις τῆς ἀναλογίας τῶν ἐλευθέρων φορτηγῶν ὡς καὶ μικρὰ ἐλάττωσις τοῦ ποσοστοῦ τῶν ἐπιβατηγῶν (λόγῳ κυρίως τῆς διαθέσεως μεγάλων μονάδων) αὔξεις τῶν φορτηγῶν γραμμῆς, ἐτι δὲ καὶ ἐμφάνισις ἀξιολόγου ποσοστοῦ δεξαμενοπλοίων. Τὰ περιθώρια τῆς αὔξεσεως τῆς ἐλληνικῆς χωρητικότητος εἶναι πολὺ μεγάλα, δεδομένου ὅτι χωρητικότης περὶ τὰ 8 ἑκατ. κόρων ἐλληνικῆς ἰδιοκτησίας εἶναι ὑπὸ ξένην σημαίαν. Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς ἐλλήνων ναυτεργατῶν πλησιάζει τοὺς 70.000.

3. Τουριστικὸν συνάλλαγμα

Ἡ τουριστικὴ κίνησις ἐν τοῦ ἔξωτερικοῦ ἠϋξήθη ἀπὸ τοῦ 1953, ὑπερέβη δὲ τὴν προπολεμικὴν στάθμην ἀπὸ τοῦ 1955. Ἀποτέλεσμα τῆς ἠϋξημένης τουριστικῆς κινήσεως ὑπῆρξεν ὁ ὑπερδπλασιασμός (εἰς σταθεράς ἀξίας) τοῦ τουριστικοῦ συναλλάγματος κατὰ τὴν ἔξαετίαν 1954-59 ἔναντι τῆς προπολεμικῆς περιόδου 1934-1938. Ἡ συμβολὴ τοῦ τουρισμοῦ εἰς τὸ ἐνεργητικὸν σκέλος τοῦ ἰσοζυγίου ἀδήλων κονδυλίων κυμαίνεται ἀπὸ 16-21 % ἐπὶ τοῦ συνόλου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀφικθέντων εἰς τὴν χώραν τουριστῶν προσῆγγισε: τὸ 1961 τὰς 500.000.

Ὡς λόγοι τῆς αὔξεσεως πορείας τῆς τουριστικῆς κινήσεως καὶ τοῦ τουριστικοῦ συναλλάγματος δύνανται νά μνημονευθῶν: α) ἡ σοβαρὰ αὔξεις τοῦ εἰσοδήματος εἰς πλείστας χώρας, ἡτις ἐπιτρέπει ὀλονέν μεγαλυτέραν δαπάνην δι' ἱκανοποίησιν ἀναγκῶν ἀνάσεως ὡς ὁ τουρισμός β) ἡ ὀργάνωσις τουριστικῶν ἐπισκέψεων, διευκολύνουσα τὴν μίμησιν τῶν ὡς πρὸς τὰ ταξίδια συνθηκῶν τῶν ἀνωτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων, γ) ἡ ἄριστι τῶν δυσχερειῶν εἰς τὴν κίνησιν τῶν ἐπιθυμούντων νά ἐπισκεφθῶν ξένας χώρας (διατυπώσεις, συνάλλαγμα), δ) ἡ βαθμιαία ἀξιοποίησις - χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα κυρίως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀργανισμοῦ Τουρισμοῦ (EOT) - τῶν τουριστικῶν πόρων τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ δημιουργία καὶ προβολὴ τῶν εὐνοϊκῶν συνθηκῶν ἐλευσεως καὶ ὑποδοχῆς τῶν ξένων, ε) ἡ συγκράτησις τοῦ κόστους ζωῆς εἰς χαμηλά μᾶλλον ἐπίπεδα διὰ τοὺς ἐφωδιασμένους μέ ξένον νόμισμα ἐπισκέπτας κλπ.

Ἡ προοπτικὴ τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως τοῦ τουριστικοῦ συναλλάγματος εἶναι εὐοίωνος. Ἐκτός τῆς εὐμενοῦς ἐπιδράσεως ἔξωτερικῶν παραγόντων (αὔξεις εἰσοδήματος, ἐπιθυμία γνωριμίας τῆς Χώρας) προσδοκᾶται, ὅτι εἰς τὴν ἀνοδὸν θά συντελέσουν σοβαρῶς αἱ πρόγραμματιζόμενα ἐπενδύσεις εἰς

τουριστικά έργα, ή συστηματική συγκοινωνιακή σύνδεσις μέ τήν Δύσιν, ή καλλιτέρα όργάνωσις, ή ανάπτυξις τουριστικῆς συνειδήσεως καί ή αποδοτικώτερα διαφήμισις. Πολλοί αναμένουν, ότι θά αποβῆ τό τουριστικόν συνάλλαγμα πρώτος παράγων τῶν ἀδήλων πόρων, δεδομένου ότι ή σημερινή κίνησις, παρά τήν πρόοδόν της, είναι πολύ περιωρισμένη ἀκόμη, καί τά περιθώρια αὐξήσεως, καθ'όλας τās ἐνδείξει, μεγάλα.

Τά συναλλαγματικά διαθέσιμα τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος κατά τά τελευταῖα ἔτη ὑπερέβησαν τά 250 ἑκατ. δολλαρίων. Ὑφίσταντο ὅμως παραλλήλως ὑποχρεώσεις πρός τό ἔξωτερικόν-μεγαλυτέρου ὕφους, σημαντική ἀναλογία δέ τούτων βραχυχρονίου λήξεως.

VII. ΝΟΜΙΣΜΑ - ΠΙΣΤΙΣ

A. Γενικά

Ἡ πρωτόγονος ἄμεσος ἀνταλλαγή - ἀντιπραγματισμός - ἔδωσεν, ὡς γνωστόν, τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν ἔμμεσον ἀνταλλαγῆν, εἰς τὴν ὁποίαν μεσολαβεῖ μεταξύ τῶν ἀνταλλασσομένων ἀγαθῶν ἐν κοινόν παραδεκτόν μέσον, τὸ χρῆμα. Τὸ χρῆμα, πλὴν τῆς ιδιότητός του ὡς κοινοῦ ἀνταλλακτικοῦ μέσου, ἔχει καὶ ἄλλας λειτουργίας: εἶναι κοινόν μέτρον ἀξιών, διότι δι' αὐτοῦ μετρεῖται ἡ ἀξία ὅλων τῶν ἄλλων ἀγαθῶν· εἶναι μέσον πληρωμῶν, διότι διὰ τοῦ χρήματος ἐξοφλοῦνται αἱ ὑποχρεώσεις κατ' ἰκανοποιουῦνται οἱ ἔχοντες λαμβάνειν· εἶναι μέσον ἀποταμιεύσεως, διότι εἰς χρήματα συνίσταται τὸ μὴ καταναλισκόμενον τμήμα τοῦ εἰσοδήματος καὶ συγκροτεῖται τὸ ἀποταμιευτικόν κεφάλαιον· εἶναι, τέλος ὄργανον πίστεως, διότι ἡ παροχή, ἐπὶ ἐπιστροφῇ, ἀγοραστικῆς δυνάμεως ἐνεργεῖται, κατ' ἀρχὴν, εἰς χρήματα.

Ὡς χρήματα ἐχρησιμοποιήθησαν, κατὰ καιροῦς, διάφορα ἀγαθὰ, τελικῶς δὲ τὰ μέταλλα καὶ δὴ ὁ χρυσοῦς καὶ ὁ ἀργυρος. Παρὰλλήλως ὅμως ἤρχισε νὰ κυκλοφορῇ τὸ χάρτινον χρῆμα, ὡς πλέον εὐχρηστον, μὲ δυνατότητα ἐξαργυρώσεως εἰς μέταλλον ἐκ μέρους τῆς ἐκδόσασα Τραπεζῆς (τραπεζογραμμάτιον), ἥτις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶχε τὸ ἀντίκρουμα ἢ κάλυμμα, ἥτοι ἀνάλογον ποσότητα μετάλλου.

Τόσον τὸ μεταλλικόν ὅσον καὶ τὸ χάρτινον χρῆμα, ὅταν ἐπισημοποιηθοῦν ὑπὸ τοῦ Κράτους, καθίστανται νομίσματα. Ἡ ἰδιαιτέρα ιδιότης, τὴν ὁποίαν αποκτᾷ τὸ χρῆμα, ὅταν γίνῃ νόμισμα, εἶναι ὅτι καθίσταται ὑποχρεωτικόν ἐξοφλητικόν μέσον καὶ οἱ ἔχοντες λαμβάνειν δέν δύνανται νὰ τὸ ἀποκρούσουν ἀζημίως. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἐνισχύονται καὶ αἱ ἄλλαι λειτουργίαι τοῦ χρήματος.

Εἰδικώτερον τὸ χάρτινον χρῆμα, καθιστάμενον νόμισμα (χαρτονόμισμα), ἔχει νόμιμον κυκλοφορίαν, ἥτοι οἱ μὲν συναλλασσόμενοι ἔχουν ὑποχρέωσιν νὰ τὸ δέχωνται ὡς ἐξοφλητικόν μέσον, ἡ δὲ ἐκδόσασα Τράπεζα νὰ τὸ ἐξαργυρῶνῃ διὰ τοῦ καλύμματός της, τὸ ὁποῖον δέν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι ἰσόποσον πρὸς τὸν κυκλοφοροῦντα ὄγκον χαρτίνου νομίσματος. Ἀρκεῖ ἐν ποσοστὸν 30-40 %, καὶ μάλιστα ὄχι ἀπαραιτήτως εἰς χρυσοῦν. Ἡ ἐξαργύρωσις δύναται νὰ γίνῃ καὶ διὰ συναλλάγμα-

τος ύγιουῖς, στηριζομένου εἰς τόν χρυσόν.

Πολλάκις διαταράσσεται ἡ κανονικὴ ἀναλογία μεταξύ κυκλοφοροῦντος χαρτονομίσματος καὶ χρυσοῦ ἢ συναλλαγματικοῦ καλύμματος, λόγῳ ὑπερβολικῆς αὐξήσεως τοῦ πρώτου μεγέθους (π.χ. ἐκδόσις προσθέτου χαρτονομίσματος πρὸς κάλυψιν ἐλλειμμάτων τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ) ἢ σοβαρῆς ἐλαττώσεως τοῦ δευτέρου μεγέθους (π.χ. πρὸς ἐξόφλησιν υποχρεώσεων πρὸς τὴν ἀλλοδαπὴν). Ἡ ἐκδόσασα Τράπεζα ἐνδίδει εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν σχετικῶν αἰτήματων τῆς Κυβερνήσεως, ἐφόσον τῆς παρασχεθῆ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν ἐξαργύρωσιν τῶν προσκομιζομένων χαρτονομισμάτων. Ἐάν τοῦτο συμβῆ, ἔχομεν ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν, ὅπου πάλιν ἐξακολουθεῖ ἡ υποχρεωτικὴ ἐξοφλητικὴ δύναμις τοῦ χαρτονομίσματος.

Ὅταν ἔχωμεν ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν, τὸ Κράτος ἀσεεῖ πολιτικὴν διευθυνομένου νομίσματος πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ πληθωρισμοῦ, ὅστις εἶναι εὐκόλον νὰ δημιουργηθῆ, εἰς τὴν περίπτωσηί τινι, λόγῳ τοῦ μεγαλύτερου ὄγκου χαρτονομίσματος καὶ τῆς ταχύτητος κυκλοφορίας αὐτοῦ (ἀριθμοῦ πληρωμῶν διὰ τῆς αὐτῆς ποσότητος νομίσματος) ἢ τις αὐξάνει διὰ ψυχολογικοῦς κυρίως λόγους.

Πληθωρισμός ὑπάρχει, ὅταν τὰ διαθέσιμα χρηματικὰ μέσα ὑπερβαίνουν τὰς ἀνάγκας τῶν συναλλαγῶν. Ἐκδήλωσις τοῦ πληθωρισμοῦ εἶναι ἡ αὐξήσις τῶν τιμῶν, συνέπεια δέ ἡ πτώσις τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν ἐχόντων σταθερὰ χρηματικὰ εἰσοδήματα, ἡ δημιουργία αποθεμάτων ἀγαθῶν, ἡ μείωσις τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀπασχολήσεως, αἱ ἀντιπαραγωγικαὶ ἐπενδύσεις κλπ.

Ἀντίστροφον τοῦ πληθωρισμοῦ φαινόμενον εἶναι ὁ ἀντιπληθωρισμός, κατὰ τόν ὅρον τὰ κυκλοφοροῦντα χρηματικὰ μέσα εἶναι ὀλιγώτερα τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συναλλαγῶν. Ἐνταῦθα, ἡ ἐκδήλωσις συνίσταται εἰς τὴν πτώσιν τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν, συνήθης δέ αἰτία εἶναι ἡ ἐλάττωσις τῶν τραπεζικῶν πιστώσεων. Ἀποτέλεσμα τοῦ ἀντιπληθωρισμοῦ εἶναι ἡ περιστολὴ τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος καὶ ἡ μείωσις τῆς ἀπασχολήσεως.

Ἀμφότερα τὰ φαινόμενα, καὶ ὁ πληθωρισμός καὶ ὁ ἀντιπληθωρισμός, θεωροῦνται ἐπιζήμια διὰ τὴν οἰκονομίαν. Δέν εἶναι ὅμως εὐχερῆς ἡ διαμόρφωσις ἐνδιαμέσου καταστάσεως καὶ ἡ ἀποτροπὴ καὶ τῶν δύο ἐκδηλώσεων. Συνηθέστατα διαπιστοῦται ἡ μία ἐκδήλωσις, μέ γνώμογα τὴν μεταβολὴν τῶν τιμῶν ἐκ λόγων νομισματικῶν, ὅποτε ἡ κρατικὴ πολιτικὴ προβαίνει εἰς λήψιν μέτρων ἀντιθέτου φορᾶς, δηλαδὴ ἀντιπληθωρι-

VII. ΝΟΜΙΣΜΑ - ΠΙΣΤΙΣ

A. Γενικά

Ἡ πρωτόγονος ἄμεσος ἀνταλλαγή - ἀντιπραγματιαμός - ἔδωσεν, ὡς γνωστόν, τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν ἔμμεσον ἀνταλλαγῆν, εἰς τὴν ὁποίαν μεσολαβεῖ μεταξύ τῶν ἀνταλλασσομένων ἀγαθῶν ἐν κοινόν παραδεκτόν μέσον, τὸ χρῆμα. Τὸ χρῆμα, πλὴν τῆς ιδιότητός του ὡς κοινοῦ ἀνταλλακτικοῦ μέσου, ἔχει καὶ ἄλλας λειτουργίας: εἶναι κοινόν μέτρον ἀξιών, διότι δι' αὐτοῦ μετρεῖται ἡ αξία ὅλων τῶν ἄλλων ἀγαθῶν· εἶναι μέσον πληρωμῶν, διότι διὰ τοῦ χρήματος ἐξοφλοῦνται αἱ ὑποχρεώσεις καὶ ἱκανοποιοῦνται οἱ ἔχοντες λαμβάνειν· εἶναι μέσον αποταμιεύσεως, διότι εἰς χρήματα συνίσταται τὸ μὴ καταναλισκόμενον τμῆμα τοῦ εἰσοδήματος καὶ συγκροτεῖται τὸ ἀποταμιευτικόν κεφάλαιον· εἶναι, τέλος ὄργανον πίστεως, διότι ἡ παροχή, ἐπὶ ἐπιστροφῇ, ἀγοραστικῆς δυνάμεως ἐνεργεῖται, κατ' ἀρχήν, εἰς χρήματα.

Ὡς χρήματα ἐχρησιμοποιήθησαν, κατὰ καιροῦς, διάφορα ἀγαθὰ, τελικῶς δέ τὰ μέταλλα καὶ δὴ ὁ χρυσοῦς καὶ ὁ ἀργυρος. Παρὰ τὴν ἄλλαν ἤρχισε νὰ κυκλοφορῇ τὸ χάρτινον χρῆμα, ὡς πλέον εὐχρηστον, μέ δυνατότητα ἐξαργυρώσεως εἰς μέταλλον ἐκ μέρους τῆς ἐκδοσάσης Τράπεζης (τραπεζογραμμάτιον), ἣτις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶχε τὸ ἀντίκρυμα ἢ κάλυμμα, ἥτοι ἀνάλογον ποσότητα μετάλλου.

Τόσον τὸ μεταλλικόν ὅσον καὶ τὸ χάρτινον χρῆμα, ὅταν ἐπισημοποιηθοῦν ὑπὸ τοῦ Κράτους, καθίστανται νομίσματα. Ἡ ἰδιαιτέρα ιδιότης, τὴν ὁποίαν αποκτᾷ τὸ χρῆμα, ὅταν γίνῃ νόμισμα, εἶναι ὅτι καθίσταται ὑποχρεωτικόν ἐξοφλητικόν μέσον καὶ οἱ ἔχοντες λαμβάνειν δέν δύνανται νὰ τὸ ἀποκρούσουν ἀζημίως. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἐνισχύονται καὶ αἱ ἄλλαι λειτουργίαι τοῦ χρήματος.

Εἰδικώτερον τὸ χάρτινον χρῆμα, καθιστάμενον νόμισμα (χαρτονόμισμα), ἔχει νόμιμον κυκλοφορίαν, ἥτοι οἱ μὲν συναλλασσόμενοι ἔχουν ὑποχρέωσιν νὰ τὸ δέχωνται ὡς ἐξοφλητικόν μέσον, ἡ δὲ ἐκδόσασα Τράπεζα νὰ τὸ ἐξαργυρῶνῃ διὰ τοῦ καλύμματός της, τὸ ὁποῖον δέν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι ἰσόποσον πρὸς τὸν κυκλοφοροῦντα ὄγκον χαρτίνου νομίσματος. Ἀρκεῖ ἐν ποσοστὸν 30-40 %, καὶ μάλιστα ὄχι ἀπαραιτήτως εἰς χρυσοῦν. Ἡ ἐξαργύρωσις δύναται νὰ γίνῃ καὶ διὰ συναλλάγμα-

τος ὑγιoῦς, στηριζομένου εἰς τόν χρυσόν.

Πολλάκις διαταράσσεται ἡ κανονικὴ ἀναλογία μεταξὺ κυκλοφοροῦντος χαρτονομίσματος καὶ χρυσοῦ ἢ συναλλαγματικοῦ καλύμματος, λόγῳ ὑπερβολικῆς ἀυξήσεως τοῦ πρώτου μεγέθους (π.χ. ἐκδόσεις προσθέτου χαρτονομίσματος πρὸς κάλυψιν ἐλλειμμάτων τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ) ἢ σοβαρᾶς ἐλαττώσεως τοῦ δευτέρου μεγέθους (π.χ. πρὸς ἐξόφλησιν υποχρεώσεων πρὸς τὴν ἀλλοδαπὴν). Ἡ ἐκδόσασα Τράπεζα ἐνδίδει εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν σχετικῶν αἰτημάτων τῆς Κυβερνήσεως, ἐφόσον τῆς παρασχεθῆ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν ἐξαργύρωσιν τῶν προσκομιζομένων χαρτονομισμάτων. Ἐάν τοῦτο συμβῆ, ἔχομεν ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν, ὅπου πάλιν ἐξακολουθεῖ ἡ υποχρεωτικὴ ἐξοφλητικὴ δύναμις τοῦ χαρτονομίσματος.

Ὅταν ἔχωμεν ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν, τὸ Κράτος ἀσπεῖ πολιτικὴν διευθυνομένου νομίσματος πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ πληθωρισμοῦ, ὅστις εἶναι ἐπιολον νά δημιουργηθῆ, εἰς τὴν περίπτωση ταύτην, λόγῳ τοῦ μεγαλύτερου ὄγκου χαρτονομίσματος καὶ τῆς ταχύτητος κυκλοφορίας αὐτοῦ (ἀριθμοῦ πληρωμῶν διὰ τῆς αὐτῆς ποσότητος νομίσματος) ἥτις ἀυξάνει διὰ ψυχολογικοῦς κυρίως λόγους.

Πληθωρισμός ὑπάρχει, ὅταν τὰ διαθέσιμα χρηματικὰ μέσα ὑπερβαίνουν τὰς ἀνάγκας τῶν συναλλαγῶν. Ἐκδήλωσις τοῦ πληθωρισμοῦ εἶναι ἡ ἀύξησις τῶν τιμῶν, συνέπεια δέ ἡ πτώσις τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν ἐχόντων σταθερὰ χρηματικὰ εἰσοδήματα, ἡ δημιουργία ἀποθεμάτων ἀγαθῶν, ἡ μείωσις τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀπασχολήσεως, αἱ ἀντιπαραγωγικαὶ ἐπενδύσεις κλπ.

Ἀντίστροφον τοῦ πληθωρισμοῦ φαινόμενον εἶναι ὁ ἀντιπληθωρισμός, κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ κυκλοφοροῦντα χρηματικὰ μέσα εἶναι ὀλιγώτερα τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συναλλαγῶν. Ἐνταῦθα, ἡ ἐκδήλωσις συνίσταται εἰς τὴν πτώσιν τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν, συνήθης δέ αἰτία εἶναι ἡ ἐλάττωσις τῶν τραπεζικῶν πιστώσεων. Ἀποτέλεσμα τοῦ ἀντιπληθωρισμοῦ εἶναι ἡ περιστολὴ τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος καὶ ἡ μείωσις τῆς ἀπασχολήσεως.

Ἀμφότερὰ τὰ φαινόμενα, καὶ ὁ πληθωρισμός καὶ ὁ ἀντιπληθωρισμός, θεωροῦνται ἐπιζήμια διὰ τὴν οἰκονομίαν. Δέν εἶναι ὅμως εὐχερῆς ἡ διαμόρφωσις ἐνδιαμέσου καταστάσεως καὶ ἡ ἀποτροπὴ καὶ τῶν δύο ἐκδηλώσεων. Συνηθέστατα διαπιστοῦται ἡ μία ἐκδήλωσις, μέ γνώμονα τὴν μεταβολὴν τῶν τιμῶν ἐν λόγων νομισματικῶν, ὅποτε ἡ κρατικὴ πολιτικὴ προβαίνει εἰς λήψιν μέτρων ἀντιθέτου φορᾶς, δηλαδὴ ἀντιπληθωρι-

στικῶν ἐν περιπτώσει διαπιστώσεως πληθωρισμοῦ καὶ ἐνισχυτικῶν τῆς κυκλοφορίας ἐν περιπτώσει διαπιστώσεως ἀντιπληθωρισμοῦ.

Κατὰ τὴν σύγχρονον ἀντίληψιν ἐξυπηρετεῖ τὴν οἰκονομίαν ὁ σχετικὸς πληθωρισμὸς, δηλαδή ἡ αὐξησις τῆς κυκλοφορίας πέραν τῶν ἀναγκῶν τῶν τρεχουσῶν συναλλαγῶν, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι τὸ νέον χρῆμα θά ἐκδίδεται βαθμιαίως καὶ θά χρησιμοποιοῖται εἰς παραγωγικὰς κατευθύνσεις, ταχείας, εἰ δυνατόν, ἀποδόσεως.

Τὸ νόμισμα ἔχει ἀφ' ἑνὸς ἐσωτερικὴν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐξωτερικὴν ἀξίαν. Ἐσωτερικὴ ἀξία εἶναι ἡ ἰκανότης τοῦ νά ἀνταλλάσσεται μὲ ἀγαθὰ εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῆς Χώρας. Ἡ ἰκανότης αὕτη μετρεῖται μὲ τὸ γενικόν ἐπίπεδον τῶν τιμῶν, τὸ ὁποῖον ἐκφράζεται διὰ τῶν τιμαρίθμων. Τιμᾶριθμὸς εἶναι ὁ δείκτης πορείας τῶν τιμῶν ἐν σχέσει μὲ συγκεκριμένῃ χρονικῇ ἀφετηρίαν (ἔτος βάσεως). Ἀναλόγως τῆς ἐνεργοῦμένης παρακολουθήσεως εἰς τὰς τιμὰς ἀγαθῶν, ὁ τιμᾶριθμὸς διακρίνεται εἰς χονδρικήν πωλήσεως, λιανικῆς πωλήσεως, κόστους ζωῆς κλπ. Οἱ τιμᾶριθμοὶ χονδρικής καὶ λιανικῆς πωλήσεως ἐμφαίνουσι τὴν πορείαν τῶν τιμῶν εἰς τὸ χονδρικόν καὶ τὸ λιανικόν ἐμπόριον ἀντιστοίχως. Ὁ τιμᾶριθμὸς κόστους ζωῆς δεικνύει τὴν πορείαν τῆς δαπάνης μιᾶς προτύπου οἰκογενείας διὰ τὴν συντήρησίν της.

Ἐξωτερικὴ ἀξία τοῦ νομίσματος εἶναι ἡ ἰκανότης τοῦ ἡμεδαποῦ νομίσματος νά ἀνταλλάσσεται μὲ νομίσματα ξένων χωρῶν. Ἐπειδὴ τὸ ξένον νόμισμα λέγεται καὶ συναλλάγμα, ἡ ἐξωτερικὴ ἀξία καλεῖται καὶ συναλλαγματική. Οὐσιαστικῶς μὲ τὴν ἐξωτερικὴν ἀξίαν ἀναφερόμεθα εἰς τὴν ἰκανότητα τοῦ ἡμεδαποῦ νομίσματος νά ἀνταλλάσσεται μὲ ἀγαθὰ εἰς ἀλλοδαπὴν μέσῳ τοῦ ξένου νομίσματος, πᾶν τὸ ὁποῖον τελεῖ ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν ἐκάστοτε θέσιν τοῦ ἰσοζυγίου ἐξωτερικῶν συναλλαγῶν ἐκάστης Χώρας. Σοβαρόν ὅμως ρόλον διαδραματίζει ἡ ἀνοικουθουμένη νομισματικὴ καὶ συναλλαγματικὴ πολιτικὴ.

Τὸ μὴ δαπαγώμενον τμῆμα τοῦ εἰσοδήματος ἀποτελεῖ τὴν ἀποταμίευσιν, ὡς ἤδη ἐσημειώθη. Ἐάν πρόκειται περὶ περισσεύματος προσελθόντος ἐκ περιορισμοῦ τῆς καταναλώσεως οἰκεία βούλησει τοῦ εἰσοδήματος ἔχομεν τὴν ἐκούσιαν ἀποταμίευσιν. Αὕτη ἐπηρεάζεται ἀπὸ διαφόρους παράγοντας καὶ δὴ ἀπὸ τὸ μέγεθος τοῦ καθαρῦ εἰσοδήματος (μετὰ τὴν φορολογίαν) ἀπὸ τὴν ροπὴν πρὸς κατανάλωσιν, ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ἐπιτοκίου, ἀπὸ τὴν κρατικὴν πολιτικὴν ἐπὶ τῶν ἀποταμιεύσεων καὶ

τῶν ἐπενδύσεων καί ἀπό τὰς ἐκάστοτε γενικωτέρας συνθήκας, πολιτικῆς καί οἰκονομικῆς.

Ἐάν ἢ μή κατανάλωσις ὀφείλεται εἰς ἕξαναγκασμόν ἐκ τῶν ἄνω, ἔχομεν τὴν ἀναγκαστικὴν ἀποταμίευσιν, ἢ ὅποια ἐπιτυχᾶνεται μὲ διαφόρους μεθόδους, ὡς εἶναι ἡ φορολογία, ἡ ὑποχρεωτικὴ κοινωνικὴ ἀσφάλις, ἡ ἔκδοσις νέων ποσότητων χαρτονομίσματος (ἀφαίρεσις ἀγοραστικῆς δυνάμεως). Ἡ ἀναγκαστικὴ ἀποταμίευσις ἀποτελεῖ σήμερον σοβαρὸν παράγοντα δημοσίας οἰκονομικῆς δραστηριότητος, ἀφοῦ εἰς αὐτὴν κυρίως στηρίζονται αἱ δημόσιαι ἐπενδύσεις, διὰ τῶν ὁποίων τό συγχρονον Κράτος ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἐκτεταμένην ἀποστολὴν του εἰς τὸν οἰκονομικόν καί τὸν κοινωνικόν τομέα.

Τὰ ἀποταμιεύοντα, πρόσωπα, ὅσα δέν ἐνεργοῦν ἀποθησαύρισις, διαθέτουν τὰς ἀποταμίεύσεις των εἴτε δι' ἰδίου σκοπούς, εἴτε μεταβιβάζουν αὐτάς ὡς δάνεια, ἢ ἐνεργοῦν τραπεζικὰς καταθέσεις, αἱ ὅποια πάλιν χρησιμοποιοῦνται πρὸς δανεισμόν. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς δύο τελευταίας περιπτώσεις ἔχομεν μεταβίβασιν ἀγοραστικῆς δυνάμεως μὲ ὑποχρέωσιν τοῦ λαμβάνοντος νά ἐπιστρέφῃ τὴν αὐτὴν ποσότητα, ὅχι δέ καί τὴν αὐτὴν ἀξίαν, Ἐάν ὁμως συμφωνηθῇ κατοχυρωτικὴ τῆς ἀξίας ρήτρα (χρυσοῦ, συνάλλάγματος, τιμαριθμικῆ), τότε ἡ ἀξίωσις τοῦ δανειστοῦ ἀναφέρεται εἰς τό ἰσότημον τῆς συμφωνηθείσης ἀξίας.

Αἱ καταθέσεις εἰς τὰς Τραπεζὰς διακρίνονται εἰς ἐκουσίας καί ὑποχρεωτικὰς, ὡς εἶναι αἱ τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, τὰ ὅποια ὑποχρεοῦνται νά καταθέτουν εἰς τὰς Τραπεζὰς τὰ ρευστὰ διαθέσιμά των. Τὰ ἐνεργούμενα ἐκ μέρους τῶν Τραπεζῶν δάνεια ἔχουν διαφόρους διακρίσεις. Ἀξία μνείας εἶναι ἡ βασιζομένη εἰς τὴν διάρκειαν τοῦ δανείου, καθ' ἣν τὰ δάνεια διακρίνονται εἰς βραχυπρόθεσμα (μέχρις 1 ἔτους) μεσοπρόθεσμα (1-5 ἐτῶν) καί μακροπρόθεσμα (ἀνω τῶν 5 ἐτῶν).

Ἡ ζήτησις καί ἡ προσφορὰ πιστώσεων συνιστᾷ τὴν πιστωτικὴν ἀγοράν, ἢ ὅποια περιλαμβάνει τὴν ἀγοράν χρήματος, ἢ τοι τὸν βραχυχρόνιον δανεισμόν καί τὴν ἀγοράν κεφαλαίου, ἢ τοι τὸν μακροχρόνιον δανεισμόν. Ἡ ἀγορὰ χρήματος ἐξυπηρετεῖται διὰ τῆς προεοφλήσεως γραμματίων, ἢ δέ ἀγορὰ κεφαλαίου διὰ τῶν χρηματιστηρίων, ὅπου γίνεται ἀγοραπωλησιὰ χρεωγράφων, ἔκδοσις ὁμολογιακῶν δανείων κ.λ.π. Σκοπὸς τῶν βραχυχρόνιων δανείων εἶναι ἡ ἐξυπηρέτησις τῆς τρεχούσης παραγωγικῆς δραστηριότητος, ἐκ τοῦ ἀποτελέματος τῆς ὁποίας ἀντλοῦνται καί τὰ ποσὰ ἐξοφλήσεως τοῦ δανείου. Σκοπὸς

τῶν μακροχρονίων δανείων εἶναι ἡ ἀπόκτησις μέσων πρὸς ἀγορὰν νέων ἐγκαταστάσεων, ἐπέκτασιν τῶν ὑφισταμένων καὶ πρὸ μῆθειαν γενικῶς ἐξοπλισμοῦ προοριζομένου νὰ διευρύνῃ τὰ πλαίσια τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος τοῦ δανειζομένου. Ἐνταῦθα ἡ ἀπόσβεσις τοῦ χρέους γίνεται εἰς δόσεις τοκοχρεωλυτικῆς, δηλαδή μὲ ποσὰ περιλαμβάνοντα τμῆμα τοῦ κεφαλαίου καὶ τὸν ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὸν διαρρεῦσαντα χρόνον τόκον, μεριμνᾶται δέ ὅπως τὰ καταβαλλόμενα ποσὰ μὴ ὑπερβαίνουν τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ δανείου.

Οἱ φορεῖς τῆς πίστεως, αἱ Τράπεζαι, διαδραματίζουν σοβαρώτατον ρόλον εἰς τὴν σύγχρονον οἰκονομίαν, διὰ τοῦτο δὲ κατευθύνονται ὑπὸ τοῦ Κράτους εἰς τὰς κυρίας γραμμάς τῆς δραστηριότητός των, (ὑφὸς ἐπιτοκίου, τομεῖς χρηματοδοτούμενοι, προϋποθέσεις κλπ.). Συχνά μάλιστα τὸ Κράτος ἀναλαμβάνει τὸ τραπεζικὸν λειτουργημᾶ ἐν τῷ συνόλῳ τοῦ ἢ μερικῶς καὶ πρωτίστως τὴν Κεντρικὴν Τράπεζαν (τὴν ἔχουσαν τὸ ἐκδοτικὸν προνόμιον) καὶ τὰς ἀσκούσας γενικωτέρας σκοπιμότητος τραπεζικὴν δρᾶσιν (π.χ. Ἀγροτικὴ Τράπεζα).

Ὁ ἐπηρεασμὸς τῆς πιστωτικῆς ἀγορᾶς ἐνεργεῖται ἀφ' ἐνὸς μὲν μὲ ἄμεσα μέτρα, ὡς εἶναι οἱ περιορισμοὶ καὶ ἀφ' ἑτέρου μὲ ἔμμεσα, μεταξύ τῶν ὁποίων προέχουν ἡ πολιτικὴ τῆς ἀνοικτῆς ἀγορᾶς καὶ ἡ πολιτικὴ τοῦ προεξοφλητικοῦ τόκου. Εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς ἀνοικτῆς ἀγορᾶς, τὸ Κράτος ἀναθέτει εἰς τὴν Κεντρικὴν Τράπεζαν νὰ προβαίῃ εἰς συστηματικὴν ἀγορὰν ἢ πώλησιν ἀξιών (χρεωγράφων, χρυσοῦ, συναλλάγματος) πρὸς ἐπίτευξιν ἀντιστοίχου αὐξήσεως ἢ μειώσεως τοῦ κυκλοφοροῦντος νομίσματος, ἵνα οὕτω ἐπηρεασθῇ ὁ τόκος πτωτικῶς ἢ ὑψωτικῶς, κατὰ περιστάσεις. Εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ προεξοφλητικοῦ τόκου, ἡ Κεντρικὴ Τράπεζα ὑψώνει ἢ μειώνει τὸν τόκον ἀναπροεξοφλήσεως, ὥστε νὰ ἀποθαρρύνῃ ἢ νὰ ἐνθαρρύνῃ τὰς προεξοφλήσεις γραμματίων μέσῳ τῶν ἐμπορικῶν Τραπεζῶν. Ὁ ὑψηλὸς ἀναπροεξοφλητικὸς τόκος π.χ. συντελεῖ εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν προεξοφλήσεων καὶ τὴν στενότητα τῆς κυκλοφορίας, ἥτοι ἀποτελεῖ παράγοντα ἐπηρεάζοντα ὑψωτικῶς τὸν τόκον εἰς τὴν πιστωτικὴν ἀγορὰν.

Αἱ Τράπεζαι ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ δημιουργοῦν χρῆμα, μὲ βάσιν τὴν πρὸς αὐτὰς ἐμπιστοσύνην τοῦ κοινοῦ. Πρακτικῶς παρέχονται ἀνοίγματα πιστώσεων εἰς τοὺς πελάτας των, οἱ ὁποῖοι ἐκδίδουν ἐπιταγὰς, πληρωτέας ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς. Αἱ ἐπιταγαὶ ὅμως πρὶν προσκομισθοῦν πρὸς ἐξαργύρωσιν εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιοῦν ὡς χρῆμα διὰ πληρωμᾶς κλπ. Τὸ

τοιοῦτον χρῆμα εἴθισται νά καλῆται. λογιστικόν, διότι εἰς λογιστικούς συνδυασμούς στηρίζεται (χωρίς συγκεκριμένον ἀντίκρουσμα), οὐσιαστική δέ βᾶσις εἶναι ἡ ἐμπιστοσύνη πρὸς τὴν Τράπεζαν. Πάντως τὸ λογιστικόν χρῆμα, δέν ἀποτελεῖ νόμισμα, ἀφοῦ δέν ἔχει ὑποχρεωτικὴν ἐξοφλητικὴν ἱκανότητα.

Β. Ἐν Ἐλλάδι μεταπολεμικῶς.

Τὸ ἐθνικόν νόμισμα τῆς Χώρας, ἡ δραχμή, ὑπέστη ἀλλεπαλλήλους κλονισμούς καὶ ὑποτιμήσεις κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον. Ἡ ἀπελευθέρωσις εὔρε τὴν Χώραν εἰς πλήρη νομισματικὴν ἐξάρθρωσιν, λόγῳ τοῦ ὑπερπληθωρισμοῦ τῆς κατοχῆς. Ἡ δραχμή εἶχεν ἐξευτελισθῆ ἔντελῶς. Ἡ πρώτη μεταπολεμικὴ Κυβέρνησις εἰσήγαγε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1944 νέαν δραχμὴν, μέεαντιστοιχίαν πρὸς τὴν πληθωρικὴν 1:50 δισεκατομμύρια, ἐν σχέσει δέ πρὸς τὰ ξένα νομίσματα 150 δραχ = 1 ὀδλ. καὶ 600 = 1 χαρτίνη ἀγγλικὴ λίρα. Τὰ μεσολαβήσαντα ὅμως γεγονότα, πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς φύσεως, ἀνέτρεψαν συντόμως τὴν συναλλαγματικὴν ἰσοτιμίαν τῆς νέας δραχμῆς καὶ τὴν αγοραστικὴν τῆς δύναμιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἐχρειάσθη διὰ τοῦτο νά γίνῃ ἀναπροσαρμογὴ τῆς ἐπίσημου ἰσοτιμίας τῆς δραχμῆς. Ἀλλὰ καὶ αὕτη δέν ἀντέσχε πρὸ τῶν δυσχερειῶν τῆς Χώρας, αἱ ὁποῖαι ἐπέβαλλον συνεχῆ ἔκδοσιν χαρτονομίσματος πρὸς κάλυψιν τῶν ἐλλειμμάτων τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ κινήτοποίησιν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος. Τὴν πρώτην ἀναπροσαρμογὴν ἠκολούθησαν, διὰ τοῦτο, καὶ ἄλλαι, ἀμεσοὶ καὶ ἕμμεσοι. Αἱ ἀμεσοὶ ἀναπροσαρμογαὶ συνίσταντο εἰς τὴν περαιτέρω γενναίαν ἐπίσημον ὑποτίμησιν τῆς δραχμῆς, αἱ δέ ἕμμεσοι εἰς τὴν διὰ πλαγίων μέσων ἀντιμετώπισιν τῆς πραγματικῆς ἐλαττώσεως τῆς συναλλαγματικῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος (π.χ. ὑψηλαὶ πριμοδοτήσεις ὑπὲρ τῶν ἐξαγωγῶν).

Ἡ τελευταία ἀναπροσαρμογὴ ἐγένετο τὸ 1953, ὑποτιμηθείσης τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς εἰς τὸ ἥμισυ. Ἐξ ἄλλου, ἐπεδιώχθη ἀπλοποίησις διὰ τῆς διαγραφῆς τριῶν μηδενικῶν, ὥστε νά ἐκφράζωνται αἱ νομισματικά μονάδες εἰς μικρότερους ἀριθμούς (1 = 1000). Ὁ συνδυασμὸς τῆς ἀπλοσυστεύσεως ταύτης πρὸς τὴν ὑποτίμησιν τοῦ 1953 ἔδωκεν ἰσοτιμίαν πρὸς τὸ δολλᾶριον 30 δραχμαὶ = 1 δολλ., πρὸς δέ τὴν χαρτίνην ἀγγλικὴν λίραν 84 δραχ = 1 ἀγγλ. λίρα. Ὡς βλέπομεν, ἡ σχέσηις λίρας πρὸς δολλᾶριον μετεβλήθη ἀπὸ 1:4 εἰς 1:2,8 λόγῳ τῆς ὑποτιμήσεως τοῦ βρεττανικοῦ νομίσματος κατὰ τὸ 1949.

Διὰ τῆς νομισματικῆς ρυθμίσεως τοῦ 1953 ἐγένετο ὑπερ-υποτίμησις (δηλ. υποτίμησις ὑπερακοντίσασα τὴν πραγματικὴν

μείωσιν τῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος) τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς ἀφ' ἑνὸς πρὸς ἑκαθάρισιν τῆς δυσχεροῦς καταστάσεως τῆς χώρας εἰς τὰς ἐξωτερικὰς της συναλλαγὰς, ἡ ὁποία ἀντιμετωπίζετο μερικῶς μέ ἔμμεσα μέτρα, ὡς αἱ πριμοδοτήσεις καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς δημιουργίαν περιθωρίων διευκολυνόντων τὴν προσαρμογὴν τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας πρὸς τὰς διεθνεῖς συνθήκας.

Ἡ νομισματικὴ ἀστάθεια τῶν πρώτων μεταπολεμικῶν ἐτῶν εἶχε πολλὰς δυσμενεῖς συνεπείας καὶ δὴ τὴν συνεχῆ αὔξησιν τῶν τιμῶν, τὴν στροφὴν πρὸς τὴν χρυσὴν ἀγγλικὴν λίραν καὶ τὴν ἀπροθυμίαν τοῦ κοινοῦ νὰ προβαλῆ εἰς τραπεζικὰς καταθέσεις.

Αἱ ἀξιόλογοι πρόοδοι εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς οἰκονομίας καὶ ἡ ἐπιτυχὴς νομισματικὴ καὶ συναλλαγματικὴ πολιτικὴ ἀντέστρεψαν τὰς ἀνωτέρω ἐκδηλώσεις καὶ ἀπὸ ἀρκετῶν ἤδη ἐτῶν ἔχομεν μικρὰν μᾶλλον ἀνοδικὴν πορείαν εἰς τὰς τιμὰς, ἐξουδετέρωσιν τοῦ παράγοντος τῆς χρυσῆς λίρας καὶ σοβαρὰν αὔξησιν τῶν τραπεζικῶν καταθέσεων ἐκ μέρους τῶν ἰδιωτῶν.

Ἡ ταχεῖα, καὶ ἐν πολλοῖς ἀπότομος, ἀνοδος τοῦ τιμαρίθμου κατὰ τὸ μέχρι καὶ τοῦ 1954 χρονικὸν διάστημα ἔδωσε τὴν θέσιν της ἔκτοτε εἰς βραδεῖαν μᾶλλον ὑψωτικὴν πορείαν, μέ ρυθμὸν μάλιστα συνεχῶς ἐπιβραδυνόμενον. Εἰς τοῦτο συνετέλεσαν, πλὴν τῶν ἐσωτερικῶν εὐμενῶν συνθηκῶν, καὶ διεθνεῖς τοιαῦται, καὶ δὴ ἡ ἀθρόα προσφορὰ ἀγαθῶν. Μέ βάσιν τὸ 1952 (= 100) ὁ τιμάριθμος κόστους ζωῆς τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ἐκινήθη ὡς ἑξῆς:

1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
100	109,0	125,4	132,6	137,5	140,6	142,5	144,1

Ἡ Ἑθνικὴ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία τῆς Ἑλλάδος ἤρchiσε δημοσιεύουσα νέον τιμάριθμον κόστους ζωῆς ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Δείκτης τιμῶν καταναλωτοῦ, βασιζόμενον εἰς τὴν εἰδικῶς διενεργηθεῖσαν ἔρευναν (1958) ἐπὶ τῶν οἰκογενειακῶν προϋπολογισμῶν. Μέ ἀφετηρίαν τὸν Ἰούνιον 1959 (100) εἶχομεν μικρὰν αὔξησιν ἐντὸς τῆς τετραετίας 1959-1962' (Ἰούλιος 1962, 103,6)

Ἡ ἐπιτευχθεῖσα σχετικὴ συγκράτησις τιμαρίθμου κόστους ζωῆς κατέστησεν εὐχερεστέραν τὴν διὰ μικρὰς αὐξήσεως ἐξασφάλισιν τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν μισθῶν. Εἰς τὴν βάσιν των ὁμως αἱ ἀμοιβαὶ τῆς ἐργασίας ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν χαμηλαί.

Ἡ χρυσή ἀγγλική λίρα διεδραμάτισε σπουδαῖον ρόλον κατὰ τὰ πρῶτα μεταπολεμικά ἔτη. Πρὸς αὐτὴν ἐστρέφετο κυρίως ἡ ἀποταμίευσις, με ἀποτέλεσμα τὴν συνεχῆ ἄνοδον τῆς τιμῆς τῆς καὶ μέ ἄμεσον - συχνὰ ὑπέρμετρον - ἀντίκτυπον εἰς τὰς τιμὰς τῶν ἀγαθῶν. Ἡ χρυσοφιλία ἔδωσε μεγάλην εὐκαιρίαν εἰς τὴν κερδοσκοπίαν, ἥτις ἐξεμεταλλεύθη τὴν δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν. Πρὸς ἀντιμετώπισίν τῆς, ἐξουσιοδοτήθη ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος νά παρεμβαίνει διὰ πωλήσεων λιρῶν, ὡστε νά ικανοποιῆται ἡ ζήτησις καὶ νά ἀναχαιτίζεται ἡ ἀνιούσα πορεία τῆς τιμῆς τῆς λίρας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, διετέθη σοβαρὸν ποσὸν δολλαρίων τῆς ἀμερικανικῆς βοήθειας δι' ἀγοράν μεγάλων ποσοτήτων χρυσῶν λιρῶν καὶ δθάθεσιν τῶν ἐκ μέρους τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος. Ἡ πολιτικὴ αὕτη ἐστέφη ὑπὸ ἐπιτυχίας, βοηθουσῶν καὶ τῶν γενικωτέρων εὐμενῶν ἐξελιξέων. Ἀπὸ ἀρκετῶν ἤδη ἐτῶν, σημειοῦται μειωμένη προσφυγὴ εἰς τὴν χρυσὴν λίραν. Ἀντιθέτως μάλιστα, πλεῖστοι ἐνεργοῦν ἀντιθησαυρῶν χρυσῶν λιρῶν, ἥτοι πωλοῦν τὰς θησαυρισθείσας χρυσὰς λίρας πρὸς ἀπόκτησιν προσοδοφόρων ἀξιῶν. Συνέπεια τῆς μεταβολῆς ταύτης εἰς τὴν ζήτησιν - προσφορὰν χρυσῶν λιρῶν εἶναι ἡ αἰσθητὴ πτώσις τῆς τιμῆς τῆς, τῆς ὁποίας τὸ ἐπίπεδον (280-300 δρχ.) κυμαίνεται περὶ τὰ διεθνή ὄρια ἀντιστοιχίας πρὸς τὸ συνάλλαγμα.

Αἱ παρά Τραπεζῆς καταθέσεις συνετίθεντο, μέχρι τῆς νομιματικῆς ἐξυγιάνσεως, κατὰ κύριον λόγον ἐκ τῶν ὑποχρεωτικῶν καταθέσεων τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου. Οἱ ἰδιῶται ἀπέφευγονά καταθέτουσιν εἰς ἀξίαν λόγου ἔκτασιν ἔνεκα τῆς συνεχοῦς ὑποτιμῆσεως τῆς δραχμῆς. Αἱ ἀποταμιεύσεις ἐστρέφοντο πρὸς τὴν χρυσὴν λίραν, τὰ ἀκίνητα, τὸ ξέρον συνάλλαγμα, ἀκόμη καὶ πρὸς ἀγαθὰ διατηρήσιμα. Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὅμως ἐβελτιώθη ἡ οἰκονομικὴ καὶ εἰδιωκότερον ἡ νομιματικὴ θέσις τῆς Χώρας, αἱ καταθέσεις συνεχῶς διαγοῦνται. Εἰς τὴν ραγδαίαν αὐξήσειν τῶν καταθέσεων συνετέλεσε τὸ ὀρισθὲν ὑψηλὸν ἐπιτόκιον (10 % ἀρχικῶς). Ἐξηκολούθησαν ὅμως ἠϋξημένα καταθέσεις νά συγκεντρῶνται εἰς τὰς Τραπεζὰς καὶ μετὰ τὴν μείωσιν τοῦ ἐπιτοκίου, τὸ ὅποιον, μετὰ βαθμιαίας περικοπῆς, ἔφθασεν ἤδη εἰς τὸ 4,5 %. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι πρῶτιστος παράγων εἶναι ἡ ἐμπιστοσύνη πρὸς τὸ ἐθνικὸν νόμισμα, ἡ ὁποία φαίνεται στερεωθεῖσα.

Αἱ εἰς δραχμάς καταθέσεις ἐντὸς τῆς περιόδου 1949-61 σχεδὸν εἰκοσαπλασιάσθησαν ἐνῷ δὲ πρότερον τὴν μεγάλην ἀναλογίαν τούτων ἀπετέλουσιν αἱ καταθέσεις τῶν δημοσίων ὀργανισμῶν, ἥδη αὐταὶ συνιστοῦν μικρὸν ποσοστὸν τοῦ συνόλου, καθόσον κατὰ τὸ πλεῖστον συμβάλλουσιν αἱ καταθέσεις ἰδιωτῶν

καί νομικῶν προσώπων ἰδιωτικοῦ δικαίου, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦντος πίνακος:

(Εἰς ἑκατομμ. δρχ. τρεχούσης ἀξίας)

Ἔτη	Σύνολον	Ἰδιωτικῆς οἰκονομίας	Δημοσίων Ὄργανισμῶν
1949 (Δεκέμβριος)	1.144,4	476,6	667,8
1961 (Δεκέμβριος)	22.137,2	19.721,9	2415,3

Ἡ πιστωτικὴ ἀγορά ἐν Ἑλλάδι ἐγνώρισε μεγάλας δυσχερεῖ-
 ας, ἀνωμαλίας καί μεταπτώσεις κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περί-
 οδον. Ὁ ὑπερπληθωρισμὸς τῆς κατοχῆς καί αἱ δυσμενεῖς συν-
 θῆκαι τῶν πρώτων ἐτῶν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐξήρθωσαν τό-
 τραπεζιτικόν σύστημα καί ἀφῆρσαν ἀπὸ τὰς Τραπεζας κάθε δυ-
 νατότητα αὐτοδυνάμου λειτουργίας (ἀπώλεια κεφαλαίων καί ἐλ-
 λειψις καταθέσεων). Ἡ χρηματοδότησις τῆς οἰκονομίας ἐγένε-
 ντο διὰ τῆς ἐκδόσεως χαρτονομίσματος κατὰ τό πλεῖστον, ἡ
 διαχειρίσις δὲ αὐτῆς κατ' εὐθεῖαν ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλ-
 λάδος ἢ διὰ μέσου τῶν Ἐμπορικῶν Τραπεζῶν, ἐνισχυομένων
 πρὸς τοῦτο διὰ μέρους τοῦ νέου χρήματος. Τὰ διὰ τῶν Τραπε-
 ζῶν ὅμως διατιθέμενα χρήματα ἦσαν ἀνεπαρκῆ καί οἱ ἐπιχει-
 ρηματῖαι προσέφευγαν πρὸς κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν των εἰς τὴν
 ἰδιωτικὴν χρηματοδότησιν, ἐπιβαρυνόμενοι μὲ τόκους ὑπερόγκους.

Ἡ ἀνώμαλος αὕτη κατάστασις ἐβελτιοῦτο μὲ βραδύν ρυθμόν.
 Συντελεστικὸς παράγων ὑπῆρξεν ἡ ἀμερικανικὴ βοήθεια, τῆς
 ὁποίας τμῆμα (ἐκ τοῦ εἰς δραχμάς ἀντισταθμίσματος) ἐχρησι-
 μοποιήθη εἰς τὴν χρηματοδότησιν τῆς οἰκονομίας. Οὐσιαστικὴ
 ὅμως μεταβολὴ ἐσημειώθη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐπετεύχθη νο-
 μιματικὴ ἐξυγίανσις. Ἐκτοτε, αἱ συγκεντρούμεναι καταθέ-
 σεις καί αἱ συνήθεις μέθοδοι τραπεζικῆς λειτουργίας ἐπιτρέ-
 πουν αὐτοδύναμον δράσιν, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν συνεχῆ ἐπέκτα-
 σιν τῆς χρηματοδοτήσεως καί τὸν περιορισμὸν τοῦ ρόλου τῆς
 ἐλευθέρου ἀγορᾶς τοῦ χρήματος. Ἡ χρηματοδότησις τῆς ἑλλη-
 νικῆς οἰκονομίας ἐξελίχθη κατὰ τὴν περίοδον 1954 - 1961
 ὡς ἐξῆς:

(Εἰς ἑκατομμύρια τρεχουσῶν δραχμῶν
 κατὰ Δεκέμβριον ἐκάστου ἔτους)

1954	1956	1958	1959	1960	1961
10.510,6	14.634,8	21.963,6	24.467,1	28.695,8	32.387,4

Ἡ πραγματοποιηθεῖσα πρόοδος ἔχει ἀνίσους ἐκδηλώσεις εἰς
 τὴν ἀγορὰν χρήματος καί εἰς τὴν ἀγορὰν κεφαλαίου. Ἡ ἀγορά

χρήματος ἐξυπηρετεῖται πλέον ικανοποιητικῶς, λόγω τῆς φύσεως τῆς πηγῆς τῶν τραπεζικῶν διαθεσίμων, τὰ ὅποια τροφοδοτοῦν κυρίως αἱ καταθέσεις ὄψεως καὶ ταμειυτηρίου. Τὰ συγκεντρούμενα μάλιστα μεγάλα ποσὰ δημιουργοῦν πρόβλημα διὰ τὰς Τραπεζας, καθόσον σοβαρόν τμήμα αὐτῶν δέν ἀπορροφᾶται διὰ διαφόρους λόγους εἰς χρηματοδοτήσεις. Τό πρόβλημα ἐπιζητεῖται νά ἀντιμετωπισθῇ διὰ τῆς στροφῆς μέρους τῶν χρηματοδοτήσεων πρὸς μεσοπρόθεσμοις καὶ μακροπρόθεσμοις τοποθετήσεις.

Ἡ ἀγορά κεφαλαίου εἶναι εἰσέτι ἀνεπαρκῶς ὀργανωμένη. Ἐνεργοῦνται βεβαίως μεσοπρόθεσμοι καὶ μακροπρόθεσμοι χρηματοδοτήσεις ἐκ μέρους τῶν Ἐμπορικῶν Τραπεζῶν καὶ δὴ τῶν μεγαλύτερων καὶ ἐντείνουν τὴν δρᾶσιν των οἱ εἰδικοί φορεῖς οἱ ἐντεταλμένοι νά προβαίνουν εἰς μακροχρονίους τοποθετήσεις (ὡς ἡ Ἀγροτική Τράπεζα, ἡ Ἐθνική Κτηματική Τράπεζα, τὸ Ταμεῖον Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων, τὸ Ταχυδρομικόν Ταμειυτήριον), ἀλλὰ συστηματικὴ ἀγορὰ κεφαλαίου πρὸς μακρόπνοον ἐνίσχυσιν τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος καὶ δὴ τῆς βιομηχανικῆς, δέν λειτουργεῖ εἰσέτι. Ἐγένοντο ὅμως αξιόλογοι προσπάθειαι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, δημιουργοῦσαι αἰσιδόξον προοπτικὴν. Αἱ σπουδαιότεραι εἶναι:

α) Ἡ σύστασις κατὰ τὸ 1954 τοῦ Ὄργανισμοῦ Χρηματοδοτήσεως Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως (ΟΧΟΑ) (Ἰδρυτικόν Ν.Δ. 2970/54), ὅστις παρέχει μακροπρόθεσμα δάνεια πρὸς τοὺς παραγωγικούς κλάδους μέ ρήτραν δολλαρίου καὶ μέ ὑποχρέωσιν τοῦ δανειζομένου νά συμβάλῃ δι' ἰδίων κεφαλαίων (συνήθως 50 % τοῦ συνόλου) εἰς τὸ προτεινόμενον ἔργον. Ὁ ΟΧΟΑ εἶναι ὁ διάδοχος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Δανείων (ΚΕΔ), ἡ ὅποια διεχειρίσθη τὰ ἐκ τῆς ἀμερικανικῆς βοήθειας τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ κεφάλαια διὰ χρηματοδοτήσεις. Ἡ κίνησις τῶν τῶν χορηγήσεως τῶν δανείων ὅσον καὶ τῆς καταβολῆς τῶν τοκοχρεωλύσιων ἐξελισσεται ικανοποιητικῶς. Κατὰ τὴν ἐξαετίαν 1955-61 ἐχορηγήθησαν ἐν ὄλῳ 81,2 ἑκατομ. δολλάρια.

β) Ἡ παροχὴ εὐνοιῶν εἰς τοὺς εἰσάγοντας ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κεφάλαια, εἴτε πρὸς καταθέσιν εἰς Τραπεζας εἴτε πρὸς χρηματοδοτήσιν ἰδρυομένων ἢ ἐπεκτεινομένων καὶ συγχρονιζομένων ἐπιχειρήσεων, ἐμφανίζουσῶν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Χώρας. Τό παρέχον τὰς εὐνοίας ταύτας Ν.Δ. 2687/1953 "περὶ ἐπενδύσεως καὶ προστασίας κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ" προβλέπει ἀτελείας διὰ τὴν εἰσαγωγὴν μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ, δυνατότητα ἐξαγωγῆς τῶν κερδῶν, τόκων καὶ τμήματος τοῦ εἰσαχθέντος κεφαλαίου κλπ. Ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Ν.Δ. μέχρι τέλους τοῦ 1961 εἰσῆχθη σύνολον κεφα-

λαίων 53,3 εκατ. δολάρια έναντι έγκριθέντων 386,5 εκατ. δολλαρίων.. Επίσης είσήχθησαν ποσά υπό μορφήν τοκοφόρων καταθέσεων παρά Τραπεζαίς.

γ) Η έκδοσις όμολογιακών δανείων μέ ρήτραν, έξασφαλίζουσαν τήν αξίαν των επενδυομένων κεφαλαίων. Τής εύχερείας ταύτης είκαμε χρῆσιν ή Δημοσία, Επιχειρήσις Ηλεκτρισμοῦ, ήτις έξεδώσε πέντε όμολογιακά δάνεια (1958-1962). Τά δάνεια τής ΔΕΗ έξεδόθησαν μέ ρήτραν δολλαρίου έν δέ και μέ ρήτραν τιμῆς ρεύματος (δηλ. τό έπιστρεφόμενον ποσόν μεταβάλλεται αναλόγως τής μεταβολῆς τής τιμῆς τοῦ δολλαρίου ή τοῦ ρεύματος έν σχέσει πρός τήν τιμήν κατά τόν χρόνον συνάφews τοῦ δανείου).

δ) Η ίδρυσις τοῦ Όργανισμοῦ Βιομηχανικῆς Αναπτύξεως (ΟΒΑ) (Ν.Δ. 4014/1959), όστις σκοπόν έχει τήν βιομηχανικήν ανάπτυξιν τής Χώρας και τήν εκμετάλλευσιν τοῦ όρυκτοῦ πλούτου, διά τής ιδρύσεως σχετικῶν εταιριῶν, διά συμμετοχῆς είς υπάρχούσας κλπ. Ο ΟΒΑ δύναται νά εκδίδη και άνωνωμα χρεώγραφα (όμολογίας) άσφαλίζων ταῦτα διά ρητρῶν, έγυῆσεων κ.λ π.

Τό κύριον όργανον τής νομισματικῆς, πιστωτικῆς και συναλλαγματικῆς πολιτικῆς τής Χώρας μετά τόν πόλεμον είναι ή Νομισματική Επιτροπή, συσταθεῖσα διά τής έλληνοβρετανικῆς συμφωνίας τοῦ 1946, καθ'ήν έχορηγήθη είς τήν Ελλάδα δάνειον εκ 10 εκ. λιρών διά τήν σταθεροποίησιν τοῦ νομίσματος. Δι' αποφάσεων τής Νομισματικῆς Επιτροπῆς καθορίζεται ό όγκος τής νομισματικῆς κυκλοφορίας, τά κριτήρια τῶν χρηματοδοτήσεων και βασικῶς ή όλη λειτουργία τῶν Τραπεζῶν. Τά συνήθη μέτρα τής πιστωτικῆς πολιτικῆς, ή πολιτική τοῦ προεξοφλητικοῦ τόκου και ή πολιτική τής ανοικτῆς αγοράς, χρησιμοποιοῦνται αλληλοδιαδόχως δι' αποφάσεων τής Νομισματικῆς Επιτροπῆς. Πάντως σημειοῦται τάσις πρός μεγαλύτεραν χειραφέτησιν τῶν Τραπεζῶν είς τήν χρηματοδότησιν τῶν επιχειρήσεων.

Η Νομισματική Επιτροπή τελειῦ υπό τήν προεδρίαν τοῦ Υπουργοῦ Συντονισμοῦ και έχει μέλη τούς οικονομικούς Υπουργούς (Οίκονομικῶν, Εμπορίου, Βιομηχανίας, Γεωργίας) και τόν Διοικητήν τής Τραπεζῆς τής Ελλάδος. Είς τό παρελθόν περιελάμβανε και δύο ξένους εμπειρογνώμονας μετά φήφου, ένα αμερικανόν και ένα βρετανόν, ελαμβάνοντο δέ αί αποφάσεις διά παμφηφίας. Συνεπῶς, εάν είς μόνον, έλλην ή ξένος, δέν συνεφάνει, δέν υπῆρχεν άποφασίς. Σήμερον αί άποφάσεις λαμβάνονται κατά πλειοψηφίαν. Η συμβολή τής

τῆς Ν.Ε. εἰς τὴν νομισματικὴν ἰσορροπίαν ὑπῆρξε σημαντικὴ.

Ἡ ἐπιτευχθεῖσα ἐξυγίανσις τῆς νομισματικῆς καταστάσεως φαίνεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι, ἐνῶ ἐντὸς τῆς ἐξαετίας 1954-1959 ὁ ὄγκος τῆς κυκλοφορίας τοῦ χαρτονομίσματος ὑπερεδιπλασιάσθη (1954 = 3888 ἐκατ., 1959 = 8983 ἐκατ.), αἱ τιμαὶ ἀνῆλθον μόνον κατὰ 15 % ἐντὸς τῆς ἰδίας περιόδου. Ὁσαύτως ἐνῶ μετὰξὺ 1959 καὶ 1962 (Ἰούνιος) ἡ κυκλοφορία ἠυξήθη κατὰ 29 % ὁ τιμῶριθμος ἀνῆλθεν ὑπὸ 100 εἰς 103,6.

VIII. ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Α. Γενικά

Τό Κράτος, διά νά ανταποκριθῆ εἰς τούς σκοπούς του, προβαίνει εἰς δαπάνας, τὰς ὁποίας καλύπτει μέ ἔσοδα, ἀντλούμενα ἐκ διαφόρων πηγῶν. Δι' δαπάναι καί τὰ ἔσοδα ἀναγράφονται εἰς πῶ δημοσιονομικόν πρόγραμμα τοῦ Κράτους, τόν κρατικόν προϋπολογισμόν, ὁ ὁποῖος ἀπεικονίζει, διά τῆς διαρθρώσεώς του, τήν ἀκολουθουμένην πολιτικὴν. Ἀνάλογον ζήτημα τίθεται καί διά τούς ἐν γένει Δημοσίους Ὄργανισμούς, ἔχοντας ἐπίσης δαπάνας, ἔσοδα καί προϋπολογισμόν.

1. Δι' κρατικά δαπάναι κατέχουν τήν πρώτην θέσιν εἰς τό δημοσιονομικόν πρόγραμμα, διότι δι' αὐτῶν τίθενται οἱ ἐπιδιωκόμενοι σκοποί, διά τούς ὁποίους πρέπει νά ἐξευρεθοῦν οἱ πόροι, οἱ ἀπαιτούμενοι διά τήν ἱκανοποίησίν των. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ διεύρυνσις τῶν ἱκανοποιητέων σκοπῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν δυνατοτήτων πορισμοῦ ἑσόδων, ἀλλ' αἱ βασικαί δαπάναι ἀποτελοῦν τήν ἀφετηρίαν τοῦ δημοσιονομικοῦ προγράμματος, εἰς τήν ὁποίαν προσαρμόζεται τό σκέλος τῶν ἑσόδων.

Δι' δαπάναι ἀκολουθοῦν συνεχῶς ἀνιοῦσαν πορείαν. Ὅχι μόνον τό ἀπόλυτον μέγεθος αὐτῶν αὐξάνεται, ἀλλά καί τό ποσοστόν των ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ὀλονέν ἀνέρχεται. Ἡ αὐξουσα πορεία τῶν δημοσίων δαπανῶν ὀφείλεται εἰς τήν επέκτασιν τῆς κρατικῆς δραστηριότητος, εἰς τήν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ καί δῆ τοῦ ἀστικοῦ, ὑπέρ τοῦ ὁποίου διατίθενται περισσότερα ἀναλογικῶς ποσά, καί εἰς τήν πρόοδον τῆς τεχνικῆς, ἡ ὁποία προκαλεῖ μεγαλυτέρας δαπάνας εἰς τούς διαφόρους κρατικούς τομεῖς (ἐνοπλοὶ δυνάμεις, ἐκπαίδευσις, δημοσία ὑγεία κ.λ. π.).

Δι' τῶν δαπανῶν του τό Κράτος ἐξυπηρετεῖ κοινωνικούς καί οἰκονομικούς σκοπούς τοῦ παρόντος ἢ καί τοῦ μέλλοντος (π.χ. ἐκπαίδευσις, ἐπενδύσεις) καί ἐπηρεάζει γενικώτερον τήν οἰκονομικὴν ζωὴν. Κατά τήν διενέργειαν ὅμως τῶν δαπανῶν δεόν νά καταβάλλεται μέριμνα, ὅπως τηροῦνται ὀρισμένοι ἀρχαί, ὡς: α) ἡ ἀρχή τῆς μεγίστης κοινωνικῆς ὠφελείας, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ, παραλλήλως πρὸς τήν εὐρυτέραν ἐξυπηρέτησιν τοῦ λαοῦ, τήν μὴ ἱκανοποίησιν ἀνάγκης μικροτέρας ἐπιτακτικότητος, ἐφόσον δέν ἐκαλύφθη προηγουμένως ἄλλη ἀνάγκη ἐπιτακτικώτερα (π.χ. πολυτελῆ δημοσία κτίρια μετὰ τήν ἐπ' ἀνδρῶσιν τῶν δημοσίων σχολῶν). β) ἡ ἀρχή τοῦ περιορισμοῦ

τῶν δαπανῶν εἰς τὰ πλαίσια, τὰ ὅποια δημιουργοῦν αἱ δυνατό-
τητες τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, καί γ) ἡ ἀρχὴ τοῦ συντονισμοῦ,
ἡ ὁποία ἐπιβάλλει τὸν ἑναρμονισμόν τῶν δαπανῶν πρὸς τὴν λαι-
πὴν δημοσιονομικὴν καὶ οἰκονομικὴν πολιτικὴν τοῦ Κράτους
(π.χ. κρατικαὶ προμήθειαι ἐκ τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς πρὸς ὑ-
ποστήριξιν τῆς βιομηχανικῆς πολιτικῆς).

2. Τὰ δημόσια ἔσοδα πηγάζουν κατὰ βάσιν ἐκ τῆς ἰδιωτι-
κῆς οἰκονομίας, τὴν ὅποιαν ἐπηρεάζουν κατὰ τὴν διάθεσίν των
ὡς δαπανῶν. Ὑφίσταται, δηλαδή, ἀμοιβαῖος ἐπηρεασμὸς μετα-
ξύ δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς οἰκονομίας. Αἱ πηγαὶ τῶν δημοσί-
ων ἐσόδων διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας: "Ἄλλα ἔσοδα πη-
γάζουν ἐκ τῆς ἀσκήσεως τοῦ κυριαρχικοῦ δικαιώματος τοῦ Κρά-
τους, ὡς συμβαίνει μὲ τὴν φορολογίαν καὶ τὰ ἀναγκαστικά δά-
νεια, καὶ ἄλλα ἔσοδα ἀντλοῦνται κατ' ἐφαρμογὴν τῶν κανόνων
τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας. Βίς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν π.χ.
ἔσοδα ἐκ τῆς κτηματικῆς περιουσίας τοῦ Κράτους ἢ ἐκ τῶν δη-
μοσίων ἐπιχειρήσεων - τὸ Κράτος ἐμφανίζεται ὡς ἴσον πρὸς
τὰ ἄτομα. Τὰ κυριώτερα δημόσια ἔσοδα, κατὰ τὴν σύγχρονον ἐ-
ποχὴν, εἶναι οἱ φόροι, τὰ δάνεια καὶ αἱ πρόσδοι ἐκ τῶν δη-
μοσίων ἐπιχειρήσεων.

α) Φόρος εἶναι ἀναγκαστικὴ εἰσφορά, τὴν ὅποιαν ἐπιβάλ-
λει τὸ Κράτος εἰς τοὺς ἰδιώτας πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν γενι-
κῶν σκοπῶν του. Ἐὰν ἡ εἰσφορά ἔχη συγκεκριμένον ἀντιστάθ-
μισμα (π.χ. δίδακτρα), ὁ φόρος λαμβάνει τὸ ὄνομα τέλους.

Ἡ σπουδαιότερα διάκρισις τῶν φόρων εἶναι εἰς ἀμέσους
ἐμμέσους καὶ φόρους ἐπὶ τῶν συναλλαγῶν. Ἄμεσοι φόροι
εἶναι οἱ φόροι ἐπὶ τῆς περιουσίας καὶ οἱ φόροι ἐπὶ τοῦ εἰ-
σοδήματος, χωρὶς νὰ συσχετίζωνται μὲ τὴν διάθεσίν των (π.χ.
φόρος μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν, φόρος εἰσοδήματος ἐξ οἰκοδομῶν).

Ἐμμεσοὶ φόροι εἶναι οἱ πλήττοντες τὸ δαπανώμενον εἰσόδη-
μα, ὡς εἶναι οἱ δασμοί, οἱ φόροι καταναλώσεως καὶ οἱ φόροι
δημοσίων θεαμάτων. Φόροι ἐπὶ τῶν συναλλαγῶν, εἶναι οἱ ἐπι-
βαλλόμενοι ἐπὶ διαφόρων ἐγγράφων, διὰ τῶν ὁποίων συνάπτον-
ται συναλλαγαί, ὡς συμβαίνει μὲ τὸν φόρον μεταβιβάσεως ἀκι-
νήτων καὶ τὸν φόρον χαρτοσήμου.

Οἱ ἄμεσοι φόροι ἔχουν ἀντίστροφα πλεονεκτήματα καὶ μει-
ονεκτήματα ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἐμμέσους. Οἱ πρῶτοι εἶναι
δικαιότεροι, καθόσον πλήττουν τοὺς ἔχοντας εἰσόδημα, ἀλλὰ
δημιουργοῦν δυσαρέσκειαν λόγῳ τῆς κατ' εὐθείαν ἀφαιρέσεως
εἰσοδήματος, ἐνῶ οἱ τελευταῖοι εἶναι πλέον ἀνεκτοί, καθ' ὅ-
σον εἰσπράττονται σὺν τῇ καταβολῇ τῆς τιμῆς τῶν ἀγαθῶν,
πλήττουν ὅμως τὰς εὐρείας μάζας τοῦ κοινοῦ, αἱ ὁποῖαι δα-

ν συνήθως τό σύνολον τοῦ εἰσοδήματός των, καί κατά τοῦτο εἶναι ἄδικοι.

Βασικά ὄρχαί τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς εἶναι ἡ ἀρχή τῆς καθολικότητος καί ἡ ἀρχή τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης. Ἡ ἀρχή τῆς καθολικότητος ἀποβλέπει εἰς τήν ἐπέκτασιν τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως εἰς ὅλον τόν πληθυσμόν, ὥστε νά συνεισφέρουν πάντες εἰς τās δημοσίας δαπάνας καί νά συναίσθάνωνται τήν σημασίαν των. Ἡ ἀρχή τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης ἀποσκοπεῖ εἰς τήν μεγαλυτέραν ἐπιβαρύνσιν τῶν ἐχόντων φοροδοτικὴν ἱκανότητα, ἐν συνδυασμῷ πρός ἐλάφρυνσιν τῶν ἀσθενεστέρων. Ἡ ἐφαρμογή τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐκδηλοῦται μέ τήν συνεχῆ αὐξήσιν τῆς ἀναλογίας τῶν ἀμέσων φόρων ἔναντι τῶν ἐμμέσων, μέ τήν ἀπαλλαγὴν τῶν κατωτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων ἐκ τῶν ἀμέσων φόρων, μέ τήν χαμηλὴν φορολογικὴν ἐπιβαρύνσιν τῶν εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης κλπ. Ἀκόμη καί ἐντός τῆς κατηγορίας τῶν καταβαλλόντων ἀμέσους φόρους, ἡ ἀρχή αὐτῆ ἰσχύει διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς προοδευτικῆς φορολογίας (ἠϋξημένος συντελεστής ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων εἰσοδημάτων) ἀντί τῆς ἀναλογικῆς φορολογίας (ὁ αὐτός συντελεστής ἀνεξάρτητως ὕψους εἰσοδήματος).

Οἱ ἄμεσοι φόροι ἔχουν μεγαλυτέραν ἀπόδοσιν εἰς τās προηγμένας οἰκονομικῶς χώρας, εἰς τās ὁποίας ὑπάρχει ἀφ' ἐνός ευρεῖα φορολογήσιμος ὕλη καί ὑφίστανται ἀφ' ἑτέρου αἱ λοιπαὶ προϋποθέσεις, ὡς ἡ φορολογικὴ συνείδησις τῶν πολιτῶν καί ἡ ὀργάνωσις τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν. Αἱ συνθηκαιαῦται ἐλλεῖπουν εἰς τās καθυστερημένας χώρας, τῶν ὁποίων τὰ εἰσοδα στηρίζονται διὰ τοῦτο εἰς τοὺς ἐμμέσους φόρους πρωτίστως.

Τό Κράτος, φορολογοῦν τοὺς πολίτας, ἄλλοτε μὲν ἀποβλέπει καί εἰς ὀριστικὴν αὐτῶν ἐπιβαρύνσιν, ἄλλοτε δέ εἰς τήν μετακύλισιν τοῦ βάρους εἰς τρίτους. Εἰς τοὺς ἐμμέσους φόρους, κατὰ κανόνα, τό Κράτος, ἐπιβαρύνον τόν καταβάλλοντα τόν φόρον, ἐπιθυμεῖ ὅπως μετακυλίσῃ οὗτος τό βᾶρος εἰς ἄλλα ἄτομα (ὡς τόν δασμόν εἰς τοὺς ἀγοραστὰς τοῦ εἴδους). Εἰς τήν περίπτωσιν ταύτην ὀμιλοῦμεν περί νομίμου ἢ ἠθελημένης ἐπιπτώσεως τοῦ φόρου. Εἰς τοὺς ἀμέσους φόρους, ἀντιθέτως, ἡ ἐπίπτωσις ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν εἰδικωτέρων συνθηκῶν. Εἰς τόν φόρον κληρονομίας, αὕτη εἶναι ἐντελῶς ἀπίθανος. Εἰς τόν φόρον εἰσοδήματος ἐξ οἰκοδομῶν εἶναι πιθανή ἡ τελικὴ ἐπιβαρύνσις τοῦ μισθωτοῦ, ἐντός βεβαίως ἐάν ὑπάρχῃ ὑπερπροσφορά κατοικιῶν.

Ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ ἔχει διαφόρους ἐπιδιώξεις, σήμε-

ρον περισσοτέρας ἢ ἄλλοτε. Κατά τόν 18ον καί τό πλεῖστον τοῦ 19ου αἰῶνος, οἱ φόροι εἶχον σκοπόν ταμιευτικόν, ἤτοι ἀπέβλεπον εἰς τήν ἐνίσχυσιν τοῦ Δημοσίου Ταμείου, διὰ νά καλύψῃ τὰς δαπάνας τοῦ περιωρισμένου κύκλου δράσεως αὐτοῦ. Κατά τό τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος, προσετέθη εἰς τόν ταμιευτικόν ὁ κοινωνικοπολιτικός σκοπός, ἐκδηλούμενος μέ τήν ἀνακατανομήν τοῦ εἰσοδήματος πρός ἀμβλυνσιν τῶν διαφορῶν μεταξύ τῶν κοινωνικῶν κατηγοριῶν (βαρύτερα φορολογία πλουσίων) καί τήν ἐνέργειαν δαπανῶν διὰ σκοπούς κοινωνικῆς πολιτικῆς (κοινωνική ἀσφάλις, περίθαλψις ἀνέργων κλπ.). Κατά τήν σύγχρονον ἐποχήν, ἡ φορολογία εἶχει καί ἄλλην λειτουργίαν, τήν κοινωνικοοικονομικήν, πρός εὐμενῆ ἐπηρεασμόν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας διᾶ μέσου εἰσπράξεως ἐσόδων προοριζομένων διὰ δημοσίας ἐπενδύσεις, δι' ἐξασφάλισιν πλήρους ἀπασχολήσεως κ.λ.π.

β) Τά δημόσια δάνεια διακρίνονται εἰς ἐκούσια καί ἀναγκαστικά, εἰς ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά. Τό κριτήριον τῆς πρώτης διακρίσεως εἶναι ἡ συγκατάθεσις ἢ μή τοῦ δανείζοντος, τῆς δέ δευτέρας ὁ τόπος - ἡμεδαπή ἢ ἀλλοδαπή - ἐξ οὗ προέρχεται τό δανειζόμενον ποσόν. Τά ἐξωτερικά δημόσια δάνεια, πλήν τῆς βελτιώσεως τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, ἐνισχύουν καί τήν συναλλαγματικήν θέσιν τῆς Χώρας. Δημιουργοῦν ὁμῶς περαιτέρω ὑποχρεώσεις αὐτῆς εἰς συνάλλαγμα μέ σοβαροῦς ἀντικτύπους εἰς περιόδους δυσχερεῖς.

Ἄλλη διάκρισις εἶναι εἰς μακροπρόθεσμα δάνεια, τά ὁποῖα ἐξοφλοῦνται τοκοχρεωλυτικῶς καί εἰς βραχυπρόθεσμα, τά ὁποῖα συνήθως συνάπτονται διὰ τῶν ἐντόκων γραμματίων τοῦ δημοσίου.

Ἡ μή ἐξόφλησις τοῦ δανείου κατά τήν λήξιν, του ὡς καί ἡ ἀναστολή τῆς κανονικῆς ἐξυπηρετήσεώς του (καταβολή τοῦ τοκοχρεωλυσίου), χαρακτηρίζεται ὡς πτώχευσις. Αὕτη δύναται νά ἐμφανισθῇ καί ὡς συγκεκαλυμμένη, ὡς συμβαίνει, ὅταν ἐπιχειρηθῇ ἡ ἀπόσβεσις ἢ ἡ ἐξυπηρετήσις τοῦ δανείου διὰ πληθωρικοῦ χαρτονομίσματος.

γ) Αἱ δημόσιαι ἐπιχειρήσεις λαμβάνουν ὀλονέν μεγαλυτέραν ἔκτασιν καί προσπορίζουν ἔσοδα ἀξιόλογα ὄχι μόνον εἰς τὰ σύγχρονα Κράτη ἀλλά καί εἰς τοὺς Δήμους.

Οἱ σκοποὶ τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων εἶναι κυρίως ἐθνικοοικονομικοί, κοινωνικοί καί δημοσιονομικοί. Ἐθνικοοικονομικήν ὑπηρεσίαν προσφέρει ἡ δημοσία ἐπιχείρησις ὅταν καλύπτῃ τὸ μῆκος μεγάλης οἰκονομικῆς σημασίας, τὸν ὅποῖον τὰ ἄτομα ἀδυνατοῦν ἢ ἀδιαφοροῦν νά καλύψουν (π.χ. ἐξηλεκτρισμός).

Κοινωνικήν ὑπηρεσίαν παρέχει ἡ δημοσία ἐπιχειρήσεις, ὅταν ἀπαλλάσῃ τὴν μᾶζαν τοῦ εὐρυτέρου κοινοῦ ἀπὸ τὴν κερδοσκοπίαν τῶν ἰδιωτῶν εἰς τομεῖς, ὡς ἡ παιδεία, τὰ ταχυδρομεῖα, τὸ ὕδωρ, ὁ ἠλεκτρισμός, αἱ ἐσωτερικαὶ μεταφοραὶ κλπ. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, συχνὰ τὸ ἀντιστάθμισμα τῆς δημοσίας παροχῆς εἶναι μικρότερον τοῦ κόστους, διὰ λόγους ἐξυπηρετήσεως τοῦ κοινοῦ. Δημοσιονομικὴν σκοπιμότητα τέλος, ἐξυπηρετεῖ ἡ δημοσία ἐπιχειρήσεις, ὅταν ἀποσκοπῆται ἡ αὐξησης τῶν δημοσίων ἐσόδων, ὁπότε βεβαίως ἡ ὀριζομένη ἀντιπαροχὴ ἐκ μέρους τῆς καταναλώσεως πρέπει νὰ ὑπερκαλύπτῃ τὸ κόστος. Ἀνάλογόν τι ἐπιζητεῖται διὰ τῶν φορολογικῶν μονοπωλίων (π.χ. ἀλατος, πυρελίων). Αἱ δημόσιαι ἐπιχειρήσεις ἄλλοτε ἐλάμβανον συνήθως τὴν μορφήν κοινῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἢ νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου. Τὰ μειονεκτήματα ὁμως τὰ ὅποια ἦσαν συμφυῆ μετὰ τὰς τοιαύτας μορφάς - ἐλλειψίς κινήτρου καὶ ἀμβλυνσίς τῆς ευθύνης τῶν ἰθυνόντων καὶ τῶν στελεχῶν, ἐπεμβάσεις τῆς πολιτικῆς, χαριστικά παροχαί, γραφειοκρατία κλπ. - ὠδήγησαν εἰς νέους τύπους καὶ συνδυασμούς, ὡς εἶναι τὸ νομικόν πρόσωπον ἰδιωτικοῦ δικαίου (ὡς ἀνώνυμος ἐταιρία), ἡ μικτὴ ἐπιχείρησις, ὅπου συνδυάζεται τὸ δημόσιον συμφέρον μετὰ τὸ ἰδιωτικόν (π.χ. μικτὴ σύνθεσις κερφαλίων) καὶ ἡ παραχωρηθεῖσα δημοσία ὑπηρεσία, κατὰ τὴν ὁποίαν ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις ἀναλαμβάνει τὴν διαχείρισιν δημοσίου ἔργου ὑπὸ ὄρους συνομολογουμένου ἐν τῇ συναπτομένῃ συμβάσει. Διὰ τῶν νέων τούτων τύπων ἀποφεύγονται ἢ ἀμβλύνονται τὰ μειονεκτήματα.

Κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν, ἡ τάσις πρὸς τὴν δημοσίαν ἐπιχείρησιν εἶναι μεγάλη, ἐκδηλουμένη διὰ τῆς συγκροτήσεως ἐπιχειρήσεων τοῦ Κράτους ἢ τῶν Δήμων εἰς νέους τομεῖς ἢ διὰ τῆς ἐθνικοποιήσεως ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων κρινομένων ὡς γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος. Ἐθνικοποιήσεις μεταπολεμικῶς ἐνήργησαν, πλὴν τῶν Χωρῶν τοῦ Ἀνατολικοῦ Συνασπισμοῦ, καὶ Δυτικῶν Χωρῶν, ὡς ἡ Γαλλία καὶ τὸ Ἠνωμένον Βασίλειον.

3. Ὁ Προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους ἀποτελεῖ τὸ σχέδιον οἰκονομικῆς δραστηριότητος τοῦ Κράτους διὰ τὴν ἀμέσως προσεχῆ - ἐτησίαν συνήθως περίοδον, εἰς τὸν προϋπολογισμόν ἀντιπαρατίθενται τὰ ἔσοδα πρὸς τὰς δαπάνας καὶ ἐπιζητεῖται, κατὰ κανόνα, ἡ ἐξίσωσίς των. Ὅταν τοῦτο πραγματοποιῆται, ὁ προϋπολογισμὸς θεωρεῖται ἰσοσκελισμένος.

Πλὴν τῆς κλασικῆς ταύτης ἐννοίας τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὑπάρχει καὶ νεωτέρα, ὁ ἐθνικὸς προϋπολογισμὸς, ὅστις περιλαμβάνει τὰ πάσης φύσεως εἰσοδήματα καὶ δαπάνας μιᾶς οἰκονομίας (δημόσια καὶ ἰδιωτικά). Ἡ ὅλη θεώρησις ἐπιτρέπει

τὴν διαπίστωσιν τῶν κενῶν, τὰ ὅποια ἀφίνει ἡ ἰδιωτικὴ κατανάλωσις καὶ αἱ ἰδιωτικαὶ ἐπενδύσεις, καὶ τὴν ἀντίστοιχον ἐπέκτασιν τῶν δημοσίων δαπανῶν. Ἡ κατάρτισις ἐθνικοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπασχολεῖ τὰς προηγμένας χώρας, καὶ γενικώτερον τὰς προγραμματιζούσας τὴν οἰκονομικὴν των ἀνάπτυξιν.

Κατὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ τηροῦνται ὠρισμένοι ἄρχαί, τὰς ὁποίας ὑποδεικνύει ἡ ἐπιστήμη. Τοιαῦτα εἶναι:

α) Ἡ ἀρχὴ τῆς δημοσιότητος, ἐπιτυγχανομένη διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῆς δημοσίας συζητήσεως του εἰς τὴν Βουλὴν.

β) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνότητος, καθ' ἣν ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ Κράτους παρατίθενται εἰς μίαν κατάστασιν, ἵνα δίδεται πλήρης εἰκὼν τῆς θέσεως τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν (παρέκλισις εἶναι οἱ εἰδικοὶ προϋπολογισμοί).

γ) Ἡ ἀρχὴ τῆς εἰδικεύσεως, ἣτις ἀπαιτεῖ σαφῆ προσδιορισμὸν ἐκάστου κοινδουλίου δαπάνης πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἐκάστου συγκεκριμένου σκοποῦ.

δ) Ἡ ἀρχὴ τῆς περιοδικότητος, καθ' ἣν ὁ προϋπολογισμὸς ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐκάστοτε προσεχῆ δωδεκάμηνον περίοδον, τὸ καλούμενον οἰκονομικὸν ἔτος.

ε) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσοσκελίσεως, καθ' ἣν τὰ ἔσοδα δέον νὰ καλύπτουν κατὰ τὸ δυνατόν ἀκριβῶς τὰς δαπάνας. Παρέκλισις τῆς ἀρχικῆς ταύτης εἰσάγει ἡ θεωρία τοῦ κρατικοῦ ἐλλείμματος, ἣτις ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν κρατικῆς δραστηριότητος καὶ τὴν πλήρη ἀπασχόλησιν τοῦ πληθυσμοῦ διὰ δαπανῶν πέραν τῶν καλυπτομένων ὑπὸ τῶν τακτικῶν ἐσόδων, ἐξυπηρετηθησομένων διὰ δανείων, νέου χρήματος κλπ.

Τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀκολουθεῖ ἡ σύνταξις τοῦ ἀπολογισμοῦ ὅπου ἀναγράφονται τὰ πραγματοποιηθέντα ἔσοδα καὶ ἔσοδα τοῦ Κράτους κατὰ τὴν λήξαν οἰκονομικὴν χρῆσιν.

Β. Τὰ δημοσια οἰκονομικὰ τῆς
Ἑλλάδος.

Ἐνταῦθα θά ἀσχοληθῶμεν συντόμως μέ τὴν ἰσχύουσαν φορολογίαν καὶ μέ τὰς γενικὰς γραμμάς τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς, ὡς αὕτη προκύπτει ἐκ τῶν προϋπολογισμῶν τῶν τελευταίων ἐτῶν.

1. Φ ό ρ ο ι

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ φόροι ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος, ἐπὶ τῆς περιουσίας, ἐπὶ τῶν συναλλαγῶν καὶ ἐπὶ τῆς καταναλώσεως.

α) Ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος εἰσῆχθη ἐν Ἑλλάδι διὰ τοῦ νόμου 1640/1919 περί φορολογίας τῶν καθαρῶν προσόδων. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ἐφορολογεῖτο κεχωρισμένως τὸ εἰσόδημα ἐκάστης πηγῆς, συνήθως δι' ἀναλογικοῦ συντελεστοῦ. Οἱ ἔχοντες ὅμως ἀξιόλογόν πως εἰσόδημα ἐπλήττοντο καὶ διὰ τοῦ συνθετικοῦ - συμπληρωματικοῦ φόρου, ὅστις ἦτο προοδευτικός. Ἡ φορολογία καθαρῶν προσόδων εἶχε τὸ πλεονέκτημα τῆς δυνατότητος διαφορισμοῦ τοῦ φορολογικοῦ συντελεστοῦ ἀναλόγως τῆς πηγῆς προελεύσεως τοῦ εἰσοδήματος, ὥστε νά βαρύνεται π.χ. ἐλαφρότερον τὸ ἐξ ἐργασίας εἰσόδημα. Τὰ μειονεκτήματα τῆς ὅμως ἦσαν σοβαρώτερα: δέν ἐφηρμόζετο ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως (πλὴν ἐπὶ τοῦ συνθετικοῦ), ἕκαστος δέ φορολογούμενος ὑπέβαλλε τόσας δηλώσεις ὅσας αἱ πηγαὶ τῶν εἰσοδημάτων του, μέ συνέπειαν τὴν μεγάλην ἀπασχόλησιν αὐτοῦ καὶ τῶν κριστικῶν ὑπηρεσιῶν.

Τὸ σύστημα τοῦ νόμου 1640 μετέβαλε ριζικῶς τὸ Ν.Δ. 3323/1955, διὰ τοῦ ὁποῦ εἰσῆχθη ὁ ἐνιαῖος φόρος, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν μειονεκτημάτων τῆς προτέρας νομοθεσίας καὶ πρὸς δικαιότεραν κατανομήν τοῦ φορολογικοῦ βάρους. Ἀντικείμενον τοῦ φόρου εἶναι τὸ καθ' ἕκαστον οἰκονομικόν ἔτος ἀποκτώμενον συνολικόν καθαρὸν εἰσόδημα, ἀνευ διακρίσεως πηγῶν ἢ τύπου προελεύσεως προκειμένου περί προσώπων ἐχόντων τὴν κατοικίαν των ἐν Ἑλλάδι. Τὸ εἰσόδημα κατανέμεται εἰς κλιμάκια καὶ δι' ἕκαστον κλιμάκιον ἰσχύει ἴδιος συντελεστής (κλιμακωτὴ προοδευτικὴ φορολογία μέ συντελεστὰς ἀπὸ 4 %-60 %). Τὰ ἐκ κεφαλαίου εἰσοδήματα ὑφίστανται πρόσθετον ἐπιβάρυνσιν ἐκ 3 %.

Ἐπιπλέον εἰς φορολογικὴν δὴλωσιν εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας διὰ τὸ σύνολον τῶν εἰσοδημάτων αὐτοῦ καὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, ἵνα μὴ διασπᾶται τὸ οἰκογενειακὸν εἰσόδημα καὶ καταστρατηγῆται ἡ προοδευτικότης. Εἰσῆχθη ὅμως ἐξαίρεσις δι' ὠριμένον ποσὸν εἰσοδήματος τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων, τὸ ὁποῖον φορολογεῖται χωριστά.

Ἀπαλλάσσονται τοῦ ἐνιαίου φόρου: α) τὸ ἐλάχιστον ὄριον συντηρήσεως 12.000 καὶ ἀνά 4000 δι' ἕκαστον πρόσωπον βαρῦνον τὸν φορολογούμενον), β) ἡ βασιλικὴ χορηγία, ἡ βουλευτικὴ ἀποζημίωσις, αἱ συντάξεις καὶ τὰ βοηθήματα τῶν ἀναπήρων καὶ θυμάτων πολέμου κλπ. γ) οἱ τόκοι καταθέσεων εἰς τὰ

ταμειυτήρια καὶ Τραπεζας, τὰ εἰσοδήματα ἐκ πλοίων καὶ οἱ τόκοι ἐνυποθήκων δανείων ἐπὶ ἐλληνικῶν πλοίων, ἐφύσον οἱ δανεισταὶ κατοικοῦν εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν κλπ.

Ὁ νόμος καθώριζε τὰς πηγὰς προελεύσεως τῶν εἰσοδημάτων ὡς εἰρησ: 1) ἐξ οἰκοδομῶν, 2) ἐξ ἐκμισθώσεως γαιῶν, 3) ἐκ κινήτων ἀξιῶν (μερισμάτων, τόκων κλπ.) 4) ἐκ κερδῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων, 5) γεωργικῶν ἐπιχειρήσεων, 6) ἐξ ἀμοιβῶν μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν καὶ 7) ἐξ ἀμοιβῶν ἐλευθέρων επαγγελμάτων. Οἱ ἐλεύθεροι ἐπαγγελματῆται ὑπεχρεώθησαν νὰ τηροῦν εἰδικὰ βιβλία

Πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ὄργανισμοῦ Γεωργικῶν Ἀσφαλίσεων τὸ εἰσόδημα πλήττεται μὲ πρόσθετον ποσοστόν.

Ὅταν ἐκ μιᾶς πηγῆς προκύπτῃ καθαρὸν εἰσόδημα, ἐξ ἄλλης δὲ ζημία, ὁ φορολογούμενος δικαιοῦται νὰ κάμῃ συμψηφισμόν, δηλαδή νὰ μειώσῃ τὸ εἰσόδημα τῆς θετικῆς πηγῆς κατὰ τὸ ποσόν τῆς ζημίας ἐκ τῆς ἐτέρας. Εἰς περίπτωσιν μὴ δηλώσεως ἢ ἀποκρύψεως εἰσοδήματος, ὁ νόμος καθιέρωσε τὸν καθορισμὸν εἰσοδήματος βάσει τεκμηρίων καὶ δὴ τῶν δαπανῶν διαβιώσεως. Διὰ τὴν ἐξασφάλισιν καὶ ἔγκαιρον εἰσπραξίαν τοῦ φόρου εἰσοδήματος ὠριαμένων πηγῶν (ἐκ κινήτων ἀξιῶν καὶ ἐκ μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν κυρίως) ὁ νόμος ὠρισε τὴν παρακράτησιν τοῦτου εἰς τὴν πηγὴν. Ἐπίσης καθιερώθη ἡ προκαταβολὴ μέρους τοῦ ἀναλογοῦντος φόρου ἐπὶ τοῦ προβλεπομένου εἰσοδήματος ἐξ οἰκοδομῶν κλπ. Ἡ φορολογικὴ δήλωσις ὑποβάλλεται τὸν Ἰανουάριον ἐκάστου ἔτους, ἐλέγχεται κατὰ Φεβρουάριον, καὶ ὁ ἀναλογῶν φόρος καταβάλλεται εἰς δέκα ἴσας δόσεις.

Ὡς πρὸς τὰ εἰσόδηματα τῶν νομικῶν προσώπων, ἴσχυσε μέχρι τοῦ 1958 ὁ νόμος 1640/1919 περί καθαρῶν προσόδων. Διὰ τοῦ Ν.Δ. 3843 τοῦ 1958 ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰ νομικά πρόσωπα ἡ ἐνιαία φορολογία διὰ τὸ σύνολον τῶν ἐκ πάσης πηγῆς εἰσοδημάτων, ἡ ὁποία καὶ ἐφαρμόζεται ἀπὸ τοῦ 1959.

Εἰδικὴ μεταχείρισις γίνεται ὡς πρὸς πλοῖα καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις τύπου. Τὸ εἰσόδημα ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως πλοίων ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς ἐνιαίας φορολογίας. Ἡ ἀπαλλαγὴ ἐδόθη πρὸς προσέλκυσιν τῶν πλοίων ἐλληνικῆς ἰδιοκτησίας πρὸς τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν. Ὁ ἰσχύων φόρος βάσει τοῦ νόμου 1880/1951 εἶναι πραγματικὸς (φορολογεῖται τὸ πλοῖον καὶ ὄχι ὁ πλοιοκτήτης) ἐπὶ τοῦ ἀκαθάριστου εἰσοδήματος. Τὰ πλοῖα πρὸς τοῦτο κατατάσσονται εἰς τρεῖς κατηγορίας, οἱ δὲ φορολογικαὶ ἀπαλλαγῆς εἶναι μᾶλλον ἥπιοι. Εἰδικὰ φορολογικὰ ἀπαλλαγὰ προβλέπονται προκειμένου περὶ νέων πλοίων (νεοτευνκτων καὶ ἡλικίας μέχρι δύο ἐτῶν). Τὰ πλοῖα ταῦτα, ὡς καὶ τὰ ἐπιπὶ τῆ βάσει τοῦ Ν.Δ. 2687/1953 περί εἰσαγωγῆς κεφαλαίων

ἔξωτερικοῦ τιθέμενα ὑπὸ ἑλληνικὴν σημαίαν, ἀπαλλάσσονται παντός φόρου ἐπὶ μίαν τριετίαν.

Αἱ ἐπιχειρήσεις ἐκδόσεως ἡμερησίων καὶ περιοδικῶν καταβάλλουν εἰδικόν φόρον κατ' ἀποκοπὴν, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κυκλοφορούντων φύλλων. Καὶ ἐνταῦθα ὁ φόρος εἶναι πραγματικὸς καὶ ἀνεξάρτητος κέρδους ἢ ζημίας.

β) Οἱ φόροι ἐπὶ τῆς περιουσίας ἐπιβάλλονται λόγῳ κατοχῆς, μεταβιβάσεως ἢ προσουξήσεως τῆς ἀξίας τῆς περιουσίας. Ὁ τακτικὸς φόρος ἐπὶ τῆς περιουσίας δέν ἰσχύει ἐν Ἑλλάδι. Ὑφίστανται ὅμως εἰδικοὶ φόροι ἐπὶ τῆς περιουσίας, ἐπιβαλλόμενοι ὅταν λάβουν χώραν ὀρισμένα γεγονότα καὶ δὴ μεταβίβασις ἐκ χαριστικῆς αἰτίας, δηλαδή λόγῳ κληρονομίας, δωρεᾶς, ἢ προικὸς καὶ κερδῶν ἐκ λαχείων. Ὁ φόρος μεταβιβάσεως ἀκινήτων ἐκ μὴ χαριστικῆς αἰτίας (π.χ. ἀγοραπωλησία) κατατάσσεται εἰς τοὺς φόρους ἐπὶ τῶν συναλλαγῶν.

1) Ὁ φόρος κληρονομιῶν διέπεται κατὰ βάσιν ὑπὸ τοῦ νόμου 1641/1919, εἰσαχθέντος ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς γενομένης γενικωτέρας φορολογικῆς μεταρρυθμίσεως. Καθιερώθησαν ἀπαλλαγαί τινες ἀπὸ τοῦ φόρου τούτου, αἱ ὁποῖαι ἀρχικῶς ἦσαν μόνον προσωπικαί, ὑπὲρ ὀρισμένων δηλαδή προσώπων (Βασιλικῆς Οἰκογενείας, Δημοσίου, Δήμων, Κοινοτήτων, Ἰδρυμάτων). Διὰ τοῦ Ν.Δ. 3842/58 ἐθεσπίσθη καὶ μία πραγματικὴ ἀπαλλαγὴ, ἐπὶ τῶν γεωργικῶν περιουσιῶν.

2) Ὁ φόρος δωρεῶν διέπει, πλὴν τῶν νομοτύπως συναρθεῖσάντων συμβάσεων δωρεῶν, καὶ ἄλλας πράξεις, ὡς τὴν παραχώρησιν πραγμάτων ἀνευ ἀνταλλάγματος, διὰ τὰς ὁποίας δέν κηρτίσθη ἔγγραφον, τὴν μεταβίβασιν περιουσίας μεταξὺ στενῶν συγγενῶν ὑπὸ τὸν ὄρον διατροφῆς τοῦ δίδοντος καὶ τὴν καταβαλλομένην ἀσφάλειαν λόγῳ θανάτου τοῦ ἀσφαλισθέντος.

Ὁ φόρος κληρονομιῶν καὶ ὁ φόρος δωρεῶν ὑπολογίζονται ἀναλόγως τῆς ἀξίας τῆς μεταβιβαζομένης περιουσίας καὶ τοῦ βαθμοῦ συγγενείας μεταξὺ δίδοντος καὶ λαμβάνοντος. Τὰ ἀφορολόγητα ποσά, τὰ κλιμάκια, οἱ συντελεσταί, αἱ ἀπαλλαγαί εἶναι τὰ αὐτὰ εἰς ἀμφοτέρους τοὺς φόρους.

3) Ὁ φόρος προικῶν ἐπιβάλλεται ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τῶν νομοτύπως (διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἔγγραφου) συνομολογουμένων προικῶν. Ἄλλως, ἡ παραχώρησις θεωρεῖται δωρεᾶ καὶ φορολογεῖται ὡς τοιαύτη. Τὸ ἀφορολόγητον ποσοστὸν εἶναι μεγαλύτερον ἢ ἐπὶ κληρονομιῶν καὶ δωρεῶν, οἱ δέ φορολογικοὶ συντελεσταί μειωμένοι εἰς τὸ ἥμισυ. Αἱ φορολογικαὶ ἀπαλλαγαί ὅμως εἶναι ἅλιαν περιωρισμένα ἰσχύουσαι μόνον ἐπὶ

προϊκῶν συνιστωμένων ὑπὸ ἰδρυμάτων καὶ σωματείων, ὑπὲρ ἀπόρων γυναικῶν καὶ θυμάτων πολέμου.

4) Ὁ φόρος κερδῶν ἐκ λαχείων πλήττει τὸ κέρδος, τὸ ὁποῖον πραγματοποιεῖται ἐκ λαχείων καὶ λαχειοφόρων ὁμολογιῶν, ἐκ κληρώσεων ἐνεργουμένων μόνον ἐν Ἑλλάδι. Ὁ φορολογικὸς συντελεστής εἶναι ἀναλογικὸς (20 % ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ κέρδους). Ἀπαλλάσσονται οἱ δημόσιοι Ὄργανισμοὶ καὶ τὰ κέρδη τοῦ ἐθνικοῦ λαχείου, τοῦ λαϊκοῦ λαχείου καὶ τοῦ λαχείου συντακτῶν τῶν Ἀθηναϊκῶν ἡμερησίων.

5) Οἱ φόροι ἐπὶ τῶν συναλλαγῶν εἶναι δύο κυρίως: Ὁ φόρος μεταβιβάσεως ἀκινήτων καὶ ὁ φόρος χαρτοσήμου.

α) Ὁ φόρος μεταβιβάσεως εἰσῆχθη ἀρχικῶς ὑπὸ μορφήν φορολογίας τῆς αὐτομάτου ὑπερτιμήσεως τῶν ἀκινήτων (νόμος 1642/1919). Λόγω τῶν δυσχερειῶν ἐξευρέσεως τοῦ πραγματικοῦ ὑπερτιμήματος, ἦται τῆς διαφορᾶς τῆς ἀξίας μεταξὺ χρόνου κτήσεως καὶ χρόνου μεταβιβάσεως, ἡ φορολογία αὕτη ἀντικατεστάθη διὰ φόρου μεταβιβάσεως ἀκινήτου (νομοθεσία 1929 καὶ 1950). Ὁ φόρος οὗτος εἶναι ἀναλογικὸς (11 % εἰς τὰς πόλεις) καὶ ἰσχύει δι' ὅλην τὴν ἀξίαν καὶ ὄχι μόνον διὰ τὸ ὑπερτιμημα. Φορολογητέα ἀξία εἶναι ἡ ἀγοραία. Εἰς περίπτωσιν δηλώσεως χαμηλοτέρας ἀξίας, εὐθύνεται διὰ τὴν διαφορὰν ὁ ἀγοραστής. Αἱ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τοῦ φόρου τούτου εἶναι ἐλάχισται (πρόσφυγες, συνεταιρισμοί, ἀναγκαστικαὶ ἀπαλοτριώσεις, δημόσιοι ὀργανισμοί, ἰδρύματα κοινωφελῆ κλπ).

β) Ὁ φόρος χαρτοσήμου ἐπιβάλλεται ἐπὶ ὠρισμένων ἐγγράφων συνεπαγομένου ἐννομον ἀποτελέσματος. Διὰ λόγους ἱστορικοῦς ἐπεκράτησε νὰ καλῆται τέλος χαρτοσήμου. Τὰ τέλη χαρτοσήμου διακρίνονται εἰς ἀναλογικά (ἐπὶ τῆς περιεχομένης ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἀξίας) καὶ εἰς πάγια (σταθερὸν ποσὸν ἀσχετῶς ἀξίας). Τὰ ἀναλογικά τέλη χαρτοσήμου ποικίλλουν κατὰ κατηγορίας).

γ) Φόροι καταναλώσεως. Οἱ κυριώτεροι τούτων εἶναι: α) ὁ φόρος κύκλου ἐργασιῶν, ἐπιβαρύνων τὴν ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς εἰσαγωγῆς των ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ κατὰ τὴν πώλησίν των, β) ὁ φόρος καπνοῦ, πλήττων ἀφ' ἑνὸς τὴν ἀξίαν τοῦ πωλουμένου καπνοῦ εἰς φύλλα ὑπὸ τοῦ παραγωγῶ πρὸς τὸν καπνέμπορον καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν κατανάλωσιν τοῦ καπνοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ Κράτος ὀρίζει τὴν τιμὴν λιανικῆς πωλήσεως, γ) ὁ φόρος οἴνοπνεύματος, ἐπιβαλλόμενος τόσον ἐπὶ τοῦ παραγομένου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ εἰσαγομένου ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ οἴνοπνεύματος, δ) ἡ φορολογία αὐτοκινήτων, ἀναφερομένη εἰς τὰ κυκλοφοροῦντα αὐτοκίνητα, διακρινό-

μενα εἰς κατηγορίας, ε) ἡ φορολογία δημοσίων θεαμάτων, εἰς ἣν ὑποβάλλονται τὰ πάσης φύσεως θεάματα, χοροί, ἀγῶνες, παίγνια, παιδιαί, στ) ἡ φορολογία κέντρων διασκεδάσεως καὶ κέντρων πολυτελείας καὶ ζ) ὁ φόρος ἐπὶ τῶν εἰδῶν πολυτελείας παραγομένων ἢ διασκευαζομένων εἰς τὸ ἔσωτερικόν (οἶνο-πνευματώδη ποτά, ἀρώματα, καλλυντικά, δερμάτινα εἶδη, γουναρικά, κοσμήματα, εἶδη διακοσμῆσεως κλπ.).

Ἐσχάτως συνεστήθησαν πρωτοβάθμια καὶ δευτεροβάθμια φορολογικὰ δικαστήρια (Ν.Δ. 3845/58) πρὸς ἐκδίκασιν τῶν φορολογικῶν ἀμφισβητήσεων καὶ ἐπίκειται ἤδη λειτουργία των.

2. Προϋπολογισμὸς καὶ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ

Ὁ κρατικὸς προϋπολογισμὸς καλύπτει ἐν Ἑλλάδι δωδεκάμηνον χρονικὸν διάστημα, τὸ οἰκονομικὸν ἔτος, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1957 συμπύπτει μὲ τὸ ἡμερολογιακὸν ἔτος.

Ὁ Προϋπολογισμὸς, συντασσόμενος ἐπιμελεία τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου τοῦ Κράτους, ὑπάγεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, ὅστις τὸν καταθέτει πρὸς φήμισιν εἰς τὴν Βουλὴν μετὰ τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως ἐπ' αὐτοῦ. Εἰς τὴν εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν ὀναλύεται ἡ διάρθρωσις τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐκτίθεται ἡ ἀκολουθουμένη δημοσιονομικὴ πολιτικὴ, ἐμφανίζονται τὰ δεδομένα τῆς προηγουμένης περιόδου καὶ ἀναπτύσσονται αἱ γενικώτεραι, διεθνεῖς καὶ ἐσωτερικαί, οἰκονομικαὶ ἐξελίξεις. Τὸ τελευταῖον τοῦτο τμήμα τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως καθίσταται ὄλονέν περισσότερον οὐσιώδες, δέν φθάνει ὅμως ἀκόμη μέχρι τῆς διαμορφώσεως ἐθνικοῦ προϋπολογισμοῦ, ὡς συμβαίνει εἰς ἄλλας Χώρας.

Ὡς χρόνος καταθέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τάσσεται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος δίμηνον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἔτους εἰς τὸ ὁποῖον οὗτος ἀναφέρεται. Ἡ συνταγματικὴ αὕτη διάταξις ὅμως δέν τηρεῖται εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ διὰ τοῦτο καλύπτεται τὸ χρονικὸν διάστημα μέχρι τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τῶν δωδεκαημερορίων, δηλαδὴ τῆς ψηφίσεως μηνιαίων καταστάσεων ἐσόδων - ἐξόδων, ὑπὸ μορφήν προεκτάσεως τοῦ λήξαντος ἔτους.

Ἡ ἐν τῇ Κυβερνήσει θέσις τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, λόγῳ τῆς γενικῆς εὐθύνης του ὡς πρὸς τὸν προϋπολογισμὸν, εἶναι ἰδιαζόντως σπουδαία. Οὗτος συγκεντρώνει τοὺς κατὰ Ὑπουργεῖα εἰδικοὺς προϋπολογισμοὺς, τοὺς ἐλέγχει καὶ ἐπιβάλλει περικλοπᾶς πρὸς ἐπιτυχίαν εὐθυγραμμίσεως πρὸς τὸ σῆλος τῶν ἐσόδων, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἔχει αποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα. Ἀλλὰ καὶ ψηφιζομένου τοῦ προϋπολογισμοῦ, εἰς αὐτόν

ἀπόκειται νά ἀποφασίσῃ ἐπὶ τοῦ χρόνου διενεργείας τῶν ἀναγραφομένων δαπανῶν, ἔχων τόν ἔλεγχον καί τῆς σκοπιμότητος τούτων. Τέλος, οὐδεμίαν πρότασιν νόμου, συνεπαγομένη δαπάνην ἢ μείωσιν ἐσόδων, εἶναι δυνατόν νά συζητηθῇ εἰς τήν Βουλὴν ἀνευ ὑπογραφῆς τῆς ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Διὰ τῆς δημοσιονομικῆς νομοθεσίας, εἰς τὴν ὁποίαν σπῆριζεται ὁ προϋπολογισμὸς καί διὰ τῆς διαρθρώσεως τῶν ἐσόδων καί τῶν δαπανῶν αὐτοῦ χαράσσεται ἡ ἀκολουθουμένη δημοσιονομικὴ πολιτικὴ, ἀσχοῦνται δέ καί οἱ δι' αὐτῆς ἐπιδιωκόμενοι ἐπηρεασμοὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας γενικώτερον.

Ἀναφορικῶς πρὸς τὰς σημειωθείσας δημοσιονομικὰς ἐξελίξεις τῶν τελευταίων ἐτῶν, διαπιστοῦμεν τὰ ἀκόλουθα:

α) Ἡ δημοσιονομικὴ ἐξυγίανσις ἀποτελεῖ ἀπὸ τινων ἐτῶν πραγματικότητά ἐκδηλωμένην μέ τὴν κάλυψιν τῶν τακτικῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τῶν τακτικῶν ἐσόδων αὐτοῦ. Ἡ ἰσοσκελίσις τοῦ προϋπολογισμοῦ συντελεῖ σπουδαίως εἰς τὴν κατοχύρωσιν τῆς νομιματικῆς σταθερότητος. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀφαιρέσεως σημαντικῆς μερίδος ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Τὸ ποσοστὸν τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος κατὰ τὸ 1961 ἦτο 18% περίπου. Ἐάν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν καί οἱ παρακρατικοὶ φόροι (ὑπὲρ ναυικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου κλπ.), ἡ ἀναλογία ἀνέρχεται εἰς 25% περίπου.

β) Αἱ καταναλωτικαὶ δαπάναι τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀκολουθοῦν ρυθμὸν ἀνόδου βραδύτερον ἐκείνου τῶν παραγωγικῶν ὡς καί τοῦ τοιούτου τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος τῆς Χώρας. Ἐνῶ τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα ἠϋξήθη κατὰ τὴν τετραετίαν 1958-1961 κατὰ 48%, αἱ κρατικαὶ καταναλωτικαὶ δαπάναι ἠϋξήθησαν κατὰ 36,7%. Εἰδικώτερον, αἱ διὰ τὰς ἐνόπλους δυνάμεις δαπάναι, αἱ ὁποῖαι κατελάμβανον ποσοστὸν περίε τοῦ 40%, ἤδη κατέχουν ἀναλογίαν κυμαινομένην περὶ τὸ 20-25 τοῦ συνόλου τῶν δαπανῶν. Αἱ διὰ μισθοῦς δαπάναι ἐπίσης ἠϋξήθησαν ὀλιγώτερον ἔναντι τῆς ἀξίσεως τοῦ εἰσοδήματος κατὰ τὴν ἐπταετίαν 1956 - 1962. Παρεσχέθη ὅμως εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, τὰς οἰκογενείας των καί τοὺς συνταξιούχους ὑγειονομικὴ περίθαλψις (ιατρικὴ, φαρμακευτικὴ, νοσοκομειακὴ).

γ) Αἱ παραγωγικαὶ δαπάναι καταλαμβάνουν συνεχῶς μεγαλύτερον ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ ὕφους τῶν κρατικῶν δαπανῶν. Ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ ἐπιδιώκει, παραλλήλως πρὸς τὴν κάλυψιν τῶν τρεχουσῶν ἀναγκῶν καί τὴν ἐξασφάλι-

λίσιν ἰσορροπίας ἐσόδων - ἐξόδων, τὴν προώθησιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ τὴν αὔξησιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Εἰδικώτερον αἱ διὰ δημοσίας ἐπενδύσεις δαπανάει ἀκολουθοῦν ἀνιούσαν πορείαν, κατευθύνονται κυρίως πρὸς ἔργα ὑποδομῆς (δηλ. Γενικά ἔργα ἀποτελοῦντα τὸ βάθρον τῆς ἀναπτύξεως, ὡς εἶναι τὰ συγκοινωνιακά) καὶ χρηματοδοτοῦνται ἐν μέρει ἐκ τῶν πλεονασμάτων, τὰ ὅποια καταλείπει ἡ ὑπέρβασις τῶν τακτικῶν δημοσίων ἐσόδων ἐπὶ τῶν τακτικῶν δημοσίων δαπανῶν. Ἄλλαι πηγαί χρηματοδοτήσεως τῶν δημοσίων ἐπενδύσεων εἶναι τὰ ἔσοδα ἐξ ἐπενδύσεων, ἡ ἀμερικανικὴ βοήθεια, αἱ πολεμικαὶ ἐπανορθώσεις, αἱ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ πιστώσεις καὶ τὰ δάνεια (ἐξωτερικά καὶ ἐσωτερικά).

Ἄξιοσημείωτος, ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ ἐπιδιωκομένη σύνδεσις τῶν ἐπενδύσεων τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ ὡς καὶ τῶν παρακρατικῶν Ὀργανισμῶν (ΟΧΟΑ, ΔΕΗ, ΟΤΕ, ΑΤΕ κλπ) πρὸς τὸ πρόγραμμα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

δ) Εἰσῆχθησαν διὰ διαφόρων νόμων φορολογικὰ κίνητρα διὰ νὰ ὑποκινηθοῦν τὰ άτομα πρὸς παραγωγικὰς ἐπενδύσεις. Οὕτω ἐθεσπίσθησαν ἀπαλλαγὰὶ ἀπὸ τῶν δασμῶν δι' ὠριμμένα ἐφόδια τῆς φυσικῆς παραγωγῆς, ἐδόθησαν φορολογικὰ πλεονεκτήματα εἰς τὰς προνομιοῦχους μετοχὰς καὶ τὰς ὁμολογίας, ἠυξήθησαν τὰ ἀνώτατα ὅρια ἀποσβέσεων διὰ τὸν ἐκσυγχρονισμόν τοῦ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ, ἠννοήθη ἰδιαιτέρως ἡ συγχώνευσις ἐπιχειρήσεων, ἡ ἐπαρχιακὴ βιομηχανία, ἡ τοποθέτησις εἰς ἐπιχειρήσεις κεφαλαίων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἡ ἀνύψωσις ἐλληνικῆς σημαίας εἰς πλοῦτα ἐλληνικῆς ἰδιοκτησίας.

ε) Κατηρτίσθη νέον δασμολόγιον, μέ κύριον προορισμόν τὴν προώθησιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως διὰ διευκολύνσεων εἰς τὴν εἰσαγωγὴν παραγωγικῶν μέσων, δι' ἐνισχύσεως τῶν βιοσίμων κλάδων πρὸς τόνωσιν τῆς ἀνταγωνιστικότητός των ἐν ὄψει τῆς συνδέσεως τῆς Χώρας μέ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα ὡς καὶ δι' ἐνθαρρύνσεως τῶν εξαγωγῶν. Σημειωτέον, ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη περὶ τὰ 45 %, τοῦ συνόλου τῶν ἐσόδων ἐξ ἐμμέσων φόρων προέρχονται ἐκ τῶν τελωνειακῶν δασμῶν, λόγω τοῦ ἐφαρμοζομένου συστήματος ἐλευθερίας τῶν εἰσαγωγῶν.

στ) Ἐπιδιώκεται μακροχρονίως ἡ αὔξησις τῆς συμβολῆς τῶν ἀμέσων φόρων εἰς τὰ ἔσοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ. Τὸ σημερινόν ποσοστὸν (20 % τοῦ συνόλου) κρίνεται λίαν χαμηλόν, αἰτιολογούμενον κυρίως ἐκ τοῦ στενοῦ κύκλου τῶν πληττομένων διὰ τοῦ φόρου τοῦ εἰσοδήματος. Ἡ καλλιτέρα ὀργάνωσις τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ἡ καταπολέμησις τῆς φοροδια-

φυγῆς διὰ τῶν θεσπιζομένων μέτρων, ἐν συνδυασμῶν πρὸς τὴν ἀνοδὸν τοῦ εἰσοδήματος, πιστεύεται ὅτι θὰ ἀναβιβάσουν αἰσθητῶς τὸ ποσοστὸν τῶν ἐσόδων ἐκ τῆς ἀμέσου φορολογίας.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα τὰ προβλεφθέντα δημόσια ἔσοδα καὶ ἔξοδα εἰς τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν ἑξ̄ τελευταίων ἐτῶν (1957-1962).

Τακτικός Προϋπολογισμός (εἰς ἑκατ. δρχ.)

	1957	1958	1959	1960	1961	1962 (προβλ.)
Ἔσοδα	13000	13900	14300	15210	17750	19070
Ἔξοδα	12800	12830	13620	14360	16100	18070
Πλεονάσμα	200	1070	680	850	1650	1000

Ἐντὸς ἑξ̄ ἐτῶν τὰ δημόσια ἔξοδα ἠϋξήθησαν κατὰ 46 %.

Τὰ πλεονάσματα τῶν τακτικῶν προϋπολογισμῶν χρησιμοποιοῦνται πρὸς χρηματοδότησιν τοῦ προγράμματος κρατικῶν ἐπενδύσεων. Τὸ πρόγραμμα κρατικῶν ἐπενδύσεων διὰ τὸ ἔτος 1962 προβλέπει ἐκτελέσιν ἔργων ἀξίας 6000 ἑκατ. δραχμῶν ἔναντι 4122 ἑκατ. δραχμῶν δαπανηθέντων διὰ δημόσια ἔργα κατὰ τὸ 1960.

Εἰς τὴν χρηματοδότησιν τῶν κρατικῶν ἐπενδύσεων συμβάλουν, πλὴν τῶν πλεονασμάτων τοῦ τακτικοῦ προϋπολογισμοῦ, αἱ πρόσοδοι ἐκτελεσθέντων ἔργων, ἡ ἐπιστροφή δανεισθέντων εἰς τρίτους ποσῶν δι' ἐπενδύσεις, ὁ ἐσωτερικὸς δανεισμός (τὸ 1962 συνήφθη τὸ δάνειον οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἑξ̄ 990 ἑκατ. δραχμῶν) καὶ ἑξωτερικοὶ πόροι (βοήθεια, ἑπαιρηθῶσεις κλπ).

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Α. Γενικά

Ἡ οἰκονομία, ὡς γνωστόν, ἐξελισσεται συνεχῶς καί διαμορφοῦνται ὁλονέν μεγαλύτερα μεγέθη. Ὁ πληθυσμός, ἡ παραγωγή, τό εἰσόδημα, ἡ ἀπασχόλησις ἀκολουθοῦν μακροχρονίως ἀνιούσαν πορείαν. Εἰδικώτερον, ἡ παραγωγή καί τό εἰσόδημα μεριμνᾶται νά μῆ ὑπολείπωνται ἐξελικτικῶς τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Εἰς τήν περίπτωσιν συμβαδίζουσι, ἔχομεν τήν ποσοτικήν οἰκονομικήν πρόοδον. Ἡ προσπάθεια ὁμῶς συνίσταται εἰς τό νά προτρέχουν τοῦ πληθυσμοῦ τά μεγέθη τῆς παραγωγῆς καί τοῦ εἰσοδήματος, ὅποτε, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἀντιστοιχοῦν κατ' ἄτομον περισσότερα ἀγαθά καί ἐξασφαλίζεται ἀνώτερον βιοτικόν ἐπίπεδον. Εἰς τήν περίπτωσιν ταύτην, ὀμιλοῦμεν περί ποιοτικῆς οἰκονομικῆς προόδου.

Ἡ μέριμνα τῶν συγχρόνων χωρῶν ἀποβλέπει εἰς τήν ἐπιτάχυνσιν τῆς ποιοτικῆς οἰκονομικῆς προόδου, πρᾶγμα τό ὅποσον ἀποδίδεται διά τοῦ ὅρου οἰκονομική ἀνάπτυξις. Ταύτην ἐπιδιώκουσι ὄχι μόνον αἱ καθυστερημέναι οἰκονομικῶς Χῶραι, ἀλλά καί αἱ προηγμέναι, καθόσον δέν ὑπάρχει συγκεκριμένον ὄριον προόδου. Τῆς σημερινῆς οἰκονομικῆς στάθμης οἰασδήποτε Χώρας ὑπάρχει ἄλλη ὑψηλότερα, πρὸς τήν ὁποίαν κατευθύνεται ἡ προσπάθεια. Ἡ ἐννοια ὁηλαδὴ εἶναι δυναμική.

Ἡ οἰκονομική ἀνάπτυξις εἶναι διάφορος κατὰ χώρας. Εἴθισται ὁμως νά διακρίνωνται αἱ χῶραι, ἐξ ἀπόψεως οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, εἰς δύο ομάδας, τὰς ἀνεπτυγμένας ἢ προηγμένας οἰκονομικῶς καί τὰς καθυστερημένας ἢ ὑπαναπτύκτους οἰκονομικῶς. Ἄλλοι πάλιν παραθέτουσι, μεταξύ τῶν δύο ομάδων, μίαν ἐνδιάμεσον κατηγορίαν, τήν τῶν ὑπιαναπτύκτων οἰκονομικῶς χωρῶν, ὅπου περιλαμβάνονται αἱ ὀλιγώτερον προηγμέναι καί αἱ ὀλιγώτερον καθυστερημέναι χῶραι. Ὅπως δὲποτε, ὁ βαθμός ἀναπτύξεως τῶν διαφόρων χωρῶν ποικίλλει.

Τά διακριτικὰ γνωρίσματα τῆς βασικῆς διαιρέσεως εἰς δύο ομάδας εἶναι τά ἐξῆς: τό εἰσόδημα, αἱ ἐπενδύσεις, ἡ κατανάλωσις, ἡ ἐπιβίωσις, ἡ μόρφωσις, ἡ τεχνική (ἐκπαίδευσις καί μέσα) καί ἡ παραγωγικότης.

Αἱ προηγμέναι Χῶραι ἔχουν ὑψηλόν κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα (ἄνω τῶν 400 δολλαρίων κατ' ἔτος), μεγάλας ἐπενδύσεις, ἐπαρκῆ κατανάλωσιν καί δὴ μέ ἱκανοποιητικὴν σύνθεσιν εἰς πωτεῖνας, μακροτέραν μέσσην ζωὴν, ἐλάχιστον ποσοστὸν ἀγραμμά-

των, ανωτερον επίπεδον τεχνικῆς ἐκδηλούμενον εἰς συγχρονι-
 μένον τεχνικόν ἔξοπλισμόν καί μεγάλην ἀναλογία ἐξειδικευ-
 μένων καί ὑψηλὴν παραγωγικότητα, προκύπτουσαν ἐκ τῶν ἀνωτέ-
 ρων εὐμενῶν συνθηκῶν. Ὁ κύριος ὄγκος τῆς παραγωγῆς καί τῆς
 ἀπασχολήσεως συγκεντροῦται εἰς τὸν δευτερογενῆ καί τὸν πρω-
 τογενῆ τομέα. Ὁ βαθμὸς παραγωγικῆς ἀπασχολήσεως τοῦ πλη-
 θυσμοῦ εἶναι ὑψηλός. Ὁ ἐνεργὸς πληθυσμὸς δηλαδὴ καταλαμ-
 βάνει ἀξιόλογον ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ.

Αἱ καθυστερημένα χῶραι, τὸναντίον, ἔχουν χαμηλὸν κα-
 τὰ κεφαλὴν εἰσόδημα, μικρὰς ἐπενδύσεις, ἀνεπαρκῆ μέσση κα-
 τανάλωσιν καί μέρος τοῦ λαοῦ των ὑποσιτίζεται, βραχυτέραν
 μέσση ζωὴν, μέγα ποσοστὸν ἀγγραμμάτων, χαμηλὸν ἐπίπεδον τε-
 χνικῆς, ἐκδηλούμενον διὰ τῆς ἀνεπαρκείας τοῦ παγίου κεφα-
 λαίου εἰς σύγχρονον ἔξοπλισμόν καί τῆς μικρᾶς ἀναλογίας
 ἐξειδικευμένων, καί χαμηλὴν παραγωγικότητα, προκύπτουσαν ἐκ
 τῶν ἀνωτέρω δυσμενῶν συνθηκῶν. Ὁ κύριος ὄγκος τῆς παραγω-
 γῆς καί τῆς ἀπασχολήσεως συγκεντροῦται εἰς τὸν πρωτογενῆ
 τομέα. Ὁ βαθμὸς παραγωγικῆς ἀπασχολήσεως τοῦ πληθυσμοῦ εἶ-
 ναι μικρότερος (σχετικῶς μικρόν ποσοστὸν ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ
 καί παρασιτικά ἀπασχολήσεις). Αἱ ἀποστάσεις ὡς πρὸς τὰ
 διακριτικά ταῦτα γνωρίσματα μεταβάλλονται σὺν τῇ χρόνῳ.
 Προκειμένου περὶ τῆς καταναλώσεως, τῆς μέσης ζωῆς καί τῆς
 μορφώσεως, σημειοῦται βαθμιαία μείωσις τῆς διαφορᾶς μετα-
 ξῦ προηγμένων καί καθυστερημένων χωρῶν. Ἀντιθέτως, προκει-
 μένου περὶ τοῦ εἰσοδήματος, τῶν ἐπενδύσεων, τῆς τεχνικῆς
 καί τῆς παραγωγικότητος, αἱ διαφοραὶ σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρό-
 νου ἐπεκτείνονται, ἐφόσον δέν ἀναληφθῆ συστηματικὴ προσπά-
 θεια ἐντατικοποιήσεως τοῦ ρυθμοῦ προόδου. Ἐάν μάλιστα λη-
 φθῆ ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ καθυστερημένα χῶραι ἔχουν, κατὰ κανό-
 να, ταχυτέραν πληθυσμιακὴν ἀνάπτυξιν λόγῳ τοῦ μεγαλύτερου
 καθαροῦ ποσοστοῦ ἀναπαραγωγῆς, διαπιστοῦμεν ὅτι ἡ αὐξουσα
 ἀπόστασις εἰς τὸ ἀπόλυτον ποσοτὸν τοῦ εἰσοδήματος μεγεθύνε-
 ται ὡς πρὸς τὴν κατὰ κεφαλὴν μερίδα.

Κατὰ τὴν Στατιστικὴν Ἐπετηρίδα τοῦ ΟΗΕ (1957), αἱ προ-
 ηγμένα χῶραι εἶχον κατὰ τὸ 1956 τὸ 20 % τοῦ παγκοσμίου
 πληθυσμοῦ καί αἱ ὑπανάπτυκτοι τὸ 71 %. Ἐκ τῶν τελευταίων,
 τὸ πλεῖστον (61 % τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ κόσμου) ἦσαν
 χῶραι τῆς λεγομένης μείζονος ὑπαναπτύξεως δηλ. πολὺ καθυ-
 στερημένα οἰκονομικῶς.

Εὐνότητα εἶναι ὁ ἀγὼν τῶν καθυστερημένων χωρῶν διὰ τὴν
 οἰκονομικὴν των ἀνάπτυξιν, ἣ ὁποία ἔχει ὡς βασικὰ ἐπιδιώ-
 ξεις τὴν ἐμβιομηχανίσιν, τὴν ἐντατικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν
 ἑδαφῶν, τὴν ἀξιοποίησιν τῶν λοιπῶν πλουτοπαραγωγικῶν πόρων

καί τήν βελτίωσιν τοῦ παραγωγικοῦ κόστους. Συντελεστικά προϋποθέσεις διά τήν οἰκονομικήν ἀνάπτυξιν τῶν καθυστερημένων χωρῶν εἶναι ὁ προγραμματισμός καί ἡ ἐξωτερική βοήθεια.

1) Ὁ προγραμματισμός τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἀποτελεῖ σήμερον γενικήν τακτικήν ὅλων τῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπιδιώκουν συστηματικήν καί ταχεῖαν οἰκονομικήν πρόοδον. Τά συντασσόμενα μακροχρόνια προγράμματα (περιόδου μακροτέρας τῶν τριῶν ἐτῶν) ἀναγράφουν τούς συγκεκριμένους σκοπούς, τά μέσα, τά ὄργανα, τās πηγὰς χρηματοδοτήσεως καί τήν χρονικήν κλιμάκωσιν τῆς διαθέσεως τῶν μέσων καί τῆς ἐπιτεύξεως τῶν ἐπιδιώξεων. Ἡ καθολικότης τῆς σχεδιάσεως, ὁ ἑναρμονισμός, ἡ ἱεράρχησις καί ἡ ἀλληλεξάρτησις εἶναι ἀπαραίτητα στοιχεῖα τοῦ προγραμματισμοῦ.

Προγράμματα καταρτίζουσι σήμερον ὄχι μόνον αἱ χῶραι αἱ βασιζόμεναι εἰς τήν κοινωμιστικὴν ὀργάνωσιν ἀλλά καί αἱ τῆς διευθυνομένης οἰκονομίας. Τό πρόγραμμα ἀποτελεῖ πλέον τόν κεντρικόν γνώμονα τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Εἰς τήν Δυτικήν Εὐρώπην, τό ἔναυσμα εἰς τήν ἐκπόνησιν προγραμμάτων ἔδωσε τό ἀμερικανικόν Σχέδιον Μάρσαλ, τό ὅποιον ἀπήτησε συστηματικήν ἐμφάνισιν τῶν ἐπιδιώξεων καί τῶν αἰτημάτων.

2) Ἡ ἐξωτερική βοήθεια παρέχεται ἐκ μέρους διεθνῶν Ὀργανισμῶν ἢ προηγουμένων ξένων χωρῶν, ὑπό μορφήν κεφαλαιακὴν ἢ τεχνικήν. Ὁ ΟΗΕ, οἱ εἰδικευμένοι Διεθνεῖς Ὀργανισμοί, (ὡς ἡ Διεθνὴς Τράπεζα Ἀνασυγκροτήσεως καί Ἀναπτύξεως), αἱ ΗΠΑ καί αἱ προηγουμέναι χῶραι τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἐνισχύουσι τά προγράμματα τῶν καθυστερημένων χωρῶν διά μακροπροθέσμων δανείων πρὸς προμήθειαν κυρίως συγχρονισμένου μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ, πρὸς ἐκτέλεσιν μεγάλων ἔργων ὑποδομῆς καί βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως, πρὸς εἰσαγωγὴν νέων μεθόδων ὀργανώσεως καί δράσεως, πρὸς τεχνικήν ἐκπαίδευσιν προσωπικοῦ κλπ.

Ἡ διεθνὴς βοήθεια παρέχεται ὡς ἐκδήλωσις τῆς διεθνοῦς ἀλληλεγγύης τῶν λαῶν, ἀλλά καί διά λόγους σκοπιμότητος, πρὸς ὑφεσιν τῶν διεκδικήσεων καί ἀνάπτυξιν τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν καθυστερημένων χωρῶν. Αἱ ΗΠΑ ἴστανται ἐν προκειμένῳ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Δυτικοῦ Κόσμου καί ἡ Σοβιετικὴ Ρωσία τοῦ Ἀνατολικοῦ.

Ὁ προγραμματισμός καί ἡ ἐξωτερική βοήθεια συστηματικοῦν καί ἐνισχύουσι τήν ἐπιτόπιον δραστηριότητα, τῆς ὁποίας ἡ ἔντασις ἀποτελεῖ πρωταρχικόν παράγοντα ταχείας καί ἀποτε-

λεσματοκήσης αξιοποιήσεως τῶν ὑφιστάμενων δυνατοτήτων.

Παράλληλως πρὸς τὸν γενικὸν προγραμματισμὸν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, τὰ σύγχρονα Κράτη ἐκπονοῦν περιφερειακά καὶ τοπικά προγράμματα ἀναπτύξεως. Σκοπὸς τῶν περιφερειακῶν προγραμμάτων εἶναι ἡ πρῶθις τοῦ ρυθμοῦ ἀναπτύξεως τῶν σχετικῶς καθυστερημένων περιοχῶν μιᾶς χώρας, πρὸς μείωσιν τῶν διαφορῶν ἀπὸ τὰς προηγμένας περιοχάς τῆς καὶ ὑποβοήθησιν τοῦ ὅλου ρυθμοῦ προόδου τῆς ἐν λόγω χώρας. Τοιοῦτον περιφερειακὸν πρόγραμμα, μακροχρονίου ὑφῆς, ἐκτελεῖ ἀπὸ τινῶν ἐτῶν ἡ Ἰταλία πρὸς ἐπίσπευσιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν Νοτίων καὶ τῶν νησιωτικῶν διαμερισμάτων τῆς. Τὰ τοπικά προγράμματα ἀποσκοποῦν τὴν κινητοποίησιν τῶν πόρων - ὑλικῶν καὶ ἀνθρώπινων - τῶν οἰκισμῶν τῆς ὑπαίθρου πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν εἰδικῶν ἀναγκῶν αὐτῶν. Τὰ ἐφαρμοζόμενα εἰς τὰς διαφόρους χώρας τοπικά προγράμματα ἀποβλέπου εἰδικώτερον εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς ἀπασχολήσεως καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ εἰσοδήματος εἰς τὴν ἀναχαίτισιν τῆς ἀστυφιλίας κλπ. Περιφερειακά καὶ τοπικά τινὰ προγράμματα ἐνισχύονται καὶ ἀπὸ τοὺς Διεθνεῖς Ὄργανισμούς. Συντελεστικὸς παράγων τῆς προσπαθείας εἶναι ἐπίσης ἡ μεταπολεμικῶς καλλιέργουμένη εἰς πολλὰς χώρας νοσηροπία κοινοτικῆς ἀναπτύξεως πρὸς ἀνάληψιν πρωτοβουλίας ἐκ τῶν κάτω.

Β. Ὁ π ρ ο γ ρ α μ μ α τ ι σ μ ὸ ς τ ῆ ς ο ἰ κ ο ν ο μ ι κ ῆ ς ἀ ν α π τ ῦ ξ ε ω ς ἐ ν Ἑ λ λ ᾶ δ ι.

Αἱ ἀρχαὶ τοῦ οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ ἀνάγονται εἰς τοὺς χρόνους τῆς Κατοχῆς καὶ τὰ πρῶτα μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἔτη. Κατὰ τὴν κατοχικὴν περίοδον ἠσχολήθησαν μετὴν ὀργάνωσιν τῆς μεταπολεμικῆς οἰκονομίας τῆς Χώρας διαφοροὶ ὀμάδες ἐπιστημόνων, μία δὲ αὐτῶν, ἡ εὐρύτερα, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὰ πρῶτα μεταπολεμικά ἔτη, ἀνέπτυξαν συστηματικώτερον πρωτοβουλίας ὡς πρὸς τὸν προγραμματισμὸν, ἡ Ἐπιτροπὴ Οἰκονομικῶν Μελετῶν τῆς UNRRA καὶ ὁ Ὄργανισμὸς Ἀνασυγκροτήσεως. Ἡ UNRRA προέβη εἰς ἀνάλυσιν τῶν σπουδαιότερων τομῶν τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας καὶ εἰς ἔρευναν τῆς αξιοποιήσεως τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῆς Χώρας, δημοσιεύσασα κατὰ τὰ ἔτη 1946-1947 τὸ ἔργον τῆς εἰς σειράν λιθογράφων τόμων. Ὁ Ὄργανισμὸς Ἀνασυγκροτήσεως, ἐπικουρούμενος ἀπὸ εἰδικούς ἐπιστήμονας καὶ συνεργαζόμενος μετὰ τὴν UNRRA, ἐξεδόνησε καὶ ἐδημοσίευσεν ἐν ἔτει 1947 τὸ Πρόγραμμα Ἀνασυγκροτήσεως

τῆς Χώρας.

Ἡ ἑξαγγελία τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ ὠδήγησεν εἰς ἔτι πλέον συγκεκριμένον προγραμματισμόν, τόσον ἐξ ἀπόψεως χρόνου (τετραετία) ὅσον καί ἐξ ἀπόψεως αντικειμενικοῦ σκοποῦ. Ἀρμόδιον ὄργανον ὠρίσθη τό συσταθέν ἐν ἔτει 1948 Ἀνώτατον Συμβούλιον Ἀνασυγκροτήσεως (ΑΣΑ), εἰς τό ὁποῖον συνεχωνεύθησαν ὁ Ὄργανισμός Ἀνασυγκροτήσεως καί τό Ἀνώτατον Οἰκονομικόν Συμβούλιον. Ὀλίγον βραδύτερον ιδρύθη καί ἡ Ἵπηρεσία Συντονισμοῦ Ἐφαρμογῆς Σχεδίου Ἀνασυγκροτήσεως (ΥΣΕΣΑ), ἀρμοδία διά τόν ἐναρμονισμόν τῆς ἐκτελέσεως τῶν προγραμμάτων. Ἀμφότεραι αἱ ὑπηρεσίαι αὐταί, ΑΣΑ καί ΥΣΕΣΑ, ὑπήγοντο εἰς τό Ἵπουργεῖον Συντονισμοῦ, μετά τοῦ ὁποῖου καί συνεχωνεύθησαν ὅταν κατά τό 1951 ἐγένετο ἀναδιοργάνωσις αὐτοῦ. Πρός ὑποβοήθησιν τοῦ ἔργου τοῦ Ἵπουργεῖου Συντονισμοῦ ἐπὶ τοῦ προγραμματισμοῦ, συνεστήθη κατά τό 1957 ἡ Ἐπιτροπή Ἐρεῦνης καί Ὁργανώσεως Οἰκονομικοῦ Προγραμματισμοῦ, ἡ ὁποία κατά τό διετές χρονικόν διάστημα τῆς λειτουργίας της προέβη εἰς ἐρεῦνας καί ἐξεπόνησε μελέτας διευκολυνούσας τόν περαιτέρω προγραμματισμόν τῆς οἰκονομίας. Παράλληλως, μετεκλήθησαν ξένοι εἰδικοί διά τήν παροχήν τῆς τεχνικῆς των βοηθείας πρὸς τήν Διεύθυνσιν Προγραμματισμοῦ τοῦ Ἵπουργεῖου Συντονισμοῦ, ἵνα καταστή ἡ δυνατότης κατάρτισις προγράμματος ἀνταποκρινομένου εἰς τὰς συγχρόνους ἀπαιτήσεις τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Τό μακροπρόθεσμον πρόγραμμα οἰκονομικῆς ἀνορθώσεως (1948-1952) τόσον τό προσωρινόν ὅσον καί τό ἀναθεωρηθέν, ἐβασίσθη εἰς τήν βοήθειαν τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ καί ἀπέβλεπεν ἀφ' ἑνός μὲν εἰς τήν ἀποκατάστασιν τῶν ζημιῶν τοῦ πολέμου καί βελτίωσιν τῆς τότε οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς Χώρας, ἀφ' ἑτέρου δέ εἰς τήν ἀμβλυσιν τῶν ἀσθενῶν πλευρῶν τῆς οἰκονομίας, ἥτοι τῆς εὐρείας ὑποαπασχολήσεως, τῆς χαμηλῆς βιοτικῆς στάθμης καί τῆς μεγάλης ἐξαρτήσεως τῆς Χώρας ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς. Ὡς κύριον μέσον διά τήν ἐπίτευξιν τοῦ δευτέρου αντικειμενικοῦ σκοποῦ προεβλέφθη ἡ ἐκβιομηχάνισις. Ὁ πρῶτος σκοπός ἱκανοποιήθη εἰς σημαντικόν βαθμόν, δεδομένου ὅτι καί πολλά ἔργα ἀποκαταστάσεως ὑλικῶν καταστροφῶν ἐγένοντο καί σημαντικόν μέρος τῶν ἐλλειμμάτων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομικῆς εἰς καταναλωτικὰ μέσα ἐκαλύφθη καί ἡ οἰκονομική καί νομισματική ἀστάθεια ἐμετριάσθη. Ὡς πρὸς τήν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν, ἐξετελέσθησαν ἔργα συγκοινωνιακοῦ καί ποικίλου ἄλλου ἐνδιαφέροντος, ἐνισχύθησαν καί ὠρισμένοι κλάδοι τῆς ὑφισταμένης βιομηχα-

Νομῶν, ἐπεβάλλετο δέ καί ἡ παροχή προσωπικῆς ἐργασίας εἰς τοὺς ἔχοντας ἀγροτικὴν ἰδιοκτησίαν εἰς τὴν οἰκείαν περιοχὴν.

3) Τὸ πρόγραμμα μικρῶν ἔργων τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. Ἦρχισεν ἐφαρμοζόμενον τοῦτο ὀλίγον μετὰ τὴν Ἴδρυσιν τῆς ΑΤΕ (1930), ἀλλ' ἐσυστηματοποιήθη ἀπὸ τοῦ 1937. Συνίστατο εἰς τὴν χρηματοδότησιν ἀτομικῶν καὶ ὁμαδικῶν ἔργων ἐγγείου βελτιώσεως. Κατὰ τὴν πολεμικὴν καὶ τὴν πρώτην μεταπολεμικὴν περίοδον, διεκόπη ἡ ἐκτέλεσις ἔργων τῶν τριῶν τούτων προγραμμάτων. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ὁμως τῆς τάξεως, ἐπανήρχισεν ἡ λειτουργία των καὶ μέ ἔντονον μάλιστα ρυθμὸν, λόγῳ τῆς διαθέσεως πιστώσεων ἐκ τῆς ἀμερικανικῆς βοήθειας. Παρὰλλήλως, πρὸς ἐπαναλειτουργίαν τῶν τριῶν προπολεμικῶν προγραμμάτων, ἐτέθησαν εἰς ἐφαρμογὴν ἕτερα τρία κατὰ τὰ ἔτη 1948-1951:

1) Τὸ πρόγραμμα Πρόνοια-Ἔργασία. Ἐξεπονήθη τῇ συνδρομῇ τῆς Ἀποστολῆς Κοινωνικῆς Προνοίας τοῦ ΟΗΕ καὶ ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν ἀπὸ τοῦ 1948. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο ἀπέβλεπεν εἰς τὴν χρησιμοποίησιν μέρους τῆς ἀδρανούς ἐργατικῆς δύναμειος τῶν προσφύγων τοῦ συμμοριτοπολέμου εἰς τὰς περιοχὰς τῶν Κέντρων Ἀσφαλείας, ὅπου εἶχον καταφύγει, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀποκοῦν εἰσόδημα ἐκτελοῦντες ὠφέλιμα ἔργα. Ἡ καταβαλλομένη ἀμοιβὴ ἐκυμαίνετο εἰς τὸ ἡμισυ τῆς κανονικῆς τοιαύτης, διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀπασχόλησις περισσοτέρων ἀτόμων. Ὑπεύθυνον Ὑπουργεῖον ὠρίσθη τὸ Ὑπουργεῖον Κοινωνικῆς Προνοίας, φορεῖς ἐκτελέσεως τῶν ἔργων οἱ Ὀργανισμοὶ Τοπικῆς Ἀυτοδιοικήσεως, ἡ δὲ χρηματοδότησις προήρχετο ἐκ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῆς ἀμερικανικῆς βοήθειας. Ἡ ἱκανοποιητικὴ ἀπόδοσις τοῦ προγράμματος τούτου ὠδήγησεν εἰς τὴν συνέχισιν ἐφαρμογῆς του καὶ μετὰ τὸν ἐπαναπατρισμόν τῶν προσφύγων εἰς τὰς ἐστίας των, ἐφόσον ὑπῆρχον ἀφ' ἑνὸς μὲν περιθώρια ἀπασχολήσεως ἀδρανούντων ἀτόμων ἀφ' ἑτέρου δὲ σκοπιμότης βελτιώσεως τῶν παραγωγικῶν καὶ τῶν πολιτιστικῶν συνθηκῶν τῆς ἰδίαις των περιοχῆς. Τελικῶς, περιωρίσθη ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος εἰς τὰς πτωχοτέρας κοινότητας. Τὰ ἐκτελεσθέντα ἔργα ἦσαν, κατὰ κύριον λόγον, ὁδικὰ καὶ ἐγγειοβελτιωτικά, οἱ δὲ κατὰ μέσον ὄρον ἀπασχολούμενοι ὑπερέβαινον τὰ 20.000 ἄτομα ἡμερησίως. Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐφαρμογῆς ἀνεγνωρίσθη καὶ διεθνῶς, διό καὶ προεβλήθη ὡς πρότυπον πρόγραμμα, ἀξίον μιμνήσεως ἐκ μέρους καθυστερημένων οἰκονομικῶς χωρῶν.

2) Τὸ πρόγραμμα κοινοτικῶν ἔργων δι' ἐθελοντικῆς ἐργασίας, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβεν ἀπὸ τοῦ 1950 τὸ Ὑπουργεῖον Ἐσω-

τερικῶν, μέ ἐνίσχυσιν τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς, μεθ' ἧς συνήφθη εἰδική σύμβασις. Ἔργα ἐξελέγοντο ὅσα ἦσαν κατάλληλα νά ὑποκινήσουν τόν ἐνθουσιασμόν πρός παροχήν ἐθελοντικῆς ἐργασίας (ὡς ὀδικά, οἰκοδομικά, ἐγγειοβελτιωτικά καί ἐξυγιαντικά).

3) Τό πρόγραμμα κοινοτικῶν ἔργων τοῦ Βασιλικοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος. Τό πρόγραμμα τοῦτο ἀνελήφθη τό 1951 ἐκ μέρους τῆς Ἐπιτροπῆς Δήμων καί Κοινοτήτων τοῦ Β.Ε. Ἰδρύματος, ἡ ὁποία μεριμνᾷ διά τήν ἀνύψωσιν τοῦ βιοτικοῦ, κοινωνικοῦ καί μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου. Φορεῖς τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προγράμματος εἶναι οἱ Ὀργανισμοί Τοπικῆς Ἀυτοδιοικήσεως, οἱ ὁποῖοι προτείνουν τά ἔργα καί ζητοῦν τήν συνδρομήν τοῦ Ἰδρύματος. Τοῦτο χρηματοδοτεῖ τούς φορεῖς ὑπό μορφήν ἀτόκων μεσοπροθέσμων δανείων ἢ χρηματοδοτήσεων, ἐφόσον τά ἔργα - ὀδικά, ὑδρεύσεως, τουριστικά, κοινοτικά - ἐμφανίζουσιν ὠριμμένας προϋποθέσεις (ὡς πρόβλεψιν ὑψηλῆς οἰκονομικῆς ἀποδόσεως, δυνατότητα ταχείας ἀποπερατώσεως, σύμπραξιν τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς καί τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν κλπ.).

Σημειωτέον, ὅτι τό Β. Ἐθνικόν Ἰδρυμα συνέστησε καί εἰδικήν Ἐπιτροπήν Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως, μέ σκοπόν τήν προώθησιν τῆς τοπικῆς πρωτοβουλίας πρός ἀξιοποίησιν τῶν καθ' ἕκαστα περιοχῶν.

Ἡ ἀπόδοσις τῶν ἀνωτέρω προγραμμάτων μικρῶν ἔργων ὑπῆρξε λίαν ἱκανοποιητική. Ἐβάρυνεν ὅμως τό μειονέκτημα τοῦ κατατεμαχισμού τῆς προσπάθειάς εἰς πλείονας φορεῖς μέ ποικιλύσας ἀρμοδιότητας διό καί ἐπεξητήθη ἐνοποίησης τοῦλάχιστον τῶν κρατικῶν προγραμμάτων. Ἡ ἐνοποίησης συνετελέσθη διά τοῦ Β.Δ. τῆς 19-11-1953, τό ὅποion ἐθέσασιν τό Πρόγραμμα μικρῶν κοινωνικῶν ἔργων, ὅπου συνεχωνεύθησαν τά δύο προπολεμικά (ἐγγειοβελτιωτικῶν καί ἐξυγιαντικῶν ἔργων) καί δύο μεταπολεμικά προγράμματα (πρόνοια - ἐργασία καί κοινοτικῶν ἔργων). Τά ἕτερα δύο ἐξωκρατικά προγράμματα ἐξακολοθοῦν λειτουργοῦντα παράλληλως.

Τό πρόγραμμα μικρῶν κοινωνικῶν ἔργων. Ἐφαρμόζεται ἀπό τῆς ἀνοίξεως τοῦ 1954 καί λειτουργεῖ βάσει εἰδικοῦ κονδυλίου ἐκ τῶν πιστώσεων δημοσίων ἐπενδύσεων τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ. Τό κονδύλιον τοῦτο κατανέμεται ἔτησίως κατά Νομούς, ἐντός δέ ἐκάστου Νομοῦ κατά Δήμους καί Κοινοτήτας μέ βάσιν ὠριμμένα κριτήρια τά ὅποια λαμβάνουν ὑπόψιν τά οἰκεῖα Συμβούλια. Τοιαῦτα εἶναι τό μέγεθος τοῦ πληθυ-

μοῦ, ἡ ἔκτασις τῶν ἀναγκῶν του, ἡ γεωγραφικὴ θέσις καὶ ἡ ἐπιδιωχθεῖσα προθυμία καὶ ἰκανότης εἰς ἐκτέλεσιν κοινωφελῶν ἔργων κατὰ τὸ προηγηθέν ἔτος. Ἡ χρηματοδότησις γίνεται κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τύπον δανείου μεσοπροθέσου με τὸκον 2%. Εἰς τὰς πτωχὰς Κοινότητας ἡ χρηματοδότησις εἶναι χαριστική, ἀλλὰ τότε ἐφαρμόζεται ὑποχρεωτικῶς τὸ σύστημα χαμηλῶν ἡμερομισθίων τοῦ προγράμματος Πρόνοια - Ἔργασία πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀπασχολήσεως περισσοτέρων ἀτόμων. Ἀπο τριετίας συμβάλλουν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν κοινωφελῶν ἔργων εἰδικὰ τμήματα τοῦ Μηχανικοῦ τοῦ Στρατοῦ.

Τὰ ἔργα τὰ ἐκτελούμενα διὰ τοῦ προγράμματος διακρίνονται εἰς τρεῖς κατηγορίας: τὰ γεωργικά - παραγωγικά, τὰ ὁποῖα δεόν νά ἀπορροφοῦν τὸ 60 % τοῦλάχιστον τῶν κατὰ Νομούς πιστώσεων, τὰ ἐξυγιαντικά τὸ 10 %, καὶ τὰ λοιπὰ τὸ ἀπομένον μέχρι 30 % τοῦ συνόλου.

Αἱ γενικαὶ διαπιστώσεις ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος μικρῶν κοινωφελῶν ἔργων εἶναι: α) ἠξημένον ὁλονέν ἐνδιαφέρον ἐκδηλούμενον με τὸν αὔξοντα ρυθμὸν ἐκτελέσεως ἔργων (π.χ. 3300 ἔργα τὸ 1956, 9383 τὸ 1960), β) συνεχῶς ἐμπλουτιζομένη ἐμπειρία τῶν φορέων, συντελοῦσα εἰς τὴν ὑψηλὴν ἀποδοτικότητά τῶν ἔργων καὶ γ) μεγαλυτέρα δραστηριότης, ἐπιδεικνυομένη ἐκ μέρους τῶν ἀπορωτέρων καὶ τῶν πλέον καθυστερημένων περιοχῶν.

Θεωρεῖται βέβαιον, ὅτι, ἐάν ὀργανωθοῦν καλύτερον οἱ φορεῖς, ἐάν συμβάλῃ περισσότερο ὁ τεχνικὸς παράγων καὶ διατεθοῦν μεγαλύτερα ὑλικά μέσα, τὰ μικρὰ κοινωφελῆ ἔργα θά ἀποβοῦν ἐτι πλέον ἀποδοτικὰ διὰ τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομίαν.

Κατὰ τὴν περίοδον 1955-1959 ἐχρηματοδοτήθησαν 21244 ἔργα με τὰ κάτωθι ἀποτελέσματα:

- 1) Ἀρδεύσεις-νέαι καὶ βελτιώσεις-ἐπὶ 1.680.000 στρεμ.
- 2) Ἀποστραγγίσεις καὶ ἀντιπλημμυρική προστασία ἐπὶ 865.000 στρεμμάτων.
- 3) Ὑδρεύσεις οἰκισμῶν-νέαι καὶ βελτιώσεις-4.386.
- 4) Διάνοιξις νέων ὁδῶν ἐπὶ μήκους 9.125 χιλιομέτρων.
- 5) Βελτιώσεις ὑφισταμένων ὁδῶν μήκους 7.550 χιλιομέτρων.

Τὸ 1960 ἐξετελέσθησαν 9383 ἔργα ἀξίας 508 ἑκατ. δραχμῶν. Ἐκ τούτων 6137 ἔργα εἶναι γεωργικά ἀξίας 350 ἑκατ. (68 % τοῦ συνόλου).

Παραλλήλως πρὸς τὰ νομαρχιακῆς ἐκτάσεως προγράμματα, μελετῶνται καὶ εὐρύτερα προγράμματα περιφερειακῆς ἀναπτύξε-

ως, ὡς ἤδη γίνεται διὰ τὴν ὑποδειγματικὴν ἀνάπτυξιν τῆς περιοχῆς τῆς Ἠπείρου ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ΟΕΟΣ, καὶ ὡς ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ διὰ τὴν Δυτικὴν Πελοπόννησον (Νομοὶ Ἀχαΐας, Ἠλείας, Μεσσηνίας καὶ ὄρεινὴ Ἀρκαδία) καὶ τὴν Κρήτην, ἐν συνεργασίᾳ μὲ διεθνεῖς ὄργανισμοὺς (ΟΗΕ, FAO κτλ). Ἀξιωματικὸς ὡσαύτως εἶναι ἡ ἐπιδιωκομένη πρότυπος ἀνάπτυξις τῆς περιοχῆς Χρυσουπόλεως (Νομοῦ Καβάλας), ὅπου ἐπιχειρεῖται ὠλοκληρωμένη κοινοτικὴ ἀνάπτυξις διὰ τῆς κηνητοποιήσεως καὶ ἀξιοποιήσεως τῶν διαθέσιμων τοπικῶν φυσικῶν πόρων καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου δυναμικοῦ πρὸς βελτίωσιν τοῦ ἐπέδου ζωῆς τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς.

Χ. Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Α. Συστήματα καί μέτρα ἑξωτερικῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς.

Ἐἰς τὰς μεταξὺ τῶν χωρῶν οἰκονομικὰς συναλλαγὰς, ἄλλοτε μὲν ἐπικρατεῖ ἑλευθερία, ἄλλοτε δὲ ὑπάρχουν δεσμεύσεις. Κατὰ καιροὺς ὑπεστηρίχθησαν καὶ ἐφηρμόσθησαν διάφορα συστήματα, τὰ ὁποῖα εἴθισται νὰ κατατάσσωνται εἰς δύο βασικά: τὸ φιλελεύθερον καὶ τὸ προστατευτικόν.

1) Κατὰ τὸ φιλελεύθερον σύστημα ἢ σύστημα ἑλευθερίας τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου, ὅπως τὸ ὑπεστήριξαν οἱ φιλεῦθεροι οἰκονομολόγοι (Α. SMITH, D. RICARDO κλπ.), τὰς μεταξὺ τῶν χωρῶν οἰκονομικὰς σχέσεις ἐνδείκνυται νὰ διέπῃ πλήρης ἑλευθερία καὶ νὰ μὴ ἐμποδίζεται δι' ἀπαγορεύσεων, δασμῶν ἢ ἄλλων περιορισμῶν ἢ κινήσεις ἀνθρώπων, κεφαλαίων καὶ ἐμπορευμάτων. Ἡ ἑλευθερία συντελεῖ εἰς τὴν ἐπίδοσιν ἐκάστης χώρας εἰς ὅσους τομεῖς εὐνοεῖται ἀπὸ τὴν φύσιν - ἀπολύτως ἢ σχετικῶς -, μέ ἀποτέλεσμα τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς, τὴν μείωσιν τοῦ κόστους καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῆς καταναλώσεως ἀνά τὸν κόσμον.

2) Κατὰ τὸ προστατευτικόν σύστημα, ἀντιθέτως, αἱ χώραὶ αἰ ὑστεροῦσαι ἄλλων εἰς ἀνάπτυξιν δέν πρέπει νὰ ἐπαφεθοῦν εἰς τὴν ἑλευθερίαν τῶν διεθνῶν συναλλαγῶν, καθόσον αὕτη θά ἠμπόδιζε τὴν ἐξέλιξιν των εἰς τοὺς κλάδους, τοὺς ὁποίους ἄλλαι χώραὶ ἔχουν ἤδη ἀναπτύξει - καὶ δὴ τὴν βιομηχανίαν - μέ ἀποτέλεσμα τὴν στασιμότητα καὶ τὴν συνεχῆ διεύρυνσιν τῆς διαφορᾶς εἰς τὸ εἰσόδημα ἐναντι τῶν προηγμένων χωρῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐνεφανίσθη ὑπὸ δύο μορφάς:

α) ὡς μεταβατικόν σύστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία ἐκάστης χώρας ἔχει ἀνάγκην προστασίας διὰ νᾶ δυναθῇ νὰ ἀναπτύξῃ τὴν βιομηχανίαν της. Ἡ προστασία αὕτη δέν χρειάζεται νὰ εἶναι διαρκῆς καὶ μόνιμος ἀλλὰ μεταβατικὴ καὶ παροδικὴ μέχρις ἀνδρώσεως τῶν νέων κλάδων καὶ ἀποκτήσεως ἀνταγωνιστικότητος. Κύριον μέσον προστασίας εἶναι οἱ δασμοί, οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦτο λέγονται ἐκπαιδευτικὸί ἢ δασμοὶ ἀγωγῆς. Ἐμπνευστῆς τοῦ προστατευτικοῦ συστήματος, ὑπὸ τὴν μορφήν ταύτην, ὑπῆρξεν ὁ Γερμανός FR. LIST, ὅστις συνεβούλευσε καὶ ἐπέτυχε τὴν ἐφαρμογὴν του ὑπὲρ τῆς γερμανικῆς οἰκονομίας.

β) ὡς μόνυμον καθεστώς, κατά τὸ ὅποῖον ἡ προστασία χρειάζεται νὰ εἶναι συνεχῆς πρὸς σταθεράν ὑποστήριξιν τῶν ἐχόντων ἀνάγκην αὐτῆς κλάδων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Τοιαύτας ἀπόψεις ὑπεστήριξαν οἱ ὀπαδοὶ τῆς συνθέτου οἰκονομίας (ταυτοχρόνως γεωργικῆς καὶ βιομηχανικῆς), με ἐπικεφαλῆς τὸν ρουμανόοικονομολόγον MANOILESCU, καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς πολιτικῆς οἰκονομικῆς αὐταρκειάς, καθ ἣν ἡ πάση θυσίᾳ προστασία τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἐπιβάλλεται πρὸς ἀπόντησιν ἀνεξαρτησίας ἐναντι τῶν ξένων χωρῶν. Τὴν οἰκονομικὴν αὐτάρκειαν ὑπεστήριξαν καὶ ἐφήρμοσαν κατὰ τὴν τελευταίαν προπολεμικὴν περιόδον ἡ ἐθνικοσοσιαλιστικὴ Γερμανία καὶ ἡ φασιστικὴ Ἰταλία. Ἐπρόκειτο περὶ συστήματος με πολιτικὴν καὶ ὄχι με οἰκονομικὴν σκοπιμότητα.

Εἰς τὴν πρᾶξιν ὑπέρισχυσε τὸ προστατευτικὸν σύστημα. Τὸ φιλελεύθερον ἐφηρμόσθη κυρίως ὑπὸ τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ἡ ὅποια προηγηθεῖσα τῶν ἄλλων χωρῶν εἰς βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν, δέν ἐφοβεῖτο τὸν ἀνταγωνισμόν, εἶχε δέ συμφέρον καὶ νὰ γενικευθῇ τὸ σύστημα διὰ νὰ διοχετευθῇ ἐλευθέρως τὰ προϊόντα της εἰς τὰς ἄλλας χώρας. Αἱ ἄλλαι χώραι ἠσπάσθησαν τὸ ἀντίθετον σύστημα με ποικίλλοντα βαθμόν προστασίας, χάρις δέ εἰς αὐτὸ ἀνέπτυξαν τὴν βιομηχανίαν των αἱ ΗΠΑ, ἡ Γερμανία καὶ τὰ ἄλλα Κράτη. Ἀλλὰ καὶ ἡ Μ. Βρετανία προσεχώρησεν εἰς τὸ προστατευτικὸν σύστημα, ὅταν διεπίστωσεν ὅτι ἄλλα χωραὶ προέτρεξαν αὐτῆς κατὰ τὸν 20ον αἰῶνα εἰς οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν.

Β. Αἱ μεταπολεμικαὶ ἐξελίξεις καὶ ἡ Ε.Ο.Κ.

Εὐθύς μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, αἱ συνεργαζόμεναι χώραι τῆς Δύσεως ἐπέδιωξαν νὰ ὀργανώσουν τὰς διεθνεῖς οἰκονομικὰς τιν σχέσεις ποικιλοτρόπως. Ἀνάλογος τακτικὴ ἐτηρήθη καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην. Ἐκεῖ μάλιστα, ἐπειδὴ τὰ Κράτη τοῦ Σοβιετικοῦ Συνασπισμοῦ εὐρίσκοντα ὑπὸ συνθήκας εὐνοούσας τὴν ὀργανικὴν των σύνδεσιν, αἱ δυσχέρειαι εἶναι μικρότεραι. Ἄς ἰδῶμεν τὰς προσπαθείας καὶ τὰ ἐπιτεύγματα γενικῶς καὶ ἰδίως εἰς τὴν Δύσιν, εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὰς διεθνεῖς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς.

1) Ὁ Ὄργανισμὸς Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἰδρυθεὶς τὸ 1945, ἀποτελεῖ τὸ ὑπατον ὄργανον διεθνοῦς συνεργασίας ὄχι μόνον εἰς τὸν πολιτικὸν τομέα ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν οἰκονομικὸν καὶ κοινωνικόν. Τὸ Οἰκονομικὸν καὶ Κοινωνικὸν Συμβούλιον, τὸ ὅποῖον ἔχει τὴν εὐθύνην τῶν δύο τελευταίων τομέων, μεριμνᾷ διὰ τὴν προώθησιν τῆς οἰκονομικῆς συνεργασίας τῶν χωρῶν

καί διά τήν κεφαλαιακήν καί τεχνικήν βοήθειαν τῶν καθυστερημένων χωρῶν. Τά οἰκονομικά προβλήματα τῆς Εὐρώπης μελετᾶ ἡ Οἰκονομική Ἐπιτροπή τοῦ ΟΗΕ διά τήν Εὐρώπην, μέ ἔδραγτήν Γενεύην.

Οἱ περισσότεροι τῶν Εἰδικευμένων Διεθνῶν Ὀργανισμῶν ἀσχολοῦνται μέ οἰκονομικά θέματα. Αναφέρομεν τήν Διεθνή Ὀργάνωσιν Ἐργασίας, τόν Διεθνή Ὀργανισμόν Διατροφῆς καί Γεωργίας (FAO) τήν Διεθνή Τράπεζαν Ἀνασυγκροτήσεως καί Ἀναπτύξεως, τό Διεθνές Νομισματικόν Ταμεῖον καί τό Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης (εἰς Στρασβοῦργον), ἅτινα ἐπιλαμβάνονται ζητημάτων εὐρωπαϊκῆς οἰκονομικῆς συνεργασίας.

Ἡ εὐρύτερα προσπάθεια ἀνελήφθη μέ τήν πρωτοβουλίαν τῶν ΗΠΑ, αἱ ὁποῖαι προεκάλεσαν τήν σύγκλησιν εἰδικῆς Διεθνοῦς Διασκέψεως πρός ἴδρυσιν ἐνός Διεθνοῦς Ὀργανισμοῦ ἔμπορίου, λειτουργοῦντος ἐπί βάσεων φιλελευθέρων ἐμπορικῆς πολιτικῆς. Ἡ συνελθοῦσα εἰς τήν Ἀβάναν τῆς Κούβας Διάσκεψις κατά τόν χειμῶνα 1947-1948 δέν κατέληξε εἰς τό ἐπιδιωχθέν ἀποτέλεσμα λόγῳ τῶν ἀντιθέσεων πολλῶν μικρῶν χωρῶν ἐνδιαφερομένων νά ἀναπτυχθοῦν ὑπό καθεστῶς προστασίας. Ὁ ψηφισθεῖς χάρτης τοῦ Διεθνοῦς Ἐμπορίου δέν ἐπεκυρώθη τελικῶς ὑπό τῶν 53 Κρατῶν, τά ὁποῖα τόν ὑπέγραφαν.

Ὀλιγώτερον φιλόδοξος προσπάθεια, ἐκδηλωθεῖσα τήν αὐτήν ἐποχήν, ἐστέφη ὑπό ἐπιτυχίας, συνομολογηθείσης ἐν ἔτει 1947 τῆς Γενικῆς Συμφωνίας Δασμῶν καί Ἐμπορίου (G.A.T.T.). Κατά τήν συμφωνίαν ταύτην, οἱ ἰσχύοντες δασμοί κατὰ τόν χρόνον τῆς ὑπογραφῆς τῆς θεωροῦνται ὡς ἀνώτατα ὅρια, ἐπί τῶν ὁποίων θά γίνωνται βαθμιαῖαι ἐκπτώσεις κατὰ τās Συνδιασκέψεις τῶν Κρατῶν - Μελῶν τῆς GATT. Ἐπιτρέπονται ὅμως αἱ ἐξαιρέσεις, ἐφόσον γίνονται δεκταί κατὰ τās συνδιασκέψεις ταύτας, δι' ὠριμένους λόγους. Ἡ ἐφαρμογή τῆς συμφωνίας εἶναι μᾶλλον ἱκανοποιητική. Σημειωτέον ὅμως, ὅτι ἐγένετο εὐρεῖα ἀναθεώρησις τῆς ἀρχικῆς συμφωνίας. Τά σήμερον μετέχοντα τῆς GATT Κράτη εἶναι 37.

Μεταξύ γειτονικῶν χωρῶν ἐπεδιώχθη ἡ σύναψις συμφωνιῶν τελωνειακῆς ἐνώσεως (κατάργησις δασμῶν) ἢ καί γενικωτέρας οἰκονομικῆς ἐνοποιήσεως. Αναφέρομεν τήν μεταξύ τῶν Σκανδιναυικῶν χωρῶν οἰκονομικήν συμφωνίαν καί τήν μεταξύ Βελγίου - Ὀλλανδίας καί Λουξεμβούργου (BENELUX) ταυτήν. Αἱ συμφωνίαι αὗται προσέκοψαν ἐν μέρει εἰς τās μεταξύ τῶν μελῶν τῶν ὁμάδων ἀντιθέσεις, ἀλλ' ἀπετέλεσαν τό κύτταρον τῆς περαιτέρω ὀργανώσεως τῶν εὐρύτερων οἰκονομικῶν χωρῶν.

Ἡ ἐξαγγελία τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ ἔδωκεν εἰς τās Δυ-

τικοευρωπαϊκῆς χώρας καί τᾶς μετ' αὐτῶν συνεργαζομένης Ἑλλάδα καί Τουρκίαν, τήν εὐκαιρίαν νά συμπήξουν τό 1948 διακυβερνητῶν ὄργανον, τόν Ὄργανισμόν Ἑυρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας (ΟΕΟΣ), μέ ἔδραν τοὺς Παρισίους. Ἀποστολή τοῦ ΟΕΟΣ ἦτο ἀρχικῶς ὁ ἐναρμονισμός τῶν αἰτημάτων τῶν συνεργαζομένων 17 χωρῶν διά τήν λήψιν τῆς βοηθείας τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ, μετὰ τήν λήξιν δέ τῆς τετραετίας 1948-1952 ἡ σύσφιγξις καί ἡ ὀργάνωσις τῶν ἐνδοευρωπαϊκῶν οἰκονομικῶν σχέσεων. Ἐντός τῶν κόλπων τοῦ ΟΕΟΣ συνεστήθη ἡ Ἐνωσις Ἑυρωπαϊκῶν Πληρωμῶν καί ἡ δισδεχθεῖσα αὐτήν Ἑυρωπαϊκή Νομισματική Συμφωνία ὡς καί ὁ Ἑυρωπαϊκός Ὄργανισμός Παραγωγικότητος, ὅστις ἐπικουρεῖ τό ἐργον τῶν ἐθνικῶν Κέντρων Παραγωγικότητος, ἰδρυθέντων διά τήν προώθησιν τῆς στάθμης τῆς παραγωγικότητος. Ἐγένετο ὅμως ἤδη ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ΟΕΟΣ διά τοῦ Ὄργανισμοῦ Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καί Ἀναπτύξεως, εἰς τόν ὁποῖον μετέχουν, πλὴν τῶν 18 μελῶν τοῦ ΟΕΟΣ (εἰς τὰ 17 ἀρχικά προσετέθη ἡ Ἰσπανία), αἱ ΗΠΑ καί ὁ Καναδάς, μέ ἔδραν πάλιν τό Παρίσι.

) Παράλλῃως πρὸς τήν γενικωτέραν ἀντιμετώπισιν τῆς διεθνοῦς οἰκονομικῆς συνεργασίας, ἐπεζητήθη καί ἡ εἰς εἰδικά ἀντικείμενα στενή σύμπραξις ομάδος χωρῶν. Ἐκδηλώσιν τούτου ἀποτελεῖ ἡ Κοινοπραξία Ἀνθρακός καί Χάλυβος τῶν ἑξ χωρῶν - Γαλλίας, Δ. Γερμανίας, Ἰταλίας, Βελγίου, Ὀλλανδίας καί Λουξεμβούργου - αἱ ὁποῖαι ἰδρυσαν τό 1951 ὑπερεθνικὴν Ἀρχήν, ἐξωπλισμένην μέ ἐξουσίαν, ἥτις ἐπιβάλλεται ἐπὶ τῶν καθέκαστα Κρατῶν.

Τὰ ἑξ Κράτη τῆς ἀνωτέρω Κοινοπραξίας ἀπέβλεφαν ἐν συνεχείᾳ καί εἰς γενικωτέραν οἰκονομικὴν σύμπραξιν, συστήσαντα τό 1957 τὴν Ἑυρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα (ΕΟΚ) ἢ (ΕΚΑ) Ἑυρωπαϊκὴν Κοινὴν Ἀγοράν, τῆς ὁποίας τό ἀμεσον πρόγραμμα εἶναι ἡ κατάργησις τῶν μεταξὺ τῶν χωρῶν δασμῶν καί ἡ ἐφαρμογὴ ἐνιαίας ἐξωτερικῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς, τό ἀπώτερον δέ ἡ πλήρης οἰκονομικὴ ἐνοποίηση. Ἡ κατάργησις τῶν δασμῶν προβλέπεται νά ἐπιτευχθῇ ἐντός 12, ἢ τό πολύ 15 ἐτῶν, ἢ μέ βαθμιαίας μειώσεις, αἱ ὁποῖαι ἤρχισαν ἀπὸ τῆς 1-1-1959 (ἐκπτώσις 10 % ἐπὶ τῆς τότε στάθμης), ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἑναρξιν λειτουργίας τῆς ΕΟΚ (1-1-1958).

Τὰ συγκροτήσαντα τὴν ΕΟΚ Κράτη ὑπέγραψαν ταυτοχρόνως καί ἄλλην σύμβασιν, δι' ἧς ἰδρυσαν τὴν Ἑυρωπαϊκὴν Κοινότητα Ἀτομικῆς Ἐνεργείας (EUROATOM) πρὸς χρησιμοποίησιν τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας εἰς τὴν οἰκονομίαν, βάσει προγράμματος συνεργασίας.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίς
Κεφ. I. ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.	3
" II. Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	
A. Γενικά	10
B. Ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς	13
" III. Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΙΣ	
A. Γενικὰ ἔννοιαι - Στοιχεῖα ἐπὶ τοῦ παγκο- σμίου πληθυσμοῦ	17
B. Ἐνεργὸς πληθυσμὸς καὶ ἀπασχόλησις ἐν Ἑλ- λάδι	20
" IV. ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	
A. Γενικὰ ἔννοιαι	25
B. Τὸ ἔθν. εἰσόδημα τῆς Ἑλλάδος.	29
" V. ΠΑΡΑΓΩΓΗ	
A. Γενικά	36
B. Πρωτογενῆς παραγωγή.	38
Γ. Δευτερογενῆς παραγωγή.	48
" VI. ΙΣΟΖΥΓΙΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ	
A. Γενικά	59
B. Τὰ Ἑλληνικά ἰσοζύγια.	62
" VII. ΝΟΜΙΣΜΑ - ΠΙΣΤΙΣ	
A. Γενικά	72
B. Ἐν Ἑλλάδι μεταπολεμικῶς	77
" VIII. ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ	
A. Γενικά	84
B. Τὰ δημόσια οἰκονομικά τῆς Ἑλλάδος	89
" IX. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ	
A. Γενικά	98
B. Ὁ Προγραμματικὸς τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξε- ως ἐν Ἑλλάδι	101
Γ. Ἡ τοπικὴ ἀνάπτυξις	106

Κεφ. Χ. Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

A. Συστήματα καί μέτρα ἐξωτερικῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς	111
B. Αἱ μεταπολεμικαί ἐξελίξεις καί ἡ Ἑλλάς	112
Γ. Ἡ σύνδεσις τῆς Ἑλλάδος μέ τήν Ε.Ο.Κ.	115